

ספר

ברכת יהודה

על מסכת גיטין

פרק המביא גט

והוא

ליקוט הערות והארות מראשונים ואחרונים
לבאר דברי הגמ' רש"י ותוס' דף על דף
וגם כולל בתוכו ביאורים וליבון דברים
בדיוקים המתעוררים לכל בר בי רב

נלקט ונערך בעזהשי"ת

ע"י

זלמן לייב בלאאמו"ר חיים אהרן ז"ל שטארק

ניתן להשיג

ספרי ברכת יהודה

על מסכתות

פסחים, גיטין, קידושין, בבא קמא,

בבא מציעא - ח"א, מכות

כתובת המחבר :

זלמן לייב שטארק

רח' רבא 1

אשדוד 77650

טלפון : 08-8664283

נייד : 053-31-44283

אימייל : 8664283@gmail.com

אלול תשפ"א

השיר והשבה להי עולמים

ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, אילו פינו
מלא שירה כים ולשוננו רנה כהמון גליו אין אנו מספיקים
להודות ולשבח להשי"ת על כל הטובות אשר גמלנו ואשר
שם חלקנו מיושבי בית המדרש ולזכות את הרבים.
מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי, עד הנה עזרוני רחמיך
ולא עזבוני חסדיך, ואל תטשני ה"א לנצח.
ויזכני להמשיך בעבודת הקודש מתוך נחת והרחבת
הדעת באין מחסור כל, אכי"ר.

**אציג בזה קטע נפלא מהספר היי עולם להסטייפלר זצ"ל (פרק י"א),
שהוא נחוץ וחשוב מאד לתועלת הלומדים:**

רבים מהתלמידים חושבים, שעיקר ההצלחה בלימוד הוא כשיכול לחדש
"חידושי תורה", אם להמציא קושיא ממקום למקום או לתרץ איזה קושיא
שהאחרונים נשאלו עליו בצ"ע, וכשאינן זה עולה בידו, חושב עצמו לבלתי
מצליח ולבו עליו כואב. ובאמת זה טעות, כי לחדש חידוש הגון או סברא
ישרה, אינו אלא סעיף א' מכשרון הלימוד, ועיקר הצלחה בתורה הוא, הבנת
הסוגיא היטב לכל פרטיה וטעמיה, זה נקרא ת"ח מופלג וראוי לעלות
לגאון ולתפארת. גם אין גרעון [לענין ידיעה יסודית בעיקר הסוגיא] אם נשאר לו
איזו פרטים שאינו מבינם, ובלבד שיהא מבורר אצלו מה אינו מבין ולמה
אינו מבין [וה"ז כמ"ש כ"פ האחרונים ז"ל "לא הבנתי" או שהניחו בצ"ע], אבל מי שאינו
יכול להסביר היטב למה אינו מבין ומאי קשיא ליה, רק שבדרך כלל הענינים
מעורפלים אצלו, זהו בכלל שאחז"ל (תענית ה, א) שתלמודו קשה עליו כברזל
מפני משנתו שאינה סדורה לו, וצריך לחזור כמה פעמים ובדיבוק חברים עד
שיזכה להבין היטב עכ"ל.

אציב בזה נר זכרון

לעילוי נשמות

אבי מורי

הרה"ח המופלג בתורה ובחסידות, גריס באורייתא תדירא,
עבד את קונו בהתלהבות ובחמימות, ירא ודחיל חטאין,
משכיל אל דל בכל עת, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה

מוהר"ר ר' חיים אהרן שטארק ז"ל
בן הגה"ח ר' אלכסנדר דוד ז"ל

נלב"ע בשיבה טובה ובשם טוב
ביום י"ח מרחשון תשע"ח לפ"ק

אמי מורתי

האשה החשובה והצדקנית
יראת ה' היתה נסוכה על הליכותיה
עסקה כל ימיה בגמילות חסד במסירות נפלאה

מרת חיה פרומט ע"ה
בת הרב החסיד ר' אהרן פרידמאן ז"ל
נלב"ע ערש"ק פר' וילך ה' תשרי תשע"ו לפ"ק

ת. נ. צ. ב. ה.

לזכרון עולם יוחק בספר

נשמת אחי היקר, עלם חמודות,
נעים הליכות, שקד בתורה ויר"ש

הבה"ח אברהם זאב ע"ה

נלב"ע בתאונת דרכים בדמי ימיו
ביום ז' כסלו תשל"ב לפ"ק

ת. נ. צ. ב. ה.

פרק המביא גט

דף ב' ע"א

(א) מבואר, דרבן גמליאל מוסיף, דלא רק הרחוקות מארץ ישראל צריכין לומר בפ"נ ובפ"נ, אלא אפילו אלו דסמוכות לארץ ישראל (ואינן מובלעות), ג"כ דינן כמדינת היסג. ורבי אליעזר מוסיף דמובלעות נמי דינן כחור"ל.

(ו) מתני' מן הרקם ומן החגר. לדוגמא בעלמא נקטינהו, וה"ה שאר עיירות הדומות להם. (וע"ע מה שכתבתי לקמן אות יא).

(ז) מתני' וחכמים אומרים אינו צריך שיאמר... והמוליך. תיבת "והמוליך" נמשך אלמעלה, ע"י מה שכתבתי ברש"י (אות כב).

(ח) מתני' והמביא ממדינה למדינה במדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם.¹ לרבה דמפרש בגמ' טעמא דבפני נכתב ובפני נחתם הוא משום דאין בקיאיין לשמה, אפילו באותה מדינה במדינת הים נמי צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם כדמבואר בגמ' (בע"ב),² והא דנקט ממדינה למדינה במדינת הים, מבואר

(א) מתני' המביא גט ממדינת הים וכו'. וכי תימא תנא היכא קאי דקתני המביא. וי"ל דאפרק קמא דקדושין קאי,³ דקתני התם וקונה את עצמה בגט.

ובדין הוא דליתני הלכות גט ברישא, אלא משום דהיא תקנתא חביבא ליה ואקדמה.⁴ ריטב"א (רבינו קרשקש).

(ב) מתני' המביא גט. גט. לשון ארמי, "ספר" כריתות, מתרגמינן "גט" פטורין. תוס' יו"ט.

(ג) מתני' המביא גט ממדינת הים. פי' לארץ ישראל. והא דלא קתני לה להדיא, כתבו התוס' (בד"ה מכפר לודים בסוף דבריהם) משום דפשיטא הוא, דתנא בארץ ישראל קאי.

(ד) מתני' צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. הא דלא תקנו לומר בפני נכתב ונחתם, ע"י ברש"ש לקמן (ג, א ד"ה תדא מתלחא גיז).

(ה) מתני' רבן גמליאל אומר אף המביא מן הרקם ומן החגר. בגמ' (לקמן ד,

ציונים והערות

- א. בחתם סופר כתב, דמשמע מזה דגיטין הוא אחר קידושין ולא כסדר הרמב"ם. ועיי"ש עוד טעם.
- ב. וכן מצינו ביבמות (ב, ב), אידי דאתי מדרשא חביבה ליה ואקדמה לפרש ברישא. ועיי"ש במסורת הש"ס שמציין לעוד מקומות בש"ס שמצינו כן.
- ג. וע"י מה שכתבתי לקמן (אות טו).
- ד. ע"י ברש"י (ד"ה ללוד) ומה שכתבתי שם (אות כ).
- ה. ע"י מה שכתבתי לקמן (אות ק).
- ו. וע"י מה שכתבתי שם ברש"י (אות קד) דה"ה באותה עיר ובאותה שכונה נמי צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם.

בגמ' לקמן (ד, ב) דבא לאפוקי ממדינה למדינה בארץ ישראל.

(ט) מתני' רשב"ג אומר אפילו מהגמוניא להגמוניא. לכאורה תנא קמא לא פליג בהא דזיל בתר טעמא הא אין שיירות מצויות, וז"ל חי' חתם סופר, לכן נלע"ד דבאותה עיר שהקפידו, לית דין ולית דיין שצריך לומר, אלא רשב"ג ס"ל, כיון דאשכח עיר א' שהקפידו ההגמוניא (עי' לקמן בגמ' ד, ב), מש"ה הוצרכו לומר בכל ב' הגמוניות שבכל העולם, ואהא פליג תנא קמא'.

(י) מתני' הגמוניא. פי' שלטון. ערוך.

(יא) מתני' רבי יהודה אומר מרקם למזרח ורקם כמזרח וכו'. רבי יהודה ס"ל כרבן גמליאל דסמוכות נמי צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, אלא דרבן גמליאל נקט רק צד המזרח, ורבי יהודה מוסיף שאר הצדדים.

וכן משמע ברש"י (ד"ה ורקם) דרבי יהודה בא לומר הגבולות של ארץ ישראל, מדקאמר אבל מערב של ארץ ישראל אין צריך גבול וכו'. וכן איתא בפי' המשניות להרמב"ם.^ה

אבל צ"ב, דלכאורה הו"ל לסמכינהו לעיל מיד אחר דברי רבן גמליאל, ולמה הפסיק כאן באמצע ענין דמירי מהמביא

ממדינה למדינה במדינה הים וממדינה למדינה בארץ ישראל. וי"ל, דלאחר שגמר לדבר מהלכות מדינת הים מציינ גבולות הארץ, ואח"כ מתחיל לדבר מהלכות ארץ ישראל. ועי' בחי' חתם סופר (ד"ה מן הרקם וחגר).

(יב) מתני' רבי מאיר אומר עכו בארץ ישראל לגיטין. גם רבי מאיר ס"ל כרבן גמליאל (עי' מה שכתבתי בדבור שלפני זה) דסמוכות נמי צריך לומר בפני נכתב וכפני נחתם דלא שכיחי ולא גמירי, אלא דסבר דעכו שכיחי וגמירי. עי' רש"י לקמן (ת, א ד"ה לגיטין א"ן).

(יג) מתני' המביא גט בארץ ישראל אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. פי' אפילו ממדינה למדינה בארץ ישראל^ט. ואפילו לרבא דאמר דהטעם הוא משום שאין עדים מצויין לקיימו, מ"מ בארץ ישראל שיירות מצויות ועדים מצויין לקיימו, כדמבואר לקמן בגמ' (ד, ב) ועיי"ש ברש"י (ד"ה כיון דאיכא עולי רגלים).

(יד) מתני' המביא גט בארץ ישראל אינו צריך שיאמר וכו'. מ"מ אי אמר מהני, ולא יועיל אח"כ ערעור הבעל. גמ' לקמן (ו, ב) ותוס' (ד"ה ואי עבדת) עיי"ש.

(טו) מתני' ואם יש עליו עוררים יתקיים בחותמו. לכאורה פשיטא הוא,

ציונים והערות

- ז. ואולי זה כוונת רש"י, עיר אחת "שהיו" בה וכו', ולא כתב "שיש" בה, דאם יש בה עכשיו ב' הגמוניות המקפידין זה על זה, גם לתנא קמא צריכין לומר, אלא באין בה עכשיו פליגי, דרשב"ג מצריך משום גזירה.
- ח. ובחזון איש הקשה ע"ז וז"ל, אי רבי יהודה ס"ל דארץ ישראל דוקא א"צ לומר בפ"נ ובא להגביל ארץ ישראל, לא היה סגי כמה שהזכיר עיר אחת בכל רוח שזה אינו מלמדנו כלום בגבולות הארץ, ואי אפשר לומר דרואין כאילו חוט מתוח כנגד רקם צפון ודרום לרובע של עולם וכן לכל רוח, שאין ארץ ישראל מרובע לרובע של עולם אלא פעם הגבול יוצא ופעם נכנס כדכתיב בפרשת מסעי, ועוד שגבולי ארץ ישראל כתובות עיי"ש.
- ט. ואע"ג דכבר אשמעינן מדיוקא דרישא (עי' מה שכתבתי באות ח), מפרש בגמ' לקמן (ד, ב) דאיצטרך תרווייהו.

לומר, כדאיתא בגמ' לקמן (ה, א) ^ז. וע"ע בתוס' בע"ב ד"ה לפי שאין בקיאיין (הב').

(ט) בא"ד ושל"ח זה הבעל עשאו של"ח להולכה. אבל אי הוי שליח לקבלה, כיון שהאשה נתגרשה בקבלתו, אינו צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם.^ז

(כ) רש"י ד"ה ללוד. שהיא פמוכה לה. במהרש"א כתב, דכוונת רש"י "דמובלע", דבסמוכות גם רבן גמליאל מצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם.

(כא) רש"י ד"ה וחכמים אומרים. בגמרא מפרש מאי מוספי אתנא קמא דרישא. הלשון צ"ב, דלכאורה מבואר להדיא דמוספי "והמוליך", ואולי צ"ל "אם" מוספי.

ואולי כוונת רש"י מאי מוספי, מה הכוונה בההוספה, פי' דבגמ' מפרש לרבה דטעמא משום דאין בני מדינת הים בקיאיין בלשמה, לתנא קמא המוליך מארץ ישראל לחו"ל אינו צריך לומר, לפי שבני ארץ ישראל בקיאיין בלשמה, וחכמים גזרי מוליך אטו מביא, ולרבא דטעמא דאין עדים מצויין לקיימו, א"כ לתנא קמא המוליך נמי צריך לומר בפ"ג ובפ"ג,

ונראה דכוונת התנא לומר, דלא הצריכו לומר בפ"ג ובפ"ג משום החשש של ערעור, אלא אם יבא הבעל ויערער יקיימנו אז. ועי' בחתם סופר (ד"ה יתקיים בחותמיו).

(מז) רש"י ד"ה המביא גמ' ממדינת הים. כל חו"ל קרי ליה מדינת הים בר מבבל. אם נפרש כוונת רש"י כפשוטן, צ"ב דא"כ מה מוסיף רבן גמליאל. ובמהר"ם שיק"א כתב מכח הך קושיא, דאין כוונת רש"י כל חו"ל אפילו סמוכות, אלא כוונתו דלא תימא דרק הצד של מערב שים הגדול גבולה, קרי מדינת הים, לזה אמר כל חו"ל קרי ליה מדינת הים ואף שאר הג' רוחות. והא דלא קתני התנא בהדיא המביא גט מחו"ל, עי' בתוס'.

ובמהרש"א (על תוד"ה ממדינת הים) ביאר כוונת רש"י בדרך אחרת.

(יז) בא"ד בר מבבל כדאמר לקמן (דף ו). לפי המבואר בתוס' לקמן (ו, א ד"ה בבל) דהדין דמביא גט מבבל לארץ ישראל הוא פלוגתא דרב אביתר ורב יוסף בדף ו, ב, צריכין לציין כאן ו, ב.

(יח) רש"י ד"ה צריך. השל"ח המביאו לומר. אבל הבעל עצמו שמביא, אין צריך

ציונים והערות

י. דוקא כאן גבי הך דינא דהמביא גט, וכדמבואר הטעם לקמן בגמ' (ו, א), אבל לשאר דברים, הוי בבל נמי בכלל מדינת הים.

יא. וכ"פ הר"ן.

יב. עי' מה שכתבתי בדיבור הסמוך בהערה.

יג. והטעם כתב הר"ן (דף ב, א מדפי הר"ף בד"ה וכתב רש"י ז"ל) וז"ל, וטעמא דמילתא, דכיון דמדינא לא צריך, אלא מפני חשש שמא יבא בעל ויערער [לכאורה זה רק לרבא, אבל באמת דלתוס' לקמן ב, ב בד"ה ורבנן הוא דאצריך] גם לרבה החשש שמא יערער הבעל שנכתב שלא לשמה, אין לחוש לערעורו אלא כשהוא נותנו לשליח להולכה, לפי שבשעה שהגט יוצא מתחת ידו אינו גומר ומגרש עדיין, ולפיכך חוששין שמא ימלך ויערער, אבל כל שהוא נותנו לידה או ליד שליח לקבלה, הרי בשעה שהגט יוצא מתחת ידו גומר ומגרש, וכיון שאין לחוש שמא יבא ויערער, הרי האשה מותרת לינשא אע"פ שלא נתקיים הגט, דכל היכא דליכא למיחש לערעור דבעל אין האשה צריכה לקיומו של גט.

וחכמים לא מוספי כלום, אלא מפרשי שיטת תנא קמא^ד.

דכל הים שכנגד ארץ ישראל הרי הוא כארץ ישראל, ובצדדין הוי חו"ל.

(כב) רש"י ד"ה והמוליך. מאריך ישראל למודינת הים. ר"ל דלא תטעה לומר דנמשך אלמטה, והמוליך והמביא ממדינה למדינה במדינת הים, אלא קאי ארישא דהמביא גט ממדינת הים, כדמבואר בגמ' לקמן (ד, ב). וע"ע מה שכתבתי לעיל (אות כא).

(כו) רש"י ד"ה אם יש עליו עוררים. שהבעל מערער וכו'. כן מבואר בגמ' לקמן (ט, א) עיי"ש ההכרח. והא דנקט עוררים לשון רבים, עי' בתוס' יו"ט.

(כג) רש"י ד"ה מהגמוניא להגמוניא. בגמרא מפרש עיר אחת וכו'. לקמן ד, ב.

(כח) בא"ד שהבעל מערער שהוא מזויף. הא דלא פירש רש"י דהבעל מערער שלא נכתב לשמה, משום דכן משמע מלשון המשנה "יתקיים בחותמיו", ואי הערער הוא על לשמה, א"כ אינו מועיל קיום חותמיו.^{טו}

(כד) בא"ד עיר אחת שהיו בה וכו'. עי' מה שכתבתי לעיל (אות ט) בהערות.

(כט) רש"י ד"ה יתקיים בחותמיו. כדאמרינן בגמ' בתי דינין קבועין. כן איתא לקמן בגמ' (ד, ב) דמשה עדים מצויין לקיימו. וזה דוקא כשאין ביהמ"ק קיים, אבל בזמן שבית המקדש קיים, עדים מצויין מחמת עולי רגלים עיי"ש.

(כה) רש"י ד"ה ורקם. רקם למזרחו של ארץ ישראל וחוצה לה. פי' והיא עצמה נידונית כחוצה לה.

(ל) תוד"ה המביא גט. אע"ג דלשאר שטרות פעמים נמי קרוי גט... מ"מ לא הוצרך לפרש כאן גט אשה. במהרש"א איתא, דאין הקושיא על התנא, דהרי תנא

(כו) בא"ד אבל מערב של ארץ ישראל אין צריך גבול שהים הגדול גבולה כדכתיב וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגו'. צ"ב דהרי לרבי יהודה קיימינן עכשיו, ורבי יהודה אמר להדיא לקמן (ח, א) בגמ'

ציונים והערות

יד. אבל זה רק לההו"א, אבל למסקנא דרבה אית ליה דרבא, וס"ל נמי הטעם דאין עדים מצויין לקיימו, א"כ גם לרבה אליבא דתנא קמא צריך לומר מעיקר הדין.

טו. אבל לכאורה זה רק לרבא דהטעם הוא משום דאין עדים מצויין לקיימו, אבל לרבה דהטעם הוא משום לשמה, א"כ ערעור דמזויף מאן דכר שמייה. ובמהר"ם שיף לקמן (ג, א על תוד"ה חד אתי בעל ומערער) כתב, דלרש"י לכולי עלמא הוי ערעור דמזויף, ולרבה מילתא באנפיה נפשיה הוא, ולתוס', הכוונה ערעור לשמה, והא דאמרינן יתקיים בחותמיו, היינו דשיילינן להו אי נכתב לשמה. וכן איתא במהרש"א לקמן (שם בסוף דבריו) דערעור דמתניתין היינו ערעור דלשמה. וכן איתא בחתם סופר וז"ל, אם יש עליו עוררים. מתוספתא למדתי לפרש אליבא דרבה, עוררים שלא לשמה או שארי פסולים, אע"ג דארץ ישראל לא מהימן נוכח כתב בפני יהושע (לקמן ה, א על הגמ' ד"ה טעמא מאי) דבארץ ישראל כיון דהכל בקיאיין לשמה, אין הבעל נאמן לומר שהוא לא היה בקי בלשמה [מ"מ יתקיים בחותמיו, דאל"ה מהימן פסול במיגו דמזויף, ונכון הוא עכ"ל].

(ה) תוד"ה ממדינת הים. דבחוזה לארץ הוה משמע כל חוזה לארץ אפילו רקם וחגר. נראה דאין כוונת התוס' דבאמת היינו מפרשין כן, דאיך היה הו"א לפרש כן, דא"כ במאי פליגי תנא קמא ורבן גמליאל, אלא נראה כוונתם, דכיון דהלשון משמע כן, וזה אינו, דהרי רק רבן גמליאל ס"ל דהמביא מרקם וחגר צ"ל בפ"נ ובפ"נ, אבל תנא קמא ס"ל דהמביא מרקם וחגר אין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, לא רצה התנא למיתני לשון שאינו. וכן מצינו בתוס' לקמן (ד, א ד"ה וחתמו ונתנו לה כשר) בשם ר"ת, ע"י מה שכתבתי שם (אות שסג) פ"ה.

(ו) בא"ד לאפוקי רקם וחגר דפליגי בהו רבן גמליאל. פי' דתנא קמא בא לאפוקי מרבן גמליאל דס"ל דהמביא מרקם וחגר נמי צ"ל בפ"נ ובפ"נ, וקאמר תנא קמא, דדוקא מדינת הים דרחוק, צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, אבל רקם וחגר כיון דסמוכות, אין צ"ל בפ"נ ובפ"נ.

(ז) תוד"ה אף המביא מרקם. משמע דברקם דרין בה ישראל. כיון דמביא משם גט.

(ח) בא"ד והא דתנן בפרק דם הנדה (נדה דף נו:.) כל הכתמין הבאין מרקם טהורים. פי' כל הכתמים שנמצאו בבגדים הבאים מרקם, טהורים, לפי שלא גזרו על כתמי עובדי כוכבים (רש"י יבמות טז א), אלמא דלא דרין בה ישראל.

אין צריך לפרש דבריו^ט, אלא הקושיא הוא על הגמ', דלמה לא פירש הגמ' הכא דמיירי בגט אשה כמו שמפרש בפרק התקבל דוכן לגיטין היינו גיטי ממון.

(א) בא"ד אע"ג דלשאר שטרות פעמים נמי קרי גט כדתנן בהשולח וכו'. הא דלא הביאו מהך פירקין (לקמן י. א), ע"י ברש"ש.

(ב) בא"ד ואיירי בכל שטרות. כדמשמע מקושית הגמ' שם (לו, א).

(ג) בא"ד ומה שנוהגין לכתוב י"ב שורות וכו'. הא דכתבו התוס' זה כאן, היינו כדי ליתן טעם למה גט אשה נקרא גט סתם. מהרש"א עיי"ש. וע"ע בתוס' יו"ט ובחי' חתם סופר.

(ד) בא"ד ור"י שמע בשם רב האי גאון ובשם רבינו סעדיה משום דכתיב ספר כריתות כשיעור י"ב שיטין המפסיקין בין ארבעה חומשי ספר תורה. נראה שהוא רק רמז בעלמא, דמהיכי תיתי דהשיעור הוא כההפסק של כל הד' ספרים, אדרבה יותר מסתבר לומר דצריך רק ד' שורות כמו שמצינו בספר תורה דשיעור הפסק היינו בד' שורות, אלא דמקובל היה להם הנך י"ב שורות, וסמכו ע"ז. ועיי"ל, דסמכו על לשון כריתות לשון רבים, דהיינו להרבה כריתות, מה שיש בין כל הספרים.

ציונים והערות

טז. ע"י רש"י לקמן (ד, א ד"ה אי הכי אומר רבי מאיר), ומה שכתבתי שם (אות שג).

יז. וכסברא זאת איתא בפני יהושע בקידושין (ב, ב).

יח. וכ"מ במהר"ם שיף על רש"י דאין כאן מחלוקת רש"י ותוס'. אבל מדברי המהרש"א דהבין בדעת רש"י דפליגי בזה אתוס', משמע כפשוטו וצ"ע.

ואין לומר דאח"כ נתישבו שם יהודים, דהרי בשניהם מוזכר רבי יהודה אלמא דבזמן אחר מיירי שניהם.

לט) בא"ד ורבי יהודה מטמא... נראה ל"ו דאותם שנוהגים וכו'. הא דהוצרכו להביא הך דרבי יהודה, דבלא"ה לא מובן מה בין רקם לשאר מקומות, והרי בכל המקומות היהודים מצניעין, ואם נמצאים שם כתמים הם מהעכו"ם.

מ) בא"ד היינו משום דכתמים הנמצאין שם דעובדי כוכבים הם דישרא"ל מצניעין כתמיהן. פ"י דבאמת דרין שם נמי ישראל, והא דכתמים הנמצאים שם טהורים, היינו טעמא משום דהכתמים הנמצאים שם אינם מישראל דישראל מצניעין כתמיהן. והא דנקט רקם והלא בכל עיר ועיר הדין כן, י"ל משום רבי יהודה דפליג ארקם נקט רקם.

מא) בא"ד ורבי יהודה מטמא נראה ל"ו דאותם שנוהגים תורת עובדי כוכבים הם גרים וטועין. פ"י דרבי יהודה לא קאי אישראלים דהם טועים, אלא העובדי כוכבים דתנא קמא קרי להו גוים, ומש"ה כתמיהן טהורין, קאמר רבי יהודה דאינו כן אלא גרים הם וטועים, ומש"ה כתמיהם טמאין כישראל. מהר"ם שיף עיי"ש.

מב) תוד"ה מכפר לודים ללוד. אומר ר"י... שהיו מצויין בה תמיד. פ"י ועי"ז נעשו בקיאין לשמה, וגם שיירות מצויות,

קמ"ל רבי אליעזר דאעפ"כ צריך לומר, וכדמבואר בגמ' (ד, א) הטעם משום שלא תחלוק במדינת הים.

מג) בא"ד דפשיטא הוא דבארץ ישראל קאי. דהמשנה נישנית בארץ ישראל.

מד) תוד"ה ואשקלון כדרום. ואר"ת דעולין בב"ל לא כבשוה וכו'. פ"י ומש"ה דינה כחור"ל, דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא"ט, ולכך אין תלמידי חכמים מצויים שם. פ"י ומש"ה לא גמירי ואין בקיאין לשמה, ואין בתי דינין קבועין שם. פ"י ומש"ה אין עדים מצויין לקיימו כדאיתא לקמן בגמ' (ד, ב).

והנה עיקר התי' הוא, דלא כבשוה, ומש"ה אין דינו בארץ ישראל, ומ"מ צריכין לההוספה דאין ת"ח מצויין שם, דאם היו ת"ח מצויין שם, לא היו צריכין לומר, אע"ג דחור"ל הוא, כמו בבבל דהוי נמי חור"ל, ומ"מ אין צריכין לומר בפ"נ ובפ"נ. ואין לומר דעיקר התי' הוא דאין ת"ח מצויין שם, דהרי זה הוא תי' הר"י לקמן בסוה"ד, דאפילו בארץ ישראל כשאין ת"ח מצויין שם צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, אבל לר"ת הכל תלוי בארץ ישראל ואפילו אין ת"ח מצויין שם אין צ"ל בפ"נ ובפ"נ.

מה) בא"ד אבל קשה דרקם וחגר וכו'. הא דלא הקשו התוס' כסדר המשנה, שכתוב רקם וחגר לפני אשקלון, ע"י במהרש"א ובמהר"ם שיף.

גם מבואר שם ע"י תירוצם הלשון "אבל קשה".

למה הזכירו יצחק והרי הן פסוק נאמר קודם שנולד יצחק. וגם צ"ב מה מסתמא היא, בשלמא יצחק נאסר לצאת לחוצה לארץ משנתיחד לעולה כדאיתא ברש"י פרשת תולדות (בראשית לד, ב), אבל אברהם מהיכי תיתי דדר דוקא בארץ ישראל ואדרבה הרי מצינו שירד למצרים בימי הרעב. ובנחלת משה תי', דהאבות קיימו את כל התורה, ואסור לצאת מארץ לחוצה לארץ כדכתבו התוס' בהמשך דבריהם.

אבל קושיא הא' לא מתורץ.

(נא) בא"ד ועכו אע"ג דכבשוהו עולאי בב"ל כדאמר בסוף כתובות (דף קיב.) רבי אבא הוה מנשק כיפי דעכו. פי' משמע דהיה להם קדושה.

וקשה, דאה"נ דהיה להם קדושה, מ"מ מה ראה דכבשוהו עולאי בכל.

ותי' הריטב"א (רבינו קרשקש) וז"ל, ואם לא כבשוהו, לא היתה להם קדושה, דהא קיימא לן דקדושה ראשונה שקדשה יהושע, קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא.

(נב) בא"ד ובפרק מי שאחזו (לקמן דף עו:): פריך למימרא דעכו לאו מארץ ישראל הוה וכו'. דתנן לקמן, הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שלשים יום, והיה הולך למדינת הים והגיע לעכו וחזר, בטל תנאו. דכיון דעכו דינו כחוץ לארץ, א"כ מכיון שהגיע לעכו וחזר, הרי חזר לפני שלשים יום, ואי אפשר יותר לגרש עם זה הגט. ומקשה הגמ', למימרא דעכו במדינת הים קיימא, והא אמר רב ספרא כי הווי מיפטרי רבנן מהדדי בעכו הווי מיפטרי מהדדי.

(מו) בא"ד אב"ל קשה דרקם וחגר משמע הכא דהוי חוצה לארץ. הלשון "משמע" צ"ב, דהרי איתא כן להדיא במשנה ורקם כמזרח. וי"ל דאינו הכרח משום דאפשר לדייק להיפוך, "כמזרח" אבל באמת שייך עדיין לארץ ישראל. וכן באמת סבירא ליה להר"י לקמן בסוף דברי התוס'.

ועי"ל דמשום חגר נקט לה דמוזכר רק ברבן גמליאל ולא קאמר בהדיא דהוה חוץ לארץ.

(מו) בא"ד וכתוב ביהושע וַיִּקְדְּשׁוּ אֶת קִדְשׁ בְּהַר נַפְתָּלַי. ברש"ש הקשה, דדילמא אחר הוא כדמוכח מהניקוד, דקדש שביהושע נקוד בסגול, וקדש סתם הוא בקמץ. ועי' במהר"ם שיף עוד הוכחות דאחר הוא.

והנה באמת זהו תירוץ התוס' דתרי הוי, אלא דלכאורה קושייתם על "קושית" התוס', כיון דבקרא מוכח להדיא דאין זה אותו קדש.

(מח) בא"ד וליכא למימר דלא כבשוהו עולאי בב"ל. וכמו שתירצו התוס' לפני זה גבי אשקלון.

(מט) בא"ד ואותו רקם וחגר דכתיב גבי אברהם... ואותו רקם וחגר היה במערבה של ארץ ישראל וכו'. זהו הכל המשך אחד ופי' על דבריהם שכתבו דתרי רקם וחגר הווי ומפרשי היכן היו, וקאמרי דאותו שהיה וכו'. ואולי צ"ל אותו בלי וא"ו.

(נ) בא"ד ואותו רקם וחגר דכתיב גבי אברהם... דמסתמא דאברהם ויצחק היו דרין בארץ ישראל. צ"ב

(נג) בא"ד לפי שאסור לצאת מארץ ישראל לחו"ל. והא דכתבו התוס' לעיל (ד"ה מכפר לודים) דבני לוד היו מצוים בכפר לודים אע"ג דהוא מחו"ל, כתב במהר"ם שיף, דלא היה רק סחורה ומחיה, ואולי שרי.

(נד) בא"ד אמר ר"ת דלא קשה מידי דעכו היתה חציה בארץ וחציה בחו"ל כדמוכח בירושלמי והכא מיירי באותו צד שבחו"ל. פי' ואותה החצי שבאר"י, כיון דכבשוה עולי בבל, אין צריך לומר בפ"ג ובפ"ג, אבל חציה השני שבחו"ל, צריך לומר, ובהכי מיירי מתני'.

ולפי"ז רבי מאיר דאמר עכו כארץ ישראל, היינו אפילו אותו צד שבחו"ל. וסברת רבי מאיר י"ל, דס"ל כיון דחציה בארץ, גם חציה השני דינו כארץ ישראל.

(נה) בא"ד והא דלא משני נמי במי שאחזו מתניתין דאם לא באתי מכאן ועד שלשים יום והגיע לעכו וחזר ביטל תנאו היינו לאותו צד שבחוצה לארץ. פי' מאי קושית הגמ' התם דבמתניתין משמע דעכו חו"ל, ומצינו דעכו ארץ ישראל הוא (הערתקו לעיל אות נב), והרי שניהם אמת, דהרי חצי עכו חו"ל וחציה ארץ ישראל, וא"כ דילמא מיירי המשנה שהגיע להחצי שבחו"ל.

(נו) בא"ד אך קשה לר"י דאמר לקמן (דף ו:) נכנס לפניו רבי אילעא וכו'. דקאמר הגמ' לקמן, מעשה באדם אחד שהביא גט מכפר סיסאי והצריכו רבי ישמעאל לומר

בפ"ג ובפ"ג, ונכנס רבי אילעא וקאמר והלא כפר סיסאי מובלע וכו' וקרובה לציפורי יותר מעכו, וכיון דהמביא מעכו אינן צריך לומר, כ"ש המביא מכפר סיסאי בודאי דאין צריך לומר.

(נז) בא"ד ומה בכך מ"מ עכו עדיפא וכו'. פי' דלפי ר"ת דס"ל דעכו חציה בארץ וחציה בחו"ל, א"כ מה בכך דעכו רחוק מציפורי, מ"מ הרי היא חציה בארץ ישראל, ומש"ה אינו צריך לומר בפ"ג ובפ"ג, אבל כפר סיסאי צריך לומר.

אבל לכאורה הו"ל להקשות יותר, דלפי שיטת ר"ת דהכל תלוי בארץ ישראל ממש, א"כ מה קאמר דכפר סיסאי קרובה לציפורי מה ענין קרובה לכאן. וי"ל דאפילו לר"ת דתלוי בארץ ישראל גופה, מ"מ זה ודאי דעיקר ישוב ג"כ מועיל, ומש"ה קאמר דכיון דבין כפר סיסאי ובין עכו (המוזכר במתני') הם מחו"ל, א"כ בודאי דכפר סיסאי עדיפא מעכו, כיון דמ"מ יש לו המעלה דקרוב לעיקר ישוב.

(נח) בא"ד כיון דמתניתין איירי בצד של חוצה לארץ דקסבר כיבוש יחיד שמייה כיבוש וכו'. הך דקסבר וכו' קאי על סוריאכא והכי פירושא, כיון דלר"ת מיירי מתניתין מהך עכו דהוי מצד חו"ל, א"כ מאי מייתי ראייה לסוריא דהוי כארץ ישראל, כיון דקסבר כיבוש יחיד שמייה כיבוש וכו'.

(נט) בא"ד או דילמא כיון דעפרה טמא. הטעם דעפר סוריא טמא מבואר לקמן.

ציונים והערות

כ. עיי"ש ברש"י דהיינו לבני ארץ ישראל.

כא. ע"י בתפארת שמואל (ילקוט מפרשים).

בארץ ישראל עצמה, מיושב מה שהקשה הר"י לעיל.

ובמהרש"א כתב, דגם קושיא השניה שהקשו התוס' ממוכר עבדו לסוריא מתורץ בזה, דסוריא יותר מרחקא מעיקר ישוב.

סה) בא"ד אע"ג דעכו היא עצמה בארץ ישראל וכפר סיסאי הוא חוצה לארץ וכו'. פי' דלכאורה אכתי קשה, דאע"ג דכפר סיסאי קרובה לציפורי דהיא עיקר ישוב, מ"מ עכו יש לו מעלה דהיא עצמה מארץ ישראל, ודילמא מש"ה אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, וע"ז כתבו דכיון דקים ליה וכו', וא"כ אין זה שום מעלה בזה שהיא עצמה ארץ ישראל יותר מכפר סיסאי דמובלע בתחום ארץ ישראל, דהרי מובלע נמי דינה כארץ ישראל.

טו) בא"ד מכ"ל מקום פשיט"י שפיר כיון דקים ליה דמובלעת מהני. פי' כיון דפריך והלא כפר סיסאי מובלע, משמע דס"ל דמובלעת מהני.

טז) בא"ד דמובלעת מהני... כרבן גמליאל דאמר מובלעות שכיחי וגמירי. פי' דהרי רבן גמליאל פליג רק אסמוכות דהיינו רקם וחגר, אבל במובלעות מודה רבן גמליאל לתנא קמא דאין צריך לומר בפני נכתב, משום דס"ל דמובלעות שכיחי וגמירי ודינה כארץ ישראל.

והא דנקט "רבן גמליאל", אע"ג דתנא קמא נמי ס"ל דמובלעות שכיחי וגמירי, ואדרבה מוסיף נמי סמוכות, י"ל דמשום

ס) בא"ד או דילמא כיון דעפרה טמא כחור"ל דמי. לכאורה אין זה סיבה אלא סימן, פי' דכיון דרואין דלכמה דברים דינה כחור"ל, א"כ דילמא לגבי הא נמי דינה כחור"ל, ונקטו הך דינא דעפרה טמא, משום דזה נישנית ראשון בברייתא לקמן (ת, א).

סא) בא"ד ואמר ר"י דאפילו בצד של ארץ ישראל צ"ל בפני נכתב וכו'. ודלא כר"ת דאמר דמתניתין מיירי דוקא בצד שבחור"ל, אבל בצד שבארץ ישראל אינו צ"ל בפ"נ, אלא אפילו בצד של ארץ ישראל נמי צ"ל בפני נכתב.

ורבי מאיר דאמר עכו כארץ ישראל לגיטין, לא מבואר אם פליג רק על צד שבארץ ישראל, דאע"ג דרחוק מעיקר ישוב ארץ ישראל, מ"מ דינו כארץ ישראל, או דפליג גם על צד שבחור"ל, ועי' ברש"ש בהמשך דברי תוס'.

סב) בא"ד ורחוק מעיקר ישוב ארץ ישראל. בהמשך דבריהם כתבו, דצפורי היתה עיקר ישוב. ובר"ן (ד"ה ובמאי) כתב, ירושלים וציפורי.

סג) בא"ד וכן יש לתרץ גבי אשקלון וגבי רקם וחגר. פי' דבאמת מארץ ישראל הם^כ, אלא דרחוקות מעיקר ישוב ומש"ה צ"ל בפ"נ.

וברש"ש הקשה ע"ז, דהרי בגמ' קרי לרקם סמוכות לארץ ישראל.

סד) בא"ד והשתא פריך שפיר וכו'. פי' לפי הר"י דתלוי בעיקר ישוב ולא

ציונים והערות

כב. אלא דצ"ב והרי לא כבשום עולי בבל, ולא מסתבר לומר דפליגי אי כבשום עולי בבל.

כג. אולי צ"ל "פריך" וכמו שכתבו לפני זה והשתא פריך שפיר.

(ע) בא"ד אבל בממון טענינן מזויף לנפרע שלא בפניו ומיתומים ומלקוחות דאל"כ לא שבקת חיי לכל בריה. קשה, דאם הטעם בממון דטענינן מזויף, הוא משום לא שבקת חיי לכל בריה, א"כ בגיטין דלא שייך הך טעמא, לא טענינן, ולמה הוצרכו התוס' לומר דמשום עיגונא אקילו בה רבנן. ותי' במהר"ם שיף, דאי לאו משום עיגונא לא היינו מחלקין בין גט לשאר שטרות, משום לא פלוג. וראיתו לזה העתקתי בסמוך (אות עט).

(עא) בא"ד ולהחתים עדים מעצמו. צ"ב הכוונה דאם יקח עדי שקר, הרי הם עצמם יקיימו חתימתם.

(עב) בא"ד ומיהו מזה אין להוכיח וכו'. פ"י מזה הטענה דא"כ לא שבקת חיי לכל בריה, אין ראייה דטענינן מזויף. מהר"ם.

(עג) בא"ד דאפילו לא טענינן להו מזויף טענינן להו פרוע. דטענת מזויף טענה גרועה היא משום דמילתא דלא שכיחא היא. תוס' הרא"ש. וכן כתבו התוס' בבבא מציעא (יג, ב ד"ה הא קאמר).

ואע"ג דפרוע הוא נמי טענה גרועה, דשטרך בידי מאי בעי, ואינו נאמן רק משום מיגו דמזויף, מ"מ לגבי יתומים החסרון דלא שכיחא גרוע יותר.

אלא דצ"ב דמה נפק"מ מה טענינן להו. ותי' המהר"ם, דנפקא מינה במקום שאי אפשר לטעון פרוע, כגון שמת הלוה או הלך למדינת הים לפני זמן הפרעון, דחזקה אין אדם פורע לפני זמנו"י עיי"ש.

דרכן גמליאל קאמר לה בהדיא, נקט רבן גמליאל.

(סח) בא"ד וא"ת דאמר בירושלמי המוכר עבדו לעכו יצא לחירות... וכיון דאפילו באותו צד שבארץ ישראל יצא לחירות וכו'. פ"י לפי מה שתי' הר"י דמתניתין מיירי אפילו באותו צד שבארץ ישראל, וע"ז קאמר הגמ' עכו כארץ ישראל לגיטין, לגיטין אין לעבדים לא, דלעבדים אין דינו כארץ ישראל והמוכר עבדו לעכו דינו כמוכר לחו"ל ויצא לחירות, א"כ הא דקאמר בירושלמי המוכר עבדו לעכו יצא לחירות, נמי מיירי אפילו לאותו צד שבארץ ישראל, וא"כ קשה... אבל לפי ר"ת דמתניתין מיירי באותו צד שבחו"ל דוקא, לא קשה מידי, דמוכר עבדו יצא לחירות נמי מיירי רק לאותו צד שבחו"ל. אלא דלכאורה אכתי קשה, דא"כ מה מוסיף ר"ש אביו דרבי יודן אפילו מעכו לעכו, והרי גם תנא קמא ס"ל כן. ועי' במהר"ם שיף שכתב, דאולי לתנא קמא כיון דהוי בעיר אחד לא קנסינן ללוקח.

(סט) תוד"ה ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו. אבל בממון טענינן מזויף לנפרע שלא בפניו ומיתומים. הם ב' דברים, ושלא בפניו היינו כגון שהלך למדינת הים.

ובסמוך דכתבו התוס' "מיתומים", אולי צ"ל ומיתומים בו"ו. ובמהר"ם איתא להדיא "או מיתומים".

אבל צ"ב, דהרי אין גובין שלא בפניו רק בתנאים מסוימים כדאיתא בבבא קמא (ק"ב, ב).

ציונים והערות

אבל על פלגא דמלוה אינו יכול לטעון פרוע, דמיירי בשטר מקויים, וא"כ לית להו מיגו דמזויף.

(עח) בא"ד אע"ג דלא טענינן להו נאנסו. גם כאן הוא מטעם הנ"ל דהוי מילתא דלא שכיח ומילתא דלא שכיח לא טענינן להו ליתומים. תוס' הרא"ש.

וכ"כ התוס' בכבא בתרא (ע, ב ד"ה מ"ד) וז"ל, דמילתא דלא שכיח היא לא טענינן ליתמי דנאנסו קלא אית ליה.

(עט) בא"ד אב"ל יש להוכיח... דא"כ כל אחד יכתוב שטר מכר או שטר מתנה... דהשתא אין שייך לומר פרעתי. מזה יש הכרח רק אשטר מכר ומתנה, אבל שטרי הלואה אכתי איכא למימר דלא טענינן מזויף, ועי' במהר"ם שיף (בתחלת התוס', באמצע דבריו), דכיון דלפעמים הוכרח לטעון מזויף, לא פלוג וטענינן אף בשטר הלואה וכהאי גוונא.

(פ) בא"ד ועוד יש לדקדק מסוף פרק גט פשוט (כ"ב דף קע"ד):... דאמר רב הונא וכו'. ז"ל הגמ' שם, אמר רב הונא, שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי, נאמן, חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש. מתקיף לה רב נחמן, וכי אדם עושה קנוניא על בניו (להנחיל לאחרים ולהפסיד את בניו ואפ"ה אמרי רב ושמואל אם לא אמר תנו אין נותנין לאותו פלוני אע"ג דהורה שיש לו מנה משל פלוני בידו אלא מאי אית לך למימר אמאי אין נותנין לו דאדם עשוי שלא להשביע כו' נחמין שלא יחזיקוהו כעשיר לא הוא ולא בניו. רש"י) דרב ושמואל דאמרי תרוייהו שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין אלמא אדם עשוי שלא להשביע את בניו הכא נמי אדם עשוי שלא להשביע את עצמו... אלא אמר רב נחמן

וברש"ש הקשה על דברי המהר"ם, דא"כ אכתי קשה לא שבקת חיי לכל בריה, דיוכל לכתוב שטר שזמן הפרעון הוא אחר שמת.

(עד) בא"ד טענינן להו פרוע. לכאורה קשה דהוה ברי ושמא, דהתובע אומר ברי שאינו פרוע והבי"ד והיתומים אומרים שמא פרוע, ואיכא מ"ד דס"ל דברי ושמא ברי עדיף. וי"ל דהכא ברי גרוע ושמא טוב, דלא היה להם לידע אם הוא פרוע, וגם הוא יודע דאין מי שיכחישנו ומש"ה אומר פרוע, ובכה"ג לכ"ע לא אמרינן ברי עדיף. ועי' תוס' בבא קמא (מו, א) ריש שור שנגח את הפרה (ד"ה דאפילו) דביארו כל הענין היטב.

(עה) בא"ד כיון דהוא עצמו הוי מהימן לומר פרוע מיגו דאי בעי אמר מזויף דקי"ל כמ"ד וכו'. פי' דלכאורה קשה, איך שייך למיטען ליתומים פרוע, והרי פרוע הוא רק במיגו דמזויף, וכיון דלא טענינן להו מזויף, א"כ אין כאן מיגו דמזויף, ואיך טענינן להו פרוע, וע"ז תירצו, דכיון דאביהם היה נאמן בפרוע במיגו דמזויף, ה"ה היתומים בעצמם אע"פ שאין להם המיגו, מ"מ טענינן להו פרוע מכח אביהם. וע"ז מביאין התוס' משטר כ"ס וכו'. מהר"ם שיף.

(עו) בא"ד גבי שטר כ"ס וכו'. שטר כ"ס היינו שמלוה לחבירו מעות לעשות ממנו עיסקא והריוח יחלקו ביניהם, ודינו, דפלגא מלוה ופלגא פקדון, דהיינו חצי הכסף דינו כמלוה, ואפילו נאנסו חייב לשלם כמו הלואה, וחצי הכסף דינו כפקדון, ואם נאנסו פטור מלשלם.

(עז) בא"ד דנשבע וגובה מחצה אב"ל פלגא דפקדון טענינן להו פרוע הוא ל"ך.

לוה שהודה בשטר שכתבו ועל פיו נחתמו העדים: אין המלוה צריך לקיימו. בעדים החתומים בו שאין הלוה שוב נאמן לומר פרעתיו ולא אמרינן בהאי הפה שאסר הוא שהתיר דמכיון שאמר כשר היה הרי הוחזק השטר וכי אמר פרעתיו לא מהימן שהרי ביד המלוה הוא... עכ"ל.

פי' ואין יכול לטעון פרוע, אלא ע"כ דטענינן ליתומים מזויף [וכ"מ בתוס' בבא מציעא יג, ב ד"ה הא קסבר].

פו) בא"ד (בע"ב) וא"ת בפרק קמא דבבא מציעא (דף יג.) פליגי רבי מאיר ורבנן במצא שטר שאין בו אחריות... ורבי מאיר סבר יחזיר. מחלוקתם הוא שם במתני' (יב, ב) וז"ל המשנה, מצא שטרי חוב, אם יש בהן אחריות נכסים (שעבוד קרקעות שיגבה מהן. רש"י) לא יחזיר שבית דין נפרעין מהן, אין בהן אחריות נכסים יחזיר שאין בית דין נפרעין מהן דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים בין כך ובין כך לא יחזיר מפני שבית דין נפרעין מהן. וקאמר שם בגמ' (יג, א), שמואל מוקי למתניתין כשאין חייב מודה (בכתבת השטר שאומר לזה לא כתבתי ומזויף הוא. רש"י). אי הכי כי אין בהן אחריות נכסים אמאי יחזיר נהי דלא גבי ממשעבדי מבני חרי מגבא גבי, שמואל לטעמיה דאמר שמואל אומר היה רבי מאיר שטר חוב שאין בו אחריות נכסים אין גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי. וכי מאחר שאינו גובה אמאי יחזיר, אמר רבי נתן בר אושעיא לצור עפ"י צלוחיתו של מלוה.

פו) בא"ד דאי מקיים ליה הדין עמו. ולפרעון לא חייש שמואל, כדמבואר התם בגמ', והטעם איתא שם ברש"י (ד"ה לא חיישינן לפרעון), דאם איתא דפרעיה מקרע הוה קרע ליה.

אידי ואידי דנקיט שטרא ולא קשיא דמקויים (דהקדש במקויים דאיכא הנפק. רש"י) הא דלא מקויים, אמר תנו, קיימיה לשטריה (ולא צריך מלוה לקיימיה. רש"י) לא אמר תנו, לא קיימיה לשטריה (חיישינן דלמא משום שלא להשביע את בניו אמר הכי ולא גבי עד דמקיימי לשטריה. רש"י).

פא) בא"ד ומסיק דרב הונא איירי בשטר מקויים. קשה, דכיון דיש לו שטר מקויים א"כ למה צריכין לחזקה דאין אדם עושה קנוניא על ההקדש, והלא בלא"ה יכול לגבות ע"י השטר שבידו. ותי' התוס' בבבא בתרא (קעה, א ד"ה הא דמקויים) הטעם כדי שיוכל לגבות בלא שבועה, דהרי סתם הבא ליפרע מנכסי יתומים אין גובה אלא בשבועה ואפילו הקדש, והכא מכח אין אדם עושה קנוניא נאמן בלא שבועה.

פב) בא"ד דשמא שלא להשביע את בניו אמר כן. נתכוין שלא יחזיקוהו כעשיר לא הוא ולא בניו. רשב"ם בבבא בתרא (קעד, ב בסה"ע).

וז"ל רש"י בסנהדרין (כט, ב), שלא להשביע את בניו. שלא ליראות שבע ממון.

פג) בא"ד דשמא שלא להשביע את בניו אמר כן. לפי מה דמבואר בתוס' דלא פליגי, א"כ גם בהקדש אם לא אמר תנו אין נותנין, דגבי הקדש נמי אמרינן אדם עשוי שלא להשביע את עצמו, עיי"ש בגמ' (בבא בתרא קעה, א ועיי"ש ברש"י ברה"ע ד"ה הכא נמי).

פד) בא"ד ואין לומר דטענינן פרוע. פי' דאכתי מה הראיה מהתם דטענינן ליתמי מזויף, דילמא טענינן להו פרוע.

פה) בא"ד דהא רב אית ליה מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו. ז"ל רש"י בכתובות (יט, א), מודה בשטר שכתבו.

דגט פשוט דמנח ידיה אזורנוקא וכתב, שרבא בעצמו סבר שהיא חתימתו עכ"ל.

צד) בא"ד דאנח ידיה אזורנוקא. ז"ל הגמ' בבבא בתרא (קסז, א), ההוא שטרא דהוה חתים עליה רבא ורב אחא בר אדא, אתא לקמיה דרבא, אמר ליה דין חתימות ידא דידי הוא, מיהו קמיה דרב אחא בר אדא לא חתימו לי מעולם, כפתיה ואודי, א"ל, בשלמא דידי זייפת, אלא דרב אחא בר אדא דרתית ידיה היכי עבדת, אמר אנחי ידאי אמצראי, ואמרי לה קם אזורנוקא (עלה עליה וחתם וכל גופו נע ונד וידיו רותתת. רש"י) וכתב.

צה) בא"ד אבל אי ליכא ליה קמן והמלוה מצא עדי קיום וכו'. זה ענין בפני עצמו ולא שייך להתיי, אלא כתבו ההלכה, דהא דכתבו דשטר שנפל טענינן מזויף ולא מועיל עדי קיום, היינו אי הלוח קמן לפני שמקיימו וטוען מזויף אבל וכו'.

צו) בא"ד כיון דהוחזק בהיתר. פי' אע"ג דהלוח יכול לטוען מזויף כיון דאיתרע בנפיליה, ולא מועיל קיום, מ"מ היכא דבשעת הקיום לא ערער והוחזק בהיתר, לא מצי תו לערער.

דף ב' ע"ב

צז) גמ' מאי בינייהו וכו'. עי' מה שכתבתי לקמן (אות רג).

צח) גמ' מאי בינייהו איכא בינייהו וכו'. בתוס' לקמן (ג, א ד"ה אטו) מבואר, דאיכא עוד נפקא מינה, ועיי"ש למה לא קאמר לה הגמ'.

צט) גמ' מאי בינייהו. ז"ל חזון איש, לא הוי מצי למימר איכא בינייהו דאי אתי

פח) בא"ד אלא ודאי חיישינן שמא יוציא שלא בפניו ולא נטעון מזויף הוא. ואע"ג דהלוח כבר טען מזויף הוא, דהרי מיירי דאין חייב מודה, מ"מ חיישינן שילכו לב"ד אחר.

וצ"ל דהיתומים אינם יודעין מזה שאביהן טען מזויף, דאל"כ ילכו הם להב"ד הראשון דהרי הולכין אחר הנתבע.

פט) בא"ד וי"ל דע"ל כרחק אין הטעם בשביל כך דאכתי נטעון ליה פרוע דהא שמואל ס"ל אליבא דרבי מאיר וכו'. ואע"ג דקושית התוס' היה מדברי רבנן דאמרי לא יחזיר, ואליבא דרבנן אין הכרח לומר דטענינן פרוע, עי' במהרש"א ובמהר"ם שיף מה שתי'.

צ) בא"ד אע"ג דלדידהו לא טענינן מזויף וליכא מיגו מ"מ כיון דלאביהן יש מיגו טענינן ליה שפיר פרוע הוא דקו"ל כמ"ד... דנשבע וגובה מחצה. עי' מה שכתבתי לעיל (אות עו עז).

צא) בא"ד כיון דאיתרע בנפילתו. והואיל ונפל איתרע, דיח לומר אם היה כשר היה נזהר בו. (רש"י בבבא מציעא יב, ב ד"ה הני ריעי).

צב) בא"ד כיון דאיתרע בנפילתו והלוח טוען מזויף. אבל אם הלוח אינו טוען מזויף, לא חיישינן לזה כדמבואר בהמשך דבריהם.

צג) בא"ד אפילו ימצא עדי קיום דחיישינן שמא זיפוי זיף וחתים כי ההוא דגט פשוט. בתוס' בבא מציעא (יג, ב בד"ה הא קאמר), מבואר דבריהם יותר וז"ל שם, כי שמא טרח לזיף השטר בטוב עד שסבורים העדים שהיא חתימתם, כי ההוא

בעל וערער ואמר שהוא מזויף, דלרבה שומעין לו כיון דלא נתקן משום קיום, דגם לרבה אין שומעין עוד לערער הבעל, כיון דמהימן השליח דגט זה נעשה לשמה, והיינו שנכתב ונחתם מדעת הבעל, והרי הוא עדות של קיום חותמיו עכ"ל.

(ק) גמ' איכא בינייהו... אי נמי וכו'. בדוגמא הא' והג' לרבה בעי למימר ולרבא לא בעי למימר, ובדוגמא הב' הוי איפכא, דלרבא בעי למימר ולרבה לא בעי למימר, וצ"ב למה לא נקט בסדר אחד.

(קא) גמ' אי נמי ממדינה למדינה בארץ ישראל. פירש"י לרבא בעי למימר דהא אין שירות מציות. וז"ל הריטב"א, ובדין הוא דיכול לאותובי מהא דתנן המביא גט בארץ ישראל אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, אלא בהא מותבינן ליה לקמן מרישא המביא גט ממדינה למדינה במדינת הים וכדאיתא בגמ' לקמן (ד, ב ועיי"ש ברש"י ד"ה ואיכא דמותיב), וכיון דאיתרצה לה ההיא, תו ליכא לאותוביה מהא, וכדמשמע לקמן עכ"ל.

(קב) גמ' אי נמי באותה מדינה במדינת הים. פי' דלרבה צ"ל בפ"נ ובפ"נ כיון דאין בקיאתן לשמה. ועי' מה שכתבתי ברש"י (אות ק').

(קג) גמ' ליבעי תרי מידי דהוה אכ"ל עדיות שבתורה. פי' כיון דאנו מסופקין על הגט אי נכתב לשמה, א"כ בעינן ב' עדים שיכשירו הגט.

(קד) גמ' עד אחד נאמן באיסורין. פי' ועורה נמי איסור הוא (כ"מ בתוד"ה מידי דהוי).

(קה) גמ' אב"ל הכא דאיתחזק איסורא דאשת איש. ז"ל רעק"א, אף דהשליח מעיד קודם הגירושין שגט זה כשר לגרש בו דנכתב לשמה, ובזה עתה אינו מוציאה מחזקתה דהא גם כפי עדותו עתה היא אשת איש אלא שמעיד דאפשר לגרשה בגט זה, וזה אינו נגד החזקה דהא פשיטא דיכול לגרשה בגט כשר, אעפ"כ מיקרו חזקת איסור במה דנידון אחר הנתינה דמגורשת ע"י גט זה עפ"י עדות העד עכ"ל.

(קו) גמ' הוי דבר שבערוה וכו'. על הגליון צוין גי' הר"ן "והוי" בוי"ו, והוא טעם ב' למה בעינן הכא תרי. ועי' בתוס' למה צריכין גם לטעם השני.

(קז) גמ' ורבנן הוא דאצרוך. משום חומרא דגט [לרש"י חשש גמור דילמא אשכח כתוב ועומד, ולתוס' דילמא יערער הבעל].

(קח) גמ' והכא משום עיגונא אקילו בה רבנן. תיבת "והכא" נראה כמיותר, דהכי פירושו, דרבנן אצרכו לחשוש משום חומרא דגט, מ"מ משום עיגונא הקילו דדי באחד. ובאוצר מפרשי התלמוד הערה 10 מביא מדקדוקי סופרים דבכמה כת"י ליתא לתיבת "הכא".

(קט) רש"י ד"ה לפי שאין בקיאתן לשמה. אין בני מדינת הים בני תורה. וכן איתא בפסחים (נא, א) "בני מדינת הים נמי כיון דלא שכיחי רבנן גבייהו ככותים דמו".

(קי) בא"ד אין בני מדינת הים בני תורה. פי' ההמון עם, אבל הבי"ד יודעים

יצטרכו לומר בפני נכתב, הלא גם לא יהיה בשעת הכתיבה ומנא ידע אם נכתב לשמה או לא, ואדרבה עיקר התקנה של בפני נכתב היה כדי שיהא מוכרח להיות שם בשעת הכתיבה, וממילא נוכל לישיליה.

ועי"ל דלא שייך מידק דייק אם אינו אומר הכל, וכמו שכתבו התוס' לקמן (ג, א

ד"ה הכא בפני).

(קיד) בא"ד וממילא שיילינן ליה אם נכתב לשמה. לקמן מוסיף רש"י (ג, א ד"ה לא גיזי) אי נמי "סתמא" לשמה קא מסהיד. וכן כתבו התוס' (בסוד"ה שאין בקיאין לשמה הא) עיי"ש. והא דלא פירש רש"י הכא נמי כן, עיי"ש בפני יהושע, וכן כתב בהגהות חשק שלמה (על רש"י לקמן). וע"ע בחי' רעק"א.

(קטו) בא"ד והוא אומר אין. צ"ב דמה ההכרח שיאמר אין, דילמא באמת לא נכתב לשמה, והול"ל והוא אומר האמת. ונראה דבפשטות הכי הוא, דכיון דקורין להשליח לראות הכתיבה כדי שיוכל לומר בפ"נ, מסתמא נכתב לשמה.

(קטז) בא"ד ולקמיה מפרש מאי טעמא לא אצרכוהו נמי למימר לשמה. פי' דלקמן (ג, א) מקשה הגמ', דכיון דכל הסיבה דתקנו לומר בפני נכתב ובפני נחתם, הוא משום לשמה, אם כן למה לא אצרכוהו למימר בהדיא לשמה.

והא דקאמר רש"י מאי טעמא לא אצרכוהו "נמי" למימר לשמה, היינו משום דלא שייך לומר לשמה לחוד.

דבעינן לשמה^כ, דאי לאו הכי צ"ב מה דקאמר הגמ' "א"נ באותה מדינה במדינת הים", דלרבה כיון דאין בקיאין לשמה צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, ולרש"י הפי' וממילא שיילינן ליה אם נכתב לשמה, מה שייך לשאול הלא גם השואלים אינן בקיאין לשמה. אבל אי נפרש דהבי"ד בקיאין בלשמה, ניחא.

אבל מ"מ קשה, דהרי מוסרו לה בפני ב' או ג' אנשים דעלמא^כ, וכי הם יודעים ההלכה שצריך לישיליה. ובחתם סופר משמע דשליח האומר בפני נכתב צריך למסרו בפני בי"ד, וצ"ע מגמ' לקמן.

(קיא) בא"ד ואין יודעין שצריך לכתוב הגמ' לשם האשה. כדתנן לקמן (כד, א) כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול. וה"ה דבעינן שיהא נכתב לשם האיש כדמבואר שם בגמ' (כד, ב), והא דנקט רש"י לשם האשה, עיי' באוצר מפרשי התלמוד הערה 1 וע"ע בנחלת משה.

(קיב) בא"ד ליה דהיינו לשמה. בגמ' לקמן (כד, ב) מבואר דהלימוד הוא מהיתור, דהול"ל וכתב ספר כריתות ונתן בידה. וע"ע בתוס' לקמן (כא, ב ד"ה בכתיבה מתגרשת).

(קיג) בא"ד הלכך אומר השליח בפני נכתב ובפני נחתם וממילא שיילינן ליה אם נכתב לשמה. וקשה דנישיליה מיד אם נכתב לשמה, ולמה צריך לומר בפני נכתב, דהכא לא שייך לומר דגיזי. ועיי' בפני יהושע דמשמע מדבריו, דאם לא

צינונים והערות

כה. וכ"מ מלשון רש"י בסמוך ד"ה א"נ ממדינה למדינה "כל בני ארץ ישראל".

כו. עיי' מה שכתבתי לקמן (אות תקי) ההכרח לזה.

קז) רש"י ד"ה לפי שאין עדים מצויין. שאם יבא הבעל ויערער לומר לא כתבתיו... והאמינהו לשליח. וכיון דאינו נאמן לומר לא כתבתיו, שוב אינו נאמן לומר לא שלחתיו, דכיון דהימנוהו רבנן לשליח לומר בפני נכתב, נאמן לומר שליח הבעל אני. רא"ש.

קיח) רש"י ד"ה דאתוהו בי תרי. ושניהם נעשו שלוחים לגרשה והגט יוצא מתחת ידי שניהם. מלשון רש"י משמע דבעינן שניהם יאחזו הגט ביחד, וכ"כ לקמן (טז, א ד"ה מתחת ידי שניהם) ועיי"ש בתוס' מה שכתבו על זה.

קיט) בא"ד ושניהם נעשו שלוחים לגרשה... ואם יערער בעל הרי הם מצויין לקיימו. עי' בתוס' מה שהקשו על זה. ובתוס' הרא"ש הקשה עוד, (א) דמי ימר דהם מכירין חתימת העדים, (ב) דלקמן (ה, א) קאמר הגמ', שנים שהביאו גט אין צריכין לומר בפ"נ דמה אילו יאמרו בפנינו גירשה, ופי' רש"י (ד"ה ומה אילו יאמרו) כלומר אם רצו הן אומרים אנו מעידים שגירשה, משמע דשנים נאמנים מטעם מיגו¹². ובחתם סופר תי' דבעינן ב' הטעמים (העסקתי דבריו בתוס' אות קסד)¹³.

קכ) בא"ד שהרי שנים הם ואם יערער בעל הרי הם מצויין לקיימו. קשה, דא"כ גם באחד למה הוצרכוהו לומר בפ"נ ובפ"נ, נמתין עד שיערער הבעל, ואז יקיימוהו. וי"ל דחכמים לא האמינו להשליח אלא בשעת הנתינה, כדאיתא בתוס' לקמן (ה, ב ד"ה יטלנו). והטעם מבואר בריטב"א לקמן (כד, א ד"ה אשה), דבשעת נתינה שייך הטעם דרייק טפי. וכ"כ התוס' לקמן (פד, ב ד"ה אמר חזקיה).

וכ"מ במתניתין, דתנן דהמביא גט בארץ ישראל אם יש עליו עוררים יתקיים בחותמו, אבל אמירת השליח אין מועיל אז.

קכא) בא"ד ואם יערער בעל הרי הם מצויין לקיימו. וגם ליכא למיחש דאכתי יערער הבעל לומר דלא שלחם, דכיון דשנים הם והם אומרים שהבעל שלחם, אין הבעל נאמן לומר לא שלחתיו כדאיתא בתוס'.

קכב) רש"י ד"ה אי נמי ממדינה למדינה בארץ ישראל. דס"קא דעתא השתא דלא שכיחי שיירתא. אבל למסקנא קאמר הגמ' (ד, ב) דבזמן שבית המקדש קיים, כיון דאיכא עולי רגלים,

ציונים והערות

כז. ועצם המיגו צ"ב, דהרי בכל מיגו הפי' הוא, דנאמן מה שאומר עכשיו, במיגו דאם רוצה לשקר היה יכול לטעון טענה אחרת המקובלת יותר, אבל הכא הרי הם אומרים רק דהבעל שלחם וע"ז נאמנים אפילו בלי המיגו, אלא דהבעל מערער ששלח גט מזויף, ואין לזה שייכות לנאמנותם, דהרי אין הם אומרים כלום בענין זה. ואין לומר דרש"י נמי ס"ל כהתוס' דלא חשיד להכשילה במתכוין, דא"כ בלאו טעמא דעדים מצויין לקיימו אין הבעל יכול לערער, כיון דבדואי שלחם ואינו שולח גט מזויף. והנה בחתם סופר כתב, דרש"י נמי ס"ל כתוס' דאינו חשוד להכשילה, וז"ל...ומה שכתב רש"י מצויין לקיימו, היינו קיומו כיון שאמרו הבעל עשאנו שליח ותרי נאמנים, וא"כ ממילא הרי הוא מקיים שאין הבעל מקלקל האשה במזיד בגט מזויף... עכ"ל. אבל לכאורה מדברי התוס' לא משמע כן בדעת רש"י, דלפי"ז אין מקום לכל קושיות התוס'. ובחזון איש כתב ג"כ דכוונת רש"י דאלו יקיימוהו באמירתם דהבעל שלחם, וזהו קיומו, ועיי"ש שמיישב לפי"ז קושית התוס' על רש"י.

כח. אבל זה רק אם נימא דרש"י נמי ס"ל כהתוס', עי' בהערה שלפני זה.

ולא הצריכה התורה עדים אלא לעונש ממון או מיתת בית דין ולעריות דגמרינן דבר דבר מממון.

וצ"ב למה לא יליף מוספרה לה כדכתבו התוס'.

קכו) רש"י ד"ה דלא איתחזק איסורא. בהך חתיכה גופא. תיבת "איסורא" נמחק. רש"ש.

קכח) רש"י ד"ה הכא איתחזק. ומטבֿל ושחיטה לא גמרינן. פי' דהרי בטבל ושחיטה נמי איתחזק איסורא בהך חתיכה, ועד אחד נאמן.

קכט) בא"ד ומטבֿל ושחיטה לא גמרינן לה כדאמרינן ביבמות (דף פח). דהתם בידו לתקנן לפיכך נאמן להעיד עליהן. קשה, דהרי רש"י כתב בדבור שלפני זה דהא דעד אחד נאמן באיסורין ילפינן מטבֿל ושחיטה. ועי' בתוס' (ד"ה עד אחד נאמן באיסורין הא').

קל) בא"ד דהתם בידו לתקנן לפיכך נאמן להעיד עליהן. דכיון דבידו לתקנן, א"כ מה לו לשקר ולהחטיא את חברו חנם.

קלא) בא"ד דהתם בידו לתקנן. ואע"ג דשחיטה השתא אין בידו לתקנו, מ"מ מעיקרא היה בידו לשחוט. תוס'.

מישכח שכיחי, ובזמן שאין בית המקדש קיים, כיון דאיכא בתי דינין קביעי, מישכח שכיחי.

קכג) בא"ד לרבה דלא חייש לערעורא דנימא מזויף הוא וכו'. זה רק לההו"א, אבל במסקנא קאמר הגמ' לקמן (ד. ב) דרבה אית ליה דרבא. ובעצם כוונת רש"י צ"ב למה הוצרך לכל האריכות, דהול"ל רק לרבה לא בעי למימר הואיל ובקיאין.

קכד) רש"י ד"ה אי נמי באותה מדינה. כגון מעיר לעיר. וה"ה באותו עיר עצמו, דמאי שנא. וכ"מ מתוס' לקמן (ו, א ד"ה והא רבא הוא דאמר).

קכה) רש"י ד"ה מידי דהוה אכל עדיות שבתורה. קושיא הוא. כוונת רש"י בזה וההכרח לזה, עי' בחי' חתם סופר.

קכו) רש"י ד"ה ומשני עד אחד נאמן באיסורין. שהרי האמינה תורה וכו'. לא מבואר היכן מצינו דהאמינה תורה. וביבמות (פח, א) כתב רש"י (בד"ה ואמר ברי ל') וז"ל, דאי לאו הכי אין לך אדם אוכל משל חברו ואין לך אדם סומך על בני ביתו עכ"ל, ומשמע דהוי סברא בעלמא.

אבל בחולין (י, ב) פירש"י, דכל יחיד ויחיד האמינתו תורה וזבחת מבקרך ומצאנך, ושחט את בן הבקר, ואכלי כהנים על ידו ולא הזקיקו להעמיד עדים בדבר,

ציונים והערות

כט. ובתוספות ישנים שם הקשה וז"ל, ותימה ומה לנו בזה הדבר, יזהר במה שיאכל עכ"ל. ונראה דכוונת רש"י כמו שמצינו כמה פעמים בגמ' דכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, עי' סוכה לב, א - ב, והכא נמי אין זה לא נועם ולא שלום אם אינו יכול לאכול אצל חברו ובביתו מה שהכינו לו. ובדרך צחות י"ל עוד, דא"כ אין זה עזר כנגדו (בראשית ב, יח).

ל. לקמן (נד, ב ד"ה אמר אביי) גבי אמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך, יש מחלוקת הראשונים בזה, הפני יהושע כתב שם, דשיטת רש"י ושאר ראשונים דהנאמנות של בידו הוא מטעם מינו, והרא"ש כתב, דאין כאן מינו, דהרי אי מטמא להו בעי לשלם, עיי"ש בפני יהושע שהאריך בזה, אבל הכא לכאורה לכ"ע נאמן מטעם מינו.

קלב) בא"ד דהתם בידו לתקנן. אבל גט אין בידו לתקנו, דהבעל צריך לכתוב ולא השליח.

טעם אין מייבמין, אמר להם קטן שמא ימצא סריס קטנה שמא תמצא אילונית'לכ.

קלג) רש"י ד"ה ואין דבר ערוה. ראוי להתירו בפחות משנים משום דיליף דבר דבר מממון וכו'. כביאור תיבת "ראוי", עי' באוצר מפרשי התלמוד הערה 94 בשם שו"ת משיב דבר.

קלו) רש"י ד"ה ורבנן הוא דאצריכו. למיחש למילתא משום דאיכא דאשכח כתוב ועומד. לכאורה הם ב' דברים, דאצרוך למיחש, משום חומרא דאשת איש, ואיזה חשש חששו, דילמא אשכח כתוב ועומד. דכפשוטו אינו מובן, דהרי כיון דמסקינן דרוב בקיאיין הם וסתם ספרי דייני מיגמר גמירי, א"כ לא חיישינן דאשכח כתוב ועומד.

והנה גם הלשון "להתירו" צ"ב, דהרי ילפינן מהתם על עצם חלות קידושין, וע"ע בתוס' לקמן (ד, א ד"ה דקיימא לן בסוף דבריהם).

קלד) בא"ד דיליף דבר דבר מממון... במס' סוטה (דף ג:). וכן הוא לקמן צ, א.

קלה) בא"ד משום דאיכא דאשכח כתוב ועומד. קשה, דא"כ די בפני נכתב, דהרי כיון דהשליח אומר בפני נכתב ולא מצאו הבעל באשפה, תו ליכא למיחש מידי. וע"ע בחי' רעק"א מה שהקשה כאן ונשאר בצע"ג.

קלה) רש"י ד"ה רוב ישראל בקיאיין הם. ואין לחוש. הלשון צ"ב, דמה ענין חשד להכא, והול"ל ואין לחוש. ועי' בחי' חתם סופר (על הגמ' ד"ה שאין בקיאיין לשמה, באמצע דבריו).

קלט) תוד"ה לפי שאין בקיאיין לשמה (הא'). כגון מחובר ושינה שמו ושמה ונכתב ביום ונחתם בלילה. מחובר היא משנה לקמן כא, ב. ושינה שמו ושמה איתא לקמן לד, ב. ונכתב ביום ונחתם בלילה תנן לקמן יז, א.

קלו) רש"י ד"ה ואפילו לרבי מאיר דחייש למיעוטא. גבי קטן וקטנה אין חולצין ולא מייבמין קטן שמא ימצא סריס קטנה שמא תמצא אילונית כו' במס' יבמות (דף קט:). הך טעם הוא ביבום, אבל בחליצה איכא טעם אחר כדאיתא בגמ' שם"ל וז"ל הגמ', קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין דברי רבי מאיר, אמרו לו לרבי מאיר יפה אמרת שאין חולצין, איש כתיב בפרשה (ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו. רש"י) ומקשינן אשה לאיש, אלא מה

קמ) בא"ד ואין לומר דנקט לשמה דשכיח טפי דמשכח גט ששמו כשמו וכו'. צ"ב למה לא כתבו דמשכח גט שכתבו הסופר להתלמד וכדפירשו בסמוך בסוד"ה ורבנן.

ציונים והערות

לא. מובא ברש"י לקמן (כה, א ד"ה קטן ואנפיליא).

לב. וממעטינן מולא ימחה שמו פרט לאשת סריס ששמו מחוי אשר תלד פרט לאילונית שאינה יולדת. רש"י בחומש.

קמא) בא"ד ואין לומר דנקט לשמה... וה"ה שאר הלכות גיטין. פי' דכשאומו בפני נכתב ובפני נחתם מעיד על כל הלכות גיטין וה"ק בפני נכתב ובפני נחתם כמשפטו. כ"מ בתוס' הרא"ש.

קמב) בא"ד וגם הסופר שרגיל לכתוב טופסי גיטין וכו'. כדתנן לקמן (כו. א) הכותב טופסי גיטין צריך שיניח וכו'. אבל צ"ב, דהרי בגמ' (שם בע"ב) פסקינן הלכתא כרבי אלעזר דבגיטין אסור לכתוב הטופס.

ובעצם הדבר צ"ב למה לא כתבו דהסופר כתבו להתלמד וכדפירשו בסמוך בסוד"ה ורבנן.

קמג) בא"ד מושתלי (פי' שוכה) וכתב שמו ושמה. פי' כשכותב הטופס שוכה וכותב נמי השמות ולא כתבן לשמה.

קמד) בא"ד אלמא לרבה דוקא נקט לשמה בכלל מוליך ומביא וכו'. דאל"ה הו"ל גם כאן לתרץ היינו מוליך ומביא.

קמה) בא"ד ומפרש ר"ת... ואין בקיאות פירוש אין חוששין לדרשה דלשמה. בתוס' הרא"ש הקשה על זה, דא"כ מה הפי' סתם ספרי דדייני מיגמר גמירי וכו'.

ולכאורה קשה עוד, דאם אין חוששין לדרשה דלשמה, א"כ מה שייך לשאלו, והרי בודאי דלא נכתב לשמו. ואולי י"ל דכיון דשולחין הגט לארץ ישראל, ויודעין דשם לא יכשירו את הגט, על כן כותבין אותו לשמה.

קמו) בא"ד ולאחר שלמדו דלקמן פי' לאחר שקיבלוה. פי' דלקמן (ה. א) קאמר הגמ', הכא במאי עסקינן "לאחר שלמדו", וקשה דהרי כל הזמן למדו, אלא דלא חששו לזה, וע"ז תי' פי' לאחר שקיבלוה.

קמז) בא"ד והא דפי' הקונטרס דממילא שיילינן ליה אי הוה לשמה ואמר אין לי וכו'. לכאורה הוא ענין בפני עצמו, ואין לו קשר לדלעיל. וכן משמע בתוס' הרא"ש דהתחיל הדבור מכאן. אבל במהרש"א ובמהר"ם שיף מקשרים לה לדלעיל עיי"ש.

קמח) בא"ד ועוד דאם כן לימא איכא בינייהו אם צריך לישאל. לפי תוס' לקמן (ג. א ד"ה אטו) לכאורה לא קשה מידי, דאה"נ דאיכא עוד נפק"מ אלא שאינו חושבם. ועי' באוצר מפרשי התלמוד הערה 117.

קמט) בא"ד ואומר ר"י דסתמא לשמה קא מסהיד. ההסבר בזה כתב בר"ן וז"ל, דמימר אמר האי שליח, למה להו לרבנן למשאל אם נכתב ונחתם בפני, ש"מ שיש כתיבה וחתימה בגט שהיא פסולה, ואילו לא נכתב לשמה, היה אומר כך וכך אירע מעשה דלאחר נכתב... עכ"ל.

קנ) בא"ד כדפירש בקונטרס נמי בסמוך. והא דלא פירוש רש"י הכא נמי כן, עי' מה שכתבתי ברש"י (אות קיד).

קנא) תוד"ה לפי שאין בקיאות לשמה (הב'). קשה דלקמן (דף ה.) תניא... מאי שנא הוא משלוחו וכו'. צ"ב דלכאורה זהו קושית הגמ' לקמן.

לומר שהוא היה מן המועט שאין בקיאיין לשמה.

קנו) תוד"ה מאי בינייהו. לא מצי למימר מול"ך איכא בינייהו. פי' המול"ך מארץ ישראל למדינת הים, לרבה דהטעם הוא משום דאין בקיאיין לשמה, אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, דהרי בארץ ישראל בקיאיין לשמה, ולרבה דהטעם הוא משום דאין עדים מצויין לקיימו, במול"ך נמי צריך לומר.

קנח) בא"ד דלרבה נמי לרבנן בתראי במול"ך צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם דגזרינן מול"ך אטו מביא. כדאיתא לקמן (ד.ב) בגמ', וא"כ לרבנן בתראי ליכא נפק"מ בין רבה לרבא, דהרי לכ"ע צריך לומר, אלא דלרבה צריך לומר מעיקר הדין משום דאין עדים מצויין לקיימו, ולרבה משום גזירה מול"ך אטו מביא.

קנט) בא"ד ולתנא קמא וכו'. פי' לתנא קמא דלא גזר מול"ך אטו מביא, א"כ הרי איכא נפק"מ בין רבה לרבא, מ"מ לא חשיב ליה משום דנכלל בהא דאמר וכו'.

קס) בא"ד משום דהוי בכל"ל דאתייה בי תרי דדמי למקויים. ואע"ג דאתייה בי תרי לתוס' (כדבור הסמוך) היינו שאומרים שהבעל שלחם, אבל הם בעצמם אינן מכירים החתימות, מ"מ בשניהם אין הבעל נאמן נגד שנים.

קסא) תוד"ה דאתייה בי תרי. וקשה דאטו בכיפא תלו להו. ביאור מלת בכיפה, עי' במהר"ם ב' פירושים.

קסב) בא"ד ועוד דלמה לי דאתייה בי תרי. עי' ברש"י לקמן (טז, ב ברה"ע) ד"ה

קנב) בא"ד וטעמא דאמר לקמן מינקט נקט ליה בידיה ואיהו מערער עלויה וכו'. צ"ב דהרי עד עכשיו לא מוזכר שום ענין של ערעור רק פסול ממש. ובמהר"ם שיף מפרש כוונת התוס', דר"ל דאפילו אם נאמר דהגמ' כבר סברה עכשיו דלא חיישינן להך פסול דלשמה רק היכא שהבעל מערער (ואע"ג דטעמא בעי למה לא נחשוש בלי ערעור הבעל כיון דפסול גמור מ"מ אפילו אם נאמר כן) וא"כ כבר מתורץ קושית התוס' כדאיתא בגמ' לקמן, מ"מ הך תירוצא גופא טעמא בעי.

קנג) בא"ד למה לא יערער אם מתחלה לא ידע דבעי לשמה והשתא ידע. לפי פיר"ת לעיל, דאין בקיאיין היינו דלא קבלו הדין, צריכים לפרש הלשון אם מתחלה "לא ידע", היינו דלא סבר ליה, וכן מצינו בגמ' לשון כזה, לא שמיעא לי כלומר לא סבירא לי.

קנד) בא"ד ואור"י דמסקינן בסמוך וכו'. פי' דלמסקנת הגמ' דרוב בקיאיין הם, א"כ כל החשש הוא שהבעל יוציא לעז שלא היה בקי, אבל לא חיישינן דבאמת אינו בקי, וכיון דהוי רק לעז, היכא דהבעל עצמו מביאו לא חיישינן.

מ"מ צ"ב דהרי המקשה לא ידע מזה וכדכתבו התוס' בסמוך (ד"ה ליבעי תרי), וא"כ אכתי קשה. ועי' במהרש"א.

קנה) בא"ד ואור"י דמסקינן בסמוך וכו'. לרש"י דמפרש בסמוך ג"כ הטעם של פסול ממש ולא רק לעז (בסה"ע ד"ה ורבנן) א"כ לא מתורץ. ועי' בפני יהושע מה שתי' על רש"י.

קנו) בא"ד דמסתמא שלא כדיון יערער. צ"ב למה לא יהא נאמן על עצמו

כשר, ואי קשיא וכו', והתי' שתי' רש"י שם
שייך נמי הכא.

קסג) בא"ד ומפרש ריב"א דאתיוה בי
תרי ואמרי שהבעל שלחם דתו לא מהימן
לומר לא שלחתיים. קשה, דא"כ בשליח א'
נמי יתקנו לומר רק שליח בעל אני, ושוב לא
יוכל הבעל לערער ולומר לא כתבתיו. ותי'
הריטב"א (רבינו קרשקש) וז"ל, ויש מתרצים
דהא לא קשיא, דודאי להאמין אותו כשנים
בגט שאינו מקויים, הא לא אפשר, ואין כח
חכמים להאמין, דמדאורייתא לא מהימן
כיון דיש הכחשה בין בעל לשליח, וכיון
שכן הימנוהו כבי תרי לענין קיום שהוא
דדבריהם, ואחר שהוא מקויים, נאמן שליח
בכל דבריו מטעמא דהא הימניה, כדאמרינן
לקמן... עכ"ל.

קסד) בא"ד דתו לא מהימן לומר לא
שלחתיים דהכי אמר לקמן שנים אין
צריכין לומר בפני נכתב וכו' ומה אילו
יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני. ז"ל
חתם סופר (ד"ה דאתיהו בי תרי), ...צ"ל מה
דאמר הש"ס מה אילו יאמרו בפנינו גירשה
ולא אמר הטעם האמיתי כיון ששניהם
מעידים ששלחום הבעל ממילא הוי מקויים
דלא חשד לקלקלה בידי שמים. וצ"ל דלא
מהימני בהכי, דהוי כמעידים על עצמם
שנעשו שלוחים, מש"ה קאמר דשנעשו
שלוחים נאמנין במגו דבעי אמרו בפנינו
גרשה, ומדנאמנו שהם שלוחים ממילא
הוה מקויים. אלא דיש לעיין דה"ל מיגו
דבי תרי, ובעלמא אמרינן מיגו דבי תרי לא
אמרינן וי"ל וק"ל עכ"ל.

קסה) בא"ד ולתאי לא חיישינן שמא
החתים במזיד עדים פסולין. פי' דאה"נ
דהבעל לא מהימן לומר לא שלחתיים, מ"מ
אכתי איכא חששא אחרינא דילמא הבעל
בעצמו החתים עדים פסולין, וע"ז כתבו
התוס' דלהא לא חיישינן.

והנה לא מבואר מה הדין אם הבעל
עצמו יערער ויאמר שהחתים במזיד עדים
פסולין. וי"ל דאינו נאמן משום דאין אדם
משים עצמו רשע.

קסו) תוד"ה ליבעי תרי. אכתי לא ידע
הא דפרישית וכו'. לעיל בד"ה לפי שאין
בקיאיין (הב').

וההכרח לזה הוא, דאי ידע, א"כ מה
קאמר הגמ' מידי דהוי אכל עדיות
שבתורה, וגם עד אחד נאמן באיסורין, הא
אין כאן ענין של עדות.

ובפני יהושעלי הקשה על דברי התוס'
וז"ל, ולכאורה דבריהן תמוהין מאד,
דפשיטא דהמקשן לא ידע התירוץ דרוב
בקיאינן דרבנן הוא דאצרוך, והוי סבר
דחששא דאורייתא היא. עיי"ש מה שתי'.

קסז) תוד"ה מידי דהוה אכל עדיות
שבתורה. ואית דגרסי עדיות. והטעם
כתב בתוס' הרא"ש וז"ל, אית דגרסי עדיות
ברי"ש, משום דאעדות לא שייך למימר
"שבתורה" אלא כל עדות ותו לא עכ"ל.

קסח) בא"ד מאי משני עד אחד נאמן
באיסורין מה לו להזכיר איסורין והא
ערוה נמי איסור הוא. בשלמא אם גרסינן
"עדיות", א"כ משני דאין זו עדות אלא דין

דבר שבערוה אין פחות משנים זהו באשת איש וכו'. פי' אבל בשאר עריות לא נאמר, ולא שייך למימר כל עריות דכולל ט"ו עריות^ל. מהרש"א ומהר"ם שיף.

קעב) תוד"ה עד א' נאמן באיסורין (הא). ולא היה לו להזכיר הפרשת תרומה ושחיטה וכו'. כתב המהר"ם שיף וז"ל, לכאורה וה"ה ניקור גיד וחלב עכ"ל. אבל בתוס' הרא"ש איתא וז"ל, אבל מניקור גיד וחלב מיייתי שפיר ראייה, דאין זה בידו לתקן כשאומר גיד זה של היתר ושומן זה של היתר, דאם הוא גיד הנשה אין בידו לתקן שיעשה היתר, וכן חלב שיעשה שומן עכ"ל. אבל צ"ב דזה לא מיקרו "ניקור" גיד וחלב. וגם מקושית התוס' בהמשך דבריהם "ומנ"ל דע"א נאמן באיסורין" משמע דלא כהרא"ש, דא"כ מאי קושיא, נילף מניקור. ועי' מה שכתבתי בסמוך (אות קעט) בקושית התוס'.

קעג) בא"ד ולא היה לו להזכיר הפרשת תרומה ושחיטה דבהנהו נאמן אע"ג דאתחזק איסורא. דהרי בודאי דהיה טבל, וכן בשחיטה היה כאן איסור אבר מן החי.

קעד) בא"ד ולא היה לו להזכיר הפרשת תרומה... משום דבידו לתקנם. בסמוך (בד"ה הוי) כתבו התוס' דטבל מיקרו לאו בידו. ובמהרש"א ובמהר"ם שיף

איסורין, אבל אם גרסינן "עריות", הרי דהמקשה נמי ידע דהוי איסור, וא"כ מה משנה ע"א נאמן באיסורין, הרי לא חידש לו כלום בזה התי'.

קסט) בא"ד ומיהו יש לומר דה"ק עד אחד נאמן באיסורין להתיר והא דבעי תרי הני מיילי לאסור. פי' דבאמת המקשה נמי ידע דעד אחד נאמן באיסורין, אלא דס"ל דבעריות כיון דאין דבר שבערוה פחות משנים, לא אמרינן עד אחד נאמן באיסורין, וע"ז תי' דבאמת דבר שבערוה שוה לשאר איסורין ועד אחד נאמן להתיר, והא דבעינן תרי הוא רק לאסור.

קע) בא"ד ומיהו יש לומר דה"ק עד אחד נאמן באיסורין להתיר והא דבעי תרי הני מיילי לאסור. וכן כתבו התוס' בקידושין (סה, ב ד"ה נטמאו טהרותין) וז"ל, וצריך לומר, דהא דאמר בכל דוכתינן עד אחד נאמן באיסורין, היינו דוקא להתיר, כגון בשר זו מנוקרת או חתיכה זו של שומן, אבל לאסור הדבר, אינו נאמן אלא כמו שפירשתי (פי' היכא דשתיק או דהוא בידו) עכ"ל. וטעם החילוק מבואר ברא"ש במועד קטן (פרק ואלו מגלחין סימן לב), דגמרינן מוספרה לה לעצמה^ל דהיינו להתיר, אבל להחמיר לא מחמרינן ע"פ עד אחד. וע"ע בתוס' יבמות (פח, א ד"ה מיד').

קעא) בא"ד אבל הא דקאמר כל עריות לא אתי שפיר דמאי כל, עיקר

ציונים והערות

- לו. או דאפשר לברר, כדכתבו שם בהמשך דבריהם.
 לו. עי' בסמוך בתוד"ה ע"א נאמן הא' בסוף דבריהם.
 לח. מ"ש המהר"ם שיף "ט"ו עריות", פי' כגון שיש לו ספק על אשה א' אם היא אחותו, ואמר עד אחד שהיא אינה אחותו, מותרת לו. נחלת משה.

ברכת

דף ב' ע"ב

יהודה

כג

פא) בא"ד וי"ל דאינה בחזקת שתהא רואה כל שעה וכו'. ביאור דבריהם עי' במהרש"א.

קפא) תוד"ה עד אחד נאמן באיסורין (הב'). ותי' דה"ק דעד אחד נאמן באיסורים בכה"ג שיעקר הגמ נעשה כבר וכו'. לכאורה עיקר התי' חסר מן הגמ' ועי' במהר"ם.

קפב) תוד"ה הוי דבר שבערוה. האי דנקט דבר שבערוה. פי' דלמה הוצרך להוסיף "הוי דבר שבערוה", ולמה לא די במה שתי' דהכא איתחזק איסורא, ומש"ה ע"א אינו נאמן. וצ"ב למה לא די הטעם דהוי דבר שבערוה.

קפג) בא"ד דבהאשה רבה בשאר איסורי... מספקא לן אי מהימן אפילו איתחזק איסורא וכו'. ולפי הצד דמהימן אפילו באיתחזק איסורא, הוצרך להוסיף דהוי דבר שבערוה, והתם בודאי בעינן שני עדים.

קפד) בא"ד כגון מב"ל... ולאוי בידו. לעיל כתבו התוס' (בד"ה עד אחד (הא')) דטבל הוא בידו דבידו לתקנו. ובמהרש"א ובמהר"ם שיף שם כתבו, דכאן מיירי מטבל של אחרים דאינו יכול להפריש בלא דעת בעלים.

קפה) בא"ד וא"ת אי עד אחד נאמן בשאר איסורין אפילו באיתחזק איסורא ולאוי בידו אמאי איצטריך וספרה ל"ה לעצמה. פי' כיון דנאמן אפילו בתרתי לגריעותא, על כרחך יש איזה לימוד אחר על זה, דמוספרה לה אי אפשר למילף היכא דאיתחזק איסורא, א"כ למה

כתבו, דטבל שלו, בידו לתקנם, ובטבל של אחרים, אין בידו לתקנם.

אלא דצ"ב המציאות, דהרי כיון דמותרים לאכול הרי הוא שלהם ויכולים לתרום.

קעה) בא"ד דבהנהו נאמן... משום דבידו לתקנם. ביאור הנאמנות בזה עי' מה שכתבתי ברש"י (אות קל).

קעו) בא"ד ומעשים בכל יום דמהימן אינו דלא שייך רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם. כדאיתא בגמ' (חולין יב, א) הרי שמצא תרנגולת שחטה בשוק או שאמר לשלוחו צא שחוט והלך ומצא שחוט חזקתו שחוט אלמא אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה (כלומר רוב השוחטין. רש"י) מומחין הן (שאם לא היה מומחה לא היה שחוט. רש"י).

קעז) בא"ד כגון שנחתך כל הראש ואין בית השחיטה ניכר. פי' וא"כ דילמא לא נשחט, אלא אחד שאינו מומחה ערף את ראשו.

קעה) בא"ד כיון שבידה ללמוד לשחוט... כבידה דמי. צ"ב הסברא בזה.

קעט) בא"ד וא"ת ומנא לן דעד אחד נאמן באיסורין. פי' כיון דמכל הני הוכחות שברש"י ליכא למילף, א"כ מנ"ל דעד אחד נאמן.

והנה לפי המהר"ם שיף שכתבתי לעיל (בתחלת דברי התוס' אות קעב) מובן קושית התוס' כמו שכתבתי, אבל לפי התוס' הרא"ש שכתבתי לעיל (שם) קשה, דהרי איכא למילף מניקור גיד וחלב, ובתוס' הרא"ש הגירסא, "וא"ת והיא גופה מנ"ל דע"א נאמן על זה".

שמעון, א"כ אי אפשר לידע איזה יוסף בן שמעון שלח הגט, ואפילו לרבי אלעזר אינו גט.

אבל קשה, דהרי בכל שליח המביא גט ממדינת הים אי אפשר לעדי מסירה לידע שהבעל עשאו שליח.

וז"ל תוס' הרא"ש, דודאי הימנוהו לשליח לומר בפני נכתב ובפני נחתם והבעל עשני שליח היכא דליכא אלא חד יוסף בן שמעון, אבל היכא דאיכא תרי, אין עדותו מועלת להיות כאן הוכחה לעידי מסירה עכ"ל.

קצא) בא"ד ואור"י... כדי שלא יערער הבעל ויאמר שכתבו הסופר כדי להתלמד. ואע"ג דהתוס' כתבו לקמן (ג, ב ד"ה שלשה גיטין פסולים) דהסופרים חוששין למכשול ונוהרין בכך, מ"מ הוא נאמן לומר כן כיון דאין רגילות להזהר לגמרי כדכתבו התוס' שם. וע"ע מה שכתבתי בדיבור הסמוך בסוף הדיבור בשם המהר"ם.

קצא) בא"ד ואור"י... כדי שלא יערער הבעל ויאמר שכתבו הסופר כדי להתלמד. לכאורה יש כאן אריכות לשון, דהול"ל רק דאין הטעם שנכתב לשם איש אחר, אלא שמא כתבו הסופר להתלמד. ומשמע מדבריהם דאין אנו חוששין באמת שהגט פסול כדפירש"י דחיישינן דילמא אשכח כתוב ועומד, אלא החשש הוא שלא יערער הבעל, ולא הוי אלא לעז בעלמא, וכן כתבו גם לעיל (ד"ה לפי שאין בקיאיין הבי').

ובב' דברים פליגי תוס' עם רש"י, א', על עצם החשש דלא חיישינן דילמא אשכח כתוב ועומד לשם אחד מבני עירו, רק שמא כתבו הסופר להתלמד וכו', ב', דאין זה חשש גמור רק חשש ערעור.

איצטריך וספרה לה היכא דאיכא רק חדא לריעותא, והרי כל שכן הוא. מהרש"א ומהר"ם שיף.

קפו) בא"ד וי"ל דס"ד דחשוב כמו דבר שבערוה. פי' ובדבר שבערוה אפילו לא איתחזק איסורא אין עד אחד נאמן.

קפו) תוד"ה ורבנן הוא דאצרוך. וקשה דבהוחזק שני יוסף בן שמעון אפילו נכתב לשמו פסול וכו'. ר"ל ואם כן מה יועיל נמי אם יאמר נמי נכתב בפני לשמה. מהרש"א.

ואין לומר דמיירי בלא הוחזק, דא"כ בלא"ה אין חוששים לרבה, כדמבואר לקמן (כו, א).

וכן מבואר ברעק"א וז"ל, קושיתם בדרך ממה נפשך, והיינו לרבה לשיטתיה דס"ל בסוגיא דשיירות מצויות (לקמן כז, א) דאף בנפל לא חיישינן (לשני יוסף בן שמעון) רק בשיירות מצויות והוחזקו, לזה בממה נפשך למאי תיקנו לומר בפני נכתב, דהא בלא הוחזקו לא חיישינן כלל לב' יוסף בן שמעון, ואם יהיה לפעמים הוחזקו בלא"ה פסול מטעם מוכח מתוכו עכ"ל.

קפה) בא"ד מוקי לה כרבי אלעזר וליא כרבי מאיר משום דבעינן שיהא מוכיח מתוך עדי החתימה הי מינייהו מגרשה. היינו תוס' לשיטתם, אבל לרש"י לא בעינן לרבי מאיר שיהא מוכיח מתוך החתימה ואתיא מתניתין דכל הגט גם כרבי מאיר. חתם סופר.

ועי' מה שכתבתי בתוס' לקמן (כד, ב ד"ה בעדי מסירה).

קפט) בא"ד ואפילו לרבי אלעזר צריך עדי מסירה שידעו שהבעל עשאו שליח וליכא. פי' דאם חיישינן לשני יוסף בן

ברכת

דף ב' ע"ב

יהודה

כה

ואע"ג דעד עכשיו לא חיישינן לערעור, היינו דיש חשש יותר גדול, אבל השתא מקשה הגמ' דאה"נ דהחשש הגדול אזדא, מ"מ אכתי ניהוש לערעור הבעל.

קצו) גמ' כיון דאמר מר בפני כמה נותנו ליה... מעיקרא מידק דייק. פי' דכיון דנותנו בפני ב' וג', ואם יבא הבעל ויערער מרעי אנפשיה טובא, משה"ה מידק דייק. אבל בלאו טעמא דערעור הבעל לא אמרינן מידק דייק אע"פ דנותנו בפני ב' וג', דאל"ה בכל איתחזק איסורא נימא דעד אחד נאמן בפני ב"ד.

קצו) גמ' ולא אתי לאורועיה נפשיה. במהרש"ל כתב, דלרש"י ותוס' (ד"ה הכא בפני) קאי אשליח, פי' דהשליח לא רוצה לאורועיה נפשיה, ולא יביא גט דאיכא למיחש בו שהבעל יערער עליה. ובריטב"א (רבינו קרשקש) מפרש דקאי על הבעל.

קצח) גמ' ליבעי תרי מידי דהוה אקיום שמרות דעלמא עד אחד נאמן באיסורין. ביאור התירוף, דהכא לא הוי שטר ממון אלא שטר איסור, וכמו דעד אחד נאמן באיסורין, ה"ה גבי קיום שטר איסור, נמי נאמן עד אחד.

קצט) גמ' בדין הוא דבקיום שמרות נמי לא ליבעי. ואע"ג דכאן הוי דבר שבערוה כדאמרינן, ובעינן ב' עדים. מ"מ כיון דמן התורה לא חיישינן לזיוף וכדריש לקיש, אין כאן הדין של אין דבר שבערוה פחות משנים, דאין כאן ספק דאורייתא.

ר) גמ' בדין הוא דבקיום שמרות נמי לא ליבעי... ורבנן הוא דאצרוך. משום דחיישי לזיוף.

והא דהוצרכו לומר דהוי רק ערעור ולא חשש גמור, כתב המהר"ם, משום דבלי ערעור הבעל לא חיישינן לזה, דכיון דרוב בקיאיין בלשמה, וגם הסופרים חוששין למכשול ונזהרין בכך כדכתבו התוס' לקמן בע"ב (ד"ה שלשה).

קצב) בא"ד והוא החתים עליו עדים וכו'. צ"ב למה הוצרכו להך הוספה.

דף ג' ע"א

קצג) גמ' עיגונא. ז"ל רש"י בבבא קמא (פ, א), העגונה. מאוחרת כמו הלהן תעגנה (רות א) תאחרנה מלהנשא עכ"ל. ובתוס' (שם) משמע דהפי' הוא יחידה. וז"ל רש"י ברות (א, ג), תעגנה. לשון איסור וכלוא, כמו עג עוגה ועמד בתוכה. ויש פותרין לשון עיגון, ולא יתכן, שא"כ היה לו לינקד הנו"ן דגש או לכתוב שני נוני"ן.

קצד) גמ' האי קולא הוא חומרא הוא. פי' הקולא שתקנו חכמים לטובת האשה שסגי בחד, יכול לצאת מזה חומרא. נחלת משה. מ"מ הלשון צ"ב דהרי השתא היא קולא.

קצה) גמ' האי קולא הוא חומרא הוא... חד אתי בעל ומערער ופסיל ליה. צ"ב דהרי לרבה קיימנן דהטעם הוא משום דאין בקיאיין לשמה ולא משום ערעור הבעל, וערעור הבעל מאן דכר שמיה. וי"ל דה"פ, אין הכי נמי דהחשש דילמא גט פסול הוא אזדא לה, מ"מ אכתי איכא חשש דהבעל יערער דנכתב שלא לשמה.

(רא) גמ' חד אתי בעל ומערער. ואע"ג דכבר מקויים הוא מתקנת חכמים משום עיגונא, מ"מ איכא לעז, כדמבואר בתוס' עיי"ש.
אבל בתרי אי אתי בעל ומערער אפילו לעז ליכא.

(רב) גמ' כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה... מעיקרא מידק דייק. לפי המבואר בתוס' לעיל (ב, ב סוד"ה דאתיה), דלרבא החשש דזיוף, היינו דחיישינן דהשליח זייפו מעצמו ולא שהבעל שלח גט מזויף, צ"ב מה שייך מעיקרא מידק דייק. ועי' בפני יהושע מה שתי'.

(ג) גמ' ורבא מאי טעמא לא אמר כרבה. הרבה פעמים מצינו דמקשה הגמ' כן, כגון בריש סוכה (ב, ב), ובריש ביצה, וכן לקמן יג, א, ל, א, והרבה פעמים לא מקשה הגמ' כן לט, ויל"ע מה הכלל בזה, ואולי דאין קפידא בדבר וכדכתבו התוס' בכמה מקומות לגבי שאר דברים.²

(ד) גמ' ורבא מאי טעמא לא אמר כרבה. לכאורה יש לומר בפשיטות דמש"ה רבא לא אמר כרבה, משום דס"ל דכולהו בקיאיין בלשמה, ותי' הרשב"א וז"ל, וי"ל משום דידע דמתניתין דייקא ליה הכי, מדלא תקנו לומר בפני נכתב ובפני נחתם לשמה כדמפרש טעמיה ואזיל, הוא דקאמר הכי כדי לברורי טעמיה ולמימר דמתניתין נמי דייקי' הכין.

וע"ע מה שכתבתי לקמן (אות תיט).

(רה) גמ' מי קתני בפני נכתב לשמה. בתוס' לעיל (ב, ב ד"ה לפי הא', בסוף דבריהם) כתבו, דקושית הגמ' הוא, דהו"ל לתקן שיאמרו הכי בהדיא.

(רו) גמ' בדין הוא דליתני הכי. פי' היה ראו לתקן לשון הזה, וכן בכל הסוגיא.

(רי) גמ' אתי למיגזייה. פי' לחתכו. עי' ערוך ערך גז ג.

(רז) גמ' השתא נמי אתי למיגזייה. צ"ב דמה שייך למיגז, וכי מה יאמר. ובחי' הריטב"א (רבינו קרשקש) משמע דזה באמת תי' הגמ' וז"ל, ואהדר ליה דחדא מתרתי לא גייז, וטעמא משום דבפני לחוד לא כלום ואינו ענין, ולא סגי דלא לימא בפני נכתב, אבל אם הוא ענין, אפשר דאפילו מתרתי גייז עכ"ל.

ובחזון איש כתב וז"ל, והא דפריך השתא נמי אתי למיגזייה, מילתא בעלמא הוא לדחות שאין חוששין למיגזייה.

(רח) גמ' ש"מ בעינן לשמה. הלשון "בעינן" צ"ב, דהרי לכ"ע בעינן לשמה, אלא דפליגי למה היתה התקנה דבפ"נ ובפ"ג.

(רי) גמ' ורבה מי דמי... התם אשה מדהימנא. עי' בתוס' (ד"ה כיון).

ציונים והערות

לט. וע"ע בבבא מציעא טו, א.

מ. עי' תוס' בבא קמא (ב, א ד"ה ארבעה אבות נויקין) ובבא מציעא (ב, א ד"ה והא זה וזה קתני). וז"ל שיטה מקובצת בנדריים (ב, ב), מאי שנא גבי נדרים דתני כולהו. בכמה מקומות מקפיד התלמוד על כדומה לזה ושואל מאי שנא כי הכא, ובכמה מקומות אינו שואל. לפי שדרך התלמוד להקשות כך במקום שיש ליתן טעם בדבר, אמנם במקום שאינו יודע טעם בדבר אינו מקשה.

ריז) בא"ד השתא אתי בעל ומערער ואוקי חד לבהדי חד. דעכשיו לא ס"ל דהשליח נאמן כבי תרי, רק בסמוך במסקנא, וכן איתא בתוס' רי"ד.

ריח) רש"י ד"ה מעיקרא מידק דייק. וא"נ עורר אינו נאמן. פי' דאפילו אתי בעל ומערער, לא אמרינן אוקי חד לבהדי חד כדס"ל בההו"א (עי' רש"י ד"ה דאי מצרכת), דודאי דק במילתא שפיר. פי' דהשליח דק לראות שנכתב לשמה ולא שמצא גט כתוב ועומד, ומש"ה האמינוהו לשליח כבי תרי. תוס' רי"ד. ובנתיבות המשפט (סי' ל"א סק"א) כתב, דכן מציינו גבי נאמן בעל המקח לומר וכו'.

ריט) בא"ד וא"נ עורר אינו נאמן. כן משמע בגמ' לקמן (ו, ב) ואי עבדת אהנית וכו'.

רכ) רש"י ד"ה אתי למוגזיה. דלא יאמר כוליה ואמרינן לקמן כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים וכו'. צ"ב למה נקרא משנה ממטבע, דלכאורה לא אמר כלל.

רכא) בא"ד ואמרינן לקמן כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגימין הולד ממזר. רק רבי מאיר ס"ל כן. ועי' במהר"ם שיף לקמן (ה, א על תוס' ד"ה כשניסת).

רכב) בא"ד ואמרינן לקמן כל המשנה וכו'. ז"ל הריטב"א (רבינו קרשקש) ד"ה בדין הוא, וכי תימא ליתקון דלימא הכי, ואי גייז ליה ליתכשר, כיון דסגי ליה בלאו הכי, הא לאו מילתא, דכיון דסוף סוף אם לא אמרו לא מעכב, אף הם לא רצו לתקנו מתחלה, משום דדמיין מילי דרבנן כחוכא עכ"ל. וכע"ז כתבו התוס' לקמן (ג, ב ד"ה דתנן).

ריא) גמ' ורבא אמר לך אטו הכא כי אמרי ידעינן מי לא מהימני. לכאורה הול"ל כי אמר "יודע אני", דהרי מיירי משליח המביאו, ובהדיבור המתחיל של רש"י הגירסא יודע אני, אבל גם בתוס' העתיקו הגירסא ידענו ופירשו דאשלוחין דעלמא קאי.

ריב) גמ' ורבא אמר לך אטו הכא כי אמרי ידעינן מי לא מהימני. צ"ב למה לא הוי משנה ממטבע שטבעו חכמים, (עי' רש"י לעיל ד"ה אתי למוגזיה). ובהערות על הריטב"א כתב בשם הרמב"ן, דמש"ה חולק על רש"י וס"ל דגם לרבא לא מהני ידעתי לחוד, וכשיטת התוס'. ולרש"י אולי י"ל, דכן היתה התקנה דיכול לומר איזה שירצה. (עי' תוס' לקמן בע"ב ד"ה שלשה גיטין פסולים).

ריג) גמ' ורבא אמר לך אטו הכא כי אמרי ידעינן מי לא מהימני. לכאורה קשה היא גופה, דיתקנו רבנן לומר בפני נחתם דוקא ולא נצטרך לומר בפני נכתב. ועי' בפני יהושע מה שתי'.

ריד) גמ' ורבא אמר לך אטו הכא כי אמרי ידעינן מי לא מהימני. אבל לרבה דהטעם הוא משום לשמה, לא סגי כי אמרי ידעינן.

ריז) גמ' ולרבה... מאן האי תנא דבעי כתיבה לשמה ובעי חתימה לשמה. פי' דעל כרחק לרבה שניהם בעינן לשמה כיון דלא חייש לאיחלופי כדאמרינן לעיל. וע"ע בתוס'.

ריז) רש"י ד"ה דאי מצרכת תרי. תו לא מצי בעל לערער. דבודאי אינו נאמן במקום ב' עדים.

לגרס כגירסתנו בפנים. וכ"מ במהר"ם שיף עיי"ש.

רכט) רש"י ד"ה הכא אשה מהימנא. אם הביאה גט לחכירתה ואמרה בפ"נ מהימנא כדתנן בפ"ב (לקמן דף כג:) אף הנשים וכו'. התם ליחא מפורש דנאמנות, אלא כיון דתנן דיכולות להביא הגט, א"כ על כרחך דגם נאמנות כמו כל מביא גט.

רל) רש"י ד"ה אטו הכא. הואיל ולדידיה טעמא משום קיומא הוא. תיבת "ולדידיה" לכאורה מיותר.

רלא) תוד"ה האי קולא הוא חומרא הוא. בריש האשה רבה (יבמות דף פח.) גבי מתוך חומרא וכו'. דהגמ' קאמר התם, דהטעם דעד אחד נאמן לומר מת בעלה ומותרת להנשא, מתוך חומרא שהחמרת עליה בסופה (שאם בא בעלה אתה נותן עליה כל הדברים האלו שבמשנתנו^מ. רש"י) הקלת עליה בתחלה (להתירה לינשא מפני שהיא חוששת שמא תתקלקל ולא מינסבא עד דבדקה שפיר. רש"י). ופריך הגמ', לא לחמיר ולא ליקיל, ומשני, משום עיגונא אקילו רבנן.

רלב) תוד"ה חד אתי בעל מערער ופסיל ליה. יש לפרש וכו'. לא מבואר אהיכן קאי הך דיבור התוס' ארבה או ארבה.

בתוס' הרא"ש, וכן במהרש"א ומהר"ם שיף, משמע דקאי ארבה, והמהר"ם כתב דקאי אתירוצו דרבא.

רכג) רש"י ד"ה לא גייז. אי נמי סתמא לשמה קא מסהיד. פי' כיון דאומר בפ"נ, הוי כאילו אומר לשמה. וכן כתבו התוס' לעיל (ב, ב ד"ה לפי שאין בקיאין (הב)). והטעם מבואר בר"ן העתקתיו לעיל (אות קמט).

רכד) בא"ד אי נמי סתמא לשמה קא מסהיד. לעיל (ב, ב ד"ה לפי שאין בקיאין לשמה) לא פירש רש"י כן. ועי' בהגהות חשק שלמה הטעם למה לא כתבה רש"י לעיל.

רכה) בא"ד ומיהו בפ"נ ובפני נחתם אצרכוה. פי' כיון דחדא מתלת גייז, א"כ למה קאמר תרווייהו.

רכו) בא"ד דכתיבה וחתימה בעינן לשמה וכיון דכל חדא וכו'. לכאורה הם ב' טעמים נפרדים. א, כיון דתרווייהו בעינן א"כ על איזה מהם נוותר, ב, כיון דהוא ענין בפני עצמו לא שייך בזה אתי למיגזייה.

רכז) רש"י ד"ה אתו לאיחלופי וכו'. ומאן דחזי סבר כל שטרות נמי בחד מקיימי וכו'. דקיום שטרות הוא בג' אנשים הדיוטות כדאיתא בשו"ע (חושן משפט סי' מ"ו ס"ג).

רכח) רש"י ד"ה הכא בפני קאמר. ולא קא מוכחא מילתא. על הגליון איתא, ס"א וקא מוכחא מילתא, וברש"ש כתב, דלפי דברי רש"י לעיל (בד"ה אתי לאיחלופי) דפי' שם דקא מוכחא מילתא, משמע דהכא צריך

ציונים והערות

מא. דתצא מזה ומזה, ואין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות לא על זה ולא על זה, והולד ממזר מזה ומזה וכו', עי' לקמן עט, ב במשנה.

לפי המהר"ם דקאי ארבא, קשה דמאי קושיא, והרי שפיר אהני, דהרי לפני האמירה היה דין של קיום שטרות דעלמא, וע"ז הועיל באמירתו, אלא מ"מ כיון דאיכא לעז פסול משום הלעז.

רלו) בא"ד וא"ת אם כן וכו'. מלשון התוס' משמע דהקושיא הוא רק לפי הפי' דפסיל ליה ממש, ועי' במהרש"א למה להר"י דלקמן לא קשה.

רלו) בא"ד ולמאי דס"ד הא דקתני אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו קאי נמי אהמביא גט ממדינת הים. פי' דאף שאמר בפני נחתם, מ"מ אם יבא הבעל ויערער צריך לקיימו בחותמיו.

ואע"ג דלרבה הוי הערעור ערעור דלשמה ומה שייך ע"ז יתקיים בחותמיו. צ"ל דיתקיים בחותמיו היינו דשואלין אותן אם נעשה לשמה^מ. מהר"ם שיק. ובמהר"ם הוכיח מהך קושיא, דהך תוס' קאי ארבא לקמן ולא על רבה.

רלח) בא"ד ואפילו אם יערער לא יאמינוהו וליכא לעז כלל. צ"ב דהרי גם בתחלת הדבור כתבו התוס' דלא מהימן, אלא דס"ל דמ"מ איכא לעז. וגם תיבת "לא יאמינוהו" מיותר, דהרי גם בההו"א ידענו שלא מהימן, והול"ל ואפילו אם יערער ליכא לעז.

רלט) בא"ד ועוד מדלא תנן ברישא וכו'. פי' דלעיל כתבו ולמאי דס"ד הא דקתני אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו קאי נמי אהמביא גט ממדינת הים, וע"ז

רלג) בא"ד יש לפרש דפסיל ליה ממש וכו'. פי' אפילו לתוס' (לעיל בד"ה ורבנן הוא דאצריך) דהחשש הוא רק ערעור הבעל והוא לעז בעלמא, אבל הגט מצד עצמו אין בו פסול, מ"מ פסול מצד הלעז (כ"מ מהמשך דברי התוס' ומיהו וכו').

אלא דצ"ב מה נפק"מ מאיזה טעם פסול.

רלד) בא"ד אע"ג דלא מהימן. כדכתבו התוס' לעיל (ב, ב ד"ה לפי שאין בקיאיין (הב"י)) דכיון דרוב בקיאיין, אינו אלא לעז בעלמא. ולרבה דהערעור הוא דהגט מזויף, נמי י"ל כיון דהאמינו לשליח הוה כשטר מקויים ולא מהימן תו בערעורו.

רלה) בא"ד וא"ת א"כ מאי ס"ד דמהני. פי' לפי דעת המקשן דגם אחר אמירת השליח בפני נכתב ובפני נחתם יכול הבעל לערער, קשה א"כ מה הועיל באמירתו בפני נכתב, והרי לפני האמירה ג"כ לא היה רק חשש דהבעל יבא ויערער, כדכתבו התוס' לעיל דאין זה חשש גמור אלא שלא יערער הבעל, וכיון דהשתא עדיין יכול לערער, א"כ מה הועיל באמירתו.

ואין לומר דזה באמת קושית המקשן, דהלשון לא משמע כן, דהול"ל ואכתי אתי וכו'.

והנה הך קושיא הוא רק לשיטת התוס' (בד"ה ורבנן), דגם לרבה הוי רק חשש ערעור הבעל, אבל לרש"י דהוי חשש פסול דשלא לשמה, לא קשה.

והנה אם נפרש דהך דיבור התוס' קאי ארבא (עי' מה שכתבתי לעיל אות רלב), ניחא, אבל

ציונים והערות

מב. היינו לתוס', אבל רש"י פי' לעיל במתניתין דיתקיים בחותמיו היינו "או דב' עדים אחרים יכירו חתימתם" א"א לומר כן, ועיי"ש (אות כח) בהערות מה שהארכתי בזה.

הקשו דלמה לא תנן בהדיא כן ברישא, אלמא דאי אפשר לפרש כן.

(רמ) בא"ד ונראה לפרש ופסיל ליה היינו שיאמינוהו ללעזי אבל מ"מ הגמ כשר. ויאמינוהו היינו שהאנשים יאמינו ללעז ולבן נוקפן מלישא אותה. ריטב"א.

(רמא) תוד"ה אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא. אמאי פסיל בריש פ"ב (לקמן דף טו.) בפני נכתב חציו אחרון טפי מחציו ראשון. בגמ' לקמן מבואר, דלרבא דהטעם הוא משום קיום, אין הכרח דיש חילוק בין חציו הא' לחציו הב' עיי"ש. ולדידיה הקושיא דבכל פעם נפסל.

(רמב) בא"ד וי"ל דבחציו ראשון... שהוא עיקר הגמ מינכר מילתא ולא אתי לאיחלופי. צ"ב ההסבר בזה, ובפני יהושע לקמן (טו, א) כתב ע"ז "ולענ"ד הוא דוחק גדול".

(רמג) בא"ד וי"ל דבחציו ראשון יש בו שם האיש והאשה והזמן. עי' בהגהות פורת יוסף וע"ע ברש"ש לקמן בריש פרק שני.

(רמד) תוד"ה הכא בפני. אבל ידעתי אין מועיל. לכאורה כוונתם בזה, דאי מועיל ידעתי, אכתי אתי לאיחלופי. אבל צ"ב דאפילו נימא דמועיל, מ"מ כיון דעיקר התקנה הוא לומר בפני, לא אתי לאיחלופי.

(רמה) בא"ד אבל ידעתי אין מועיל ומעמא דכשאמר בפני נכתב ונחתם דייק טפי וכו'. בתוס' הסמוך (ד"ה אטו) מבואר דגם לרבא אין מועיל ידעתי^מ, והך טעם דכתבו הכא הוא אליבא דרבא, פי' דמנ"ל לרבה דלרבא לא מועיל ידעתי, אבל לרבה פשוט דלא מועיל ידעתי, דהרי צריכין לידע דנחתם לשמה.

(רמו) בא"ד וא"ת ואמאי לא מהני ידעתי^מ וכו'. ז"ל המהר"ם, דברי התוס' תמוהים הם, דמאי מקשי וא"ת ואמאי לא מהני וכו', הא כבר כתב הטעם משום דמרע אנפשיה טפי כשאומר בפני וכו'... ובסוף דבריו כתב, דהך וא"ת הוא ע"פ דבריהם בסוף דיבור הסמוך, עיי"ש. ובמהרש"א כתב כן על כל הדיבור.

(רמו) בא"ד על כרחך משום דלרבה הוי מעמא משום לשמה. פי' וע"י חתימת העדים אין ראייה על החתימה דהיה לשמה.

(רמח) בא"ד וצריך בפני נכתב דלא אתי לאיחלופי. ואע"ג דעדיין איכא ההיכרא דאשה ובעל דבר, מ"מ כיון דלא שכיח כדכתבו התוס' לקמן (כד"ה כיון), לא די בהך היכירא והצריכו בפני נחתם.

(רמט) בא"ד ואור"י דמכח מתניתין דברייתא פ"ב (לקמן דף טו.) דקתני אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר משמע ליה לרבה דידענו לא מהני. פי' דהתם הוי שנים, ואפילו הכי קתני בפנינו נחתם ולא קתני ידענו, ש"מ דאפילו

ציונים והערות

מג. דלא כרש"י דס"ל דלרבא מועיל ידעתי.

מד. במהרש"א ומהר"ם גרסי "ידענו" עיי"ש.

בשנים לא מהני ידענו דאל"כ הוה ליה למיתני ושנים אומרים ידענו. מהר"ם.

וסברת רבא י"ל דכיון דקתני אחד אומר בפני נכתב, נקט נמי גבי שנים בפנינו נחתם.

(רנ) תוד"ה אטו כי אמרי ידענו מי לא מהימני. משמע שרוצה לומר וכו'. הלשון "משמע" צ"ב, דהרי איתא כן להדיא בדברי רש"י "אטו אי אמר יודע אני בחתימת ידי העדים מי לא מהימן".

(רנא) בא"ד והא דנקט כי אמרי ידענו לשון רבים. רש"י גרס יודע אני לשון יחיד.

(רנב) בא"ד ולעיל לא בני למימר ידעתי איכא בינייהו. היינו לרש"י דלרבא מועיל ידעתי, אבל לתוס' דרק ידענו מועיל לרבא אבל ידעתי אין מועיל, מתורץ בדברי התוס' לעיל (ב, ב ד"ה מאי בינייהו) דנכלל באתוהו בי תרי עיי"ש.

(רנג) בא"ד ונראה דידעתי לא מהני אפילו לרבא. ודוקא ידענו דשני עדים אומרים כן, מהני.

(רנד) בא"ד משום דדייק טפי כדפירשנו. לעיל בד"ה הכא בפני.

(רנה) בא"ד והכי מפרש רבי משולם וכו'. פי' כיון דידעתי לא מהני, א"כ איך מפרשים הגמ' אטו כי אמרו ידענו לא מהני, וע"ז כתבו דרבי משולם מפרש דקאי אשנים דעלמא.

(רנו) בא"ד והוא"ל ומהני בזה קיום דמהני בשאר שטרות אתי לאיחלופי. פי' דבשאר שטרות נמי יאמינו לאחד כשאומר בפני נחתם.

ורבה סבר, דאפילו בשנים לא מהני ידענו (עי' במהר"ם על תוס' לעיל), ולכך לא חייש לאיחלופי.

(רנז) תוד"ה מאן האי תנא דבני כתיבה לשמה ובני חתימה לשמה. וא"ת למאי דמסקינן דרבה אית ליה דרבא. הוא לקמן ד, ב.

(רנח) בא"ד נוקי מתניתין כרבי אלעזר... ובפני נחתם משום שאין עדים מצויין לקיימו. ואע"ג דרבי אלעזר ס"ל עדי מסירה כרתי ולא בעינן עדי חתימה כלל, הכא דבא ממדינת הים בעינן עדי חתימה, דאי לא, חיישינן דילמא אינו שליח הבעל, פני יהושע עיי"ש באריכות.

(רנט) בא"ד ודוחק לומר דכולה הך סוגיא וגם רב אשי דאמר לקמן רבי יהודה היא איירי למאי דס"ד מעיקרא. לא מבואר למה הוא דוחק, ובתוס' הרא"ש כתב, ודוחק לומר דכולה הך סוגיא וגם רב אשי דאמר לקמן רבי יהודה היא "לא ידעי מסקנא דשמעתין" ולא איירי אלא למאי דס"ד מעיקרא.

(רס) בא"ד וגם רב אשי דאמר לקמן רבי יהודה היא וכו'. דגם לדידיה קשה למה הוצרך לתרץ רבי יהודה היא, הו"ל למימר דאתיא כרבי אלעזר.

(רסא) בא"ד וי"ל דרבה אף לפי המסקנא בני חתימה לשמה. פי' הא דאמרינן לקמן דרבה אית ליה דרבא, אין הכוונה דאית ליה "רק" הטעם של רבא, אלא דשניהם איתנייהו.

(רסב) בא"ד דאי מהני לפי המסקנא תקשי וכו'. צ"ב למה הוצרכו להכרח דלא

מהני ידענו דא"כ תקשי וכו', והרי כבר כתבו לעיל (בד"ה הכא בפני) דרבה מדייק ממתניתין דלא מועיל ידענו. וי"ל דהתם אפשר ליישב כמו שרבא מיישב. וע"ע במהרש"א על תוס' לעיל.

רסג) בא"ד וליכא למימר הא דלא מהני ידענו היינו משום איחלופי וכו'. פי' דבאמת לא בעינן חתימה לשמה, והא דלא מהני ידענו, הוא רק משום איחלופי.

דף ג' ע"ב

רסד) גמ' אי רבי מאיר חתימה בעי כתיבה לא בעי דתנן אין כותבין וכו'. בהך משנה לא מוזכר רבי מאיר, אלא דהגמ' מוקי לה לקמן כרבי מאיר. ועי' בתוס' דלמאן דלא מוקי לה כרבי מאיר, איכא ראייה אחרת.

רסה) גמ' אי רבי אלעזר כתיבה בעי חתימה לא בעי. הכא לא הביא הגמ' ראייה דרבי אלעזר לא בעי חתימה לשמה כמו גבי רבי מאיר, ועי' במהר"ם שיף.

רסו) גמ' וכי תימא לעולם רבי אלעזר וכו'. בסמוך קאמר הגמ' כן גם אליבא דרבי מאיר, והא דהתחיל ברבי אלעזר ולא ברבי מאיר כמו שהתחיל, אולי גם בזה שייך לומר דפתח במאי דסליק מיניה, כדאיתא בנדרים (ב.ב.). א"נ משום דהלכתא כוותיה כדקאמר הגמ' בסמוך. וע"ע באוצר מפרשי התלמוד.

רסז) גמ' וכי תימא לעולם רבי אלעזר וכי לא בעי רבי אלעזר חתימה לשמה מדאורייתא מדרבנן בעי. לא מבואר מאיזה טעם יצריכוה רבנן חתימה לשמה. ובתוס' לקמן (ד, א ד"ה מודה רבי אלעזר, בסוף דבריהם) כתבו, דגזרינן אטו כתיבה. (וע"ע מה שכתבתי בדבור הסמוך).

רסח) גמ' והא שלשה גימין פסולין דרבנן ולא בעי רבי אלעזר חתימה לשמה. הלשון צ"ב ועי' רש"י.

ובמהדורא בתרא למהרש"א (בתוד"ה דתנן) הקשה, דמה הראיה דלא בעי רבי אלעזר לכתחילה כתיבה לשמה, אה"נ דאם כבר נתן הגט יכולה להנשא בה, מ"מ דילמא לכתחילה אסור ליתן הגט אם ליכא עדי חתימה. וסיים בויש ליישב. ועי' מה שכתבתי בתוס' (אות שכג).

רסט) גמ' ואם ניפת הולד כשר. ואם אין לה ולד עדיין, פליגי בזה לקמן (פו, א) רב ולוי אם תצא או לא.

ער) גמ' ואלא רבי מאיר היא וכי לא בעי רבי מאיר כתיבה לשמה מדאורייתא מדרבנן בעי. גם כאן קשה למה יצריכוה חז"ל כתיבה לשמה. והכא ליכא למימר כדכתבתי לעיל (אות רסז) גבי רבי אלעזר, דחשו דילמא אתו לזלולי גם בחתימה ויאמרו דלא בעינן חתימה לשמה, כדכתבו התוס' לקמן (ד, א ד"ה וחתמו ונתנו לה). ועצם ביאור החילוק למה ברבי מאיר אי אפשר לומר כן וברבי אלעזר איכא למימר כן, עי' מה שכתבתי לקמן (שס) בתוס'.

רעא) גמ' והא אמר רב נחמן אומר היה רבי מאיר וכו'. צ"ב דילמא רבה פליג עליה.

ערב) גמ' אומר היה רבי מאיר אפילו מצאו באשפה וחתמו ונתנו לה כשר. עי' בתוס' (ד"ה דתנן), דדוקא באופן שאין צריך לומר בפ"ג, כגון בארץ ישראל או שהבעל עצמו הביאו, כשר. ואע"ג דהתוס' כתבו כן אליבא דרבא, מ"מ ה"ה לרבה.

רעג) גמ' אומר היה רבי מאיר אפילו מצאו באשפה וחתמו ונתנו לה כשר. לתוס' דס"ל דלרבי מאיר בעינן מוכח מתוכו, צ"ל דהכא מיירי דכתבו הסופר להתלמד, דאי כתבו לאדם אחר ששמו כשמו ונמלך, פסול משום דאינו מוכח מתוכו^מ, ועי' בתוס' לקמן (כד, ב ד"ה בעדי מסירה) ומה שכתבתי שם.

ערד) רש"י ד"ה חתימה. דכי כתיב וכתב לה אחתימה כתיב^מ. סברת רבי מאיר תמוה מאד, מה ראה על זה להוציא קרא ממשמעותיה ככל התורה וכתב כתיבה ממש, ובשטרות כתיב וכתב בספר וחתם. ונלע"ד דה"ל למיכתב וכתב לה כריתות בספר, שיכתוב דברים הכורתיים יכתוב בספר כמו וכתב הכהן האלות בספר, אלא על כרחך קרא מיירי שכבר נכתב ספר הכריתות, ואמר וכתב היינו וחתם לה ספר כריתות שכבר נכתב עליו הכריתות ע"י מאן דהוא יחתום הבעל עליו. חתם סופר.

ערה) בא"ד ואע"ג דכתיב וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה קציצה ונתינה וכו'. משמע דטעם פסול מחובר הוא משום מחוסר קציצה, מ"מ גם כשנותן לה כל המחובר ולא מיחסר קציצה, נמי פסול, עי' לקמן (כא, ב) ומה שכתבתי שם.

רעו) בא"ד אפילו הכי כיון דחתמו בתלוש מכשר ליה רבי מאיר. לא מבואר להדיא דהך משנה אתיא כרבי מאיר, ועי' מה שכתבתי בגמ' (אות רסד).

רעז) רש"י ד"ה ואי רבי אלעזר. דאמר מדאורייתא גמ שאין עדיו חתומין עליו כשר. כן מבואר שיטת רבי אלעזר בהמשך הגמ'.

רעה) רש"י ד"ה כתיבה בעי. לשמה ולא חתימה. נראה דכוונת רש"י בהך הוספה, דחתימה בודאי בעי גם לרבי אלעזר, וכדאיתא במשנה המובא לקמן. וכן משמע מהמשך לשון הגמ', וכי לא בעי רבי אלעזר חתימה לשמה.

אבל בתוס' (ד"ה רבי אלעזר) משמע דגם לכתחילה לא בעינן לרבי אלעזר עדי חתימה.

רעט) רש"י ד"ה והא שלשה גיטין פסולין. וחד מינייהו אין עליו עדים. בתוס' (ד"ה רבי אלעזר אומר) משמע דאין עליו עדים אינו מג' הגיטין הפסולין, עי' במהר"ם שיף על תוס' שם.

צינונים והערות

מו. וכן פירש"י לקמן כו, ב, מצאו באשפה, ולא נכתב לשם אשה כלל. אבל לכאורה רש"י דס"ל דלא בעינן מוכח מתוכו לרבי מאיר, היה יכול לפרש שנמלך מלגרש.

מו. לכאורה כל זה הו"ל לפרש בדברו הראשון, דהרי זהו טעם למה עיקר השטר היא חתימתו.

רפ) בא"ד וחד מינייהו אין עליו עדים. פי' ומדפליג רבי אלעזר ומכשיר (עי' ברש"י ד"ה ולא בעי רבי אלעזר), אלמא דאפילו מדרבנן לא בעי חתימה.

וצ"ב למה הוצרך רש"י לדייק מדחד מינייהו אין עליו עדים, והרי בפירוש קאמר רבי אלעזר אע"פ שאין עליו עדים כשר. ואדרבה בתוס' (ד"ה רבי אלעזר) משמע דמהך אין עליו עדים, אין הכרח כל כך כיון דמיירי בכתב ידו עיי"ש. ועי' בחתם סופר.

רפא) רש"י ד"ה דרבנן. מודקתני אם ניסת הולד כשר. דבדאורייתא אין חילוק בין לכתחילה לדיעבד כדכתבו התוס' (ד"ה וכי לא בעי).

רפב) רש"י ד"ה ואין בו אלא עד אחד. וכתב ידי סופר. פי' וע"י כתב הסופר נחשב כשני עדים.

והנה לקמן (פו, א) בגמ' פליגי בזה רב ושמואל, רב סבר דוקא כתב ידו ועד אחד כשר, אבל כתב סופר ועד אחד פסול, ושמואל סבר דאפילו כתב סופר ועד נמי כשר. והא דנקט רש"י כשמואל, משום דכן הוא יותר פשוט בסוגין, דאי כתב ידו שנינו, הרי תנן ברישא דכשר אפילו בלא עד אחד (עי' תוד"ה יש בו זמן).

והא דהוצרך רש"י לכתבו כאן, כתב בחתם סופר, דלא נצטרך לדחוקא דכתבו התוס' ד"ה יש בו זמן וכו', ע"כ פי' כפשוטו דמיירי בכתב סופר. ועיי"ש עוד.

רפג) רש"י ד"ה ואם נישאת הולד כשר. אלמא תק גופיה לא פסיל אלא מדרבנן. עי' מה שכתבתי לעיל (אות רפא).

רפד) בא"ד שמע מינה אפילו לכתחילה מכשיר. פי' דאפילו אם לא

נישאת עדיין, יכולה להנשא, דאי לא במאי פליג אתנא קמא, והרי גם לתנא קמא הולד כשר. (ועי' מה שכתבתי בתוס' אות שכב בשם המהר"ם ש"ף).

רפה) רש"י ד"ה וגובה מנכסים משועבדים. שטר חוב נמי קרוי גמא. וכ"כ התוס' לעיל (ב, א ד"ה המביא גט).

רפו) רש"י ד"ה אלא מפני תיקון העולם. שמא ימותו העדים ושוב אין לו עדות. משמע אפילו בלי ערעור הבעל הגט פסול, ולקמן פו, א כתב רש"י שמא יערער הבעל, משמע דבלא זה אין חשש.

רפז) בא"ד תראה חתימתם לעדים אחרים ויכירוהו. ז"ל חתם סופר, ולא פי' לן מה יועילו אם יכירו חתימת העדים הא בעינן עדי מסירה. ואם כוונתו כמ"ש רשב"א בשמעתין לקמן גבי מזויף (וכ"כ התוס' לקמן ד, א ד"ה דקיי"ל), שכוון שעדים חתומים, מסתמא נעשה הכל כדין ונמסר בפני עדי מסירה ע"ש, ה"ל רש"י לפרש. אבל כוונת רש"י שהעדים חותמים רוצה לומר, שהעדי מסירה הם עצמם יחתמו עצמם על הגט כמו שאנו נוהגים, וכן פירש"י לקמן (כג ריש ע"א ד"ה והוא שיהיה גדול עומד על גביו) וז"ל, וסיפא דקאמר שאין קיום הגט אלא בחותמיו, היינו עדי מסירה, שרוב גטין נמסרים בפני החותמים עכ"ל.

רפח) תוד"ה דתנן אין כותבין במחובר וכו'. הך סוגיא ובסמוך נמי דמוקי רב אשי מתניתין כרבי יהודה אתיא כריש לקיש דפ"ב (לקמן דף כא:). דמוקי מתניתין כרבי מאיר. מתניתין הא', היינו מתניתין דידן דבפ"נ ובפ"נ, והב', היינו מתניתין דהתם דאין כותבין, והפ"פ דהך סוגיא דמוכיח ממתניתין דאין כותבין במחובר,

ברכת

דף ג' ע"ב

יהודה

לה

דרבי מאיר ס"ל דלא בעי כתיבה לשמה, וכן רב אשי דמוקי מתניתין דידן כרבי יהודה, אתיא כריש לקיש דמוקי מתניתין דאין כותבין, כרבי מאיר.

ומה שכתבו התוס', דגם רב אשי ס"ל כריש לקיש, אע"ג דרב אשי לא מוכיח מהך מתניתין שיטת רבי מאיר, מ"מ כיון דמוכיח מסיפא דהך מתניתין, דרבי יהודה ס"ל דבעינן חתימה לשמה, אלמא דמפרש חתימה דהך מתניתין כפשוטו חתימה, וא"כ על כרחך נמי ס"ל כריש לקיש.

רפט) בא"ד ולשמואל ורבי יוחנן נמי יש להוכיח דרבי מאיר לא בעי כתיבה לשמה כדמסיק בסמוך מדרב נחמן. והתם ליכא למימר דחתמו היינו סיימו, דאמורא צריך לפרש דבריו^מ. מהר"ם שיף.

רצ) בא"ד ולשמואל ורבי יוחנן נמי יש להוכיח דרבי מאיר לא בעי כתיבה לשמה כדמסיק בסמוך מדרב נחמן. והא דלא הביא מיד הך דרב נחמן דהוה ראייה לכ"ע, י"ל דעדיפא ליה להביא ממתניתין.

רצא) בא"ד כיון דדיעבד כשר לא היו מתקנין לומר בפ"נ ועוד דתנן בריש פ"ב (לקמן דף טו.) דאי לא אמר בפני נכתב פסול. באוצר מפרשי התלמוד כתב, דאין זה תירוץ אחר אלא הוספה להתי הראשון, וה"פ דאי בדיעבד כשר לא הוי מתקנין לומר בפני נכתב ולא עוד אלא שתיקנו דאי לא אמר פסול.

רצב) בא"ד ותימא דהכא משמע... ולקמן תניא בהדיא וכו'. לכאורה הו"מ

להקשות ממתניתין דאין כותבין אגמ' דהתם.

רצג) בא"ד ולרבא ניהא וכו'. צ"ב כוונתם, דהרי לרבא לא היה בכלל קושיא, וכדקאמר בגמ' להדיא ולרבה... מאן האי תנא.

רצד) בא"ד והא דאמר רב נחמן בסמוך וכו'. גם לרבה צריך לומר כן.

רצה) בא"ד או בארץ ישראל. ואע"ג דלעיל (ב. ב.) קאמר הגמ' דממדינה למדינה בארץ ישראל לרבא צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, כתב המהר"ם דהיינו לפי המסקנא דלקמן.

רצו) בא"ד אבל לרבה קשה דלית ליה טעמא דאיחלופי... כדפירשנו. פי' כדפירשו התוס' לעיל בע"א (כד"ה מאן האי תנא) דאף לפי המסקנא דרבה אית ליה רבא מ"מ ידענו לא מהני, וא"כ ליכא חשש דאיחלופי. מהר"ם.

רצז) תוד"ה שלשה גימין פסולין. איכא דמוקי בפרק בתרא (לקמן דף פו.) הך מתניתין כרבי מאיר. פי' רישא דמתניתין.

רצח) בא"ד דכך היה המטבע שלא יפסל הולד בהנך שלשה. הא דתיקנו כן דוקא בהנך שלשה, עי' בר"ן לקמן (מו. ב מדפי הרי"ף). וע"ע באוצר מפרשי התלמוד.

רצט) בא"ד ואע"ג דרבי מאיר סבר וכתב היינו והתם. פי' וא"כ בעינן חתימה

ציונים והערות

מח. עי' רש"י לקמן ד, א ד"ה אי הכי.

מן התורה, ולמה כשר בדיעבד בלי חתימה מט.

(ש) בא"ד דכיון שהבעל עצמו כתב אין לך חתימה גדולה מזו. ז"ל פני יהושע, מיהו למה שמפרש ר"ת בסמוך (בד"ה דק"ל הלכה כרבי אלעזר), דלרבי מאיר נמי בעינן עדי מסירה משום דאין דבר שבערוה פחות משנים, א"כ צ"ל דה"נ איירי בעדי מסירה, אלא דרבי מאיר בעי נמי עדי חתימה בהדי עדי מסירה מגזירת הכתוב דוחתם, ובזה קאי שפיר כתיבת יד הבעל במקום חתימת העדים דהא קרינן ביה וכתב, אבל במקום עדי מסירה לא אמרינן דליהוי כתיבת יד הבעל דהא אין דבר שבערוה פחות משנים... עכ"ל.

(שא) בא"ד דכיון שהבעל עצמו כתב אין לך חתימה גדולה מזו. והא דבעינן עדים, ע"י בתוס' הסמוך (ד"ה כתב בכתב ידו).

(שב) בא"ד ואין בו אלא עד אחד. פ"י דהתם נמי קשה למה כשר והרי בעינן חתימה והכא יש רק עד אחד.

(שג) בא"ד ואין בו אלא עד אחד למ"ד בפרק בתרא כתב ידו ועד שנינו שפיר. פ"י דלקמן (פו, א) בגמ' פליגי רב ושמואל, רב סבר דוקא כשכתב הבעל הגט בכתב ידו, כשר בעד אחד, אבל אם כתב סופר את הגט וחתם רק עד אחד, פסול, ושמואל סבר דאפילו כתב סופר את הגט, כשר בחתימת עד אחד. וע"ז כתבו התוס' דלמ"ד וכו'.

אבל קשה, דאם מיירי בכתב ידו א"כ למה בעינן עד, והרי כתב ידו בלבד ג"כ

די כדכתבו לפני זה דאין לך חתימה גדולה מזו. ע"י בתוס' בדבור הסמוך (ד"ה יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד). וכן כתב רש"י לקמן (פו, ב ברה"ע ד"ה ודוקא כתב ידו).

(דש) בא"ד ובאתה האשה. אולי ה"ה האישי. מהר"ם שיף.

(שה) בא"ד ומיהו אין רגילות וכו'. פ"י ולהכי הגט פסול. מהרש"א ומהר"ם שיף.

(שו) תוד"ה כתב בכתב ידו ואין עליו עדים. טעמא דפסול וכו'. פ"י דלפי מה שכתבו התוס' לעיל (בדבור שלפ"ז), דהיכא שהבעל עצמו כתב, אין לך חתימה גדולה מזו, א"כ קשה למה פסול, וע"ז כתבו טעמא וכו'.

ורש"י לקמן (פו, א ד"ה ואם ניסת) כתב הטעם דפסול, "דילמא אתו לאכשורי בכתב סופר". וע"י מה שכתבתי בדבור הסמוך למה הוצרך רש"י לומר טעם אחר.

(שז) בא"ד טעמא דפסול משום שיוכל לכתוב הזמן כמו שירצה והוי כאין בו זמן. ואע"ג דאיכא עדי מסירה, כדכתבו התוס' לקמן (ד, א ד"ה דקיימא לך) דגם לרבי מאיר בעינן עדי מסירה דאין דבר שבערוה פחות משנים. ע"י באוצר מפרשי התלמוד בהערה 82 שכתב בשם מהר"ם שיק, דלרבי מאיר בעינן מוכח מתוכו שאינו מוקדם.

ולפי"ז מיושב למה הוצרך רש"י לקמן (פו, א) ליתן טעם אחר בסיבת הפסול (ע"י מה שכתבתי בדבור שלפני זה), דהרי רש"י סבר דלרבי מאיר לא בעינן מוכח מתוכו.

ציונים והערות

מט. ובדאורייתא אין חילוק בין לכתילה לדיעבד, ע"י בתוס' לקמן ד"ה וכי לא בעי, וע"י מה שכתבתי שם (אות שלד) בהערות.

לה שבאותו היום קיבלה גיטה, וכדכתבו התוס' לקמן (ז, א ד"ה מפני מה תקנו זמן בגיטין).

שד) בא"ד ולכך פסלוהו דהשתא בדין לא תטרוף האשה מזמן הכתוב כיון שהגט פסול דדוקא בגט כשר גובה מיום הכתיבה. אריכות הלשון צ"ב, גם מה שכתבו דדוקא בגט כשר גובה "מיום הכתיבה" דמשמע דבגט פסול נמי גובה, רק דאינה גובה מיום הכתיבה, וזה אינו, דהרי בגט פסול אינה גובה כלל, כיון דאינה מגורשת. וז"ל תוס' הרא"ש, ולכך פסלו חכמים גט זה, ועתה תפסיד כדין כיון שאינו גט ואינה מגורשת בו עכ"ל.

שמו) בא"ד ועי"ל דחיישינן דאחר הכתיבה מיד וכו'. ביאור דבריהם עי' במהר"ם ומהר"ם שיף.

שמו) תוד"ה יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד. למ"ד כתב ידו ועד שנינו. פלוגתא הוא לקמן.

וה"פ, למ"ד דהך דתנן ואין בו אלא עד אחד, מיירי דוקא דכתב בכתב ידו, א"כ קשה היינו כעין בבא דרישא, אלא דהכא איכא גם עד אחד. וע"ז תירצו דכל א' יש חידוש.

ועי' מה שכתבתי ברש"י (אות רפ) בשם חתם סופר.

שז) בא"ד דאפ"ה לא תנשא לכתחילה. דעל הזמן יש רק עד אחד.

שיח) תוד"ה יש בו זמן. נראה ה"ה דאין בו זמן. פי' דהרי כיון דכתב ידו הוה כמו עדים, א"כ כמו ביש בו עדים ואין בו

שה) בא"ד טעמא דפסול משום שיוכל לכתוב הזמן כמו שירצה והוי כאין בו זמן. צ"ב א"כ מה הרבותא בבבא השניה, יש עליו עדים ואין בו זמן. ואולי החידוש, דאע"פ שיש עליו עדים ואפשר לברר הזמן אצלם, אעפ"כ פסול.

שט) בא"ד הכא בכתב ידו נמי איכא למיחש שמא יחפה. אבל השתא דפסול, אע"ג דאם נישאת הולד כשר, מ"מ אין חשש דשמא יחפה כדמבואר בגמ' לקמן (ז, ב) דכיון דלכתחלה לא תנשא, לא כתבו ליה סופרי הדיינים ולא חתמו עליה סהדי.

ש) בא"ד אבל למאן דמפרש התם דתקינן זמן משום פירי קשה לר"י מה חשש יש בכתב ידו. דחשש שיאחר הבעל זמן הגט, ליכא, דבגט מאוחר מן הדין אין להאשה פירות. עי' במהר"ם שיף.

שיא) בא"ד ואם יש לחוש שיקדים זמן לטובת האשה אע"פ שבא לגרשה. פי' וא"כ לא מסתבר דיחוש לטובתה, מ"מ אפילו ניחוש להכי וכו'.

שיב) בא"ד א"כ לא נסמוך עליו לטרוף לקוחות מזמן הכתוב בו. פי' דלמה פסול כל הגט, יתירוה לינשא ורק הלקוחות לא תטרוף. תוס' הרא"ש.

ועי' במהר"ם למה לא הקשו כן גם על בבא הב' דאין בו זמן כלל.

שיג) בא"ד ולכך פסלוהו דלפעמים תפסיד האשה שלא כדין וכו'. קשה, דהרי יכולה לילך עם גיטה לבי"ד ויכתבו

ציונים והערות

ג. פו, א העתקתיו בתוס' לעיל (אות שג) וע"ע ברש"י ד"ה ואין בו אלא עד אחד, ומה שכתבתי שם (אות רעח).

זמן כשר, ה"ה באין בו אלא עד אחד ואין בו זמן נמי כשר.

שיט) בא"ד לאשמועינן אע"ג דיש בו זמן לא תינשא לכתחילה. צ"ב מה הרבותא בזה.

שכ) תוד"ה רבי אלעזר אומר אפילו אין עליו עדים וכו'. וא"ת דילמא דוקא כתב בכתב ידו או בעד אחד דאירי תנא קמא מכשיר רבי אלעזר. פי' מה ההכרח דרבי אלעזר לא בעי עדי חתימה, דילמא באין בו עדים כלל פסיל רבי אלעזר משום דאיהו נמי בעי חתימה, והא דקאמר אפילו אין עליו עדים, היינו ב' עדים גמורים, אבל מ"מ בעינן כתב ידו כדי שיחשב לחתימה כדכתבו התוס' לעיל, וכן יש עליו עד אחד איכא חתימה (למ"ד כתב ידו, יש חתימת הבעל, ולמ"ד כתב סופר, יש ע"א וסופר).

שכא) בא"ד וי"ל דהלשון אפילו אין עליו עדים משמע דאין עליו עדים כלל. לכאורה עדיין קשה דדילמא מכשר רק בכתב בכתב ידו. ותי' המהרש"א, דכתב ידו מיקרו יש עליו עדים, כדכתבו התוס' לעיל דאין לך חתימה גדולה מזו עיי"ש.

שכב) בא"ד ונראה לר"י דאף לכתחילה מכשיר רבי אלעזר בעדי מסירה. פי' דלא רק דאם נתגרשה מותרת להנשא כדמשמע בלשון המשנה, אלא אפילו לכתחלה מותר ליתן גט בלי עדי מסירה. מהר"ם שיף עיי"ש.

שכג) בא"ד ונראה לר"י דאף לכתחילה מכשיר רבי אלעזר בעדי מסירה כדפירש בקונטרס. לא מבואר לאיזה קונטרס כוונתם. לכאורה כוונתם לרש"י ד"ה ואם נישאת הולד כשר. וביד דוד כתב, דאין הכרח מזה, דאיכא למימר דאם נתגרשה מותרת לכתחלה להנשא, אבל לכתחלה אין לגרש בלי עדי חתימה נא. וכ"מ ברש"י (ד"ה ולא בעי רבי אלעזר חתימה), דרק תנשא לכתחלה אם נתגרשה, אבל לכתחילה אסור לגרש בזה. ואולי דכוונת התוס' מרש"י ד"ה אלא מפני תיקון העולם, דכתב רש"י לפיכך נהגו לחתום, דמשמע דמנהג בעלמא הוא.

שכד) בא"ד והדתנן בהשולח (לקמן דף ד:) התקין רבן גמליאל וכו'. ועל כרחק מיירי אליבא דרבי אלעזר, דלרבי מאיר אין זה תקנה אלא דין תורה, ועוד דהלכתא כרבי אלעזר בגיטין. וע"ע בגמ' לקמן (לו, א).

שכה) בא"ד שלא יצטרכו לעדי מסירה כשירצו להראות לראיה. אבל בשעת מסירת הגט, אין מועיל עדי חתימה בלחוד וצריכין לעדי מסירה אפילו אם יש עדי חתימה וכדכתבו התוס' לקמן (ד, א ד"ה דקיימא לן).

שכו) תוד"ה וגובה מנכסים משועבדים. וקשה דאמר בגמ' פשוט (בבא בתרא דף קעו.) הוחזק כתב ידו בבי"ד מהו. ז"ל רשב"ם שם, לאחר זמן שמסר לו הלוח למלוה כתב ידו שהוא חייב לו ממון ובא

ציונים והערות

- נא. וכן הקשה המהרש"א במהדורא בתרא, העתקתי דבריו בגמ' (אות רסח).
 נב. לפנינו במתניתין ליתא כן, אלא דברש"י שם מבואר דגם זה מתקנת רבן גמליאל.

לבי"ד והודה בפניהם שהוא כתב ידו וכתבו לו בי"ד הנפק הוא הנקרא אשתא וקיום השטר. מאי. מי אמרינן הרי הוא מעתה כשטר שיש בו עדים ויגבה ממשעבדי... עכ"ל.

שכו) בא"ד ופסק רבינו חננאל שיש לסמוך אהיה דגט פשוט. משום דהתם המסכת של דיני ממונות.

שכה) בא"ד ומש"ה ס"ד דגבי ממשעבדי וכו'. ולר"ת דסבירא ליה דבאמת גבי ממשעבדי בעדי מסירה, לא קשה משם דהתם מיירי דנכתב לשון פרסי. מהרש"א.

שכט) בא"ד כיון דמסרי באפי סהדי ישראל חשיבי הנך הדיוטות כערכאות. והוי כמו שיש עדי חתימה כשרים.

ועי' לקמן (יא, א בתוד"ה ליפלוג וד"ה נעשה) דמבואר דשיטת התוס' הוא דבשאר שטרות פסול אפילו בעדי מסירה דגזרינן שמא יבא להכשיר בלא עדי מסירה, ואולי הכא כתבו רק לשיטת רש"י.

של) בא"ד וגם מלשון הקונטרס מוכיח לקמן דלא גבי ממשעבדי אלא בעדי חתימה. דרש"י כתב לקמן (יא, א ד"ה לית ליה קלא) דעדי חתימה אינון מפקי ליה לקלא, משמע דהיכא דליכא עדי חתימה, לא גבי ממשעבדי. מהר"ם שיף. והיינו כל"ק ברש"י כאן.

שלא) תוד"ה וכי לא בעי רבי מאיר כתיבה לשמה מדאורייתא אבל מדרבנן

בעי. ופסול בדיעבד. לכאורה גם לעיל גבי רבי אלעזר כשהגמ' אומרת וכי לא בעי רבי אלעזר חתימה לשמה מדאורייתא מדרבנן בעי, צריכין לומר כן, והא דלא כתבו התוס' כן לעיל, י"ל דגבי רבי אלעזר לא שייך להקשות קושית התוס', דלדידיה לא מחלקינן במחובר בין לכתחילה ודיעבד.

שלב) בא"ד כדפירשתי לעיל. (כד"ה דתנן) דאם דיעבד כשר, לא היו מתקנין לומר בפ"נ.

שלג) בא"ד דאמר לעיל אין כותבין לכתחילה אבל בדיעבד כשר. לקמן (כא, ב) בגמ' משמע דלא מפרשינן לה כן, ועי"ש בר"ן.

שלד) בא"ד דמדאורייתא אין חילוק בין לכתחילה לדיעבד^{נג}. פי' ומש"ה אין לפרש דהא דמשמע דבדיעבד כשר היינו מדאורייתא, ועל כרחך דהיינו מדרבנן.

שלה) בא"ד ויש לומר דהשתא מוקי ההיא מתניתין דמחובר כרבי אלעזר. פי' אבל לרבי מאיר אה"נ דאין חילוק, וגם מחובר פסול מדרבנן.

ועי' במהרש"א שהקשה, דאם הך מתניתין דמחובר אתיא כרבי אלעזר, א"כ מנלן דלרבי מאיר לא בעינן כתיבה לשמה מדאורייתא.

שלו) בא"ד ויש לומר דהשתא מוקי ההיא מתניתין דמחובר כרבי אלעזר.

ציונים והערות

נג. וכ"מ בתוס' קידושין (מג, ב ד"ה וכל שאינה יכולה). וע"ע בתוס' פסחים (יא, א ד"ה קוצרין בית השלחין) וצ"ע. וע"ע בקידושין (סו, ב) בקושית הגמ' הא לכתחילה הא דיעבד. וברש"ש שם.

לכאורה הול"ל בפשיטות דהך קושיא הוא אליבא דרבי יוחנן ושמואל.

שלח) בא"ד ויש לומר... וחתמו אתורף קאי. כדכתבו לעיל (בד"ה דתנן).

דף ד' ע"א

שלח) גמ' אלא לעולם רבי אלעזר היא... היכא דאיכא עדים בעי. והכא על כרחך מיירי דאיכא עדים, כיון דבא ממדינת הים. וכדכתב הפני יהושע בתוס' לעיל (ג, א ד"ה מאן תנא) דכל גט הבא ממדינת הים צריך עדים גם לרבי אליעזר מעיקר הדין.

שלח) גמ' רב אשי אמר הא מני רבי יהודה היא. במהר"ם (על תוס') כתב, דאין הכוונה דתנא קמא דמתניתין הוא רבי יהודה, דהרי רבי יהודה פליג במתניתין בדין רקם וחגר על תנא קמא, אלא תנא קמא דמתניתין ס"ל כרבי יהודה בהך דבעינן גם הכתיבה וגם החתימה לשמה עיי"ש.

שמו) גמ' רב אשי אמר הא מני רבי יהודה היא דתנן רבי יהודה פוסל עד שיהא כתיבתו וחתמתו בתלוש. לא מבואר סברת רבי יהודה. וי"ל דסובר כרבנן המוזכר בקידושין (מח, א) דמספקא להו אי כרבי מאיר דעדי חתימה כרתי, אי כרבי אלעזר דעדי מסירה כרתי.

שמו) גמ' רב אשי אמר הא מני רבי יהודה היא. הך תי' אתיא רק אליבא דריש לקיש כדמבואר בתוס' לעיל (ג, ב ד"ה דתנן). ועי' מה שכתבתי שם (אות רפח) ההכרח לזה.

שמב) גמ' ומעיקרא מאי טעמא לא מוקמינן לה כרבי יהודה. ואע"ג דהך תי'

לא אתיא ככ"ע (עי' מה שכתבתי לפני זה אות שמא), מ"מ ניחא ליה לאוקמא כרבי יהודה, עי' במהר"ם שיף.

שמג) גמ' ומעיקרא מאי טעמא לא מוקמינן לה כרבי יהודה. ביאור הקושיא עי' היטב ברש"י. ואולי דהכא כיון דמתניתין היא, א"כ בודאי ידע ליה מעיקרא, וא"כ קשה למה לא מוקי לה כרבי יהודה.

ובחי' הריטב"א כתב, דכל זה מדברי רב אשי הוא, דרב אשי אתא לאשמעינן דאע"פ שאפשר לאוקמה כרבי יהודה ברווחא, מהדרין אדרכי אלעזר משום דהלכתא כוותיה.

שמד) גמ' תנן. הוא קושית לימא כתנאי, עי' רש"י (ד"ה מאי לאו בהא קמיפלגי).

שמה) גמ' ואמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי וכו'. הא דהוסיף הך מימרא דרבה בר בר חנה, עי' בנחלת משה ובאוצר מפרשי התלמוד.

שמו) גמ' מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר וכו'. פי' דתנא קמא סבר דהטעם דצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם הוא משום דאין בקיאיין לשמה, והני כיון דסמוכות וכ"ש המובלעות בקיאיין לשמה, ורבן גמליאל סבר דהטעם הוא משום שאין עדים מצויין לקיימו, וסמוכות נמי אין מצויין לקיימו ומש"ה צריך לומר בפ"ג ובפ"ג, אבל מובלעות מצויין לקיימו. וטעמא דרבי אליעזר מבואר בתוס' (ד"ה ומר סבר).

שמו) גמ' ואתא רבי אליעזר למימר... שלא תחלוק במדינת הים. לפי"ז ליכא הכרח כמאן ס"ל לרבי אליעזר לגבי

ברכת

דף ד' ע"א

יהודה

מא

סמוכות, כרבן גמליאל או כת"ק, די"ל דס"ל דסמוכות גמירי, מ"מ משום שלא תחלוץ הצריכו לומר.

שמח) גמ' תנא קמא סבר הני כיון דסמוכות מיגמר גמירי ואתא רבן גמליאל למימר מובלעות גמירי סמוכות לא גמירי וכו'. צ"ב מה שייך לפלוגי בזה והרי אפשר לילך ולראות אם גמירי. וי"ל דכמה מהם קבלו, וכמה לא קבלו, ופליגי אם נחשב דרוב קבלו. וכן צריך לומר גבי שכיחי. וכן מצינו הרבה פעמים בש"ס^נ.

שמט) גמ' מכלל דתנא קמא סבר מוליק לא צריך. דאי לאו הכי במאי פליגי.

שנ) רש"י ד"ה אי הכי. דהוה ליה לרב נחמן דאמורא הוא לפרושי למילתא דלא תיפוק חורבא מיניה. קשה דהרי הך טעם דלא תיפוק חורבא, שייך גם בתנאים, וכדתנן באבות (פ"א מ"א) חכמים הזהרו בדבריהם, ועיי"ש ברע"ב. ובעצם הדבר דאמורא צריך לפרש דבריו ע"י מה שכתבתי בהערות^נ.

שנא) רש"י ד"ה ה"ג' וכי לא בעי רבי אלעזר חתימה היכא דליכא עדים כלל. דחתימי עליה ושללא לשמה דהוה ליה

מזויף מתוכו. וכן כתב רש"י בדבור הסמוך דשלא לשמה נקרא מזויף מתוכו. ועי' בתוס' (ד"ה מודה ר"א).

שנב) רש"י ד"ה הלכתא כרבי אלעזר בגיטין. בהא מילתא. צ"ב מה כוונת רש"י לאפוקי.

שנג) רש"י ד"ה ואמר אביי עיירות הללו. עיירות שמנה הכתוב במזרחא של ארץ ישראל. משום דרקם וחגר במזרח נקיט מזרחא. מהר"ם שיף.

שנד) רש"י ד"ה והוי. רחוק כמבי כובי לפומבדיתא. רש"י מוסיף רק תיבת "רחוק", ועי' בנחלת משה בגמ'.

שנה) רש"י ד"ה ואתא רבי אלעזר למימר דמובלעות נמי לא. כלומר אע"ג דגמירי לא נפקי מכלל מדינת הים. הא דלא פירש כפשוטו דמובלעות נמי לא גמירי, דכן משמע מלשון הגמ' שלא תחלוץ במדינת הים.

שנו) תוד"ה וחתמו ונתנו לה כשר. לכתחילה נמי כשר לחתום וליתן דבפרק כל הגט (לקמן דף כו:) ובהכותב (כתובות דף פה.) מוכיח וכו'. לא הוצרכו לזה לראית הגמ', דאפילו אם לכתחילה לא היה כשר ליתן, מ"מ כיון דבדיעבד כשר, תו ליכא לאוקמי מתני' כרבי מאיר, כדכתבו

ציונים והערות

נד. וכן כתב הרשב"א בחולין (צב, ב) גבי אין בגידין בנותן טעם, ועי' במהר"ם חלאווה בפסחים כב, א פי' אחר במחלוקת אין בגידין בנותן טעם.

נה. כן כתבו גם התוס' בבא בתרא (יט, ב ד"ה ותיובתא דרבה בר בר חנה). וברשב"ם בפסחים (קא, ב). וכ"כ בחי' הר"ן בשבת (י, א). אבל צ"ב, דהרי מצינו הרבה פעמים דעושין אוקימתא בדברי אמורא עי' בבא קמא נו, ב בגמ' כי הא דאמר רבה אמר רב מתנה, וצו, א - ב. וגם בקידושין ז, א מצינו כן. ועי' ביד מלאכי (כללי האל"ף אות ג) שהאריך בזה.

נו. לכאורה כוונת רש"י לאפוקי מהגורסים לשמה עי' במהדורת עוז והדר.

התוס' לעיל (ג, ב ד"ה דתנן) דכיון דבדיעבד כשר לא היו מתקנין לומר בפ"נ ובפ"נ. אלא דכתבו ההלכה. ועוד דהיא הקדמה לקושיתם בסמוך ע"י מה שכתבתי בסמוך (אות שסד). וע"י במהר"ם שיף.

שנו) בא"ד לכתחילה נמי כשר לכתום וליתן דבפרק כל הגט ובהכותב מוכיח מדרב נחמן דהכא דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן. קשה דהרי הגמ' מוכיח מהא דכשר בדיעבד, ודילמא לכתחילה פסול. וע"י בחי' רעק"א.

שנח) בא"ד מוכיח מדרב נחמן דהכא דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן. מדמכשר גט שמצאו באשפה והבעל לא כתבו, אלמא דלא חייש למיחזי כשיקרא.

שנט) בא"ד וקאמר בגמרא משום קטטה ורבי מאיר הוא או משום תקנת עגונות. הטעם דתקנת עגונות מבואר לקמן בגמ' (כו, ב) דאיכא למימר בין לרבי מאיר ובין לרבי אלעזר.

שס) בא"ד במצאו באשפה דלא שייכי הני טעמי. הטעם דקטטה פשוט דלא שייך, דהרי החשש הוא דהאשה תשמע קול סופר וסברה איהו קאמר ליה והוה ליה קטטה בהדיה, כדמבואר בגמ' לקמן, וכאן הרי הגט כבר באשפה ואם נאסור ליתן זה הגט לא נתקן כלום. והטעם דעיגון לרבי מאיר נמי י"ל כיון דהוא מילתא דלא שכיחא למצא גט באשפה שיהיה שמותיהן שוות עם כל הפרטים, לא גזרו בה רבנן.

שסא) בא"ד משום תקנת סופר. פי' שיהיו מזומנין לו, דזמנין דאתו לשוכרו והוא טרוד בשטרות אחרים. רש"י לקמן (כו, א במשנה ד"ה הכותב).

שסב) בא"ד והא דלא קאמר חתמו ונתנו לה. פי' בלי תיבת "כשר", א"נ בלי הוי"ו של וחתמו. מהרש"א ומהר"ם שיף.

שסג) בא"ד דהוה משמע דלא סגי דלא עביד הכי. אין הכוונה דנטעה לומר דמי שמצא גט באשפה ושמותיהן שוין מחויב ליתן זה הגט לאשתו, דמה סברא יש בזה, אלא כיון דהלשון משמע כן, א"כ אין זה לשון מדוקדק.

מ"מ קשה, כיון דהשתא איכא למיטעי דדוקא בדיעבד כשר, הו"ל לרב נחמן לפרש דבריו, וכדמקשה הגמ' אומר היה רבי מאיר דבר תורה מיבעי ליה, ופירש"י דאמורא צריך לפרש דבריו דלא תיפוק חורבא מיניה. ואולי י"ל דהכא ליכא חורבא כ"כ דיכשירו רק בדיעבד.

שסד) בא"ד וא"ת ומאי שנא וכו'. לעיל (ג, ב בד"ה וכי לא בעי) בההו"א דרבי מאיר בעי כתיבה לשמה אפילו בדיעבד, הקשו למה כתיבה לשמה חמיר ממחובר, והכא למסקנא דאפילו לכתחילה לא בעי רבי מאיר לשמה, הקשו להיפוך.

שסה) בא"ד וא"ת ומאי שנא וכו'. לא הקשו כן מיד לעיל (ג, ב בתחלת העמוד), משום דהתם איכא לתרוצי דא"נ דלכתחילה בעי כתיבה לשמה, אבל עכשיו אחר דבריהם

דלכתחילה נמי כשר שלא לשמה, שפיר הקשו.

(שסו) בא"ד וא"ת ומאי שנא דבעי לרבי מאיר לכתחילה כתיבה בתלוש... ושלא לשמה שרי אפילו לכתחילה. צ"ב מנ"ל דמותר לכתחילה לכתוב שלא לשמה, דילמא הך לכתחילה דשרי בשלא לשמה, היינו דוקא היכא שכבר כתבו דמותר לכתחילה לגרש בגט זה, דומיא דמצאו באשפה, אבל אה"נ לכתוב לכתחילה שלא לשמה אסור כמו גבי תלוש. ובמהר"ם ש"ך כתב, דמפרק כל הגט מבואר דאף לכתחילה כותבין אי לאו טעמא דקטטה.

(שסו) בא"ד אבל במחובר... זימנין דמישתלי. לכאורה גם זה צריכין העדים לידע דמחובר פסול.

(ססה) תוד"ה מודה רבי אלעזר במוזיף מתוכו. דהתם בדין מיפסיל דילמא אתי למוסמך עליהו להשיאה או להוציא ממון על פיהם אע"פ שהדבר אמת אין לעשות אלא בעדות כשר. פי' דחיישינן דאותם העדים החתומים ישמשו נמי כעדי מסירה, וכ"פ רש"י לקמן (י, ב ד"ה מודה רבי אלעזר במוזיף מתוכו), דאל"ה קשה דהרי כתבו התוס' לקמן (כז, א ד"ה הא אמר תנו) דהיכא דידיענין דהאשה מגורשת וצריכה גט רק לראיה בעלמא, יכולין ליתן לה גט אע"פ שאינו שלה. וע"ע מה שכתבתי לקמן (אות תתצה).

ועי' במהר"ם ש"ך.

(שסט) בא"ד כדאמר בפרק ארבעה אחין (יבמות דף לא:): נינחיה גבי עדים וכו'. ז"ל הגמ' שם, מפני מה לא תיקנו זמן בקידושין... אי בעית אימא משום דלא

אפשר, היכי ליעבד... לינחה גבי עדים, אי דכירי ליתי ליסהוד, ואי לא, זימנין דחזו מכתבא ואתו מסהדי ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם. ופירש"י שם, לינחיה גבי עדים. מאי מהני אי דכירי אימת הוי קידושין אפילו אינו כתוב בשטר מצו לאסהודי אלא להכי אמרת דמהני דזימנין דלא דכירי וחזו מכתבו ואתו ומסהדי והאי לאו עדות הוא דרחמנא אמר על פי שנים עדים ולא שיעידו על פי כתבם.

(שע) בא"ד וליכא למומר דאי שרינן בחתמו וכו'. דכיון דיראו דמותר לחתום שלא לשמה יראו שאין בזה דין עדות. אבל קשה, דמאי מהני דבעי חתימה לשמה, אכתי ניחוש זימנין דיחתמו קודם, לשמה.

(שעא) בא"ד והתם ליכא עדות כלל. פי' דהם אינם עדים כלל כיון דלא ראו הכתיבה. אבל צ"ע דהרי לרבי אלעזר קיימנין דלא בעי כלל עדי החתימה.

(שעב) בא"ד וי"ל דמ"מ איכא למוגזר חתימה אטו כתיבה דאם אין עושין חתימה לשמה גזרינן פן לא יכתבו גם הכתיבה לשמה. קשה, דהרי לעיל (בדבור שלפני זה) כתבו התוס' דלא גזרינן חתימה אטו כתיבה. ועי' במהר"ם ובמהר"ם ש"ך.

(שעג) תוד"ה הא מני. אע"ג דבריש פ"ב וכו'. ביאור דברי התוס' עי' במהר"ם עד סוף דבריו.

(שעד) תוד"ה עד שתהא כתיבתו וחתמתו בתלוש. וי"ל דמשכחת לה שכתבו... ואח"כ נטעו והשריש וחתמו. ואין להקשות דא"כ הו"ל גט מוקדם, דמסתמא לא השריש ביום הכתיבה דרבי

יהודה ס"ל בפרק קמא דראש השנה (י. ב) דצריך שתי שבתות להשרשה. מיהו י"ל דאיירי שכתב מתחילה זמן מאוחר, ואפ"ה לא מיפסל כיון שלא חתמו העדים אלא בזמן הכתוב בו ודו"ק. פני יהושע.

שעה) תוד"ה דקיימא לן הלכה כר"א בניטין. קיימא לן כשמואל בדיני דפליג לקמן אדרב וכו'. כדאיתא בבכורות מט, ב"ה. והנה מדברי התוס' משמע דגם כששאר אמוראי חולקים בזה נמי אמרינן האי כללא, ועי' בתוס' מגילה (כט, ב ד"ה והלכתא).

שעו) בא"ד ועוד בפרק זה בורר (סנהדרין דף כח: וכו'. ז"ל הגמ' שם, ההיא מתנתא (שטר מתנה) דהוי חתימי עלה תרי גיסי סבר רב יוסף לאכשורה... אמר ליה (למקבל מתנה. רש"י) זיל קנייה בעדי מסירה (אם יש לך עדים אחרים שמסר לך שטר זה בפניהם, הביאם ויעידו ותהיה שלך, דסבר כרבי אלעזר דאמרינן במסכת גיטין (ג, ב) אפילו לא חתמו בו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים, שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם. רש"י) כרבי אלעזר ויהאמר רבי אבא מודה רבי אלעזר במזויף מתוכו (שחתמו בו עדים פסולים. רש"י) שהוא פסול (דבמאי קני ליה בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא. רש"י).

שעו) בא"ד משמע דרב יוסף ואביי דהוי בתראי סברי כרבי אלעזר. הנה רב יוסף מבואר להדיא דס"ל כן, דהרי אמר לו זיל אקנייה בעדי מסירה. אבל אביי לא מבואר להדיא, וז"ל התוס' בסנהדרין (כח, ב ד"ה והא מודו), מדמהדר ליה אביי הכי, משמע

דסבירא ליה כרבי אלעזר עכ"ל. דאי לאו הכי הו"ל להקשות דאין הלכה כרבי אלעזר.

מ"מ צ"ע, דילמא אביי לדבריו דרב יוסף קאמר ליה, לדידי לא מועיל כלל עדי מסירה דכרבי מאיר סבירא לי, אלא אפילו לדידך דס"ל כרבי אלעזר, מ"מ אינו מועיל. וכן מצינו הרבה פעמים בש"ס, ואולי דזה דוחק.

שעה) בא"ד דרב יוסף ואביי דהוה בתראי סברי כרבי אלעזר. והלכתא כבתראי, עי' תוס' קידושין (מה, ב ד"ה הוה עובדא).

שעט) בא"ד ובפירקין נמי אמר רבי אבא האי שטרא פרסאה דמסריה ניהליה באפי עדי מסירה ישראל מגבינן ביה מבני חרי. אלמא דאע"ג דליכא התם עדי חתימה, כשר בעדי מסירה כרבי אלעזר.

אבל קשה, דא"כ ליגבי נמי ממשעבדי כדכתבו התוס' לעיל ג, ב. [ובאמת דהגמ' שם מקשה כן אבל צ"ב מה התי' ואדרבה לכאורה לרבי מאיר נמי גבי מבני חרי כמו כל מלוה על פה.

שפ) בא"ד ולפיכך צריך לזוהר וכו'. ביאור הקשר לדלעיל, עי' בפני יהושע.

שפא) בא"ד ולא מהני עדי חתימה אלא שאם ימותו עדי מסירה... דמסתמא בהכשר נעשה. ברש"י לעיל (ג, ב ד"ה אלא מפני תיקון העולם) איתא טעם אחר.

ציונים והערות

נת. בגליון הש"ס שם מציינן לתוס' כאן (ס, ב ד"ה והשתא) עיי"ש.

נט. בתוס' כתבו ופרין ליה אביי, משום דלעיל הקשה לו אביי.

שפב) בא"ד וכן משמע בפרק בתרא. פי' דעדי מסירה מעכב, דלא נימא דעדי מסירה לרבי אלעזר אינו אלא קולא דמכשיר גם בלי עדי חתימה, אבל אם יש עדי חתימה יותר טוב דהרי חתומים בגופו של גט, מש"ה הוצרכו לאשמעינן דדוקא קאמר רבי אלעזר עדי מסירה.

שפג) בא"ד וצריך לומר דבמשולשין איירי. לכאורה זה ענין בפני עצמו באמצע הראיה, דלמה לרבי מאיר ניחא, והרי בעינן מוכח מתוכו, ואח"כ ממשיכין הראיה ואי לרבי אלעזר וכו'. ועי' בפני יהושע למה כתבוהו כאן. אבל בתוס' הרא"ש מוסיף תיבת "וע"כ", ומשמע דנמשך אלעיל.

שפד) בא"ד וצריך לומר דבמשולשין איירי. פי' שכתבו ג' דורות, כגון יוסף בן שמעון בן יעקב. וקשה דא"כ איך נתערבו. ובתוס' הרא"ש כתב, דהשליח אינו מכיר בשמותם של אבות.

ובר"ן לקמן (בפרק כל הגט) הקשה, דהרי תנן "ושמותיהן שוין". ובתוס' בבא בתרא (קסד, ב ד"ה וליחוש) כתבו, "ומה שקורא אותם שוין, לפי שבמקום נתינתו אין מי שיכיר הדורות".

שפה) בא"ד ועוד דרגיל ר"ת לומר וכו'. זהו המשך לדבריהם דלעיל שכתבו ולפיכך צריך ליהזר שיהו עדי מסירה בשעת נתינת הגט וכו', ועי' כתבו דאפילו לרבי מאיר בעי וכו'.

שפו) בא"ד ועוד דרגיל ר"ת לומר דאפילו לרבי מאיר בעי עדים בשעת נתינת הגט דאין דבר שבערוה פחות משנים^ס. מ"מ צ"ל דלא בעינן שידעי בהי מינייהו מגרשא, דאי לא, קשה מהגמ' בסמוך.

והנה לפי"ז בין לרבי מאיר ובין לרבי אלעזר לכתחילה בעינן בין עדי חתימה ובין עדי מסירה, והנפק"מ הוא, א) דלרבי אלעזר אינו מעכב העדי חתימה, כדכתבו התוס' לעיל (ג, ב ד"ה רבי אלעזר), ולרבי מאיר תרווייהו מעכב. ב) דלרבי אלעזר לא בעינן שיהא מוכח מתוכו, ולרבי מאיר בעינן שיהא מוכח מתוכו^{סא}. ג) דלרבי אלעזר צריכין העדי מסירה לידע בהי מיגרשה, ולרבי מאיר לא בעינן שידעו העדי מסירה בהי מיגרשה.

שפז) בא"ד דלענין ממוזן... סגי בעדי חתימה. דידוע ע"י עדי חתימה וכו' שבא השטר מיד הנותן ליד המקבל. תוס' לקמן (י, ב ד"ה חספא בעלמא).

שפח) בא"ד סגי בעדי חתימה במקום הודאת בעל דין. פי' בצירוף הודאת בעל דין, דבעינן תרווייהו גם עדי חתימה וגם הודאת בעל דין. ועי' באוצר מפרשי התלמוד.

שפט) בא"ד אבל בקידושין וגרושין לא מהניא הודאת בעל דין וכו'. ז"ל הגמ' בקידושין (סה, ב), אי מה להלן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, אף כאן הודאת בעל

ציונים והערות

- ס. ברש"י לקמן (כב, ב ד"ה רבי אלעזר היא) משמע לכאורה דרש"י חולק על ר"ת. וכן משמע ברי"ף פרק המגרש.
סא. אבל זה רק לתוס', אבל לרש"י גם לרבי מאיר לא בעינן שיהא מוכח מתוכו, כדמבואר כמה פעמים במכילתין, עי' לקמן כד, ב בתוד"ה בעדי מסירה ומה שכתבתי שם.

דין כמאה עדים דמי, א"ל התם לא קא חייב לאחריני, הכא קא חייב לאחריני (שקרוכותיה נאסרו בו וקרוביו נאסרין בה. רש"י).

שצ) בא"ד דבקדושיין אסר ליה אקרובים. לכאורה הול"ל דאסר לה אכולי עלמא, רש"ש.

שצא) תוד"ה ומר סבר לפי שאין עדים מצויין לקיימו והני נמי לא שכיחי. ומעמא דרבי אליעזר לא משום דקסבר דמובלעות נמי לא שכיחי. פי' דהרי מובלעות לרבי אליעזר בודאי שכיחי, כדכתבו התוס' לעיל (ב, א ד"ה מכפר לודים ללוד) דהיו מצויין בה תמיד. וע"ע במהר"ם.

שצב) בא"ד ומעמא דרבי אליעזר... כדמשניסיב בסמוך. בהמשך הגמ'. והא דלא משני לה הכא נמי הכי, י"ל דכיון דהוה אמינא הוא, לא חש להאריך בזה.

דף ד' ע"ב

שצג) גמ' רבה מתריך לטעמיה... ורבנן בתראי סברי גזרינן מוליק אטו מביא. בתוס' לקמן (ו, א ד"ה ומבי ארדשיר) כתבו, דלמסקנא דבסמוך דרבה אית ליה דרבא, לכ"ע לא גזרינן.

שצד) גמ' הא באותה מדינה לא צריך. דאל"ה ליתני רבותא יותר.

שצה) גמ' אי מההיא הוה אמינא הני מיילי דיעבד וכו'. ברש"י איתא דמההיא קאי אדוקיא דרישא, ועי' בתוס'.

שצו) גמ' אי מההיא הוה אמינא הני מיילי דיעבד אבל לכתחילה לא. וההסבר לחלק בזה מבואר בריטב"א (רבינו קרשקש) לקמן (טו, א) וז"ל, דהא מדינא לא צריך, למ"ד משום קיום, משום דבדין הוא דקיום שטרות נמי לא ליבעי, ולמאן דאמר משום לשמה, הא אמרינן דסתם ספרא דדייני מגמר גמירי, וכיון שכן, הו"א דאי לא אמר כשר, קמ"ל דצריך ואי לא אמר פסול עכ"ל.

שצז) גמ' אי מההיא הוה אמינא הני מיילי דיעבד. לכאורה איכא למימר אי מההיא דוקא באותה מדינה וכדאיתא ברש"י (ד"ה ואיכא דמותיב). ועי' במהר"ם (ד"ה הא בהדיא קתני). וע"ע באוצר מפרשי התלמוד הערה 17.

שצח) גמ' אבל לכתחילה לא. תיבת "לא" צ"ב, עי' ברש"י. ואולי הפי' לא שנא ממדינת הים. וכע"ז פירש"י לעיל (ה, א ד"ה ואתא רבי אלעזר).

שצט) גמ' אבל ממדינה למדינה בארץ ישראל מאי צריך ליתני וכו'. אבל הא לא קשיא ליה דהרי בסיפא תנן בהדיא במתניתין המביא גט בארץ ישראל אינו צריך שיאמר, דאיכא למימר דהיינו באותה מדינה עצמה וכדאיתא ברש"י לעיל (ד"ה ואיכא דמותיב).

ת) גמ' דכיון דאיכא עולי רגלים מישכח שכיחי... כיון דאיכא בתי דינין דקביעי מישכח שכיחי. צ"ב דמ"מ ממדינה למדינה לא שכיחי. וז"ל חי' חתם

קשה. עיי"ש מה שתי'. וכן איתא גם במהרש"א לקמן (ה, א על תודה אילימא חרש).
 וברשב"א (לקמן ה, א) תירץ בפשיטות וז"ל, ועוד יש לי לומר, דע"כ איצטרך למימר הכי, כי היכי דלא לידחי רבה דמשבשתא היא, דמאי אינו יכול לומר היינו חרש, וחרש לאו בר אתווי גיטא הוא, ולפיכך ע"כ איצטרך לפרוקה כדפרקה רב יוסף והדר מותיב מינה. וזה נ"ל עיקר ושיטה זו פשטה בהרבה מקומות בתלמוד עכ"ל.

(תו) רש"י ד"ה לא צריך. ואע"ג דאין בקיאין לשמה. ברש"ש צוין לרש"י לקמן (בד"ה רבה אית ליה דרבא) דרבא ס"ל דכולהו בקיאין. וע"ע מה שכתבתי ברש"י לקמן (אות ת"ט).

(תח) רש"י ד"ה אי מההיא. מדוקיא דרישא. לפי משמעות הגמ' הו"ל לפרש "מהך דסיפא". ועי' בתוס'.

(תט) רש"י ד"ה הוה אמינא הני מי"י דייעבד. ולא נכתב לפניו. ולקמן בדיבור שאחר זה פירש"י ג"כ אבל לכתחילה הו"א דליקו עליה. וכן פירשו בתוס' (בפי' הב') בשם הר"י. והא דלא פירש כפשוטו, דלכתחילה בעי שיאמר ודיעבד היינו אם לא אמר, היינו כדי שלא יקשה קושית התוס', וכדכתבו בסוף דבריהם דבהכי מיתרצה וכו'. ועי' מה שכתבתי שם (אות תלו).

(תי) בא"ד אין צריך ליפסול שליחותו על כך. צ"ב דהול"ל מותר למסרו, ומה ענין שליחות לכאן. ובבית לחם יהודה כתב דכוונת רש"י, דמיירי דעדיין לא

סופר, יש לפרש זה באחד משני אופנים, או דנימא כיון דשכיחי עולי רגלים ובתי דינים שם יתאספו כל עדרי צאן קדשים אם יביאו הגט לשם ימצאו קיום, או נימא דעיי"ז איכא שיירות מצויות מעיר לעיר וגם במקומה תמצא קיום ע"י שיירות העוברת לעלות לרגל או לבי"ד ואפשר נמי דתרווייהו איתנהו. ועיי"ש מה שהקשה על דרך הראשון.

(תא) גמ' כיון דאיכא עולי רגלים מישכח שכיחי. אבל ממדינת הים אין עולין לרגל. כדמשמע בתוס' פסחים (ג, ב ד"ה מאליה). הגהות חשק שלמה.

(תב) גמ' כיון דאיכא בתי דינין דקביעי מישכח שכיחי. עי' מה שכתבתי לעיל (אות ת) בשם חתם סופר.

(תג) גמ' אמר רבי יצחק עיר אחת היתה... לפיכך הוצרכו לומר מהגמוניא להגמוניא. ביאור כוונת רבי יצחק, מבואר עפ"י מה שכתבתי לעיל (אות ט) בשם חתם סופר עיי"ש.

(תד) גמ' אם יש עליו עדים. בביאור הלשון "אם" עי' מה שכתבתי לקמן (אות תתיט).

(תה) גמ' אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו. פי' מיד בשעת הנתינה, ולא רק כשיהיו עוררים. וכן איתא ברמב"ן וכן מדויק מלשון המשנה דלא קאמר אם יש עליו עוררין כדקאמר לעיל.

(תו) גמ' והוינן בה מאי ואינו יכול לומר. הקשה בתוס' הרא"ש, למה צריכין להך והוינן בה, והרי מגופא דמתניתין נמי

הביאו וכדפירש"י דאי "מיייתי", דהיינו שרוצה להביאו.

תיא) רש"י ד"ה ואיכא דמותיב הכי וכו'. וניחא ליה למידק מרישא ולאותובי ולא לאותובי מסיפא דקתני בהדיא המביא גט בארץ ישראל אינו צריך אלמא טעמא משום לשמה הוא. פי' דלכאורה קשה למה לא הקשו מגופא דמתניתין וכו'.

תיב) בא"ד דמשום דברישא תני בהדיא. במהדרות עזו והדר מגיה מדפו"י "משום" דברישא.

תיג) בא"ד באותה מדינה נמי לא צריך. בהגהות הר"ב נרשבורג מוחק תיבת "לא", וכן הגיה הרש"ש.

תיד) רש"י ד"ה כיון דאיכא עוליי רגלים. והא דאמרן לעיל בריש שמעתין ממדינה למדינה בארץ ישראל איכא בינייהו ליתא. צ"ע דהרי היכא דקפדי איתא, כדכתבו התוס' וכן איתא ברש"י בסמוך.

תמו) בא"ד וסמי ליה מהכא. פי' הסירו מכאן ואל תלמדנו.

תמוז) רש"י ד"ה בתי דינין דקבועין. כתקנת עזרא בשני ובה'. פי' דקודם תקנת עזרא לא היו קבועים בכל יום, אלא כשהיו צריכין לשום דין היו יושבין בכל יום ויום, ועזרא תיקן שיהיו קבועין בב' ובה', וכל הרוצה לדון יבא וידון. תוס' כתובות (ג, א ד"ה שבתי דינין).

תיז) בא"ד ומצויות שיירות. קשה דאדרבה כיון דקביעין בכל עיר ועיר א"כ אין שיירות מצויות.

תיח) בא"ד שהולכות לדון במקום הוועד. פי' תלמידי חכמים הרבה. עי' רש"י סנהדרין (לא, ב ד"ה התוקף את חבירו בדין).

תיט) רש"י ד"ה רבה אית ליה דרבא. אבל רבא לית ליה דרבה... דכולהו בקיאיין. לפי"ז לא קשה קושית הגמ' לעיל (ג, א) ורבא מ"ט לא אמר כרבה, דהרי רבא ס"ל דכולהו בקיאיין. ובאוצר מפרשי התלמוד (על רש"י לעיל בד"ה לא צריך) משמע דהא דכתב רש"י הכא דרבא ס"ל דכולהו בקיאיין, הוא רק למסקנא.

ובזה מיושב נמי הסתירא דלעיל (בתחלת העמוד ד"ה לא צריך) כתב רש"י דרבא ס"ל דאין בקיאיין לשמה.

תיכ) רש"י ד"ה אל"א מאי בינייהו. אתרווייהו שינויי מהדר. דלא כתוס' (בד"ה אלא מאי בינייהו).

תיכא) תוד"ה תנן המביא גט ממדינה למדינה. ומרישא דמתניתין המביא גט ממדינת הים דמשמע דוקא ממדינת הים לארץ ישראל. פי' אבל באותה מדינה במדינת הים לא צריך, דאל"ה הול"ל המביא גט במדינת הים.

תיכב) בא"ד דלעולם וכו'. לכאורה יש להוסיף תיבת "דאיכא למימר", ובתוס' הרא"ש הגירסא דדילמא לעולם וכו'.

תיכג) בא"ד ונקט הכי לאפוקי רקם וחרגר. כעין זה כתבו לעיל ב, א ד"ה ממדינת הים.

תיכד) תוד"ה אל"א אימא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך. וא"ת ואמאי נקט ממדינה למדינה וכו'. פי' דבהך לישנא איכא למיטעא כדעת המקשן

ברכת

דף ד' ע"ב

יהודה

מט

דבאותה מדינה לא צריך, ניתני בהדיא
דבאותה מדינה צריך, ואכתי נוכל למידק
דבארץ ישראל לא צריך.

(תכה) בא"ד וה"ה ממדינה למדינה. פי'
בארץ ישראל.

תכו) בא"ד וי"ל דנקט הכי לאשמעינן
דלא נימא וכו'. פי' דהוי אפשר למיטעי
דרבה ס"ל שני הטעמים, וכדאמרינן באמת
במסקנא.

תכו) בא"ד א"נ וכו'. פי' אפילו נימא
דהטעם הוא משום קיום, מ"מ הכא לא
שייך החשש כיון דשכיחי עולי רגלים.

(תכה) תוד"ה אי מההיא הוה אמינא
הני מי"ל דיעבד. פירש בקונטרס וכו'.
בגליון הש"ס מציין לתוס' בחולין, ועי' מה
שכתבתי בסמוך (אות תלא) ביאור כוונתו.

(תכט) בא"ד דאסיפא לא הוי מצי
למימר הני מי"ל דיעבד דהא בהדיא
קתני אין צריך דמשמע לכתחילה. אבל
ברישא, כיון ד"צריך" דקאמר התם, היינו
אפילו בדיעבד, א"כ אפשר לומר דהא
דממעט ארץ ישראל, היינו רק לגבי דיעבד.

(תל) בא"ד דאסיפא לא הוי מצי
למימר הני מי"ל דיעבד דהא בהדיא
קתני אין צריך דמשמע לכתחילה.
לפי"ז קשה דא"כ ליתני רק הסיפא ולמה
לי דיוקא דרישא. עי' במהרש"א ובמהר"ם.

(תלא) בא"ד דהא בהדיא קתני אין
צריך דמשמע לכתחילה. בתוס' הרא"ש
מביא ראיה מהגמ' חולין דאין צריך משמע
לכתחילה. ונראה דזה כוונת הגליון הש"ס
בתחלת דברי התוס'.

(תלב) בא"ד ומיהו לשון אי מההיא לא
משמע הכי. בתוס' הרא"ש מבואר יותר
וז"ל, ולא נהירא, דלשון אי מההיא משמע
דקאי אהא דפריך מיניה, דאי אדיוקא
דרישא קאי הוה ליה למימר אי מהא עכ"ל.

(תלג) בא"ד ונראה דיש ליישב... אין
צריך לייטלו וכו'. צ"ב דהרי במשנה תנן
אין צריך "שיאמר", ואינו במשמעות
הלשון כלל. ועוד דרש"י נמי מפרש כע"ז
ואעפ"כ נראה דלא ניחא ליה.

(תלד) בא"ד וי"ל דמאחר וכו'. התי' הוא
פשוט, וצ"ב מה היה סברת קושיתם.

(תלה) בא"ד ועוד נראה לר"י דהכי
פירושא וכו'. כוונת הר"י לתרץ מה
שהקשו מריש פ"ב דאי לא תני וכו', וע"ז
תי', דהא דקאמר הגמ' הכא הני מי"ל
דיעבד וכו', היינו דיעבד דלא ראה
הכתיבה, ולא מסר עדיין הגט, ודיעבד הזה
פסול במדינת הים, דבמדינת הים כיון
דעדיין לא מסרו השליח צריך לכתוב גט
אחר, והא דאמר בפ"ב הו"א לכתחילה
אבל דיעבד כשר, היינו דרגא השניה,
שכבר מסר הגט.

(תלו) בא"ד והשתא מיתרצה נמי
פירכא קמייתא. פי' מה שהקשו לעיל
דהלשון אינו צריך משמע לכתחילה, ואיך
קאמר הו"א הני מי"ל לכתחילה, וע"ז
תירצו דהשתא י"ל אי מההיא הו"א ה"מ
דיעבד, אם לא ראה כתיבת הגט יכול
להביאו ואינו צריך לומר.

וכ"א בתוס' הרא"ש וז"ל, והשתא נמי
לא קשה מההיא דחולין (היינו מה שהקשו לעיל
דאין צריך משמע לכתחילה, אלא דהתוס' לא הזכירו הגמ'
דחולין ובתוס' הרא"ש מביא לעיל ראיה מחולין), דהא

דקתני אינו צריך, היינו דלכתחלה יכול להביאו אע"פ שלא ראה כתיבת הגט וחתימתו.

תלז) תוד"ה כיון דאיכא עוליי רגלים מישכח שכיחי. ואע"ג דלענין מחאה שלא בפניו אמרינן בחזקת הבתים (בבא בתרא דף לח:) סתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי. פי' דמי שיש לו שדה ביהודה ונכנס בה אדם, והוא מוחה בגליל, אינו מיקרו מחאה דהוי כשעת חירום שאין שיירות מצויות מזו לזו, ואינו מגיע הקול להמחזיק בהשדה.

תלח) בא"ד היינו משום שאין המחזיק דרכו לחזור וכו'. פי' דבאמת מישכח שכיחי, אלא דלא שומעים המחאה.

תלט) בא"ד וא"ת דלקמן (דף ו.) משמע איפכא וכו'. פי' דכאן משמע דאע"ג דלענין גט מיקרי שכיחי, מ"מ לענין מחאה אינו מועיל, אלמא דלענין מחאה צריכין שכיחי יותר מגט.

והלשון "איפכא" צ"ב ובתוס' בבבא בתרא ליתא.

תמ) בא"ד וי"ל דהתם וכו'. ביאור הסברא עי' במהר"ם שיף.

תמא) תוד"ה ואמר רבי יצחק. בלא רבי יצחק נמי יש להוכיח וכו'. צ"ב א"כ למה הביא הא דרבי יצחק, ועי' מה שכתבתי בגמ' (אות תג).

תמב) תוד"ה שהיו מקפידין זה על זה. וחירום דידהו הוי טפי מחירום דיהודה וגליל. פי' דלכאורה קשה דמה בכך דמקפידין זה על זה, והרי אמרינן לעיל דיהודה וגליל אע"ג דכשעת חירום דמי

מ"מ אין צריך לומר בפ"נ כיון דשכיחי עוליי רגלים, וא"כ הכא נמי נימא הכי, משה כתבו דהכא גרע יותר.

תמג) תוד"ה רבה אית ליה דרבא. כיון דידענו לא מהני. עי' במהרש"א.

תמד) תוד"ה אלא מאי בינייהו. לעיל כי משני כיון דאיכא עוליי רגלים מישכח שכיחי לא הוה מצי למיבעי מאי בינייהו. פי' דהרי גם לעיל חסר חד מהנפק"מ כדפירש"י (בד"ה כיון דאיכא עוליי רגלים). והנה ברש"י פירש דקאי נמי אלעיל, ועי' מה שכתבתי בסמוך (אות תמו).

תמה) בא"ד דאכתי איכא בינייהו מקומות דלא קביעי בתי דינין. פי' דהרי בזמן שאין בית המקדש קיים אמרינן הטעם דקביעי בתי דינין, וא"כ במקומות דלא קביעי בתי דינין צריכין לומר לרבא.

תמו) בא"ד מקומות דלא קביעי בתי דינין. לכאורה קשה, דהרי כולם הולכין לבתי דינין הקבועין ושם יקיימו, וכמו בעוליי רגלים דכולם הולכים למקום אחד, ולמה הוצרכו שיהיו בתי דינין בכל מקום. ועי' ברש"ש. ואולי משו"ה פליג רש"י אתוס' עי' מה שכתבתי בתחלת הדבור (אות תמד).

דף ה' ע"א

תמוז) גמ' איילימא חרש. דסתם חרש המוזכר בגמ' אינו מדבר ואינו שומע, כדתנן במס' תרומות (פ"א מ"ב), חרש שדברו בו חכמים בכל מקום, שאינו לא שומע ולא מדבר. וז"ל פי' הרע"ב, שנוולד חרש ממעי אמו, וכיון שלא שמע מעולם מה

שמדברים לו, אי אפשר לו שידבר עכ"ל. ועיי"ש במפרשי המשנה.

תמח) גמ' שנתנו לָה כשהוא פקח וְלֹא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש. הך אוקימתא הוא דוחק, דהרי צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם בתוך כדי דבור של הנתונה, עי' תוס' לקמן (ה, ב ד"ה יטלנו הימנה). וכ"כ המהרש"א (על תורה"ה אילימא), ולכאורה זה כוונתו. ונראה דזה נמי כוונת הגמ' בסמוך דפקח ונתחרש מילתא דלא שכיחא.

תמט) גמ' הכא במאי עסקינן שנתנו לָה כשהוא פקח וְלֹא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש. ואע"ג דנתחרש אחר שנולד, מ"מ כיון שאינו שומע ואינו מדבר, דינו כשוטה.^{סג}

תנ) גמ' הכא במאי עסקינן לְאַחַר שְׁלֹמֹדוֹ. פי' וא"כ אין כאן חשש של לשמה^{סד}. מ"מ בעינן שיתקיים בחותמיו, דהרי אמרינן לעיל (ה, ב) דרבה אית ליה דרבא.

תנא) גמ' פקח ונתחרש מילתא דְלֹא שכיחא. פי' בכהאי גוונא שנתחרש לאחר שנתנו לה תוך כדי דבור, זהו מילתא דלא שכיחא (עי' מה שכתבתי לעיל אות תמח).

תנב) גמ' ומילתא דְלֹא שכיחא לָא גזרו בה רבנן. פי' לא עמדו על תקנותיהם (עי' רש"י ד"ה יכול נמי), דהרי לא היתה גזירה במיוחד ע"ז.

תנג) גמ' והא אשה דְלֹא שכיחא ותנן האשה עצמה וכו'. וליכא למימר דהתם מיירי לפני שלמדו, כדמבואר בתוס' דכל המשניות מיירי לאחר שלמדו (עי' במהר"ם על תוס').

תנד) גמ' שְׁלֹא תחלוק בשליחות. עי' רש"י. ומשמע דהשתא חזר הגמ' מהתי' דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בו רבנן, ומשום שלא תחלוק גזרו אפילו במילתא דלא שכיחא. והא דלא קאמר אלא, י"ל משום דהכלל דמילתא דלא שכיחא וכו' נשאר כבתחילתו, דהרי כלל גדול הוא מילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן, אלא דהכא משום שלא תחלוק גזרו.

תנה) גמ' אי הכי בעל נמי. ז"ל הריטב"א (רבינו קרשקש), פי' כיון שהוא מביא את גיטה דומה לשליח (דאל"ה למה לא כתב את הגט כאן, וא"כ נראה כאילו שלחוהו משם), ולימא כדי שלא תחלוק בשליחות שיהא צ"ל, אלמה תניא שאינו צריך. ואהדר ליה דליכא למיטעי בין בעל לשליח כלל, דהתם טעמא מאי דלמא אתי בעל ומערער.

תנו) גמ' טעמא מאי אמור רבנן צריך לומר בפ"נ ובפ"נ דילמא אתי בעל ומערער. לכאורה קשה על מה שפי' רש"י לעיל (ב, ב בד"ה ורבנן) דהטעם הוא משום חשש גמור ולא משום לעז. ועי' בחי' חתם סופר מה שתי'.

תנו) גמ' ת"ש דבעא מיניה שמואל מרב הונא שנים שהביאו גט ממדינת הים

ציונים והערות

סג. עי' בבבא קמא פה, ב ובתוס' שם (ד"ה חרשו).

סד. ואפילו לתוס' לעיל (ב, ב ד"ה ורבנן הוא דאצריך) דכל החשש הוא רק ערעור הבעל, מ"מ כיון דלמדו דינו כארץ ישראל דאין נאמן לומר דכתבו שלא לשמה. וכן כתב בפני יהושע (ד"ה טעמא) העתקתיו בע"ב.

צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם או אין צריכין. ז"ל הרשב"א, ק"ל לדעתיה דמקשה היכי מפרשין לה לבעיא זו דשמואל, אי משמע ליה דאי כטעמיה דרבה אי כטעמיה דרבא בעא מיניה ואהדר ליה דטעמא דמתניתין כטעמיה דרבא ומשו"ה שנים שהביאו את הגט אינן צריכין שיאמרו, וכדאמרין בריש שמעתין איכא בינייהו דאתיוה בי תרי לרבה צריכין ולרבא אין צריכין, א"כ לא הו"ל למימר לרבא נחא לרבה קשיא, אלא הכי הו"ל למימר אלמא רב הונא כרבא ס"ל, או ש"מ כרבא ש"מ, ונראה דמקשה לא הוה ידע פירושא דבעיא דשמואל, אלא דממאי דאהדר ליה דשנים אינן צריכין שיאמרו משמע ליה ודאי דכרבא ס"ל, דאילו כרבה הא אמרינן לעיל דאתיוה בי תרי לדידיה צריכין שיאמרו, וטובא איכא כי האי גונא דמקשה גופיה לא הוה ידע עיקר מימרא זו או בריתא דמקשה מינה מאי פירושה ואפ"ה מקשה מינה כי אית בה מידי דמשתמע ליה מיניה דאיכא לאקשווי מינה, ויש כיוצא בזו בכבא בתרא פרק לא יחפור (כג, א) גבי אין פורשין נשכין ליונים עכ"ל.

תנח) גמ' ת"ש דבעא מיניה שמואל מרב הונא שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם או אין צריכין אמר ליה אין צריכין... לרבה קשיא. קשה וכי גברא אנברא קא רמית^ס. ואולי י"ל כמו שכתב רש"י בכבא קמא (לג, ב ד"ה ה"ג), דמאדם חשוב אפשר להקשות כמו ממשנה וברייתא. וע"ע מה שכתבתי לקמן יט, ב.

ובגליון מהרש"א כתב, דרב הונא דהכא הוא רב הונא קדמון שהיה בימי רבי ורבי חייא, וכן איתא ברש"י לקמן (יא, ב בתור"ה יתיב), אבל בתוס' שם לא משמע כן עיי"ש.

תנט) גמ' לרבה קשיא. פי' כיון דלרבה הטעם הוא משום דאין בקי אין לשמה, א"כ למה שנים שהביאו גט אין צריכין לומר, והרי בשנים נמי איכא החשש של לשמה, וכדאמרין לעיל (ב, ב) דלרבה שנים שהביאו צריכין לומר.

תס) גמ' הכא במאי עסקינן לאחר ש'למדו. לפי"ז צריכין לפרש דהבעיא היה, דמספקא ליה אי אמרינן גזירה במקומה עומדת או לא. ריטב"א (רבינו קרשקש). ועי' במהר"ם על תוס'.

אלא דצ"ב דא"כ מאי קאמר הטעם ומה אילו יאמרו בפנינו גרשה וכו', ועי' בנחלת משה (ד"ה בי תרי).

תסא) גמ' אי הכי חד נמי. פי' כיון דהבעיא הוא אי לאחר שלמדו הגזירה במקומה עומדת, א"כ גם בחד היה יכול למיבעי ליה כן, כגון חד באותה מדינה במדינת הים דליכא הטעם דקיום, איכא למיבעיא אי גזרינן למדו אטו לא למדו. ריטב"א (רבינו קרשקש). (ואע"ג דברש"י משמע דלא מפרש כן, כבר כתבו התוס' דזה היה כתוב ברש"י קודם ושוב מחקו).

תסב) גמ' והא אשה דלא שכיחא. לפי תוס' הכי פירושו, למה מסופק לו בשנים כיון דלא שכיחא, והרי אשה נמי לא שכיחא ואעפ"כ גזרו.

והרש"ש מפרש כוונת רש"י דה"ק, דמתחלה היתה התקנה להקל עליה שלא תיזקק לעדים, אלא דמ"מ החמירו שאפילו כשיש עדי קיום צריכין לומר, אבל לא החמירו כ"כ שאם ניסת תצא, וכ"מ בריטב"א.

תסח) תוד"ה איילימא חרש. ולא בעי למימר כגון אלם וכו'. עי' במהרש"א מה נרויח בזה.

תסט) בא"ד ולא בעי למימר כגון אלם או שלא ראה כתיבת הגט דא"כ הוה ליה למימר ולא אמר. ביאור דבריהם עי' במהר"ם. וע"ע ברש"ש. וצ"ע דהרי בההו"א עדיין לא ידע מזה.

תע) תוד"ה אי הכי יכול נמו. וא"ת מאי קשיא ליה לרבה כי היכי דלרבא ניחא ליה וכו'. דמדקאמר אי הכי, משמע דרק לפי האוקימתא דמיירי לאחר שלמדו, ואתיא כרבה, קשה.

תעא) בא"ד ואומר ר"ת וכו'. ביאור התי' הוא, דלרבא הא דיתקיים בחותמיו הוי חומרא דלא סגי בחד אלא צריך תרי, ומש"ה לא שייך להקשות אי הכי יכול נמי, דלמה נחמיר, משא"כ לרבה דהוי קולא כדכתבו התוס' בהמשך דבריהם, שפיר אפשר להקשות אי הכי יכול נמי ניקל דסגי בקיום חותמיו.

תעב) בא"ד ואומר ר"ת דלרבא ניחא דתנא אינו יכול לאשמעינן דבעי קיום חותמיו אבל ביכול סגי באומר בפני נכתב. צ"ב דהרי הך דינא דביכול סגי באומר, אשמעינן כבר ממשנה קמייתא.

תסג) גמ' ת"ש המביא גט ממדינת הים ונתנו לה ולא אמר בפ"נ ובפ"נ אם נתקיים בחותמיו כשר ואם לאו פסול. פי' אם נתקיים קודם שנתנו לה, כשר, אבל אם לא נתקיים, כיון דכבר נתנו לה פסול ולא מהני לה תו קיום כדמשמע בגמ' בע"ב דאמר כיצד יעשה יטלנו וכו' ולא אמר יקיימנו עכשיו, ועי' בתוס' (ד"ה כשניסת).

תסד) גמ' הכי קאמר וכי תימא להחמיר עליה ולפקה. פי' דהא דפשטינן מהך ברייתא דהתקנה של בפ"נ לא היתה להחמיר, אין הכוונה להחמיר דלעולם בעינן לומר ואפילו אם יש כבר עדי קיום, דחומרא הזה בודאי דמחמרינן, אלא הכוונה על חומרא של בדיעבד שכבר ניסת.

תסה) רש"י ד"ה יכול נמו. צריך השליח לבדוק שהוא לשמה. הלשון "לבדוק" צ"ב.

תסו) רש"י ד"ה ומה אילו יאמרו וכו'. כלומר אם רצו הן אומרים אנו מעידים שגרשה ונתן לה גט וכו'. ז"ל הגהות פורת יוסף, לכאורה משמע מלשון רש"י ז"ל דהיינו מתורת מיגו. וצ"ע דהא בשני עדים לא אמרינן מיגו, וכמש"כ התוס' בכתובות (דף יח) ובקידושין (דף מג), וצ"ל דכוונתו כמש"כ התוס' לעיל (ב, ב ד"ה דאתייה), דכיון דשנים אומרים שהם שלוחין מהימני כמו שנאמנים אילו אומרים בפנינו גרשה עכ"ל. ועי' לעיל (ב, ב) בדברי תוס' (שם אות קסד) שהעתקתי לשון החתם סופר מה שכתב בענין הזה.

תסז) רש"י ד"ה אלא להקל עליה. מתחלה שלא תיזקק לעדים. ביאור דברי רש"י עי' במהדורא בתרא למהרש"א.

תעג) בא"ד אב"ל לרבה בפני נכתב עדיף מקיום חותמיו וכו'. במהרש"א הקשה, דהרי השתא מיירי לאחר שלמדו, וא"כ למה לרבה עדיף בפני נכתב. וסיים ויש ליישב בדוחק. ועי' במהר"ם שיף מה שתי'.

תעד) בא"ד כיון דאוקמינן. פי' ו"כיון.

תעה) בא"ד ולקמן מפרש אי הכי חד נמי ליבעי שמואל מרב הונא וכו'. פי' דלקמן נמי קשה כמו שהקשו התוס' בתחלת הדבור, דמאי פריך לרבה, דכי היכי דלרבא נחא דבחד צריך לומר בפני נכתב ונחתם משום דאין מצויין לקיימו, הכי נמי לרבה, דהא רבה אית ליה דרבא. מהר"ם.

תעו) בא"ד חד נמי ליבעי שמואל מרב הונא אי סגי בקיום חותמיו. פי' אה"נ דקושית הגמ' אי הכי חד נמי, אין הקושיא חד נמי לא יאמר, דזה אינו קושיא דהרי צ"ל משום קיום כמו לרבא, אלא הקושיא הוא דליבעי מיניה וכו'. וזה קשה רק לרבה דקיום חותמיו הוי קולא כיון דאין מעדין על לשמה, אבל לרבא דהוי חומרא דהוי שנים, לא שייך להקשות דתסגי בקיום חותמיו.

תעז) בא"ד חד נמי ליבעי שמואל מרב הונא אי סגי בקיום חותמיו וכו'. פי' דהא בתרי נמי הכי איבעי ליה (לפי התי' הב"ע לאחר שלמדו). עי' מה שכתבתי בגמ' (אות תס ואות תסא). ועי' במהר"ם.

תעה) בא"ד כיון דליכא למיחש למידי. פי' דהחשש דלשמה לא שייך, דהרי מיירי לאחר שלמדו דבקיאתן לשמה, והחשש

דאין עדים מצויין לקיימו, נמי לא שייך כיון דנתקיים בחותמיו.

תעט) בא"ד או דילמא לא פלוג בין למדו ללא למדו. הלשון "לא פלוג" לא מוזכר בגמ', ולכאורה הכוונה או דילמא בלמדו נמי צריך שיאמר משום גזירה שמא יחזור הדבר לקוללו.

תפ) בא"ד ור"י מפרש וכו'. פי' דהך קושיא אי הכי יכול נמי, לא קאי אהך משנה, אלא אגמ' לעיל (ב. ב), דקאמר איכא בינייהו... דלרבה צריך וכו', וע"ז מקשה הגמ' כיון דמיירי לאחר שלמדו, כדהוכחו התוס', א"כ למה לרבה צריכין לומר בפ"נ. והשתא נחא דפריך רק לרבה, דשם לרבא באמת אינו צריך לומר בפ"נ.

תפא) בא"ד דכולה מתניתין אית לן לאוקמא בלמדו מדפריך ממתניתין דהאשה עצמה וכו'. ביאור דבריהם עי' במהר"ם.

תפב) בא"ד דכולה מתניתין אית לן לאוקמא בלמדו. ולפי"ז צ"ל דהך מאי טעמא דקא מקשה הגמ' לעיל (ב. א), קאי אעיקר התקנה ולא אמתניתין, דהרי מתניתין מיירי לאחר שלמדו.

תפג) בא"ד מדפריך ממתניתין דהאשה עצמה וכו'. צ"ב הראיה, דהרי התם גופא אפשר להקשות כן, דילמא מיירי לאחר שלמדו, ומאי אולמא התם מהכא, והרי שניהם הקשה אותו מקשה.

תפד) בא"ד ובענין זה יש לפרש אי הכי חד נמי. פי' בחד נמי באותה מדינה במדינת הים, למה אמרינן לעיל אליביה דרבה דצ"ל בפ"נ. נחלת משה.

למה לא מקשה הגמ' אלא מאי בינייהו, כמו שהקשה הגמ' לעיל (ד, ב), מש"ה כתבו דאיכא בינייהו מקויים, ולעיל (ב, ב) כתבו התוס' (בד"ה מאי בינייהו) דמקויים נכלל באתויה בי תרי, ומש"ה לא מקשה הגמ' מאי בינייהו, דהרי נשאר אותו נפק"מ.

תצב) בא"ד ולמאי דחשיב ליה מילתא דלא שכיחא וכו'. פי' וא"כ שנים שהביאו גט לאחר שלמדו אין צריכין לומר, וא"כ האיך מדייק מינה רבה דידענו לא מהני, הלא ע"כ בפנינו נחתם הוא לאו דוקא, כיון דמסתמא איירי לאחר שלמדו. ותירצו דאה"נ דהלשון הוא לאו דוקא, מ"מ לפני שלמדו היה הלשון דוקא ומש"ה שפיר מדייק מינה.

תצנ) בא"ד דדייק מינה רבה דידענו לא מהני. עי' תוס' לעיל ג, א ד"ה הכא בפני.

תצד) בא"ד דמסתמא איירי אחר שלמדו. לעיל (בד"ה אי הכי יכול נמי) כתבו בפשיטות דכל משניות מיירי לאחר שלמדו.

תצה) תוד"ה כשניסת. והא דתניא לקמן... הולד ממזר היינו כשלא נתקיים בחותמיו. ואע"ג דרק רבי מאיר ס"ל כן, מ"מ גם רבנן מודו דתצא. מהר"ם שיף.

תצו) בא"ד וא"ת וליחשביה בהדי ג' גיטין פסולין. פי' כשמוסר גט מקויים ולא אמר בפ"נ ובפ"נ, דלכתחלה לא תנשא, ואם נישאת הולד כשר. והנה לכאורה היה אפשר לומר דלא איירי אלא בפסול הגט בעצמו ועי' בהמשך דברי בתוס'.

תצז) בא"ד ויש לומר דקסבר רבה דבג' גיטין תצא. פי' אם אין לה בנים

תפה) בא"ד ומתחלה כתב רש"י בפ"י כתב ידו דהך קושיא... איירי למאי דסלקא דעתא מעיקרא דרבה לית ליה דרבה. לפי"ז אין הקושיא כמו דמפרשינן לעיל, אי הכי יכול נמי סגי בקיום חותמיו, דהרי להו"א לרבה אין חשש של קיום, אלא ה"פ, אי הכי יכול נמי לא ליבעי למימר בפ"נ. ובתוס' הרא"ש כתב דמש"ה מחקו רש"י (העתקתי לשונו בדבור הסמוך).

תפו) בא"ד ושוב מחקו רש"י. ז"ל תוס' הרא"ש, והדין עמו, דא"כ קיום חותמין נמי לא ליבעי כיון דלית ליה דרבה.

תפז) בא"ד דכיון דאיתקן בפני נכתב... מודה רבה דצריך לאומרו אפילו לאחר שלמדו משום איחלופי. וכן מבואר בדבריהם לקמן טז, ב. וע"ע במהרש"א כאן ובקרני ראם.

תפח) תוד"ה שלא תחלוץ בשליחות (הא'). פירושו בשליחות דיכול. נראה דכוונתם לתרץ קושיא רש"י דלמה בחרש שהביא גט חילקו ופטרוהו מלומר בפ"נ.

תפט) תוד"ה אי הכי בעל נמי. לרבה ניהא וכו'. עי' במהרש"א.

תצ) בא"ד אלא לרבה בבעל נמי ליחוש וכו'. עי' תוס' לעיל ב, ב ד"ה לפי שאין בקיאיין (הב').

תצא) תוד"ה בי תרי דמייתו גיטא וכו'. לפי זה איכא בינייהו לאחר שלמדו דאתויה בי תרי [דכיון דהוי מילתא דלא שכיחא לא גזרו שמא יחזור דבר לקלקולן] אבל איכא בינייהו מקויים. פי' כשמביא גט מקויים, דבכהאי גוונא לרבה צ"ל שמא יחזור דבר לקלקולו. נראה דכוונתם לתרץ, דלפי מה שכתבו דליכא בינייהו אתויה בי תרי, א"כ קשה

תצא, כשיטת רב לקמן, אבל כשיש לה בנים, הולד כשר ולכ"ע לא תצא.

תצה) בא"ד משמע דקסבר לפי שאין בקיאיין לשמה. פי' וא"כ קשה הך ת"ש גם על רבי יוחנן.

תצט) בא"ד א"נ יאמר דהך דרבה ורבא תנאי היא. פי' והך ברייתא דקתני הכא, סובר הטעם דאין מצויין לקיימו, וכיון דנתקיים בחותמו תנשא אפילו לכתחילה. מהר"ם.

וא"כ לא קשה דליחשביה, דהרי אין זה גט פסול.

דף ה' ע"ב

תק) גמ' טעמא מאי דילמא אתי בע"ל ומערער. ז"ל הפני יהושע, ויש לדקדק, האיך מצי הבעל לערער, הא לאחר שלמדו איירי, והו"ל כארץ ישראל דלא מהני ערעור דהבעל לענין שלא לשמה, אלא משום גזירה בעלמא מצריך רבה לענין לשמה שמא יחזור הדבר לקלולו, א"כ לא שייך מיהא ערעור הבעל וצ"ע עכ"ל.

וכ"כ החתם סופר לעיל (במתני' ד"ה אם יש עליו עוררים) דבארץ ישראל אין מועיל ערעור שלא לשמה.

תקא) גמ' תסתיים דרבי יהושע בן לוי הוא דאמר לפי שאין בקיאיין לשמה. לפי"ז רבי יוחנן הוא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו, וכן קאמר הגמ' להדיא בסמוך. ועי' בתוס' לעיל (ה, א ד"ה כשניסת).

תקב) גמ' ותסברא וכו'. ביאור קושית הגמ' עי' ברש"י (ד"ה ותסברא) ומה שכתבתי שם (אות תקטז).

תקג) גמ' ותסברא והא רבה אית ליה דרבא. פי' מאותו הכרח שהוצרכנו לומר דרבה אית ליה דרבא, דהיינו מכח הקושיות דלעיל, צריכין ג"כ לומר כאן דכולם חיישי להא דאין עדים מצויין לקיימו.

תקד) גמ' ותסברא והא רבה אית ליה דרבא. וכתב המהר"ם שיף, דאין לתרץ דמיירי בגט מקויים, מדלא הזכיר גט מקויים. גם אין לומר דהוי באותה מדינה, דא"כ הו"ל לשאלו מהיכן את.

תקה) גמ' אלא"ס רבי שמעון בר אבא אינש אחרינא הוה בהדיה וכו'. לפי"ז הא דשאל צריכנא למימר וכו', היינו כדאמרין לעיל (ה, א) אי גזרינן שמא יחזור הדבר לקלולו, ועי' השיב לו, לא אמרו אלא בדורות הראשונים וכו', פי' דכיון דבדורות האחרונים למדו, וכל הגזירה הוא רק שמא יחזור לקלולו, ובמילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן.

תקו) גמ' איתמר בפני כמה נותנו ליה... חד אמר בפני שנים וכו'. לכאורה נראה דה"פ דאע"ג דבעלמא בעינן ב' עדי מסירה^{סו}, מ"מ הכא דצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם מסתפק הגמ' דאולי בעינן יותר, ועי' קאמר דפליגי בזה וכו'. ובחי' רעק"א כתב, דכלי אמירת בפ"נ ובפ"נ די בהשליח ועוד אחד, וכשצריך

ציונים והערות

סו. בתוס' איתא דלא גרסינן תיבת "אלא".

סז. ואפילו לרבי מאיר דס"ל עדי חתימה כרתה, כתב הר"ת לעיל ד, א בתוד"ה דקיימא לן דבעינן עדי מסירה.

לומר בפ"נ ובפ"נ, צריכין לב' עדים אחרים בלי השליח.

(בע"א על תוס' ד"ה כשניסת), וכן משמע בתוס' ד"ה כיצד יעשה.

תקו) גמ' והכא היכי קאמר רבי יוחנן בפני שנים. זהו עיקר הקושיא, אבל הא לא קשיא, דלעיל אמר רבי יוחנן דאין מצויין לקיימו והכא אמר רבי יוחנן שאין בקיאין לשמה, דכיון דמסקינן דרבה אית ליה דרבא, א"כ שפיר ס"ל תרווייהו טעמי, אלא הקושיא הוא, דהיכי אמר בפני שנים, והרי משום הטעם שאין מצויין לקיימו הו"ל למיבעי שלשה.

תקין) גמ' כיצד יעשה ימ"נו הימנו ויחזור ויתננו ל"ה וכו'. משמע דיכול לעשות כן ולא אמרינן דכשמסרו בפעם הראשונה נגמרה שליחותו ואינו עוד שלוחו להמסירה השניה, ועי' לקמן (פג, ב) דהגמ' שקיל וטרו בענין עשו עדים שליחותן.

תקח) גמ' והכא... ועד נעשה דיין קמופלגני. עי' בליקוטי רש"י ובתוס' בבבא קמא (ז. ב).

תקיד) גמ' אתא לקמיה דרבי אמי ורבי אסי. ברש"י כתב דצ"ל רב אמי ורב אסי, דהיו בחו"ל, דרבי אמי היה בארץ ישראל. ובחתם סופר גרס רבי אמי ורבי אסי, ומפרש דמיירי במוליך מארץ ישראל לחו"ל עיי"ש.

תקט) גמ' מאן דאמר בפני שנים קסבר... ועד נעשה דיין. משמע דאפילו בשעה שהוא עד יכול בשעת מעשה להיות דיין, ועי' בדבר יעקב שהאריך בזה.

תקטו) גמ' וכי תימא אעביד לחומרא נמצא אתה מוציא לעז על גימין הראשונים. עי' במהר"ם שיף שהקשה דהרי מצינו כמה חומרות שהחמירו במשך זמן הדורות^{סח}, ועי' באוצר מפרשי התלמוד הערה 89.

תקי) גמ' זימנין דמייתא ליה איתתא וסמכי על"ה. משמע דהשלשה שאומר השליח בפניהם בפ"נ ובפ"נ אינן צריכין להיות מומחין, ודי בשלשה הדיוטות ממש. ועי' מה שכתבתי לעיל (אות ק).

תקטז) רש"י ד"ה ותסברא. אלא הכי פריך וכו'. מ"מ קושיא הב' ועוד צ"ב.

תקיא) גמ' ונתנו ל"ה ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולך ממזר. היינו בשלא נתקיים בחותמיו, אבל אם נתקיים בחותמיו, אינו צריך להוציאה, כדמבואר בתוס' לעיל (בע"א ד"ה כשניסת).

תקיז) רש"י ד"ה הוה בהדיה. ואמרינן לעיל בי תרי דמייתו גיטא מילתא דלא שכיחא. פי' וא"כ לא גזרינן בזה שמא יחזור הדבר לקלולו. עי' מה שכתבתי לעיל (אות תקה).

תקיב) גמ' וחכמים אומרים אין הולך ממזר. מ"מ יוציא, עי' במהר"ם שיף לעיל

תקיח) רש"י ד"ה בשליח נעשה עד ועד נעשה דיין קמופלגני. כי היכי דשליח

נעשה עד וכו'. בתוס' הרא"ש מוסיף וז"ל, דלכ"ע שליח דהכא נעשה עד, דהא שליח נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם וטעמא דמידק דייק כדאמרינן בריש פרקין, ולא דמי לפלוגתא דפ"ב דקידושין דהן הן שלוחיו הן הן עדיו עכ"ל.

תק"ט) בא"ד כי היכי דשליח נעשה עד ה"נ עד נעשה דייק. צ"ב מה ענין זה לזה, והרי בכל אחד יש טעם אחר, ועי' בחזון איש.

תק"ב) רש"י ד"ה הכי גרסינן והא קיימא לן בדרבנן דעד נעשה דייק. נראה דכוונת רש"י לאפוקי גירסא המובא בתוס'.

תקכ"א) בא"ד כגזן גבי קיום שטרות אמרינן בכתובות שלשה שישבו וכו'. כדמבואר לעיל (ג, א) דהוי דרבנן. ז"ל הגמ' שם, שלשה שישבו לקיים את השטר (כב"ד ובלא העדאת עדים שיעידו על כתב ידן לפי שהדיינין עצמן מכירין אותה השנים מכירין אותה ואחד אינו מכיר. רש"י) שנים מכירין חתימות ידי עדים ואחד אינו מכיר, עד שלא חתמו (השנים על ההנפק. רש"י) מעדיין בפניו (לפני השלישי שזהו כתב ידן של חתומים. רש"י) וחותרם (עמהם על מה שכותבין אשרנוהי וקיימנוהי לשטרא דנן במותב תלתא דאשתמודענא דחתימת ידא דסהדי היא. רש"י) ... ש"מ עד נעשה דייק... יתיב רבי אבא וקאמר לה להא שמעתא דעד נעשה דייק. איתיביה רב ספרא לרבי אבא ראוהו שלשה והן בית דין, יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד, ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש החדש מקודש, שאין היחיד נאמן על ידי עצמו, ואי סלקא דעתך דעד

נעשה דייק, למה לי כולי האי ליתבו בדוכתייהו וליקדשי, אמר ליה, אף לדידי קשיא לי ושאלתיה לרב יצחק בר שמואל בר מרתא, ורב יצחק לרב הונא, ורב הונא לחייא בר רב, וחייא בר רב לרב, ואמר להו, הנח לעדות החדש דאורייתא, וקיום שטרות דרבנן.

תקכ"ב) רש"י ד"ה כיון דאשה כשרה כו'. ואשה לא חזיא לאיצטרופי בהדיהו לתלתא. לא מבואר כוונת רש"י, אם הכוונה דאשה לא חזיא להיות ב"ד משום דפסולה לדון, או דכשרה לדון^ט אלא דלא חזיא לאיצטרופי בהדי אנשים.

תקכ"ג) רש"י ד"ה אתא לקמיה דרבי אחי. באותה העיר שהיו כותבין אותה. פי' לאפוקי רבה בר בר חנה אייתי גיטא מיירי במקום הנתינה, אבל הכא קאמר צריך אתה לעמוד על כל אות ואות, על כרחך מיירי במקום הכתיבה.

תקכ"ד) רש"י ד"ה לא צריכת. אלא בשיטה אחת. לא מבואר מה הטעם דדי בשיטה אחת.

והנה לקמן (טו, א) כתב רש"י, שיטה אחת היינו שיטה ראשונה שבה שם האיש והאשה והזמן, ומשמע דזהו התורף ומש"ה די בזה, ולפי"ז לא צריכין להטעם שכתבו התוס' דמסתמא סיימו לשמה. ועי' ברש"ש לקמן (שם).

תקכ"ה) תוד"ה אי בעית אימא. וכיון וכו'. כ"ה הגירסא בתוס' הרא"ש.

ציונים והערות

ט. עי' בתוס' לקמן (פח, ב ד"ה ולא לפני הדיוטות). ובתוס' בבבא קמא (טו, א) משמע לכאורה דאשה כשרה לדון ועי"ש ברש"ש. ואין כאן המקום להאריך בזה.

תקכו) תוד"ה הא מדרבי יהושע כו' רבי יוחנן סבר לפי שאין עדים מצויין לקיימו. לא בעי לשנויי דסבר כאידך לישנא דפ"ב וכו'. דס"ל דרבי יוחנן קאמר אין בקיאין לשמה. ע"י לעיל (ה, א תוד"ה כשניסה).

ולפי הך לישנא צ"ל דלית ליה הך גמרא דהכא דפליגי רבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן. מהרש"א.

תקכו) בא"ד דההיא לישנא דהתם דקאמר שנים אין צריכין לומר בפני נכתב הוא עיקר. ולפי הך לישנא ס"ל אין עדים מצויין לקיימו.

תקכה) תוד"ה והא קיימא לן דאין עד נעשה דיין ה"מ בדאורייתא וכו'. רש"י לא גריס ליה וכו'. בתוס' הרא"ש מבואר יותר וז"ל, יש ספרים שכתוב בהם הא קיי"ל דאין עד נעשה דיין ה"מ בדאורייתא אבל בדרכבנן נעשה דיין והא ודאי קיי"ל בדרכבנן נעשה דיין אלא הכא בהא קמיפלגי וכו', ופירש"י דלא גרסינן, אלא מעיקרא גרס והא בדרכבנן עד נעשה דיין, והדין עמו...

תקכט) תוד"ה הכי גריס ר"ת כיוון דאשה כשרה להביא את הגט. במהרש"א ומהר"ם כתבו דתוס' באו לאפוקי גירסת הרי"ף דגריס להביא גיטה". והא דניחא יותר הך גירסא כתב בתוס' הרא"ש וז"ל, דכיון דמצי למימר בכל הנשים, אמאי קאמר באשה דמביאה את גיטה, דמילתא דלא שכיחא היא עכ"ל. וע"ע ברש"ש בכבא קמא (טו, א).

תקל) בא"ד וה"ה דהוה מצי למימר זימנין דמייתי ליה קרוב. ביאור הקשר

לתחלת דברי התוס' ע"י באוצר מפרשי התלמוד.

תקלא) תוד"ה כיצד יעשה. או אם נשאת שלא תצא. ע"י מה שכתבתי לעיל (אות תקיב).

תקלב) בא"ד אבל לאחר נישואין מסתבר דלרבי מאיר אין תקנה דכיון וכו'. פי' דכיון דתצא מזה ומזה אין מועיל נתינה שנית.

תקלג) בא"ד א"כ כל הדרכים האלו בה. פי' דאין לה כתובה וכו', ע"י לקמן בהזורק (עט, ב) במתניתין.

תקלד) בא"ד וכל הנהו דתנן לקמן בהזורק. בהגהות פורת יוסף מגיה דצ"ל "ככל".

תקלה) תוד"ה ימלנו הימנה ויחזור יתננו לה ויאמר וכו'. מכאן משמע דצריך לומר בשעת נתינה בפני נכתב. הטעם מבואר בתוס' לקמן (פד, ב ד"ה אמר חזקה), דדוקא כשאומר בשעת נתינה מידק דייק. וע"ע בתוס' רי"ד כאן טעם אחר.

תקלו) בא"ד וה"ה לאחר נתינה תוך כדי דבור דמהני מדקאמר לעיל שנתנו לה כשהיה פיקח וכו'. הא דהוצרכו ראייה דמהני האמירה בתוך כדי דיבור אע"ג דדבר פשוט הוא בכל התורה כולה דתוך כדי דיבור כדיבור דמי, היינו משום דאיתא בנדרים (פז, א) דבכל התורה כולה תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ ממגדף ועובד ע"ז ומקדש ומגרש, וא"כ אפשר לומר דגם כאן לא מהני, מש"ה הוצרכו לראייה.

והא דבאמת מהני, כתב הפני יהושע משום דרק לחזור בו לא מהני, אבל לפרש דבריו מהני.

דף ו' ע"א

תקמא) גמ' אפילו קן קולמסא. ויכול לומר בפני נכתב, ואע"ג דלא ראה, עי' ברא"ש.

תקמב) גמ' אפילו נכנס ויוצא וכו'. הוא בכא בפני עצמו, ולא קאי אלעיל, עי' מה שכתבתי בסמוך (אות תקמד).

תקמג) גמ' הוא בבית וסופר בעלייה הא לא קא חזו ליה. לכאורה גם בסיפא דהוא בעלייה וסופר בבית קשה כן, אלא דנקט רישא דברייתא, וה"ה לסיפא. אבל מדברי הריטב"א משמע, דכשהסופר בבית חזי ליה כשעולה בעלייה. וצ"ע דמאי פסקת, דילמא עלה לעלייה לפני שהסופר נכנס.

תקמד) גמ' נכנס ויוצא מיבעיא. פי' דכיון דשניהם באותו מקום הרי ראה קצת מהכתיבה, ובודאי דעדיף מלא ראה כלל.

תקמה) גמ' מהו דתימא איניש אחרינא אשכחיה ואמר ליה. עי' ברש"י ומה שכתבתי שם (אות תקמב).

מ"מ עצם הסברא צ"ב, דהרי לבסוף לא נתן הגט להאיש מהשוק, וכיון דהתחיל לכתוב לשמו של הראשון, וכשגמר נמי נתנו לשליח של הראשון, מהיכי תיתי ניהוש דבאמצע כתב לשמו של שני.

ובאוצר מפרשי התלמוד מביא בשם חתם סופר (מהדו"ק), דצריך הסופר לומר בתחלת הכתיבה הריני כותב לשמה, והוי אמנא כיון דאיניש אחרינא אשכחיה ועסק עמו בגירושין אחרים, נהי שכאשר חזר לעבודתו לכתוב הגט, סתמא על שם גירושין ראשונים כתב, מכל מקום הוי

תקלו) בא"ד וקודם נתינה מספקא לר"י נמי אי מהני וכו'. פי' קודם נתינה יותר מכדי דבור כשעסוקים באותו ענין, אבל תוך כדי דבור פשיטא דמהני. מהר"ם שיף.

תקלח) בא"ד ומדתנן בפרק כל הגמ (לקמן דף כט:) המביא גט ממדינת הים וחלה עושה בבית דין שליח ואומר וכו' אין ראייה. פי' דהרי נתינת הגט לאשה הוא לאחר זמן. מהר"ם שיף.

תקלט) תוד"ה אפילו לא כתב בו אלא שיטה אחת וכו'. פירוש שלא ראה אלא שיטה ראשונה דמסתמא סיימו לשמה. לפי"ז לכאורה שיטה אחת נמי לאו דוקא דה"ה תיבה אחת ואות אחד. רש"ש (לקמן טו, א ברש"י). וע"ע מה שכתבתי ברש"י (אות תקנד).

תקמו) בא"ד דמסתמא סיימו לשמה. צ"ב דאם אמרינן מסתמא סיימו לשמה, היינו דבודאי סיים כמו שהתחיל, א"כ כשלא ראה שיטה ראשונה רק האחרונה, נמי נימא דכיון דסיימו לשמה מסתמא התחיל נמי לשמה.

והנה בהלכות ציצית נמי יש כזה, דאיתא בשו"ע (סי' יא), דהחוטין צריך שיהיו טוויין לשמן, שיאמר בתחלת הטווי שהוא עושה כן לשם ציצית. וכתב המשנה ברורה (ס"ק ה), דדי בזה אפילו ליום אחר, דסתמא תו לשמה קאי דכל העושה על דעת ראשונה עושה, ואח"כ (בס"ק ו) כתב, דאם טוה מעט ואח"כ אמר, לא מהני למה שנטוה כבר, דספוקי מספקא לן אי אמרינן הוכיח סופו על תחילתו.

תקנא) גמ' ותנן רבי מאיר אומר וכו'.
פי' אפילו תאמר שרב סובר כרבי מאיר
דעכו כארץ ישראל לגיטין, מ"מ קשה דרבי
מאיר נמי לא קאמר אלא בעכו ולא בבבל.

תקנב) גמ' ורב יוסף אמר מחלוקת
ליוחסין אבא לגיטין דברי הכל עד
ארבא תניינא דגשרא. משמע דבשאר
צדדים מודה לרב פפא דמחלוקת ליוחסין
כך מחלוקת לגיטין, דאם לא הוי ליה
לפרש שאר צדדים כדמבואר במס' קדושין.

תקנב) גמ' רב חסדא מצריך
מאקטיספון לבי ארדשיר וכו'. בתוס'
מבואר דארדשיר הוא מבבל ואקטיספון
אינו מבבל ועיי"ש ההכרח.

תקנב) גמ' אלא דכ"ע וכו'. הלשון צ"ב
דהרי קאי רק על רב חסדא, והול"ל אלא
לעולם סבר וכו'.

תקנב) גמ' רבה בר אבוב מצריך
מערסא לערסא רב ששת מצריך
משכונה לשכונה וכו'. סברת פלוגתתם
מבואר בתוס' (ד"ה והא רבא).

תקנב) גמ' שאני בני מחוזא דניידי. פי'
ומש"ה אפילו באותו שכונה צריך שיאמר.
ורבא גר במחוזא, עי' בסמוך (אות תקעב)
שהעתקתי לשון רש"י בבבא מציעא.
והנה לכאורה לרבה בר אבוב ולרב
ששת לא צריכין להך תי', דהרי איכא
למימר דס"ל כרבה משום דאין בקי אין
לשמה, אבל בתוס' (ד"ה והא רבא) מבואר
דרבה בר אבוב ורב ששת ס"ל כרבא.

תקנב) גמ' שאני בני מחוזא דניידי. צ"ב
דמ"מ אם יבא הבעל ויערער, ילך להעדים
בעצמם ויקיימנו. ואולי כיון דאין משהין
בבתיהן קשה למצא אותם.

אמינא שצריך לומר הריני כותב לשמה,
קמשמע לן שאין צורך בזה. עכ"ד החת"ס.
ולפי"ז ניחא, דאה"נ דאין החשש
שכתב לשמו של השני.

אבל צ"ב דמדברי רש"י דכתב "דשמו
כשמה" לא משמע כן דלמה הוצרך לזה.

תקמו) גמ' ותסברא הא רבה אית ליה
דרבא. פי' ומאותו הכרח שהוצרכנו לומר
דרבה אית ליה דרבא, דהיינו מכח
הקושיות דלעיל, צריכין ג"כ לומר כאן
דכולם חיישי להא דאין עדים מצויין
לקיימו.

תקמו) גמ' ותסברא הא רבה אית ליה
דרבא. הא דלא מקשה הכא כדלעיל "ועוד
שמה יחזור הדבר לקולו", כיון דמעולם
היה גמירי. מהר"ם שיף (ד"ה והני גמירי).
וכ"מ מדברי התוס' (בד"ה ומבי ארדשיר).
וע"ע בתוס' הרא"ש.

תקמב) גמ' ושמואל אמר מתיבתא
בגירסייהו טרידי. ואע"ג דלעיל אמרינן
דכיון דאיכא בתי דינין מישכח שכיחי ולא
אמרינן דטרידי, יש לחלק בפשיטות, דבני
ישיבות בגירסייהו טרידין ואין מכירין
החתימות וכשחוזרין לבתייהם אין מצויין
לקיימו, אבל האנשים הבאים לבי"ד,
כשהם בעירם אינם טרודים ומכירים
החתימות, וכשבאים לבי"ד מצויין לקיימו.
ועי' במהר"ם.

תקמט) גמ' כי אתא רב לבבל. דמתחילה
למד רב תורה אצל רבי בארץ ישראל.
והטעם דירד אח"כ לבבל, עי' ביומא (פז, ב)
וברש"י שם (ד"ה חלמא חזא ליה לרב).

תקנ) גמ' מתיב רבי ירמיה וכו'. עי'
בתוס' (ד"ה בבל) ומה שכתבתי שם (אות תקעח).

תקנה) גמ' רב חנין משתעי רב כהנא אייתי גיטא וכו'. פי' רב חנין סיפר הך עובדא דרב כהנא.

תקנה) גמ' רב כהנא אייתי גיטא ולא ידענא אי מסורא לנהרדעא אי מנהרדעא לסורא אתא לקמיה דרב. אע"ג דרב היה בסורא³, וא"כ בודאי הביאו מנהרדעא לסורא, כתב המהר"ם שיף דאיכא למימר דבא לשאול לפני הכתיבה אם צריך לעמוד שם בשעת הכתיבה.

תקס) רש"י ד"ה אפילו שמע קן קולמסא. שמע כשתיקוהו לשמה. במהר"ם שיף (על הגמ') כתב, דאין הכוונה דבעינן התיקון לשמה, אלא אם שמע די בזה.

תקסא) רש"י ד"ה הנפק לשוקא. שיש שם בני אדם הרבה. אולי דבלא"ה פשיטא דלא חיישינן דמצא איש ששמו כשמו ושמה כשמה.

תקסב) רש"י ד"ה מהו דתימא אינש אחרינא אשכחיה. ששמו כשמו של זה. לכאורה יש להקשות כמו שהקשו התוס' לעיל (ב, ב ד"ה ורבנן הוא דאצרוק). ועי' במהר"ם שיף ובנחלת משה (בגמ' ד"ה מהו דתימא).

תקסג) רש"י ד"ה הא רבה אית ליה דרבא. כיון דמדינה למדינה הוא. כדמבואר בתוס' ד"ה בכל.

תקסד) רש"י ד"ה איתמר נמי. דמעמא משום דשכיחי מתיבתא הוא. פי' ועל ידי זה מצויין לקיימו.

תקסה) רש"י ד"ה מכי אתא רב לבבל. וקבע ישיבה בסורא ודשמואל הואי בנהרדעא. פי' דמכי קבע רב ישיבה בסורא, ושמואל כבר היה לו ישיבה בנהרדעא, התחילו לילך מזו לזו וכדאיתא ברש"י (לעיל ד"ה מתיבתא). וכן משמע מלשון התוס' "והרבה ישיבות".

תקסו) בא"ד והחרש והמסגר עמו. עי' לקמן (פח, א) ביאור הדברים.

תקסז) בא"ד לא פסקה תורה מהם. ואע"ג דעלו לארץ ישראל בימי עזרא בבית שני, צ"ל דכיון דלא כולם עלו כדמבואר במס' קידושין בפרק עשרה יוחסין, נשאר ת"ח שם.

תקסח) רש"י ד"ה מעכו לצפוננו. ובבל התם קיימא. צ"ב מה מוסיף רש"י, הלא זה דברי הגמ' בעצמם.

תקסט) רש"י ד"ה ארבא תניינא. ערבה שניה הסמוכה לגשר. ז"ל רש"י בקידושין (עב, א), עד ארבא תניינא. אגם של קנים וערבה שקורין אושר"א: תניינא דגישרא. שני אגמים היו למטה מהגשר זה למטה מזה:.

תקע) רש"י ד"ה והא רבה. וכיון דמדינה למדינה הוא. ההכרח לזה, מבואר בתוס' (ד"ה ומבי ארדשיר).

תקעא) רש"י ד"ה אזלי לשוקא. לאקטיספון ומוסרין להן שם עדיות וחותמין שם בשטרות והשטרות ביד בני אקטיספון עד זמן שניגבים... אבל

ציונים והערות

ע. עי' רש"י לעיל בד"ה מכי אתא רב לבבל.

תקעו) תוד"ה בב"ל רב אמר כארץ ישראל. ממדינה למדינה בבבל פליגי. וכן פירש"י (בד"ה הא רבה אית ליה דרבא). ופליגי אי הוי כמדינה למדינה בארץ ישראל דמסקינן לעיל (ד. ה. ב) דשכיחי, או דהוי כמדינה למדינה בחו"ל דלא שכיחי.

תקעו) בא"ד היינו לומר דלא שכיחי. פי' וכיון דבשאר חו"ל באותה מדינה לא צריך, הכא נמי לא צריך.

תקעו) בא"ד ומבבל לארץ ישראל נמי לא איירי וכו'. לפי"ז קשה מה מקשי בסמוך רבי ירמיה ממתניתין, הא מתניתין מיירי במביא ממדינת הים לארץ ישראל ובהא לא איירי רב.

ועי' בפני יהושע מה שמתרץ ולבסוף כתב ועדיין צ"ע. אבל לכאורה י"ל דמ"מ רואין דבבל הוי מדינת הים.

תקעו) בא"ד ומבבל לארץ ישראל נמי לא איירי וכו'. יש עוד אופן דהיינו מבבל למדינת הים, ולכאורה היינו רב חסדא דבסמוך, דמבואר בתוס' בסמוך (ד"ה ומבי ארדשיר) דארדשיר הוא מבבל ואקטיספון אינו מבבל.

תקפ) בא"ד דהיינו פלוגתא דרבי אביתר ורב יוסף בסמוך. לקמן בע"ב.

תקפא) תוד"ה מכי אתא רב לבבל. ומפרש ר"ת מכי אתא רב לבבל והורה לנו שמימות יבנה וכו'. והשתא ליכא לאקשוויי, והרי אכתי המשנה נישנית לפני שהורה רב דבבל כארץ ישראל, דבאמת בימי המשנה נמי היו נוהגין בה כארץ ישראל אלא דאח"כ נשתכח, ורב חידש להם הדין.

בני ארדשיר אינן מכירין חתימת בני אקטיספון... דכל יום השוק בשוקייהו טרידין וכו'. לכאורה גם להיפוך איכא למימר הכי, דמוסרין עדיות לבני אקטיספון ובמשך הזמן מכירין בהם.

ואולי דבני ארדשיר קונים סחורה ואין להם לשלם, וזוקפין הכסף במלוה וכותבין עליו שטר, וחותמין עדים מבני ארדשיר, אבל להיפוך לא צריכין.

תקעב) רש"י ד"ה דניידי. אינן משתהין בכתייהם שטרודין בסחורה. במס' שבת (י. א.) כתב רש"י דבני מחוזא מפנקי ולא עבדי מלאכה, וכן איתא בגמ' פסחים (ג. ב.) דנשי דמחוזא עצלין ולא עבדי עבידתא. ואולי יש לחלק בין סחורה למלאכה.

ובהשוכר את האומנין (בבא מציעא עז, א.) כתב רש"י "במחוזא שהוא עירו של רבא היו בני אדם הרגילים לשאת משאות תמיד וכשיושבין בטלים קשה להן".

תקעג) תוד"ה אפילו קן קולמוסא. לא דמי לסומא וכו'. ביאור דבריהם עי' במהר"ם.

תקעד) תוד"ה השתא הוא בבית וכו'. לא בעי למימר דאפילו נכנס ויוצא בבית קאמר. בתוס' הרא"ש הלשון, לא בעי למימר דאפילו הוא נכנס ויוצא בבית וסופר בעלייה קאמר עכ"ל. פי' דמלשון הגמ' נכנס ויוצא מיבעיא, משמע דהוא בכא בפני עצמה, ומיירי דשניהם בבית והשליח נכנס ויוצא, וע"ז הקשו דילמא קאי אלעיל דהסופר בעלייה והשליח נכנס ויוצא בבית וזהו רבותא.

תקעה) בא"ד דיוצא ונכנס משמע למקום שהסופר כותב. צ"ב האיך משמע, ועי' באוצר מפרשי התלמוד הערה 33.

תקפו) בא"ד וי"ל דלמסקנא דרבה אית ליה דרבה לכ"ע לא גזרינן. דכיון דרבה אית ליה דרבה, דאין עדים מצויין לקיימו, א"כ לא צריכין לומר דגזרינן מוליך אטו מביא, דהרי במוליך צריך לומר מעיקר הדין דהרי אין עדים מצויין לקיימו.

תקפח) בא"ד וי"ל דלמסקנא... לכ"ע לא גזרינן. פי' וכיון דלא מצינו גזירה כזו, לא שייך להקשות נגזור, דאין לנו לחדש גזרות מעצמנו.

תקפח) בא"ד וי"ל דלמסקנא... לכ"ע לא גזרינן. עי' במהרש"א שהקשה דמ"מ להמקשה קשה. ועי' במהר"ם שיף.

תקצ) בא"ד ונראה דארדשיר בבבלי וכו'. הוא ענין בפני עצמו.

תקצא) בא"ד מה מועיל דגמירי וכו'. בלא"ה קשה הלשון, דהול"ל והשתא גמירי, פי' לאחר שלמדו, דאי נימא דהני גמירי אפילו לפני שלמדו, א"כ הוי כבבל.

תקצב) בא"ד מה מועיל דגמירי הא חיישינן שמא יחזור דבר לקליל. אבל אם אמרינן דארדשיר בבבל, ניחא דלא גזרינן כיון דמעיקרא גמירי. עי' במהר"ם שיף (על הגמ' ד"ה והני גמירי).

תקצג) בא"ד לרב דקיי"ל כוותיה באיסורא. ז"ל דעת זקנים מבעלי

תקפב) בא"ד ומפרש ר"ת מכי אתא רב לבבלי והורה לנו שמימות יכניה שגלו עמו לבבלי החרש והמסגר דינה להיות כארץ ישראל לגיטין. במהרש"א כתב, דלר"ת דמפרש דכשבא רב היינו דהורה דמימות יכניה דינו כארץ ישראל, א"כ בין לרבה ובין לרבה הוי כארץ ישראל, דמימות יכניה כבר הוי שכיחי וגמירי, וכן הא דקאמר הגמ' איתמר נמי, קאי אעיקר מימרא דרב ודלא כרש"י עיי"ש ובמהר"ם שיף ע"א.

תקפג) בא"ד והורה לנו שמימות יכניה וכו'. והא דקאמר בגמ' דכיון דאיכא מתיבתא, קאי על מה שקבעו החרש והמסגר.

תקפד) בא"ד וכן מפרש בריש בבלי מערבין ובסוף מרובה. פי' דגם שם קאמר הגמ' מכי אתא רב לבבל, ומפרש ר"ת התם נמי כן.

תקפה) בא"ד ולא גרם וכו'. בפשטות נראה דאין לו קשר לדלעיל, דהרי גם לרש"י צ"ל כן. ובאוצר מפרשי התלמוד כתב דלרש"י ניחא עיי"ש.

תקפו) תוד"ה ומבי ארדשיר לאקטיספון לא מצריך. וא"ת מארדשיר לאקטיספון נמי לגזור מוליך אטו מביא כדאמרינן לעיל. ואע"ג דתנא קמא לא גזר, מ"מ הקשו משום דהלכה כחכמים. נחלת משה. ועי' במהר"ם שיף.

ציונים והערות

עא. ומה שכתב המהרש"א "וכן פירשו התוס' בהדיא הך מילתא דאמרינן הכא עשינו עצמנו וכו' מכי אתא רב לבבל דהיינו גם לטעמא דבקיאיין לשמה". נראה דכוונתו, לדברי התוס' בבבא קמא, וז"ל התוס' בבבא קמא (פ, א ד"ה מכי אתא רב לבבל), וכענין הזה פי' בפרק קמא דגיטין עשינו עצמנו בבבל כארץ ישראל לגיטין מכי אתא רב לבבל... ומפרש"ת התם, מכי אתא רב לבבל והורה לנו שמימות יכניה והחרש והמסגר שגלו לבבל, דינה להיות כארץ ישראל לגיטין שבקיאיין לשמה.

באקטיספון ועי"ז מכירין בני אקטיספון החתימות של בני ארדשיר, א"כ ה"ה בני ישיבה שהולכין מעיר לעיר בבבל כדאיתא ברש"י (ד"ה מתיבתא) חותמין לשאר אנשים ועי"ז יכירו חתימתם.

תקצט) תוד"ה והא רבא הוא דאמר. קשה וכו' ואמאי הא מחוזא בבבל היא דבקיאיין לשמה. אבל אי הוי בשאר מדינת הים הוה ניחא דמצריך, כדאמר הגמ' לעיל דלרבה צריך שיאמר אפילו באותה מדינה במדינת הים.

תר) בא"ד דשכיחי בה גרים כדמשמע בפרק בתרא דקידושין. הלשון "כדמשמע" צ"ב, דהרי רבא קאמר התם בהדיא הכי על הך דרבי זירא "מי איכא דדריש מילתא כי האי בדוכתא דשכיחי גיורי".

תרא) בא"ד ומשני שאני בני מחוזא דניידי לכך מצריך רבה בר אבוא וכו'. עי' ברש"ש דגם רבה בר אבוא היה במחוזא, אבל רב ששת משמע לקמן דלא הוה במחוזא. אבל בתוס' הרא"ש (בד"ה שאני) כתב וז"ל, וכל הנהו אמוראי צ"ל שהיו דרים במחוזא וכו' עכ"ל.

תרב) בא"ד שהולכין להם מכירי החתימות. צ"ב כוונתם וכי יש אנשים מיוחדים שמכירין החתימות, ואם נאמר שכן, א"כ קשה מה מועיל שכיחי שיירתא. אבל לרש"י ניחא.

דף ו' ע"ב

תרג) גמ' ואי עבדת אהנית. צ"ל דגם כאן שייך הסברא דמידק דייק, ואפילו אם מתחלה לא לקח הגט על מנת לומר בפ"ג,

התוספות (בראשית יד, א), אריוך מלך אלסר. מכאן רמז למה שאמרו חז"ל הלכה כשמואל בדיני ורכב באיסורי (שבת נג, א), אריוך הוא שמואל (שם), ונקרא אריוך על שם שהלכה כמותו בדינין, דאריוך לשון מלכות הוא כמו לא ריכא ולא בר ריכא (כבא בתרא ד, א), והכי פירושו, אריוך מלך, אלא סר, כלומר אלא מאיסור [פ"י חוץ מאיסור] דהלכתא כרב.

תקצד) בא"ד אלא ודאי ארדשיר בבבל ואקטיספון לאו מבבל והוי ממדינה למדינה. צ"ב דלכאורה הל"ל והוי מבבל למדינת הים, ומה ענין ממדינה למדינה לכאן, והרי ממדינה למדינה אינו סיבה להצריך דהיינו מחלוקת רב ושמואל כמבואר בתוס' לעיל.

תקצה) בא"ד והשתא פריך שפיר והא רבה אית ליה דרבא. פ"י דבלאו הכי קשה דמנין לו להמקשה דאין עדים מצויין לקיימו.

תקצו) בא"ד ואע"פ שהיו סמוכות זו לזו ולא היה אלא דגלת מפסיק ביניהם וכו'. צ"ב מה הקושיא, והלא בכל מדינה למדינה בסוף הגבול המקום קרוב, מ"מ כיון דהוי ב' מדינות לא הולכין מזו לזו ואין עדים מצויין לקיימו וא"כ ה"ה הכא.

תקצז) בא"ד דגלת מפסיק ביניהם. דגלת היינו חדקל. ושם הנהר השלישי חדקל (בראשית ב, יד) מתרגמינן ושום נהרא תליתאה דיגלת.

תקצח) תוד"ה הני ידעי בחתימת ידיהו דהני. וא"ת לעיל דאמר וכו'. פ"י כמו דאמרינן הכא דבני ארדשיר ההולכין לאקטיספון חותמין שם ומניחין חתימתם

קאמר. ועוד דלכאורה תלוי בפלוגתא דרב ושמואל לעיל אם אמרינן מתיבתא בגירסיהו טרידי או לא.

(תרי) גמ' וכתב ליה בלא שרטוט וא"ר יצחק שתים כותבין שלש אין כותבין וכו'. לא מבואר מה הטעם דבעינן שרטוט, דבתוס' משמע דאין הטעם משום זה קלי ואנוהו, דרק בסופר שאין יכול לכתוב בלי שרטוט כתבו דישרטט משום זה קלי ואנוהו.

(תריא) גמ' וא"ר יצחק שתים כותבין שלש אין כותבין... כמתניתא תנא... א"ל אביו אמו כל דלא ידע הא דרבי יצחק וכו'. הא דהוקשה לו מהא דרבי יצחק, ולא מהברייתא, משום דהברייתא אינה עיקר. וברש"ש (על תוס') כתב, דזה היה ראית התוס' דרבי יצחק ידע הברייתא אלא דס"ל שאינו עיקר. עי' מה שכתבתי בתוס' (אות תרכד).

אבל מ"מ מביא גם הברייתא דמ"מ איכא ראייה מהתם דלא כרבי אביתר אע"ג דאינו עיקר.

(תריב) גמ' דאסכים מריה על ידיה וכו'. אע"ג דלכאורה אדרבה הרי לא הסכים, דהרי קאמר זכוב מצא ולא הקפיד, מ"מ על עצם הדבר דמצא זכוב הסכים. וע"ע במהר"ם שיף ובתוס' הרא"ש.

(תריג) גמ' א"ל אביתר בני כך הוא אומר. פירוש אליהו אמר ליה לרבי אביתר כך אמר הקב"ה אביתר בני וכו'. הגהות יעב"ץ.

מ"מ עכשיו שאומר בפ"ג, אמרינן דמסתמא השליח לא ימסור רק אם מידק דייק. ועוד דהרי הכא לא ידע אם יצטרך לומר, ובודאי דמידק דייק.

(תרד) גמ' אמר לו בני מהיכן אתה. הא דשאל לו אע"ג דבלא"ה היזקיקו לומר, אולי לידע אם לחייבו לומר מצד הדין.

(תרה) גמ' והלא כפר סיסאי מובלעת בתחום ארץ ישראל וקרובה לציפורי יותר מעכו. נראה דזהו ב' קושיות, א) דכפר סיסאי מובלעת בתחום ארץ ישראל, ומובלעת אינו צריך לומר בפ"ג לתנא קמא ולרבן גמליאל"ב. ב) דקרובה לציפורי, והוי סמוכות.

ועי' בתוס' לעיל (ב, א ד"ה ואשקלון כדרום) מה שכתבו בביאור קושית רבי אלעאי.

(תרו) גמ' שלא תיזקק לעדים. פי' אה"נ דמעיקר הדין א"צ, אבל כדי שלא תיזקק לעדים צריך.

(תרו) גמ' הואיל ויצא הדבר בהיתר יצא. עי' במהר"ם שיף ביאור הגמ'.

(תרה) גמ' שלח ליה רבי אביתר לרב חסדא גיטין הבאים משם לכאן אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. פי' וא"כ אין צריכין לעמוד בשעת כתיבה.

(תרט) גמ' אמר רב יוסף מאן לימא לן דרבי אביתר בר סמכא הוא. לא מבואר אם פליג עליה. אבל בתוס' לעיל בע"א (ד"ה בב) מבואר בהדיא דפליגי.

מ"מ צ"ב מאי טעמא דרב יוסף, וגם צ"ב מה צריך להיות בר סמכא והא טעמא

תריד) גמ' אמר רב יהודה אמר רב כל המטייל אימה יתירה בתוך ביתו סוף הוא בא לידי שלש עבירות וכו'. הא דסמכיה לכאן, בפשטות י"ל משום דמיירי מהטלת אימה יתירה, ובתוס' משמע דגם כל הג' עבירות יליף לה מפילגש בגבעה, וברש"י לא משמע כן.

תרטו) רש"י ד"ה דאי אתי בעל וכו'. מיפסיל. צ"ע למה מיפסיל, ולכאורה הו"ל יתקיים בחותמיו כמתניתין לעיל בהמביא גט בארץ ישראל.

תרטז) רש"י ד"ה ויתנו הילד וכו'. ובמלים מפריה ורביה שנקל בעיניהם ילדים וילדות. צ"ב איך מפרש הלשון בזונה. ואולי דכיון דנקל בעיניהם ילדים וילדות, נמצא דתשמיש אינו לשם מצות פריה ורביה אלא לשם זנות.

תריז) רש"י ד"ה גילוי ערוות. ומשמשתו נדה. צ"ב למה מיקרו גילוי ערוות.

תריח) רש"י ד"ה וחילול שבת. והוא אינו יודע. צ"ב כוונת רש"י בזה.

תריט) תוד"ה ואי עבדת אהנית. והא דאמר בספ"ב (לקמן דף כג:) בארץ דלאו אדיבורא דידה סמכינן מהימנא. פי' אלמא דלא מהני בפני נכתב בארץ ישראל. תוס' הרא"ש.

תרכ) בא"ד משום דאיירי בלא אמר. במהדורת עוז והדר מביא מדפו"י דגרס בלא "אמרה".

תרכא) תרכא) בא"ד אבל אי אמר סמכינן אדבוריה. ע"י במהר"ם דזה קאי על שליח דעלמא ולא על האשה.

תרכב) תוד"ה ויתנו הילד בזונה. ועוד מפרש וכו'. פי' דלא רק שמשעבדין אותן, אלא מוכרין ממש.

מ"מ גם לפי הך פי' צ"ל דזונה היינו לשון מזונות. וכן משמע בתוס' הרא"ש.

תרכג) תוד"ה א"ר יצחק שתיים כותבין. בה"ג פסק כרבי יצחק ואע"ג דפליג אמתניתא. פי' וא"כ הו"ל לפסוק כמתניתא.

לכאורה צריכין להוסיף בדיבור המתחיל תיבת "וכו" דהרי העיקר קאי על זה.

תרכד) בא"ד דיודע היה שאינו עיקר. פי' הא דרבי יצחק פליג אמתניתא, אינו משום דלא שמיע ליה, אלא שמיע ליה ופליג עליה.

וע"י ברש"ש ההכרח לזה העתקתיו בגמ' (אות תריא).

תרכה) בא"ד משמע שלא היה כותב אלא לשם איגרת שלומים. אולי מהלשון שלח ליה "כתב".

תרכו) בא"ד ומיהו הרבה מביא שם וכו'. וא"כ שמא אף הא וכו' לדרשא הוי. מהר"ם שיף.

וע"ע במהר"ם. וכ"מ קצת בתוס' הרא"ש. וע"ע במהרש"א.

תרכז) בא"ד ישראל אל תשמה וכו'. ע"י בגליון הש"ס, והוכרח לזה דאי לאו הכי הרי אכתי איכא ה' תיבות בלא שרטוט. וע"י במהר"ם שיף.

תרכח) בא"ד כדאמר עלה בירושלמי. בתוס' הרא"ש ליתא תיבת "עלה".

תרכט) בא"ד ומיהו אם אין הסופר יכול לכתוב יפה בלא שרטוט צריך

לשנים, אותו שכלפי שיער קרוי קלף וכלפי
בשר הוא דוכסוסטוס. ואומר ר"ת דבלשון
יון קורין לבשר סוסטוס ודוך פי' מקום
כמו דוך פלן לכך קרוי ליה דוכסוסטוס
כלומר מקום בשר עכ"ל.

תרל"ה) בא"ד והא דאמר במסכת
סופרים (פ"א הל' א') אינו רשאי לכתוב
א"כ פירגל. מפשטות לשון מסכת
סופרים משמע דקאי על ס"ת, ועיי"ש
בנחלת יעקב.

תרל"ו) בא"ד והא דאמר במסכת
סופרים... היינו ד' שרטוטין. עי'
במהר"ם שיף למה לא אפשר לומר
שרטוט א'.

תרל"ז) בא"ד ודוחק. לא מבואר למה.

תרל"ח) תוד"ה זבוב מצא ליה נימא
מצא ליה. דאפילו פילגשים וכו'. בתוס'
הרא"ש איתא "ואפילו" בוא"ו.

תרל"ט) בא"ד וכתוב ותהיינה צרורות
עד יום מותן אלמנות חיות. בהגהות
יעב"ץ ומלא הרועים הקשו, דמה הראיה
משם והרי מלך שאני עיי"ש.

תרמ') תוד"ה נימא מצא ליה. וא"ת והא
אמר בסנהדרין בפרק כהן גדול (דף כא.)
שאין להן לבנות ישראל שער. פי' והאיך
היה לה נימא.

והא דפי' רש"י שדרכן היה להשיר
השערות, י"ל דקאי על תי' התוס' דבת יפת
תואר היתה וא"כ למה הקפיד, וע"ז תי'
דמ"מ היה לה להשירן.

תרמ"א) בא"ד שאין להן לבנות ישראל
שער. ז"ל תוס' הרא"ש, וא"ת וכיון שלא
היה להם שערות האיך היה ניכר בהם

לשרטט על כל שיטה ושיטה משום זה
א"י ואנודו. משמע דבשיטה ראשונה
בלאו זה קלי נמי צריך שרטוט, וצ"ב מה
הטעם.

תרל"ב) בא"ד ומיהו אם אין הסופר יכול
לכתוב וכו'. לפי"ז היה יכול לאוקמי
במשורטטין.

תרל"ג) בא"ד והא דאמר בפרק קמא
דמגילה (דף טז:) וכו'. ואין לומר דשם מיירי
בשרטוט למעלה ומן הצדין (עי' בסוף התוס')
דזה לא היה צריך למילף מאמתה של
תורה דכל ג' או ד' תיבות צריכין שרטוט
זה. מהר"ם.
וע"ע במהר"ם שיף.

תרל"ד) בא"ד אדיפתרא. מוזכר לקמן
כא, ב במתניתין ועיי"ש בגמ' (כב, א).

תרל"ה) בא"ד ואי במזוזה מיירי ניהא
דא"כ הייתי מצריך דוכסוסטוס כמו
במזוזה. פי' דלכאורה אפילו קאי אמזוזה
אכתי קשה דנילף ממזוזה, דהרי מזוזה נמי
פסולה אדפתרא ושלא בדיו, וע"ז כתבו
התוס' דאין זה קושיא, דמש"ה לא רצה
ללמוד ממזוזה דא"כ וכו'. ועי' במהרש"א.
וצ"ב דהיא גופה קשיא למה לא נילף
גם זה ממזוזה. ובמהר"ם שיף משמע
דהקושיא הוא על הגמ', דמנ"ל להמקשן
דהברייתא יליף מהגזירה שוה ולא מאמתה
של תורה.

תרל"ו) בא"ד דא"כ הייתי מצריך
דוכסוסטוס. ז"ל תוס' במס' שבת (עט, ב ד"ה
קלף ודוכסוסטוס), גויל הוא עור שלם אלא
שהשירו השער, והיינו דאמר בריש בבא
בתרא גויל אבני דלא משפיין, אלמא
שאינו מתוקן קרוי גויל, וכשחולקין אותו

לילך אלפים אמה, ועירובי חצירות אינו יכול לשאול מוקדם (עי' מה שכתבתי בדבור שלפני זה).

תרמו) בא"ד והיינו משום דבעירובי תחומין מחמירין טפי וכו'. וסברת רש"י כאן צ"ל כמו שכתבו התוס' בשבת לר"ת, דעירובי חצרות חמיר טפי דאין מערבין אלא בפת, אבל עירובי תחומין מערבין בכל דבר חוץ ממים ומלח.

דף ז' ע"א

תרמח) גמ' כי היכי דליקבלו מיניה. עי' במהרש"א (בחיידושי אגדות).

תרמט) גמ' אמר רב אשי אנא לא שמייע לי הא דרבה בר בר חנה וקיימתיה מסברא. צ"ב הרבותא דרב אשי, והרי גם רבה בר בר חנה קאמר כן מסברא, ועי' במהרש"א (בחיידושי אגדות).

תרנ) גמ' אלא בקשו להאכילו דבר גדול ומאי ניהו אבר מן החי. הא דקרו ליה דבר גדול, כתב במהרש"א (בחיידושי אגדות) משום דבן נח לא נצטוה על שום איסור אכילה רק על אבר מן החי.

תרנא) גמ' ומאי ניהו אבר מן החי. לכאורה הול"ל להקדימו לפני הקושיא דאין הקב"ה מביא תקלה.

תרנב) גמ' שלח ליה מר עוקבא לרבי אלעזר בני אדם העומדים עלי. זה היה גניבא כדמשמע בגמ' לקמן, ועי' רש"י לקמן (לא, ב ד"ה פלגאה).

הבאת סימנין. וי"ל דשמא גומות היו להם. א"נ שערות קטנות ומועטות היו ולא היה להם ריבוי שערות שיוכל לבא לידי כרות שפכה עד שחטאו וניבא עליהם ישעיה "ויי פתהן יערה" דדרשינן ליה בפרק במה אשה שנעשו פתחיהן כיער עכ"ל.

תרמב) תוד"ה שלש עבירות. דאותו יום דפילגש בגבעה שבת היה. במהרש"א (בחיידושי אגדות ד"ה וחילול שבת) כתב, דקאי על יום המלחמה.

תרמג) בא"ד וג' היו בפלגש בגבעה. במהדרות עוז והדר מביא מדפו"י דגרס "ושלשתן".

תרמד) בא"ד ולהכי לא חשוב אבר מן החי. פי' דלקמן איתא דמתוך אימה יתירה בקשו להאכיל אבר מן החי, וא"כ הו"ל למיחשב נמי הך עבירה.

תרמה) תוד"ה ערבתם. פי' בקונטרס עירובי חצירות ואין נראה. והטעם נראה משום דעירובי חצירות אין לשאול עם חשיכה, כיון דעדיין יש שהות לערב בספק חשיכה, וכמו דאין שואל כל הנך רק עם חשיכה ולא קודם, וכדפירש"י בשבת הטעם, שמא יפשעו ויאמרו עדיין יש שהות, הכא נמי כאן ע"ג.

תרמו) בא"ד אלא כמו שפי' בקונטרס בבמה מדליקין (שבת דף לד.). פי' דקאי אעירובי תחומין. אבל לפי"ז צ"ל דאינו שואל שניהם ביחד, דהרי בעירובי תחומין צריך לילך עד המקום שרוצה לקנות שביתתו, ולא יהיה פנאי עם חשיכה ממש

ציונים והערות

עג. עי' בלשון הזהב שם דזה היה הכרח הגמ' שם לדיוק עם חשיכה אין ספק חשיכה לא.

תרנג) גמ' בני אדם העומדים עליו ובידי למוסרם למלכות מהו. פירש"י לחרף ולגדף. וז"ל חי' חתם סופר, וא"כ לא עמדו עליו אלא לחרפו ואפ"ה אי לאו דיכול להציל עצמו ע"י השכמת ביהמ"ד, היה רשאי למסרו למלכות דיש בוטה כמדקרות חרב וכו' עכ"ל.

תרנד) גמ' השכם והערב עליהם לביהמ"ד והן כלין מאליהן. מתוס' משמע דזה פי' על דום לה', ואינו עצה שניה.

תרנה) גמ' ונתנוהו לגניבא בקולר. עי' בגמ' לקמן (סו, ב).

תרנו) גמ' זמרא מנא לן דאסור. צ"ב מקומו כאן.

תרנו) גמ' אל תשמוח ישראל אל גיל בעמים^ע. ביאור הלימוד עי' במהרש"א (בחידישי אגדות).

תרנה) גמ' ולישלח להו מהכא בשיר לא ישתו יין. הא דעדיפא ליה הך קרא, עי' בתוס' (ד"ה זמרא).

תרנט) גמ' אי מההוא הו"א הני מיילי זמרא דמנא. והטעם כתב המהרש"א (בחידישי אגדות), משום דכתיב לעיל מיניה שבת משוש תופים וגו' משוש כינור.

תרס) גמ' אבל דפומא שרי קמ"ל. לפי המהרש"א (שכתבתי ברבור שלפני זה) ניחא בפשיטות דהכא לא מחלקינן בין כלי לפה. וכע"ז כתב בנחלת משה, דאל תשמח ישראל משמע אפילו בפה.

תרסא) גמ' א"ל רב הונא בר נתן לרב אשי מאי דכתיב וקינה ודימונה ועדעדה. ביאור סמיכות מימרא זו לכאן עי' במהר"ם שיף בסמוך (סוד"ה דרש ר' עזריא).

תרסב) גמ' א"ל רב הונא בר נתן לרב אשי מאי דכתיב וקינה ודימונה ועדעדה. ז"ל תוס' הרא"ש, רבינו מאיר אומר בשם רבי משה הדרשן, דהא דדריש ששה עיירות הללו, היינו משום דבמנין עיירות של יהודה בפרטן נמצא ל"ה ובכללן כ"ט, וקים ליה דהנך ששה נכתבו לדרשה. וע"ע במהר"ם שיף.

תרסג) גמ' א"ל מתוותא דארין ישראל קחשיב. פי' עיירות. רש"י עירובין (כא, א).

תרסד) גמ' אלא רב גביהא מארגיזא אמר בה מעמא. צ"ב דאם ידע א"כ למה שאל לו.

תרסה) גמ' כלילא מנא לן דאסור. קאי אלעיל זמרא מנא לן דאסור, וצ"ב למה הפסיק בהך דרשא דקינה ודימונה.

תרסו) גמ' וכי מה ענין מצנפת אצל עמרה. לכאורה הול"ל להיפוך וכי מה ענין עטרה אצל מצנפת דהרי מצנפת כתיב ברישא בקרא, ועי' במהרש"א.

תרסז) גמ' רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דהוה גדיל כלילא לברתיה. במהרש"א (על תוד"ה עטרות) כתב, דמיירי בברתיה כלה, דבלא"ה ליכא איסור כדמבואר בתוס'.

ציונים והערות

עד. בקרא כתיב "בעמים". ובמהרש"א (ד"ה זמרא) משמע דלפניו נמי היה הגירסא בעמים.

תרסח) גמ' א"ל לא סבר ליה מר הסר
המצנפת והרם העטרה. היינו כרב חסדא
לעיל. וצ"ב דהרי רב הונא אמר ליה דרק
מדרבנן אסור.

תרסט) גמ' דרש רב עיורא... מאי
דכתיב וכו'. ביאור סמיכות המימרא לכאן
עי' במהר"ם שיף.

עתר) גמ' אם רואה אדם שמזונותיו
מצומצמין יעשה מהן צדקה. מן הראוי
להעתיק כאן מש"כ בס' של"ה הק"ע וז"ל,
לא כמו איזה אנשים בלי דעת נמשל
כבהמות, כשזמין השי"ת הפסד בממון,
או אחר כך מקמץ בנתינת צדקה וכיוצא
בזה, והרי הוא כמכבה אש בתבן, שלפי
רגע נכבה האש אבל אחר כך מתלהב
ביותר, וגם דומה למי שהוא צמא ומרווה
צמאו במים מלוחים, שלפי רגע זו מרוה
הצמאה אבל אח"כ יצמא ביותר ויותר,
אלא יפשפש אולי חטא באיזה ממון
ויחזירו לבעליו או אולי מנע איזה צדקה
ויתן ויחזור ויתן ויודה לה' ויהיה מודה
ועוזב עכ"ל.

תרעא) רש"י ד"ה בהמתן של צדיקים.
בהכל שוחטין. היינו עובדא דחמורו של
רבי פנחס בן יאיר שלא רצתה לאכול
תבואה שלא היתה מעושר. (חולין ז, א).

תערב) רש"י ד"ה גניבא. היה חולץ
עליו. עי' לקמן לא, ב סב, א.

תרעג) רש"י ד"ה דמונא. כנור. הא
דנקט הך, מוכן על פי מה שכתבתי בגמ'
(אות תרנט).

תרעד) רש"י ד"ה קנאה. כמו קנא
קנאתי (מלכים א יט) וכמו בקנאו את קנאתי
(במדבר כה). צ"ב למה הקדים רש"י קרא
דמלכים לקרא דתורה.

תרעה) רש"י ד"ה רב חסדא. תלמידו
של רב הונא הוה. עי' באלו מציאות (בבא
מצינא לג, א).

ובמנחות (ז, א וברש"י שם ד"ה בא להכריז שני
וחמישי) משמע דרב חסדא היה תלמידו של
אבימי.

תרעו) רש"י ד"ה וכן נגוזו ועבר. גזוז
מהן לצדקה וירבו. במהדורא בתרא
למהרש"א מגיה "ויעברו".

תרעז) תוד"ה השתא בהמתן של
צדיקים. ובההיא דפ"ב דכתובות (דף כח:
וכו'. ז"ל הגמ' שם, תניא א"ר אלעזר ברבי
יוסי, מימי לא העדתי, פעם אחת העדתי
והעלו עבד לכהונה על פי, העלו סלקא
דעתך, השתא ומה בהמתן של צדיקים אין
הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידם,
צדיקים עצמם לא כ"ש, אלא בקשו
להעלות עבד לכהונה על פי.

תרעח) בא"ד אע"פ שיש שם אכילת
איסור תרומה לאשתו ובניו. פי' של
העבד, אבל העבד בעצמו בלא"ה מותר
לאכול תרומה משום עבד כהן. ועי' ברש"ש.

תרעט) בא"ד אע"ג דאמר התם
דמיתתו באסכרה. צ"ב מה מוסיפין בזה.

תרפ) בא"ד ובראש השנה (דף כא.) בסים
תבשילא דבבלאי וכו'. ז"ל הגמ' שם, לוי

איקלע לבבל בחדסר בתשרי אמר בסים תבשילא דבבלאי ביומא רבה דמערבא. ופירש"י, אכלו לחם למעדנים ביוה"כ שבארץ ישראל, שהרי ב"ד עברו את החודש והיו מתענים. ועיי"ש בתוס', דהיה אחד עשר לבני בבל ועשירי לבני ארץ ישראל דעברוה לאלול.

תרפא) תוד"ה והוא יפילם חללים. בפרק בתרא דזבחים (דף קטו:). דרשינן דום בענין אחר. פי' דלא כמו שכתבו בדיבור הסמוך דום כמו דמדומי חמה. אבל צ"ב, דא"כ הו"ל לרשום דבריהם שם. גם צ"ב הקשר בין הדיבור המתחיל לדבריהם.

תרפב) תוד"ה השכם והערב עליהן. דריש דום כמו דמדומי חמה (שבת דף קיח:). פי' שיתפלל עליהם בעת דמדומי חמה. וז"ל רש"י בשבת, דמדומי חמה. כשהיא אדומה שחרית אחרי הנצה מיד היא אדומה וערבית סמוך לשקיעתה עכ"ל. פי' ואז הוא עת רצון כדאיתא שם בגמ', אמר רבי יוסי יהא חלקי ממתפללים עם דמדומי חמה, א"ר חייא בר אבא מצוה להתפלל עם דמדומי חמה.

תרפג) בא"ד אע"ג דאמר בבבא קמא (דף צג.) המוסר דינו לשמים וכו'. לכאורה הוא ענין בפני עצמו.

תרפד) בא"ד אע"ג דאמר בבבא קמא (דף צג.) המוסר דינו לשמים וכו'. וא"כ איך מותר להתפלל עליהם שיענשו, דהתוס' סבירא להו עכשיו דדום היינו שיתפלל עליהם.

וצ"ב למה לא הקשו קושיתם לעיל על עצם שאלתו אם ימסרם למלכות.

תרפה) בא"ד הני מילי דאית ליה דינא בארעא. לא מבואר למה לא היה לו.

תרפו) בא"ד א"נ השכם עליהן לבית המדרש קאמר. במהרש"א כתב, דמדברי התוס' נראה דלא היה להם הגירסא בגמ' "לביהמ"ד". וע"ע בחידושי אגדות (ד"ה אמרת).

תרפז) תוד"ה זמרא מנא לין דאמור. וראוי להחמיר בכיוצא דההוא בירושלמי וכו'. פי' אע"ג דעיקר קרא קאי על בית המשתאות, מ"מ ראוי להחמיר וכו'.

תרפח) תוד"ה עטרות חתנים. פי' בקונטרס עטרה ממש. כן משמע בד"ה כלילא.

תרפט) בא"ד שעושיין כעין כיפה. פי' שיושב בה החתן. מהרש"ל.

תרצ) בא"ד ולא הויא כלילא דדהבא"ו כההיא דבמה אשה וכו'. התם מיירי לגבי הוצאה בשבת, וקאמר התם דדריש לוי בנהרדעא דכלילא שרי, ונפיק כמה כלילא מנהרדעא. וע"ז הקשו להתוס', דהרי הכא משמע דבלאו איסור הוצאה נמי אסור עצם הכלילא.

תרצא) בא"ד ודוקא לחתנים אפרו. והא דקאמר בגמ' נסתלקה עטרה מראש כל אדם, לאו דוקא, אלא דומיא דכהן גדול שהוא ראש ושר בישראל, כמו שכתבו

התוס' לקמן (כד"ה בזמן שמצנפת בסוף דבריהם). מהרש"א.

תרצב) בא"ד ודוקא לחתנים אסרו דומיא דעטרות כלות וכו'. גבי כלות לא אסרו עטרות של חתנים, כדקאמר בגמ' גבי עובדא דמר בר רב אשי דאמר ליה דומיא דכהן גדול בגברי אבל לא בנשי, ורק עטרות של עיר של זהב אסרו בכלות.

תרצג) תוד"ה בזמן שמצנפת בראש כהן גדול. דאותה של כהן הדיוט קרויה מגבעות. פי' ומש"ה נקט כהן גדול.

תרצד) בא"ד אבל של כהן גדול היתה קמנה. והטעם כתב בתוס' הרא"ש, מפני שהציץ והתפלין היו דוחין אותה.

תרצה) בא"ד לפי שאין אסור אלא לחתנים כדמפרש. ברש"ש מגיה דצ"ל "כדפרישית". וכן היא הגירסא בתוס' הרא"ש.

דף ז' ע"ב

תרצו) גמ' למימרא דעכו לצפונה דארץ ישראל קיימא ורמינהו וכו'. אלמא דכזיב דהוא אחר עכו, הוא סוף גבול צפון ארץ ישראל.

תרצז) גמ' מימינו למזרח הדרך וכו'. לא מבואר מה הדין עם הדרך בעצמו. ובאוצר מפרשי התלמוד (הערה 41) כתב, דיש בזה מחלוקת רש"י והרמב"ם עיי"ש.

תרצח) גמ' מימינו למזרח הדרך טמאה וכו'. בהגהות הגר"א מהפך הגירסא ע"פ התוספתא והירושלמי. ובתוס' הרא"ש מיישב גירסא שלנו.

תרצט) גמ' ואמר רב פפא למזרחא של מסי"ה. למה בלא רב פפא אין ראייה ועי' ברש"ש ומהר"ם שיף וצ"ב המשך לשון הפסוק.

תש) גמ' הא רבי יהודה הא רבנן דתנן עפר חו"ל הבא בספינה לארץ חייב במעשר ובשביעית וכו'. פי' וכמו דפליגי במעשר כמו כן פליגי בגט, דלתנא קמא דינו כמביא בארץ ישראל ולרבי יהודה כמביא בחו"ל. ועי' בתוס' (ד"ה הא רבי יהודה) שהקשו מה קשר של מעשר לגט, והרי גט תלוי בשכיחי וגמירי.

אבל לכאורה קשה, דהרי כמו דמחלק רבי יהודה במעשר בין גוששת לאינה גוששת, כמו כן בגט נמי יש הך חילוק, ולמה תנא סתמא המביא גט בספינה דמשמע בכל אופן. ואולי משום זה לא ניחא לאביי בהך תי'.

תשא) גמ' עפר חו"ל הבא בספינה לארץ וכו'. באוצר מפרשי התלמוד מביא מחלוקת האחרונים, י"א דה"ה עפר ארץ ישראל, אלא דנקט עפר חו"ל לרבותא, דאעפ"כ אם הספינה גוששת חייבת, וי"א דדוקא עפר חו"ל, אבל עפר ארץ ישראל אפילו אינה גוששת חייבת במעשר ובשביעית. ועיי"ש שהאריך בזה.

תשב) גמ' א"ר יהודה אימתי בזמן שהספינה גוששת אבל אין הספינה גוששת פטור. פי' דס"ל לרבי יהודה דאע"פ שהעפר שבספינה יונק מקרקע ארץ ישראל, דהרי קרקע המים בודאי דינה כארץ ישראל (עי' בתוד"ה הא רבי יהודה), מ"מ כיון שהנהר מפסיק, והנהרות שבארץ ישראל אין לו דין ארץ ישראל, מש"ה פטור.

תשג) גמ' אבוי אמר הא והא רבי יהודה וכו'. צ"ב למה לא ניחא לרבי ירמיה לומר כן, ובמאי פליגי. עי' מה שכתבתי לעיל (אות תש).

תשד) גמ' א"ר זירא עציץ נקוב המונח על גבי יתדות באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן. ז"ל הריטב"א (רבינו קרשקש), פי' ויש בו עפר חו"ל. ועי' בהערות שם שהאריך בזה.

תשה) גמ' א"ר זירא עציץ נקוב המונח על גבי יתדות באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן. עי' ברש"י ובמה שכתבתי שם (אות תשיז).

תשו) גמ' אמר רבא דילמא לא היא עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם אלא בספינה העשויה לברוח. פי' מש"ה דינו כתלוש (כ"מ בתוס'). וקשה דא"כ אפילו גוששת נמי היא פטור לרבי יהודה ממעשר, ועוד למה נקט עפר חו"ל אפילו עפר ארץ ישראל נמי, כיון דהחסרון הוא משום דהוי כתלוש, מה לי ארץ ישראל מה לי חו"ל.

תשז) רש"י ד"ה למימרא דעכו לצפונה דארץ ישראל קיימא. בסוף הצפון. ביאור כוונת רש"י כתב במהר"ם שיף (על הגמ'), דהא ודאי דלצפונה דארץ ישראל קיימא, רק כיון דמשער הגבול בעכו, על כרחך צ"ל דקיימא בסוף צפון דארץ ישראל, ובברייתא משמע דמעכו ולהלן עדיין ארץ ישראל, וכזיב קיימא בסוף צפון.

תשה) רש"י ד"ה מימינו למזרח הדרך. יום או יומים. צ"ב כוונת רש"י בזה.

תשט) רש"י ד"ה רצועה נפקא. לעולם עכו בצפון ריבועא דארץ ישראל היא וכו'. עי' במהרש"א.

תשי) רש"י ד"ה ויהיב תנא סימנא. מי חשיבא וכו'. עי' בתוס' מה שהקשו על זה.

תשיא) רש"י ד"ה המביא גמ בספינה. וקס"ד דבנהרות דארץ ישראל קאמר. גם בהתי' מיירי בנהרות דארץ ישראל, אלא כיון דלתירוץ הב' מיירי בים הגדול, נקט קס"ד עי'.

תשיב) רש"י ד"ה כמביא בארץ ישראל. כאילו מביאה דרך יבשה. הלשון צ"ב, וכי הפסול הוא משום שמביאה "דרך" הספינה, והול"ל כאילו "נכתב" ביבשה וכדפירש בדיבור שלפני זה.

תשיג) רש"י ד"ה עפר חו"ל הבא בספינה לארץ. והספינה של חרס היא ואינה צריכה לינקב אם היתה מונחת בקרקע. דחרס יונק מן הקרקע בלא נקב. ועי' בתוס' דחולקים על זה.

ונראה דכוונת רש"י, דלכאורה דאפילו אם נהרות דינן כארץ ישראל, מ"מ למה חייבת במעשר ובשביעית והרי כיון דאינה נקובה (דספינה אינה יכול להיות נקובה) אינו נחשב כיונק מהארץ והוי עציץ שאינו נקוב, ומש"ה כתב רש"י, דהספינה של חרס היא ואם היתה מונחת בקרקע ממש

ציונים והערות

עז. וכן כתב המהרש"א בשבת ח, ב על רש"י ד"ה למעלה מי. וכן מצינו הרבה פעמים ברש"י.

לא היתה צריכה לינקב, והשאלה כאן הוא רק משום הנהר. אבל באמת אם היתה של עץ נקובה ג"כ דינו הכי.

תשיד) בא"ד כדאמר במנחות (דף פד:). במנחות ליתא כן בהדיא, ועי' בתוס' (ד"ה עצי' נקוב) שביארו ראית רש"י.

תשמו) רש"י ד"ה חייבת במעשר ובשביעית. שהנהרות שבארץ ישראל הרי הם כארץ ישראל. ואע"ג דהקרקע שתחת הנהר בודאי ארץ ישראל היא (עי' בתוד"ה הא רבי יהודה), מ"מ כיון דהנהר דדינו כחול"ל מפסיק, הוי כזורע בחול"ל ופטור ממעשר ואע"פ שיונק מעפר ארץ ישראל. ועי' לקמן (כב, א) דרבא ס"ל בנקבו בארץ ונפו נוטה לחול"ל דבתר נופו אזלינן ופטור ממעשר, ולפי"ז ה"ה הכא אע"ג דיונק מארץ ישראל מ"מ הוי כנופו בחול"ל.

תשמו) רש"י ד"ה עציץ. של עץ נקוב. נראה דכוונת רש"י לתרץ למה קאמר רבי זירא עציץ נקוב, והרי מחלוקת רבי יהודה ורבנן לעיל בספינה לא מיירי מנקוב, וא"כ גם בעציץ שאינו נקוב באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן, מש"ה מוסיף רש"י של עץ, פי' דבספינה דמיירי של חרס, לא בעי נקובה, אבל עציץ מיירי בשל עץ, ומש"ה בעי נקובה [כ"מ מדברי התוס' כוונתם].

תשיז) רש"י ד"ה באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן. לרבנן אורא כמאן דמנחא דמי. צ"ב הקשר של עציץ לספינה, והרי בספינה פליגי אי נהרות של ארץ ישראל דינם כארץ ישראל או לא

כדמבואר לעיל ברש"י, ומה ענין עציץ התלוי באויר לספינה. ואולי י"ל, דרבי זירא ס"ל דלא פליגי בדין נהרות שבארץ ישראל, אלא דפליגי אם צריך לינק מהקרקע ממש או דיכול להיות הפסק, ומים ואויר דין אחד להם לענין הפסק, וכמו לרבנן חייבת במעשר אע"פ שהנהר מפסיק בין הספינה להקרקע, כמו כן אם אויר מפסיק לא חשיב הפסק והוי כמונח על הקרקע וחייבת במעשר.

תשיח) תוד"ה הכי גרסינן בתוספתא מימינו למזרח הדרך. ולא גרסינן וימינו דכיון שהולך מעכו לכזיב לעולם ימינו הוי למזרח הדרך. פי' דתיבת "וימינו" פירושו לשון ספק, אם ימינו למזרח הדרך, וזה אינו דהרי לעולם הוא כן.

תשיט) תוד"ה ויהיב תנא סימנא הכי. וקשה וכי אין לתנא לציין גבולו ארץ ישראל. עי' בהערות ע"ה.

תשכ) בא"ד דהוה ליה למימר מימינו למזרח סתם. צ"ב דא"כ מה הגבול, ואם שנים הולכין ביחד מה הדין, ועל כרחך דקאי על הדרך וצ"ע.

תשכא) תוד"ה הא רבי יהודה הא רבנן. אע"ג דקרקעית המים הויא כארץ ישראל וכו'. פי' דלכאורה קשה דלמה לרבי יהודה דינו כמביא בחול"ל וצ"ל בפני נכתב, אה"נ דרבי יהודה סבר דנהרות דארץ ישראל דינן כחול"ל, מ"מ כיון דקרקעית הים בודאי ארץ ישראל, א"כ למה לא יהא דינו כמובלעות.

ציונים והערות

עה. כע"ז מצינו בקידושין נב, ב דחקה ונכנסה מהו עיי"ש ברש"י. אבל בקידושין כו, ב מקשה הגמ' קבטתן איכפל תנא לאשמעינן מחט.

למעשר, וכל מקום דמחויב במעשר דינה כארץ ישראל לענין גט ואין צריך לומר בפ"נ^ט, והא דבעליה אין צריך לומר בפ"נ אע"ג דפטור ממעשר, היינו משום דהתם אין סיבת הפטור ממעשר מחמת המקום, דהרי הקרקע ראוי להתחייב במעשר, אלא דיש סיבה צדדית מחמת העפר דפוטרו, וא"כ בגט דליתא הך סיבה, דינה כארץ ישראל לענין גט ואין צריך לומר בפ"נ, אבל ספינה אין מציאות להתחייב דהרי אי אפשר לזרוע בקרקעית המים, ונמצא דהמקום הוא פטור ממעשר, ומש"ה דינה כחור"ל וצ"ל בפ"נ.

תשכו) בא"ד קרקע שתחתיה בר זריעה הוא וראוי להתחייב במעשר ושביעית מה שאין כן בספינה. וכל זה דוקא היכא שמפסיק משהו בינו להקרקע, אבל המביא גט שנכתב בסלע, אע"פ שאינו ראוי לזריעה מ"מ אינו צ"ל בפ"נ כיון דהוי ממש על קרקע ארץ ישראל.

תשכו) תוד"ה אמר רבי יהודה אימתי משמע דאימתי דרבי יהודה בא לחלוק. מדקאמר מחלוקת רבי יהודה ורבנן.

תשכה) בא"ד אלמא לכ"ע אימתי לפרש וי"ל דרבי ירמיה דהכא סבר כרמי בר חמא דאית ליה בפרק זה בורר (סנהדרין דף כה.) דאפילו אימתי לחלוק. צ"ב וכי לא ידעו התוס' בהקושיא דרמי בר חמא חולק ומה היתה קושיתם. ואולי י"ל דכיון דרמי בר חמא יחידאה היא, וגם דרבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן הם מהאמוראים הראשונים, לא

תשכה) בא"ד גרע הכא ממובלעת דלעיל. לא מבואר בדבריהם למה גרע, ואין לומר משום דהא דלא צריך לומר בפ"נ במובלעות, היינו משום דשכיחי וגמירי, וכאן לא שייך הך טעמא, דהרי התוס' כתבו לקמן (בסוף ד"ה עציץ), דגם כאן הוא שכיחי וגמירי. וז"ל תפארת יעקב, אמנם בטעמו של דבר למה גרע ממובלעות, צריך לומר, דדוקא קרקע ח"ל המובלע בא", נראה כגוף אחד ולא שייך ביה שלא תחלוק במדה", אבל נהר הנראה לעין חלוק מא", אינו מתאחד עם א"י דחזותא מוכיח עליו שהוא ח"ל וניכר ועומד בפני עצמו, ושפיר שייך בו שלא תחלוק במדה"י לכ"ע אפי' לת"ק דר"א עכ"ל.

תשכה) בא"ד וא"ת ומה ענין גט אצל מעשר. הך קושיא מתורץ בדבריהם לקמן (בסוד"ה עציץ נקוב), ונראה דזהו השלמה לדבריהם דשם, שכתבו שם דכיון דשם חו"ל על המקום לענין מעשר, גם לענין גט דינו כחור"ל, וע"ז הקשו דהרי בעליה אינו כן.

תשכה) בא"ד אמו המביא גט בעלייה בארץ ישראל יחשב כמביא בחוצה לארץ משום דעפר הבא שם מחו"ל פטור ממעשר. מדברי התוס' מבואר דזורע בעלייה בארץ ישראל בעפר חו"ל פטור ממעשר. וע"ע במהדורא בתרא למהרש"א.

תשכה) בא"ד ואור"י דלא דמי וכו'. ביאור דבריהם נראה, דבאמת גט דמי

אומנות אלא היא ובין שיש לו אומנות שלא היא הרי זה פסול (קא ס"ד היינו תנא קמא דמתניתין אלמא אימתי לחלוק. רש"י). דרבי יהודה א"ר טרפון היא (בריייתא משום רבי טרפון היא דאמר אסמכתא לא קניא אבל במתניתין לא פליג רבי יהודה אתנא קמא אלא מפרש לטעמיה. רש"י)... עכ"ל הגמ'.

וכיון דלא מתרץ הגמ' דאימתי דמתניתין בא לפרש ובכרייתא בא לחלוק, אלמא דס"ל להגמ' דכיון דבכרייתא בא רבי יהודה לחלוק אמרינן דגם במתניתין בא לחלוק.

תשלא) בא"ד וי"ל דהוה מצי לשינויי ההוא תנא אחריתא הוא... אלא משום דמשכח תנא בהדיא קא משני ההוא רבי יהודה משום רבי טרפון וכו'. פי' דעדיפא משני, דאין צורך לומר דבכל פעם בכרייתא פליג רבי יהודה אתנא קמא, אלא דהכא מוכרח לומר כן כיון דאיכא רבי טרפון דפליג בהדיא על רבי יהודה.

תשלב) בא"ד ופוסק התם ר"ת כרבי יהודה דבמתניתין דהתם בא לפרש. בפשטות נראה דזה ענין בפני עצמו, דהרי הראיה נגמר עד כאן דרואין דאימתי דכרייתא בא לחלוק.

ונראה דכוונתם בזה להביא ראיה על מה שכתבו לעיל, דאע"ג דבכרייתא בא לחלוק, מ"מ במשנה בא לפרש, דהרי ר"ת פוסק התם כרבי יהודה ואע"ג דחכמים פליגי עליה בכרייתא, וא"כ הו"ל לפסוק כחכמים דהוי רבים, וכיון דפסק כרבי יהודה, אלמא דס"ל דאע"ג דבכרייתא בא לחלוק מ"מ במתני' בא לפרש, וא"כ אינו

ניחא להו לכתחילה לאוקמי רבי ירמיה כרמי בר חמא.

תשכט) בא"ד ועוד י"ל... ותרי תנאי אליבא דרבי יהודה. פי' דבכל מקום דמצינו משנה ובכרייתא, ובשניהם איתא אמר רבי יהודה אימתי, צ"ל דתרי תנאי אליבא דרבי יהודה, ורבי יהודה דמתניתין סובר כתנא קמא, ורבי יהודה דכרייתא חולק על התנא קמא.

אבל לכאורה קשה, דהול"ל תרי תנאי אליבא דתנא קמא, דהרי שיטת רבי יהודה ברור, והמחלוקת הוא רק בדברי תנא קמא אי ס"ל כרבי יהודה או לא^פ, ואולי תיבות אלו צ"ל בסמוך אחר ונהי... ותרי תנאי קאי על המשנה והכרייתא.

תשל) בא"ד אבל קשה דבפרק חלון... פריך מכח ברייתא וכו'. ז"ל הגמ' בפרק חלון (עירובין פב, א), גופא, א"ר יהושע בן לוי כל מקום שאמר רבי יהודה אימתי ובמה במשנתנו, אינו אלא לפרש דברי חכמים... ואימתי לפרש הוא, והא תנן אלו הן הפסולין (לעדות דכולן גולנין מדבריהן הן דאסמכתא לא קניא ומגול גזיל ליה. רש"י) המשחק בקוביא ומלוה ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית אמר רבי יהודה אימתי בזמן שאין לו אומנות אלא היא (דקסבר רבי יהודה אסמכתא שהוא נסמך על דעתו שהוא ינצחנו ועל אותה אסמכתא הוא מתנה קניא ולא גולנין נינהו ופסוליהו לפי שאין עוסקין בישובו של עולם דכיון דאין מכירין ובקיאין בטורח וצער בני אדם אינן חסין על חבריהן מלהפסידן ממון. רש"י) אבל יש לו אומנות שלא היא, הרי זה כשר. ותני עלה בכרייתא, וחכמים אומרים בין שאין לו

חולק על החכמים ופסקינן כוותיה, אלמא דלא אמרינן דכיון דברייתא בא לחלוק גם במתניתין בא לחלוק.

תשלג) בא"ד ומיהו שמה רבנן דברייתא עיקר והוי רבי יהודה דמתניתין יחיד במקום רבים וכו'. זהו קושיא על ר"ת, דאפילו נימא דמתני' בא לפרש, מ"מ כיון דברייתא חולקין חכמים על רבי יהודה, א"כ אפשר דחכמים דברייתא עיקר והו"ל לפסוק כחכמים. אבל צ"ב דמהיכי תיתי נאמר כן.

תשלד) בא"ד וכהאי גוונא איכא בפרק קמא דסוכה. פי' דהיכא דברייתא עיקר נקטינן כהברייתא נגד המשנה, וז"ל הגמ' בסוכה (יט, ב), "אמר ליה כמאן כרבי אליעזר, שבקת רבנן ועבדת כרבי אליעזר אמר ליה ברייתא איפכא תני... שבקת מתניתין ועבדת כברייתא, אמר ליה, מתניתין יחידאה היא...". פי' ומש"ה נקטינן כחכמים דברייתא.

תשלה) תוד"ה עציץ נקוב. פי' בקונטרס דספינה דלעיל ש"ל חרס ואינה צריכה לינקב... אבל עציץ ש"ל עץ בעי נקיבה. עי' מה שכתבתי ברש"י (אות תשטז).

תשלז) בא"ד ומדלא משני בספינה כאן בנקובה וכו' מכלל דש"ל חרס אפילו אינה נקובה הויא כנקובה. ורצה לאשמעינן הרבותא דחרס לא בעי נקובה. ובנחלת משה כתב, דה"ה דאפשר לומר בהיפוך, דשל חרס בעי נקובה ושל עץ לא בעי נקובה, רק דמ"מ מוכח דבחד אינו נפק"מ, וס"ל לרש"י דמסתבר לומר דהיינו בחרס.

תשלז) בא"ד ואתא לאשמעינן חידוש אחר בספינה שאינה בעציץ. פי' דבאמת בעציץ אם היה של חרס ג"כ לא היה צריך להיות נקוב, אלא דסתם עציץ הוא של עץ. כ"מ במהרש"א.

תשלח) בא"ד ומשמע נמי דעציץ ש"ל חרס הוא. ודלא כרש"י דסתם עציץ של עץ.

תשלט) בא"ד ואתי שפיר דסתם ספינה היא ש"ל עץ. פי' דלפי"ז מובן היטב הא דקאמר הגמ' במנחות עציץ אעציץ לא קשיא כאן בנקובה כאן באינו נקובה, ואמאי לא קאמר תירוץ זה גם אקושיא דספינה אספינה ותרווייהו בחרס וכאן בנקובה כאן בשאינה נקובה, אלא משום דלא ניחא ליה לומר כן משום דסתם ספינה של עץ הוא. וע"ע במהרש"א.

תשמ) בא"ד והכא לא מצי לשנויי וכו'. הוא ענין בפני עצמו.

תשמא) בא"ד דנהי דהיכא דאינה גוששת לרבי יהודה וכו'. ביאור דבריהם הוא, דלכאורה צ"ב וכי מה הקשר בין מעשר לגט, וצ"ל כדי שלא תחלוק וכו', וזה מובן שפיר אם תלינן בגוששת דהוי שם ארץ ישראל על המקום או לא, אבל לומר דתלוי אם הכלי מחויב במעשר או לא בודאי דאין שום הסבר לזה.

תשמב) תוד"ה דילמא לא היא. כן היא האמת דעציץ כמחובר. פי' אע"ג דרבא דאמר דילמא, מ"מ האמת כן הוא.

תשמג) בא"ד והא דקאמר... משמע וכו'. הלשון משמע צ"ב, דהרי הגמ' קאמר הכי להדיא אבל עציץ דמפסיק אורא לא.

ברכת

דף ז' ע"ב

יהודה

עט

תשמ"ג) בא"ד האי פרפיסא דמנחא
אארעא. פי' עציץ. מהר"ם שיף.

דף ח' ע"א

תשמ"ה) גמ' אי נמי עד כאן לא קאמרי
רבנן אלא בספינה דלא מפסיק אוריא
דמיא כי ארעא סמיכתא דמיא וכו'.
היינו דאפילו אם נאמר דמים בעלמא הוי
הפסק בין הספינה לקרקע, מכל מקום הכא
הרי המים עצמם כארץ ישראל חשובים,
והוי כספינה המונחת על קרקע ארץ
ישראל ממש.

תשמ"ו) גמ' אי נמי עד כאן לא קאמרי
רבנן וכו'. עי' בתוס' לעיל (ז, ב ד"ה דילמא).

תשמ"ז) גמ' המוכר עבדו לסוריא
כמוכר בחו"ל דמי או לא. ביאור צדדי
האיבעיא מבואר בתוס' לעיל (ב, א ד"ה ואשקלון
כדרום), אי הוי כמוכר לארץ ישראל כיון
דשמיא כבוש, או דילמא כיון דעפרה טמא
כמבואר בהמשך הגמ', כחוצה לארץ דמי.

תשמ"ח) גמ' תניתוה רבי מאיר אומר
עכו כארץ ישראל לגיטין לגיטין אין
לעבדים לא וכ"ש סוריא דמרחקא
טובא. עי' בתוס' לעיל (ב, א ד"ה ואשקלון כדרום)
מה שכתבו בביאור דברי הגמ' כאן.

תשמ"ט) גמ' עפרה טמא כחוצה לארץ.
בגמ' בע"ב מבואר דאינו ממש כחו"ל,
דבחו"ל גם האויר מטמא, ובסוריא רק
העפר מטמא.

תשנ"ג) גמ' סימן ע"ב ב"ר ר"ק. ז"ל
של"ה הק"פא, וראיתי הרבה בני אדם כשיש
סימן בגמרא אין לומדין הסימן ואין קורין
אותו, וחלילה לעשות כן, ואני חושב כי
סודות גדולות מרומזים בסימנים נוסף על
הפשוטו מה שמורה הסימן עכ"ל.

תשנ"א) רש"י ד"ה כולו עלמא לא
פליגי. דמעמא דגמ' לא משום יניקה מן
הקרקע הוא כמעשר וכשביעית. צ"ב
דהרי גם לתי' הראשון אין הטעם משום
יניקה, כדמבואר בתוס' לעיל (בסוד"ה עציץ
נקוב), ועי' בנחלת משה.

תשנ"ב) רש"י ד"ה כי פליגי בים הגדול.
איכא למ"ד שפת הים הוא הגבול וים
גופיה לאו ארץ ישראל הוא. קשה, דהרי
בהמשך הגמ' מבואר דלכ"ע שפת הים
אינו הגבול, דהרי גם לתנא קמא הים נכנס
בתוך ארץ ישראל, וכדכתב רש"י לקמן
(בד"ה נחל מצרים) דיש מקום שהים נכנס לתוך
ארץ ישראל מהלך ימים רבים. ואולי י"ל,
דכיון דעיקר הים הוא מחוצה לארץ, לא
קחשיב ליה. עי' ברש"י לעיל (ז, ב ד"ה ויהיב
תנא סימנא).

תשנ"ג) רש"י ד"ה רבי יהודה אומר. כל
הים שכנגד אויר של ארץ ישראל. אבל
היבשה שכנגד מערב ארץ ישראל (היינו היבא
שהים מתעקס), אינו נידון כחו"ל. תוס' (ד"ה רבי
יהודה אומר).

תשנ"ד) רש"י ד"ה סוריא. והוסיפה על
ארץ ישראל. מ"מ אין דינה לגמרי כארץ
ישראל כמבואר בגמ' בסמוך.

ציונים והערות

פא. מאמר תורה שבעל פה כלל יג לשונות וסוגיות.

תשנה) רש"י ד"ה כמוכר בחו"ל. דקנסינן ללוקח. והא דלא קנסינן למוכר דהוא נמי עביד איסורא, עי' בגמ' לקמן (מה, א).

תשנו) רש"י ד"ה והמביא גט מסוריא. דלא שכיחי שיירתא. הא דלא נקט רש"י הטעם דאין בקיאתן לשמה, עי' בהגהות מלא הרועים.

תשנו) רש"י ד"ה והרוצה ליכנס לה בטהרה נכנס. ולקמיה מפרש מאי היא. פי' כיון דגזרו טומאה על סוריא, א"כ איך אפשר להיכנס בה בטהרה.

תשנה) תוד"ה כל ששופע ויורד מטורי אמנון. ונראה לר"י וכו'. עי' במהרש"א למה לתוס' לא קשה מה שהקשו על רש"י. פב

תשנט) תוד"ה רבי יהודה אומר כל שכנגד ארץ ישראל וכו'. שא"ל רבינו פטר... דבזמן הזה היה להתחייב. ברש"ש מגיה, היה "לנו" להתחייב, וכן היא הגירסא בתוס' הרא"ש.

תשס) בא"ד שאנו במערבה של ארץ ישראל. בהגהות יעב"ץ הקשה, דר"ת ותלמידיו היו בארץ צרפת ואין ממנה שום מקום כנגד ארץ ישראל.

תשסא) בא"ד אבל קשה וכי רבי יהודה היה מכיר בכל ארץ ישראל שעד אוקיינוס שכולם היו בקיאתן לשמה או שעדים מצויין לקיימם שאין צריך לומר

בפני נכתב. קשה, כיון דחו"ל קבעו ארץ ישראל, וכי צריכין לבדוק בכל עיר ועיר אם הם בקיאתן לשמה או מצויין לקיימו. ועי' באוצר מפרשי התלמוד הערה 42 בשם תפארת יעקב.

תשסב) בא"ד לכך י"ל דלא כבשו הכל עולי בבל. זהו תי' על הקושיא הראשונה, דבאמת קיימא לן כרבי יהודה, וגם לרבי יהודה אין דינו כארץ ישראל לא לענין מעשר ולא לענין גט, כיון דלא כבשוה עולי בבל (וכמו שכתב ר"ת לעיל ב, א). מהר"ם שיף.

והשתא נמי לא קשה קושיא השניה וכי רבי יהודה היה מכיר בכל ארץ ישראל וכו', דהרי באמת צריכין לומר בפ"נ ובפ"נ.

תשסג) בא"ד כדכתיב עד הים הגדול וכו'. צ"ב כוונתם, ומה הראיה מזה ועל מה הוצרכו ראיה, ועי' במהר"ם שיף.

תשסד) תוד"ה המוכר עבדו לסוריא מהו. אין לומר דבגט פשיטא להו דהוי כחוצה לארץ וכו'. פי' הא דבעו מיניה רק במוכר עבדו, אין הטעם משום דבגט פשיטא להו דהוי כחוץ לארץ וכו'.

והנה לא מבואר בדבריהם מה היה סבירא להו גבי גט. ובמהר"ם מפרש ב' אופנים, או דבגט פשיטא להו דהוי כארץ ישראל, או דבשניהם מספקא להו, אלא דבעו מיניה רק חדא.

ציונים והערות

פב. מש"כ המהרש"א דמ"ה לא ניתא להתוס' למינקט מטורא דאמנון משום שהוא רחב, צ"ב דהרי קפלוריא ג"כ רחב.

תשעא) גמ' ת"ר עבד שהביא גיטו וכו'. עי' רש"י. אבל בארץ ישראל פשיטא דאינו נאמן וצריך עדים על חלק הממון, רק בחו"ל יש צד לומר דכיון דנאמן על השחרור נאמן גם על הממון, וכמבואר בהמשך הגמ'.

תשעב) גמ' ת"ר עבד שהביא גיטו... עצמו קנה נכסים לא קנה. צ"ב, דכשקנה עצמו יש בו גם חלק ממונות, ובשלמא על החלק של חיוב מצות, נאמן כמו באשה וכמו שכתבו התוס' לקמן (ט, א ד"ה שוו למוליק ולמביא), אבל על חלק הממונות, האיך נאמן ומאי שנא מנכסים דלא קנה. וי"ל דהנאמנות הוא לגבי חלק האיסור, וחלק הממונות ממילא נפקע. וע"ע באוצר מפרשי התלמוד הערה 188.

תשעג) גמ' איבעיא להו כל נכסי קנויין לך מהו אמר אביי מתוך שקנה עצמו קנה נכסים אמר ליה רבא בשלמא עצמו ליקני וכו'. ברש"י מבואר דהשאלה היא אם אמרינן פלגינן דיבורא או לא, ואביי פשיט דלא פלגינן דיבורא ונאמן על שתיהם. ולפיי"ז צ"ב קושית רבא, דהרי אביי נמי מודה לטענת רבא דעל עצם הנאמנות יש לחלק ביניהם, אלא דאביי ס"ל דמכח הדין דלא פלגינן דיבורא נאמן על שתיהם, וא"כ הו"ל רבא למימר בהדיא דלא פלגינן דיבורא כיון דזה עיקר מחלוקתם.

גם צ"ב קושית רבא הב', מה הקשה לו שוב כיון דסברת מחלוקתם לא נשתנה א"כ למה חוזר שנית על קושייתו.

תשסה) בא"ד דא"כ הוי סברתם איפכא ממה דפשיטא ליה לרבי חייא בר אבא. פי' ולא מסתבר לומר כן.^{פג} והא דהוי סברתם איפכא, עי' במהר"ם.

תשסו) תוד"ה בשלשה דרכים שוותה סוריא. נקט שלשה לשון זכר. עי' במסורת הש"ס, ועי' במהרש"א ביתר ביאור.

דף ח' ע"ב

תשסז) גמ' כקונה בפרוארי^{פד} ירושלים. צ"ב למה נקט דוקא ירושלים ולא כסתם ארץ ישראל וכמו באינך.

תשסח) גמ' חייבת במעשר ובשביעית כארץ ישראל. מפרש רק אלו הג' דשוות כארץ ישראל.

תשסט) גמ' בשידה תיבה ומגדל. והשידה תיבה ומגדל לא נטמאין בארץ העמים, דמיירי במחזיק ארבעים סאה בלח דהם כוריים יבש, דאינם מקבלים טומאה, דבעינן דומיא דשק דמיטלטל מלא וריקן. עי' רש"י בעירובין.

תשע) גמ' משום ישוב ארץ ישראל לא גזור רבנן. פירש"י ליישב ישראל בה. וקשה דהרי אסור לדור שם, וכדאמרי' לעיל דשוה לחו"ל דמוכר עבדו יצא לחירות ועפרה טמא כחו"ל, א"כ מה שייך ישוב ארץ ישראל.

צינונים והערות

פג. וכן מצינו בתוס' לקמן (סד, ב ד"ה כל שמבנות. ועד, ב ד"ה אדמיפלגו).

פד. כ"ה לשון הפסוק במלכים ב כג, יא, אֲשֶׁר בַּפְּתָרִים.

לומר דשוה לארץ ישראל, דהרי גם בחו"ל יכול ליכנס בה בטהרה ע"י שידה תיבה ומגדל. ועי' בתוס'.

תשעט) רש"י ד"ה רבי מטמא. אינו אהל בשעת טלמוולו. משמע דבשעה שמונח בארץ מיקרו אהל. ובתוס' עירובין (ל. ב) כתבו להיפוך. ועי' בתוס' הרא"ש כאן.

תשפ) רש"י ד"ה דגזרו על גושה. מנע ומשא ולא אודה. פי' הא דגזרו על גושה, הוא רק טומאת מגע ומשא ולא אהל, אבל אח"כ גזרו על אוירה. ועי' במהר"ם שיף כוונת רש"י בזה.

תשפא) רש"י ד"ה עבד שהביא גיטו. ממדינת הים וצריך לומר בפני נכתב כאשה המביאה גיטה. לקמן בסוף פ"ב (כד. א) מבואר, דאשה שמביאה גיטה בעצמה, אינה צריכה לומר בפני נכתב, רק באופן דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכו', ועי' ברעק"א.

תשפב) רש"י ד"ה כל נכסי מהו. דלא פלגינן דיבוריה. עי' מה שכתבתי בגמ' (אות תשעד).

תשפג) רש"י ד"ה לא יצא בן חורין. דבשלא מא רישא דלא גלי דעתיה דנחית לשוורא וכו'. ברש"י לקמן (ד"ה התם) מבואר, דהך טעם הוא רק למסקנת רב אשי, דטעמא דרבי מאיר דכיון דשייר לאו כרות גיטא הוא, אבל עכשיו בההו"א הטעם הוא משום דלא פלגינן דיבורא. עי' בתוד"ה הלכה כרבי מאיר.

תשפד) בא"ד אבל הכא דנחית לשוורא. עי' במהרש"א בתוס' לקמן (ט. א ד"ה הלכה כרבי מאיר) מה שכתב בביאור סברת רש"י.

תשעד) גמ' כמאן כרבי שמעון דאמר פלגינן דיבוריה. ז"ל קובץ שיעורים (ח"ב סימן ג אות יז), והנה בענין פלגינן דיבורא מצינו שני דינים:

א) פלגינן דיבורא. שאנו מקבלין מקצת דיבורו ולא כולו, כגון באומר פלוני רבעני לרצוני, אנו מאמינים לו על פלוני שרבע, ולא על עצמו שנרבע, וכן באומר גרשתי למפרע, למ"ד פלגינן, אנו מקבלין דיבורו שאמר גרשתי, ומה שאמר שהיה למפרע, אינו נאמן, והוי כאילו אמר גרשתי סתם.

ב) פלגינן נאמנות. כגון באב שאומר בני זה בן י"ג שנה, נאמן להקדשות ואינו נאמן למכות ולעונשין, וכן בע"א אומר מת פלוני, נאמן להתיר את אשתו ואינו נאמן להוריד קרוב לנחלה. והיינו דלענין אחד אנו מקבלין את כל דבריו כמו שאמר, ולענין אחר אין מקבלין דבריו כלל.

תשעה) רש"י ד"ה כקונה בפרוארי ירושלים. לקמיה מפרש לה. דמפרש הגמ' למאי הלכתא דינה כארץ ישראל.

תשעו) רש"י ד"ה כיבוש יחיד. וכבשוה לצורך כל ישראל. זה טעם ב'.

תשעז) בא"ד קודם חלוקה. נראה דזה הוא טעם למה הוי לכל ישראל, כיון דהיה קודם חלוקה ונחלק לכולם, אבל סוריא לא נחלק לכולם.

תשעה) רש"י ד"ה בשידה תיבה ומגדל. ונושאים אותה באויר וכו'. פי' ואינו נוגע בהעפר, והאויר אינו מטמא, משא"כ בארץ העמים דגזרו על אוירו, וא"כ אפילו אינו נוגע, מ"מ כיון דהוי אוהל זרוק וס"ל לרבי דלא שמייה אהל, נטמא מאוירו, אבל לרבי יוסי ברבי יהודה דס"ל דאהל זרוק שמייה אהל, לא שייך

ראשו ורובו דנקל הוא להוציא בקרון
ובספינה עכ"ל.

תשצא) בא"ד וכן משמע הלשון קצת
דקאמר ואפילו רבי לא קא מטמא.
דאל"כ הול"ל עד כאן לא קאמר וכו'.
ובתוס' הרא"ש הלשון "דקאמר ואפילו רבי
לא מטמא, משמע דמהדר לאוקמה אף
כרבי".

תשצב) בא"ד ומשמע דכרבי יוסי
אתיא בפשיטות טפי. במהרש"א הקשה,
דלמה אתיא בפשיטות טפי, אדרבה לרבי
אפשר לאוקמי בב' אופנים, דהיינו בין
בשידה תיבה ומגדל ובין ברוכב על הסוס,
ולרבי יוסי רק ברוכב על הסוס.

תשצג) בא"ד ומיהו על כרחך וכו'. פי'
כיון דמיירי אפילו בקרון או רוכב על
הסוס, א"כ על כרחך אין הטעם משום
אהל זרוק, וא"כ לרבי יוסי נמי הטעם כמו
לרבי דעל אורא לא גזרו.

תשצד) תוד"ה אלא בארץ העמים
דגזרו על גושה ועל אוריה. והא
דמיבעיא לן בנזיר בפרק כהן גדול (דף
נז:) ארץ העמים משום גושה גזרו עליה
או משום אוריה גזרו. פי' מאי קמבעיא
ליה, תפשוט ליה מהכא דגזרו גם על
אוריה.

תשצה) בא"ד הכי פירושו משום גושה
וכו'. פי' הא דמיבעיא שם "או משום
אוריה גזרו עליה", אין הכוונה אם גזרו על
אוריה, דהרי מבואר כאן להדיא דגזרו על
שניהם, אלא הבעיא הוא, הא דגזרו על

תשפה) תוד"ה בשידה תיבה ומגדל.
ונראה שרוצה לפרש שידה תיבה
ומגדל דוקא. משום דהוי אהל, ולאפוקי
רוכב על סוס דאע"פ שאינו נוגע בעפר,
מ"מ הוי באוירו, כדמבואר בהמשך
דבריהם.

תשפו) בא"ד דהא הוא מטהר אפילו
בארץ העמים. כיון דס"ל דאהל זרוק
שמיה אהל.

תשפו) בא"ד דעל כרחך שידה תיבה
ומגדל לאו דוקא נקט אלא משום
דנקמיה^פ בכרייתא. והא דנקט בכרייתא
שידה תיבה ומגדל, משום דרצה לאשמעינן
מחלוקת רבי ורבי יוסי ברבי יהודה באוהל
זרוק, מהרש"א ומהר"ם שיף.

תשפה) בא"ד כיון דסבר רבי אהל
זרוק לא שמיה אהל. פי' וא"כ על כרחך
אין הטעם משום דהוי אהל בפני עצמו,
אלא משום דלא גזרו על אוריה, וא"כ מה
לי שידה תיבה ומגדל ומה לי רוכב בקרון.
מהר"ם שיף.

תשפט) בא"ד וכדמוכח דמסיק וכו'. זה
עוד ראייה דשידה תיבה ומגדל לאו דוקא
אלא ה"ה דרוכב על הסוס נמי טהור. נחלת
משה (ד"ה בא"ד דהאי ע"כ).

תשצ) בא"ד והרוצה ליכנס לה בטהרה
היינו בקרון או רוכב על הסוס משא"כ
בארץ העמים. והא דלא מועיל קרון
בארץ העמים אע"פ שאינו מאהיל, כתבו
התוס' בנזיר (נה, א ד"ה והתניא) וז"ל, מכלל
דבקרון ובספינה טמא אע"פ שלא הוציא

תתא) בא"ד אי נמו אי משום מאהיל וכו'. הלשון צ"ב. ובתוס' הרא"ש הגירסא, ור"ת השיב לו דההיא כרבי שמעון וכו'. וכע"ז איתא בתוס' שבת טו, ב.

תתב) בא"ד ותו לא. נראה דכוונתם כהא דאיתא בסוכה (לו, ב) ותו לא מידי, ופירש"י שם, ותו לא מידי, אין לדון אחר דבר זה.

תתג) תוד"ה אע"ג דאמירה לעכו"ם שבות משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו רבנן. אבל משום מצוה אחרת לא היינו מתירין אמירה לעובד כוכבים במלאכה דאורייתא. וטעם הדבר כתב הריטב"א במס' ראש השנה (לב, ב), דדוקא גבי יישוב ארץ ישראל שהיא מצוה קיימת לעולם, והוא תועלת לכל ישראל שלא תשתקע ארץ קדושה ביד ערלים.

תתד) בא"ד ההוא ינוקא דאשתפיד חמימיה. שהיו רוצין למולו והחמו לו חמין מבערב ונשפכו היום. רש"י עירובין (סז, ב גבי עובדא דהביאו התוס' בהמשך דבריהם).

תתה) בא"ד לישויליה לאמיה אי צריכא. לצורכה חמין, נחים ליה נכרי אגב אימיה. רש"י עירובין (סח, א).

תתו) בא"ד ולכאורה משמע דביום המילה היה. ז"ל התוס' בעירובין (סז, ב ד"ה והא לא ערבינו), קודם מילה היה כדפירש בקונטרס, וכן משמע, מדמדמה הך אמירה להזאה שהיא משום מצוה לעשות פסח, אבל לאחר מילה ומשום סכנה, על זה לא

אזירה, מאיזה טעם גזרו על אזירה, האם משום דמאהיל על הגוש, וא"כ יכול ליכנס שם בשידה תיבה ומגדל, או משום אור (שלא יצא מארץ לחו"ל. תוס' שם) ואינו יכול ליכנס בשידה תיבה ומגדל.

תשצו) בא"ד או דילמא על האזיר עצמו ולא יוכל להכנס שם בשום ענין. דלגבי אור אינו מועיל תיבה, עי' במהר"ם. ועי' בנזיר נה, א ברש"י ברה"ע.

תשצו) תוד"ה דגזרו על גושה ועל אזירה. הקשה הרב רבי יעקב דאורליינ"ש דבמסכת אהלות (פ"ב משנה ג) תנן ואלו מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין באהל עצם כשעורה וארץ העמים. בנזיר (נד, ב ד"ה ארץ העמים) ביארו התוס' קושיתם יותר וז"ל, והקשה... והכא משמע דפשיטא לן דמטמא באהל כי מאהיל מיהא על גושא בלא הפסק שידה תיבה ומגדל.

תשצח) בא"ד ותירין דמיירי בעפר הבא מחו"ל והמאהיל פו עליו דלא מטמא דמשום אור עצמו גזרו ולא משום מאהיל על הגוש. עי' במהרש"א מה שהקשה על זה.

תשצט) בא"ד ואין לשון ארץ העמים משמע כן. דהו"ל עפר ארץ העמים.

תת) בא"ד אך יש לומר דאירי כגון שיש דף וכו'. פי' הא דתנן התם דארץ העמים אין מטמא באהל, מיירי בהך גוונא.

היה אומר והא לא ערבינן, דבפקוח נפש הזריז הרי זה משובח כדאמרין פרק בתרא דיומא (דף פד:).

תתו) בא"ד וע"י עובד כוכבים איירי התם וכו'. פי' ודוקא על ידי גוי היה מתיר התם (עי' במהר"ם ההכרח לזה), ואעפ"כ להתינוק עצמו לצורך מילה לא היה מותר, אלמא דאפילו לצורך מצוה לא התירו אמירה לעכו"ם.

תתח) בא"ד והא דאמר בסוף מפנין עד מתי פתיחת הקבר וכו'. דאיתא התם (קכח, ב), אמר רב יהודה אמר שמואל, חיה (יולדת. רש"י), כל זמן שהקבר (כית הרחם. רש"י) פתוח, בין אמרה צריכה אני בין לא אמרה צריכה אני, מחללין עליה את השבת. ובתר הכי קאמר הגמ' עד מתי פתיחת הקבר, אביי אמר וכו'.

תתט) בא"ד וכו'הו ס"ל כנהרדעי דאמרי חיה ג' שבועה ושלושים. ז"ל רש"י שם, חיה ג' ימים וז' ימים ול' יום. הוזכרו בה לחילוק הלכות חילול שבת, ל', מז' עד השלמת ל', וכן ז', מג' עד השלמת ז'.

תתי) בא"ד ודוחק לומר דמעת לעת בעינן. פי' דילמא ע"י עכו"ם מותר לצורך מילה אפילו להתינוק, והא דהוצרכו לישאל לאמו, משום דלאמו מותר ע"י ישראל כיון דהיה תוך ז' מעת לעת. מהר"ם.

תתיא) תוד"ה הדר אמר אביי. פי' לא משום קושיא דרבא חזר בו דאביי לא חשיב ליה פירכא... דאקושיא דרבא לא משני מידי. הם ב' דברים, דמקודם כתבו הטעם למה לא חזר משום קושיא דרבא, משום דאביי לא חשיב ליה פירכא, ואח"כ

כתבו מה ההכרח דלא חזר, דהרי אקושיא דרבא לא משני מידי, ובתוס' הרא"ש מוסיף "דהשתא נמי קשיא ליה כדמעיקרא".

תתיב) בא"ד אלא נראה לו סברא לומר טפי דבתרווייהו לא קנה וכו'. וצ"ב סברת ההו"א, ועי' באוצר מפרשי התלמוד הערה 211 212.

תתיג) בא"ד דיד בעל השטר על התחתונה. משום דהוי מוציא מחבירו ועליו הראיה. רש"י מנחות (קט, א ד"ה בעל השטר).

דף ט' ע"א

תתיד) גמ' אע"פ שקילס... הלכה כרבי מאיר דתניא כשנאמרו וכו'. תיבות "הלכה כרבי מאיר" לכאורה הול"ל אחר "דתניא".

תתיו) גמ' הלכה כרבי מאיר. היינו תנא קמא דרבי שמעון, ואע"ג דלא מוזכר שם רבי מאיר, סתם משנה רבי מאיר.

תתיז) גמ' אלא אמר רב אשי התם היינו טעמא משום דלאו כרות גיטא הוא. היינו דוקא אליבא דרבא, אבל אביי אומר דפליגי בפלגינן דיבורא דאל"ה כמאן ס"ל.

תתיז) גמ' ואלא ערער תרי תרי ותרי נינהו. ר"ל ומה מועיל קיום. מהר"ם.

תתיח) גמ' אלא ערער דבעל. ואע"ג דבעל נמי הוי רק חד, עי' באוצר מפרשי התלמוד הערה 196 למה נאמן. ובתוס' כתבו דה"ה ערער דלקוחות. וצ"ב מאי אולמא דלקוחות.

תתיט) מתני' המביא גט ממדינת הים... אם יש עליו עדים יתקיים בחותמו. הלשון אם יש עליו עדים צ"ב, דמשמע דיכול להיות שאין עליו עדים, ובתוס' יו"ט כתב וז"ל, דקי"ל עדי מסירה כרתי, כדפי' הר"ב במשנה ד' פ' דלקמן וכדתנן במשנה ג' פ"ד ובמשנה ד' פ' בתרא עכ"ל. פי' ואליבא דרבי אלעזר דס"ל עדי מסירה כרתי, א"כ לא מעכב עדי חתימה (עי' לעיל ג, ב תוד"ה רבי אלעזר אומר).

ובנחלת משה הקשה, דהמביא גט ממדינת הים ואין שם עדי חתימה, אינו נאמן לומר שליח בעל אני, עיי"ש ראיתו.^{פז}

ובתפארת יעקב הקשה, דמהלשון ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם נמי משמע דיש עליו עדים.

תתכ) מתני' המביא גט... יתקיים בחותמו. בגמ' לעיל (ה, א) פריך לרבא ניחא ולרבה קשיא, ועי' ברשב"א שם דלכאורה לרבא קשיא מה החידוש בזה.

תתכו) מתני' אחד^{פח} גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוו למוליך ולמביא. הטעם דשוו, כתב בתוס' יו"ט וז"ל, דבעינן נמי לשמו כמ"ש הרמב"ם בפ"ו מהל' עבדים, בגט אשה הוא אומר וכתב לה לשמה, ובגט שחרור הוא אומר או חפשה לא נתן לה עד שיכתב לשמה ע"כ. ולמ"ד טעמא משום קיום, ודאי דבעי קיום, מידי דהוי אשאר שטר עכ"ל.

תתכב) מתני' אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוו למוליך ולמביא. יש בזה שני דינים חומרא וקולא, ורש"י קאי על החומרא וקושית התוס' קאי על הקולא, עי' מה שכתבתי בתוס' (אות תתכב).

תתכג) גמ' מאי אינו יכול לומר אי"מא חרש. עי' בתוס' לעיל (ה, א ד"ה אילימא) למה נקט הגמ' דוקא חרש ולא אלם או שלא ראה כתיבת הגט.

תתכד) גמ' מאי אינו יכול לומר אי"מא חרש. דתנן במס' תרומות (פ"א מ"ב), חרש שדברו בו חכמים בכל מקום, שאינו לא שומע ולא מדבר, וכתב בפ"י הרע"ב וז"ל, שנולד חרש ממעי אמו, וכיון שלא שמע מעולם מה שמדברים לו א"א לו שידבר עכ"ל.

תתכה) גמ' הכא במאי עסקינן כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר וכו'. לעיל (ה, ב ד"ה יטלנו) הוכיחו התוס' מכאן, דמועיל אמירת בפ"נ אפילו לאחר הנתינה בתוך כדי דיבור.

תתכו) גמ' הכא במאי עסקינן כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש. הך אוקימתא הוא דוחק, דהרי צ"ל בתוך כדי דבור של הנתינה, ועי' מה שכתבתי לעיל (אות תתכו).

תתכז) גמ' שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם

ציונים והערות

פז. וכן כתב הפני יהושע לעיל (ג, א על תוד"ה מאן תנא) העתקתי דבריו שם (אות רנח). וע"ע באוצר מפרשי התלמוד לעיל (ד, ב הערה 43).

פח. הלשון "אחד" "ואחד" צ"ב, ועי' בתפארת יעקב.

עד שנתחרש. פי' ואינו שומע ואינו מדבר.

ואם נאמר דגם מי שנעשה חרש אע"פ שלא נולד כן, נמי דינו כשוטה (עי' מה שכתבתי לעיל אות תתכד בשם הרע"ב), צ"ל דדוקא שכבר נתנו לה אלא שלא אמר בפ"נ ובפ"נ, אבל אם לא הספיק ליתנו עד שנתחרש, אינו יכול ליתן אחר שנתחרש כדמבואר לקמן (כג, א) דבעינן תחלתו וסופו בכשרות.

תתכה) רש"י ד"ה עד שיאמר. אפ"ה הוא בן חורין דהוא לאו קרקע הוא. צ"ב למה לא נימא הכא דעבד הוקשו לקרקעות, ועי' בתוס' (ד"ה התם משום דלאו כרות גיטא).

תתכט) בא"ד אלמא פלגינן דיבורא דהא כל נכסי קאמר ליה ולא קנה אל"א את עצמו. אבל אי קנה גם שאר נכסים, אע"ג דלא קנה כולם, דהרי שיר מקצת, לא מיקרי פלגינן דיבורא, וכן משמע נמי ברש"י בסמוך ד"ה התם. ועי' באריכות בנחלת משה על הגמ'.

תתל) רש"י ד"ה התם. דהא כי נמי הזכיר שם שיוור קרקע פלוני דליכא פלוגתא דדיבורא. כיון דהוא בעצמו הוציא הך קרקע.

תתלא) בא"ד דהא כי נמי הזכיר וכו'. זה טעם אחר ממה דאיתא בגמ'. עי' במהר"ם שיף (ד"ה לכאורה).

תתלב) בא"ד וכיון דאיכא למימר... לאו כריתות גמור הוא. לכאורה לפי"ז בלא טעם כריתות אינו משוחרר משום ספק. וי"ל דמעיקר הדין אין כאן חשש, דמהיכי תיתי לומר כן, מ"מ בכריתות הוי חסרון דלאו כריתות גמור הוא.

תתלג) בא"ד לאו כריתות גמור הוא. עי' בתוס' שיטת רש"י בשינוי קצת.

תתלד) רש"י ד"ה דרבי יוחנן לא איתפרש היכא. עי' תוס'.

תתלה) רש"י ד"ה שווי למוליך ולמביא. לומר בפני נכתב. הא דלא נקט רש"י גם בפני נחתם, עי' בהגהות חשק שלמה.

תתלו) רש"י ד"ה חוץ מחרש שומה וקטן. שאין בהם דעת ואין שליחותן שליה לגרש. והטעם מבואר ברש"י לקמן (כג, א ד"ה דלאו בני דעה נינהו).

תתלז) תוד"ה לעולם הוא בן חורין. דיד בעל השטר על התחתונה. משום דהוי מוציא מחבירו ועליו הראיה. רש"י מנחות (קט, א ד"ה בעל השטר).

תתלח) בא"ד אפילו אין שם אל"א אותה העיר או אותה שדה זכה עבד בנכסים וקנה עצמו בן חורין. הך זכה עבד בנכסים קאי אהיכא דיש שם נכסים חוץ מאותה העיר. מהר"ם עיי"ש. וכ"ה במהרש"ל.

תתלט) בא"ד והוה אמינא כשאמר חוץ מבטל דיבורו מה שאמר כל נכסי. דכיון דאין לו נכסים חוץ מאותה העיר או השדה, ואותה שיר, א"כ נימא דבטל דיבורו שאמר כל נכסי, וגם העבד עצמו לא יצא לחירות. ועי' בנחלת משה.

תתמ) בא"ד קמ"ל דאפ"ה יצא לחירות דפלגינן דיבורא. צ"ב, דלכאורה באופן כזה לא מצינו פלגינן דיבורא, עי' מה שהעתקתי לעיל (אות תשעד) לשון הקובץ שעורים.

תתמא) תוד"ה הלכה כרבי מאיר. ולרבי מאיר ס"ד דסבר דלא פלגינן דיבורא. פי' דהרי למסקנא קאמר רב אשי דהטעם של רבי מאיר הוא משום דלאו כרות גיטא, אלא עכשיו בהס"ד סבר המקשן דהטעם דרבי מאיר הוא משום דלא פלגינן דיבורא.

תתמב) בא"ד דמדקאמר רבי שמעון לעולם משמע אפילו באותו ענין וכו'. כדמבואר בתוס' לעיל.

תתמג) בא"ד אפ"ה יצא לחירות. תיבת "אפ"ה" לכאורה מיותר.

תתמד) בא"ד ולפי"ז באין לו אלא אותה העיר דלא שייך למימר מדנחית לשוורא שויר נמי עבד. דא"כ מה הקנה לו. מהר"ם.

תתמה) בא"ד ואין משמע כן בתוספתא כדפירש'. דמתוספתא שהביאו התוס' לעיל (בד"ה לעולם) משמע, שרק רבי שמעון סובר דבאין לו אלא אותה העיר הוי בן חורין, אבל לפי רבי מאיר לא הוי בן חורין. נחלת משה.

תתמו) בא"ד ואדרבה רבי מאיר לא פליג אלא ביש לו שאר נכסים. משום דאמרינן דנחית לשוורא כדכתבו לעיל. והיינו לשיטת רש"י דבאין לו אלא אותו העיר לא שייך לומר מדנחית לשוורא דא"כ מה נתן לו.

תתמוז) בא"ד ולשון אפילו אינו מיושב. עי' בנחלת משה.

תתמח) תוד"ה ואינו חוזר בעבד. וא"ת ואמאי יצא בן חורין הא מתנת שכיב

מרע הוא ולא קנה אלא לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה. קשה, דהרי בגמ' מבואר הטעם משום דיצא עליו שם בן חורין. ועי' במהרש"א ובמהר"ם שיף. וע"ע באוצר מפרשי התלמוד.

תתמט) בא"ד הא מתנת שכיב מרע הוא ולא קנה אלא לאחר מיתה. עי' בתוס' לקמן יד, ב ד"ה הא בשכ"מ בסוף דבריהם וצ"ע.

תתנ) תוד"ה פמוך אהני. ולוקמה בחזקת אשת איש. צ"ב למה הוצרך לזה, והרי בלא"ה כיון דהוי תרי ותרי הוי ספק, ואינה מגורשת. ועי' במהרש"א.

תתנא) תוד"ה אלא ערער דבעל. וה"ה ערער דלקוחות וכו'. ואע"ג דלקוחות טענינן מזויף אפילו בלי ערעור, כדמבואר לעיל בתוס' (ב, א ד"ה ואם יש עליו עוררין), עי' באוצר מפרשי התלמוד הערה 220 בשם פני משה (על הירושלמי) דפליגי בזה, ולמאן דס"ל דטענינן מזויף אה"נ דלא מוסיפין ערעור דלקוחות.

תתנב) תוד"ה שווי למוזיקי ולמביאי. וא"ת בשלמא באשה הוי משום עיגונא וכו'. בר"ן מבואר יותר קושית התוס', וז"ל, ואם תאמר בשחרורי עבדים נבעי ב' עדים, דהא בין לרבה בין לרבא משום עיגונא הקלו, ובעבד ליכא למימר הכי.

תתנג) בא"ד דאי משום דאסור בבת חורין ובשפחה. דכל זמן שלא נתקיים השטר הוי משוחרר מספק ואסור בשניהם.

תתנד) בא"ד לא ליתביה וכו'. פי' דבמקום שתקנו דהמביא גט שחרור ממדינת הים צריך שיאמר בפ"נ, יתקנו

דף ט' ע"ב

תתנח) גמ' אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים. לרש"י דס"ל דעכו"ם כשרין לעדות מן התורה^פ הכי פירושו, אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים, ועכו"ם לאו בר שטרא הוא^ג, מ"מ כיון שעולין בערכאות, כשירין משום דינא דמלכותא דינא. ולתוס' ה"פ, אע"פ דעכו"ם פסול לעדות, מ"מ כיון שנעשו בערכאות כשר.

תתנח) גמ' וכדברי רבי מאיר בארבעה. ז"ל הריטב"א, הא דאמרינן וכדברי רבי מאיר בארבעה, לאו אליבא דרבי מאיר קאמר, אלא אי סבירא לן כרבי מאיר [בהא דחוב הוא לעבד שיצא מיד רבו לחירות] קאמר, תדע דלקמן מוקמינן הא דערכאות כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי וא"כ לרבי מאיר דלא ס"ל הכי, לא הויין אלא ג', אלא שמע מינה כדפרישית, ודייקא נמי דקתני וכדברי רבי מאיר ולא קתני ולרבי מאיר עכ"ל.

ועי' בתוס' בסמוך (ד"ה בעדי מסירה ור"א היא), ומה שכתבתי שם (אות תתקכח).

תתנח) גמ' אלא לרבי מאיר מנינא למעוטי מאי^{צא} למעוטי הא דתניא עדים שאין יודעים לחתום וכו'. פי' דרבי מאיר סבר כרשב"ג דרק בגיטי נשים מקילין אבל לא בשחרורי עבדים, ומנינא בא לאפוקי מתנא קמא דרשב"ג דמשהו גם בהא.

והנה למסקנת הגמ' דמילתא דאיתיה בשטרות לא קתני, לכאורה ליכא למימר

דהמביא גט שחרור לא ימסור להעבד אם אינו מקויים.

ואין לומר דעשו התקנה היכא דכבר מסרו לו, דהלשון משמע דכל מביא יאמר ואפילו לכתחילה יכול למסרו ולומר. ועוד, דאם לכתחילה אין למוסרו, לא הוצרכו לחשוש למילתא דלא שכיחא דלא ידע השליח מהתקנה וימסור. וע"ע באוצר מפרשי התלמוד הערה 13.

תתנח) בא"ד לא ליתביה... ולא יאסר בשפחה. במהר"ם שיף (בע"ב על רש"י ד"ה בגיטי נשים) הקשה, לדברי התוס' לקמן (בע"ב ד"ה לא יתנו), דלרבנן דס"ל דזכות הוא לעבד שיצא מיד רבו לחירות, ומיד שקבל השליח הגט שחרור, זכה בו עבור העבד ויצא העבד לחירות מן התורה ונאסר בשפחה, א"כ מה הקושיא לא ליתביה ולא יאסר בשפחה, הא אפילו אם לא יתן לו השליח הגט שחרור, כבר נאסר בשפחה. וע"כ כתב, דקושית התוס' היא רק אליבא דרבי מאיר, דס"ל דחוב הוא לעבד שיצא מיד רבו לחירות, וא"כ עדיין לא נשתחרר העבד עד קבלתו הגט. וכן איתא בפני יהושע. ועי' בביאור על המהר"ם שיף.

תתנח) בא"ד וי"ל דחשיב עיגון וכו'. עי' מה שכתבתי לקמן (אות תתפג).

תתנח) בא"ד דחשיב עיגון הא דאסור בבת חורין ומה שאינו מתחייב במצות. קשה דהרי אמרינן לקמן (יג, א) דעבדא בהפקירא ניחא ליה, ומה עיגון יש בזה.

ציונים והערות

פט. עי' מה שכתבתי ברש"י (אות תתטט).

צ. עי' מה שכתבתי לקמן (אות א"ה) בשם הקצות החשן.

צא. לכאורה אין זה קושיא כל כך, דאיכא למימר דכיון דרבנן הזכירו שלשה אמר וכדברי רבי מאיר בארבעה.

וצ"ב דא"כ למה לא קאמר הגמ' כל השטרות לא יתנו לאחר מיתה.

תתסח) גמ' מילתא דאיתיה בשטרות לא קתני. לפי"ז לא אפשר לומר כדאמרינן לעיל דמנינא דרבי מאיר בא למעוטי עדים שאין יודעים לחתום וכו', דהרי זה ג"כ איתיה בשאר שטרות. ועי' במהר"ם שיף (ד"ה מקרעין).

תתסו) גמ' ששלח רבי אלעזר לגולה משום רבינו. ברשב"ם בכבא בתרא (קלה, ב) כתב דהיינו רב.^צ

תתסז) גמ' שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין. ה"ה אפילו כבר כתב מחיים ג"כ אין נותנין (וכן איתא בשו"ע), אלא אגב דנקט כתבו ותנו, תנא נמי אין כותבין ונותנין.

תתסח) גמ' ותו... והאיכא מחובר. עי' בתוס' לעיל (ב, ב) מה שהוכיחו מזה.

תתסט) גמ' כי קתני פסולא דרבנן דאורייתא לא קתני. ההסבר בזה איתא בפני יהושע, דפסולא דאורייתא פשיטא דשוין דהרי גמרינן לה לה מאשה, אבל בפסולא דרבנן איכא למימר דלא החמירו בעבד כמו באשה.

תתע) גמ' והא ערכאות של עובד כוכבים דפסולא דאורייתא הוא. עי' רש"י ד"ה פסולא דרבנן.

דמנינא אתי למעוטי מתנא קמא, דהרי גם לתנא קמא לא שייך לומר שווי גיטי נשים לשחרורי עבדים דהרי בכל השטרות הדין כן, ועי' במהר"ם שיף.

תתסא) גמ' עדים שאין יודעים לחתום מקרעין להם נייר חלק וממלאין את הקרעים דיו. צ"ב דא"כ לא שייך שיתקיים בחותמיו, דהרי אין כאן שום חתימה, דרק שמותן כתוב כאן והאיך שייך להכיר שזה כתב ידם.^צ

ובחזון איש הקשה עוד וז"ל... וגם לא יתכן שהיה מצוי חתימתן ע"י קרעים עד שידעו חתימתן ולא יוכל לטעון מזויף וכו' וכ"ז צריך רב עכ"ל. פי' דאפילו נימא דאפשר להכיר חתימתן, מ"מ לא מסתבר דימצאו עדים שיכירו חתימתן, דמסתמא אין מצוי חתימתן בשוק, וא"כ אין ידוע חתימתן לאנשים אחרים.

תתסב) גמ' אמר רשב"ג כמה דברים אמורים בגיטי נשים אבל שחרורי עבדים וכו'. עי' מה שכתבתי ברש"י (אות תתפג).

תתסג) גמ' קרייה מאן דכר שמיה וכו'. לכאורה אין זה נוגע לכאן.^צ

תתסד) גמ' מילתא דאיתיה בשטרות לא קתני. פי' והך דלא יתנו לאחר מיתה, נוהג בכל השטרות כדמבואר ברש"י (ד"ה מילתא דליתיה).

ציונים והערות

צב. עי' בתוד"ה מקרעין בסוף דבריהם שהקשו כן בשם הירושלמי, שם הקשו קצת בסגנון אחר אבל היא היא, ועי"ש בתוס' הרא"ש האין שמסביר קושית הירושלמי.

צג. גם לקמן יט, ב מקשה הגמ' כן, ושם מרחיב הגמ' להביא גם הת"י דרשב"ג וצ"ב.

צד. צ"ב דהרי רבי אלעזר היה תלמידו של רבי יוחנן. ואולי דכן מוכרח מהסוגיא דהתם עי"ש.

ברכת

דף ט' ע"ב

יהודה

צא

תתעא) רש"י ד"ה העול"ם בערכאות.
ע"י ב"ד ש"ל עובדי כוכבים. ע"י הלשון
ברש"י לקמן (י. ב.).

תתעב) רש"י ד"ה שחותמוהן. חותמין
שבתוכו. צ"ב כוונת רש"י בזה.
ואולי כוונתו דלא נפרש דקאי על
הדינין שקיימו העדות.

תתעג) רש"י ד"ה כשירין. דינא
דמלכותא דינא. הך טעם צריכים רק
לשטרי קנין כגון מתנה, אבל שטרות
העומדים לראיה, בלאו האי טעמא כשר
כיון דלא מרעי אנפשיהו כדמבואר בגמ'
לקמן (י. ב.). והתוס' באמת כתבו הך
טעם.

ובשטרי קנין נמי תלוי בב' תירוצים
בגמ' לקמן (י. ב.), דלחד תירוץ בגמ' מועיל
משום דינא דמלכותא דינא, ולחד תירוץ
באמת אינו מועיל. וע"י במהר"ם שיף למה
נקט רש"י כהך תי'.

ועי"ל כפי המבואר בתוס' (ד"ה מילתא)
דהגמ' סבר השתא כהך שינויא.

תתעד) בא"ד דינא דמלכותא דינא.
בתוס' כתבו דהוי תקנתא דרבנן.

תתעה) בא"ד ואע"פ שהנותן והמקב"ל
ישראלים הם. דסד"א דדוקא אם אחד
מהם עכו"ם, אז תקנו חכמים דינא
דמלכותא דינא, אבל אם שניהם
ישראלים אזלינן בתר דיני ישראל. נחלת
משה.

תתעו) רש"י ד"ה חוץ מגיטי נשים.
דלאו בני כריתות נינהו. בפשטות כוונת

רש"י על ערכאות, דהרי העדים בשאר
שטרות נמי פסול, אלא דבשאר שטרות
כשרים ע"י הערכאות, ובגיטי נשים לא
מועיל הערכאות להכשירן כיון דהם עצמם
נמי לאו בני כריתות נינהו.

והנה הך טעם שייך לכאורה רק לרבי
מאיר, אבל לרבי אלעזר לא שייך הך טעם
דהרי כתבו ישראל ואיכא עדי מסירה
ישראל, וטעם הפסול הוא משום גזירה
וכדאיתא בהמשך הגמ'. וע"ע מה שכתבתי
בתוס' (אות תתצט).

תתעו) בא"ד דלאו בני כריתות נינהו.
בתוס' כתבו עוד כמה טעמים למה פסול
עכו"ם.

תתעה) בא"ד דלאו בני כריתות נינהו
הואיל ולא שייכי בתורת גיטין
וקידושין^צ אבל על הדינים נצטוו בני
נח. אע"ג דגם על אשת איש נצטוו בני נח,
דכתיב ודבק באשתו ולא באשת חבירו (ע"י
סנהדרין נח, א), מ"מ אין מגרשים בכתיבת גט,
רק באמירה בעלמא. וכן מדויק בלשון
רש"י (ד"ה פסולא דרבנן, בסוה"ד ולקמן י. ב ד"ה כריתה)
"ורחמנא אמר וכתב ונתן" וכו', אלמא
דעיקר הלימוד מדאינו בכלל נתינה. וע"ע
מה שכתבתי לקמן (אות א"ה) בשם הקצוה"ח
כעין זה.

תתעט) בא"ד אבל על הדינין נצטוו
בני נח. בתוס' הרא"ש כתב, דלהך טעם
דנצטוו על הדינין, כשירין מדאורייתא.
וכן כתבו התוס' בבבא קמא (פח, א ד"ה
יהא עבד) וז"ל, ורש"י פירש בפרק קמא
דגיטין גבי שטרות העולין בערכאות של

ציונים והערות

צה. לכאורה הול"ל להיפוך דלא שייכי בתורת גיטין וקידושין כיון דלאו בני כריתות נינהו.

נכרים [דגוים]^{צו} כשרים לעדות מן התורה עכ"ל.

אלא דלפי זה קשה, למה הוצרך רש"י לעיל (בד"ה כשרין) לומר דהטעם דכשירין הוא משום דינא דמלכותא דינא, והרי בלאו דינא דמלכותא נמי כשר מעיקר הדין, כיון דכשירין לעדות.^{צז} וי"ל דאע"פ דכשירין לעדות, מ"מ לקנין שטר אין כשרין (ע"י מה שכתבתי לקמן אות א'ה בשם הקצוה"ח), ומש"ה איצטריך לדינא דמלכותא דינא.

תתפ) בא"ד וכן שחרורי עבדים... דגמרינן לה לה מאשה. פי' אע"ג דבשחרורי עבדים לא שייך הטעם של לאו בני כריתות נינהו, מ"מ פסולין דגמרינן לה לה מאשה. וע"י הגהות פורת יוסף למה הוצרך לזה.

תתפא) בא"ד דבכל פסולא דאורייתא וכו'. מבואר דגט הנעשה בערכאות הוי פסול דאורייתא. וע"י לקמן ברש"י (ד"ה פסולא דרבנן) מאיזה טעם פסול. ועצם כוונת רש"י צ"ב, דהרי לאו דוקא בפסולא דאורייתא שוין, דהרי בפ"ג ובפ"ג הוי פסולא דרבנן וג"כ שוין, ואדרבה בתי' הגמ' קאמר דפסולא דרבנן קתני פסולא דאורייתא לא קתני.

תתפב) רש"י ד"ה מקרעין להם נייר חלק. מפרטין ורושמיין בסכין על הנייר. מלשון רש"י משמע דעל הגט גופא רושמיין (וכן מבואר בתוס' שיטת רש"י), ולכאורה לא היה לרש"י הגירסא "נייר חלק".

תתפג) רש"י ד"ה בגיטי נשים. משום תקנת עגונות. כן איתא לקמן (י"ט, ב) בגמ'. משמע דבעבד לא שייך עיגון, ואף על גב דהתוס' כתבו לעיל [בע"א] דבעבד נמי שייך תקנות עיגון, מ"מ לא דמי, דדוקא בשולח גט שיחרור ממדינת הים, ודאי הוי מקום עיגון דאי אפשר בענין אחר דאפשר שלא יתקיים לעולם בחותמיו לכן הוצרכו להאמין לשליח, משא"כ להכשיר עדים שאין יודעין לחתום לא הוי מקום עיגון כ"כ ולא הקילו אלא באשה דשמא ימות ותפול קמי יבם וק"ל.^{צח} ולמאי דפרישית לעיל בסמוך אתי שפיר טפי דהתם כיון דמדינא אסור בשפחה מטעמא דנתייבשו בעליו ואסור נמי בבת חורין הוי עיגון גמור משא"כ כאן אי פסלינן העדות שאינם יכולים לקרות מותר בשפחה ודו"ק. פני יהושע.

תתפד) רש"י ד"ה לא יתנו לאחזר מיתה. ואפי"ו רבנן... נהי דלהכי זכה

ציונים והערות

- צו. כן הוגה שם במהדורת עוז והדר מדפו"י.
- צז. ע"י באוצר מפרשי התלמוד שמביא מחלוקת האחרונים אם הם טעם אחד או לא ואכ"מ להאריך בזה.
- צח. וכן כתב הריטב"א (רבינו קרשקש) וז"ל, וכ"ת ומאי שנא הכא שחלקו בין גיטי נשים לשחרורי עבדים ובמוליך ומביא ושאר הדברים שוין, איכא למימר דבמוליך ומביא כי היכי דהקילו בגיטי נשים משום עיגונא הוא הדין נמי בשחרורי עבדים מההוא טעמא, דכיון דיש לו גט שחרור, לישא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול אלא אם כן יקיים את גיטו, לכך הקילו בו ואמרו דבשליח שיאמר בפ"ג ובפ"ג סגי ליה כגיטי נשים, אבל הכא שעכשיו בא לשחררו, מה תאמר שמא לא ימצא עדים ולא ישא בת חורין, לא ימצא שהרי הוא מותר בשפחה, אבל גבי גיטי נשים ישישים איבה בין בעלה ובינה ובעלה רוצה ללכת או שמא הוא חולה והיא תהא ראויה אל יבם (בביאה) משום עגונא הקילו עכ"ל. וצ"ע בלשון התוס' "לא ליתביה" דמשמע דאע"פ שלא נתנו עדיין איכא עיגון.

תתפט) בא"ד דהא לא אקני ליה ארעא עד דלימטיא שטרא לידיה וכו'. גם בסתם מתנת שכיב מרע לא קנה רק לאחר מיתה, כדכתבו התוס' לעיל (בע"א ד"ה ואינו חוזר בעבד), אלא דהתם תקנו חז"ל דיועיל, והכא לא תיקנו. עי' רשב"ם בבא בתרא (קנב, א ד"ה אין כותבין ונותנין).

תתצ) בא"ד דהא לא אקני ליה ארעא וכו'. בגמ' איתא "שמא".

תתצא) רש"י ד"ה האיכא מחובר. דפסול בתרווייהו דכתיב וכתב ונתן מי שאינו מחובר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר קציצה. הך טעם הוא רק כשקוצצו אחר הכתיבה, אבל אם נותן לה כל המחובר, לא שייך הך פסול, ועי' מה שכתבתי לקמן (כא, ב על המשנה דאין כותבין במחובר לקרקע).

תתצב) בא"ד ושחרור גמר לה לה. עי' רש"י לעיל בע"א ד"ה התם.

תתצג) רש"י ד"ה פסולא דרבנן. מוליך ומביא רבנן הוא דאצרכוהו. אע"ג דניתקן משום לשמה דאורייתא כדאמרינן בגמ' היינו מוליך ומביא, מ"מ התקנה הוא דרבנן. תוס' (ד"ה כי קתני).

תתצד) בא"ד ערכאות לקמיה פריך ודא ערכאות וכו'. צ"ב דהרי זה ממש כאן, ועי' בפני יהושע.

תתצה) רש"י ד"ה ורבי אלעזר הוא דאמר עדי מסירה כרתי. ומתניתין בשכתבו סופר ישראל צ"ט. לפי"ז צ"ב מה הפי' העולים בערכאות של עובדי כוכבים.

ביה דלא מצי למיהדר מיהו מודו רבנן דכל כמה דלא מטא גיטא לידיה לא הוי משוחרר. צ"ב מה החילוק, וכן הקשה ברא"ש לקמן (סי' יג). וברש"י לקמן משמע, דלרבנן שחרורו שחרור, והא דתנן הכא לא יתנו, משום דמיירי דלא נתן השטר להשליח ומש"ה לא זכה העבד, ולא גרסינן תנו גט "זה". וכתוס' כתבו דרש"י חזר ממה שכתב כאן, ועיי"ש עוד מה שהקשו על פירוש רש"י דהכא.

תתפה) בא"ד נהי דלהכי זכה דלא מצי למיהדר מיהו מודו רבנן דכל כמה דלא מטא גיטא לידיה לא הוי משוחרר וכיון דמית קדים וכו'. אבל כשלא מת, כשיגיע השטר לידו ישתחרר.

תתפו) בא"ד וחייל עליה רשות יורשין. בלאו הך הוספה דחייל עליה רשות יורשין נמי י"ל כפשוטו, דכיון דנפקא ליה רשותיה מיניה אין יכול לשחרר, וכמו שפי' לקמן גבי מתנה (עי' רש"י ד"ה מילתא דליתיה). ואולי דנעשה הפקר.

תתפו) רש"י ד"ה תנו מנה לפלוני וכו'. דברי שכיב מרע וכו'. בגמ' לא מבואר דמיירי דוקא בשכיב מרע.

תתפח) רש"י ד"ה מילתא דליתיה. שאם מסר שטר מתנה... לא יתן לאחר מיתה דהא לא אקני ליה ארעא עד דלימטיא שטרא לידיה. והשטר גופיה אין יכולין לזכות עבורו, דבמתנה לא אמרינן תן כזכי. עי' בתוס' לקמן (יא, ב ד"ה כל האומר).

ציונים והערות

צט. וכן כתבו התוס' לקמן י, ב ד"ה חספא בעלמא בסוף דבריהם.

דעדי מסירה כרתי, מבואר בסוף דבריהם דבכתבו ישראל פסול רק משום מזויף מתוכו. ק"ע ועי' בתוס' לקמן (ד"ה בעדי מסירה) ומה שכתבתי שם (אות תתקכה).

וצ"ע לפי"ז מה הדיוק "אע"פ שכתבו ישראל" דמה מעליותא איכא בכתבו ישראל לרבי מאיר.

תתק) בא"ד דלאו בני כריתות נינהו. מבואר יותר ברש"י לקמן (י, ב ד"ה כריתה).

תתקא) בא"ד דאין שליחות לעובד כוכבים. דילפינן מגם אתם, עי' בגמ' לקמן (כג, ב), ובתוס' (ד"ה מה אתם).

תתקב) בא"ד ועוד דלאו בני שליחות נינהו דאין שליחות לעובד כוכבים ומדבעינן שיאמר לסופר לכתוב ולעדים חתומוקי משמע דבעי שליחות. קשה דמה שליחות שייך כאן, בשלמא אם היה החיוב על הבעל לחתום, היה אפשר לומר דהעדים הם שלוחי הבעל, אבל כיון דכך הוא מעיקר הדין דבעינן ב' עדים, מה שייך כאן שליחות. וי"ל לפי דברי התוס' לעיל (ג, ב ד"ה שלשה), דכשהבעל עצמו כתב, מעיקר הדין לא בעינן עדים דאין לך חתימה גדולה מזו, א"כ הא דמועיל עדים הוי מטעם שליחות.

תתקג) בא"ד ומדבעינן שיאמר לסופר לכתוב ולעדים חתומו משמע דבעי שליחות. לקמן (כב, ב בד"ה והא לאו בני דיעה נינהו) כתבו התוס' דאין הטעם בזה משום שליחות.

תתצו) בא"ד ואשמעינן מתניתין דמודה רבי אלעזר במזויף מתוכו בכתומת עדים פסולין שהוא פסול ואע"ג דאיכא הכשר עדי מסירה... גזירה דילמא אתי למיסמך עלייהו בלא עדי מסירה. מפשטות לשון רש"י משמע, דהגזירה הוא דאע"ג דאיכא עדי מסירה כשרין, מ"מ גזרינן דילמא אתי לאחר זמן לסמוך רק על העדי חתימה, וכן פי' בסמוך (י, א בד"ה איכא בינייהו שמות מובהקין) בסוף דבריו. אבל בתחלת דבריו שם (וכן לקמן י, ב בסוה"ע) פי' דהגזירה הוא דהעדי חתימה עצמם יהיו גם העדי מסירה ק.

ועי' בתוס' לעיל (ד, א ד"ה מודה) ומה שכתבתי שם (אות שסז).

ועי' בפני יהושע לקמן (י, ב על רש"י) שהאריך בזה.

תתצו) בא"ד והאי פסולא מדרבנן גזירה דילמא אתי למיסמך עלייהו בלא עדי מסירה. והא דלא גזרו ג"כ בשאר שטרות, צ"ל כמו שכתבו התוס' אליבא דרבי מאיר (עי' בתוד"ה אע"פ).

תתצו) בא"ד וכי אפשר רבי אלעזר וכו'. צ"ב כוונת רש"י בזה.

תתצט) תוד"ה אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים. ואור"י דחותמיהן עובדי כוכבים יש לפסול אף ע"פ שכתבו ישראל דלאו בני כריתות נינהו. לכאורה כל דברי התוס' הוא רק לרבי מאיר דס"ל דעדי חתימה כרתי, אבל לרבי אלעזר דס"ל

ציונים והערות

ק. ועי' מה שכתבתי שם (אות א"כג). וע"ע ברש"י לקמן יא, א ד"ה כשרים במקום שאין ישראל חותמין.

קא. וע"ע מה שכתבתי ברש"י (אות תתצו).

קב. כן איתא לקמן עא, ב במשנה.

ברכת

דף ט' ע"ב

יהודה

צה

תתקד) בא"ד ואפילו לרבי מאיר. בהגהות ר"י בכרך (ילקוט מפרשים) מגיה ואפילו למאי דהרי לא מוזכר שם רבי מאיר. ואפשר ליישב גירסתנו, דכיון דהחולק שם הוא רבי יהודה מסתמא התנא קמא הוא רבי מאיר. ועי' בפני יהושע שהאריך בזה.

תתקה) בא"ד וכיון דלאו בני עדות נינהו היה ראוי לפסול אפילו כל שטרות העולים בערכאות וכו'. פי' ולא רק גיטי נשים.

תתקו) בא"ד ואפילו אותם העומדים לראיה. דכיון דלאו בני עדות נינהו, אין כאן ראיה.

תתקו) בא"ד אלא תקנתא דרבנן הוא היכא דקים לן בסהדותיהו שהוא אמת. ודוקא בעכו"ם תיקנו כן ולא בשאר פסולין, עי' במהר"ם שיף.

תתקה) בא"ד ומ"מ שטר מתנה קאמר לקמן (דף י'): דחספא בעלמא הוא. היינו לתי' הב' בגמ' לקמן, אבל לתי' הא' אמרינן התם דדינא דמלכותא דינא ושטר מתנה נמי כשר. וקשה למה נקטו כהך תי', והרי לקמן (בד"ה מילתא) כתבו דהשתא סבר הגמ' כאידך שינויא, עי' מה שכתבתי ברש"י (אות תתעג).

תתקט) בא"ד דהרי אין כאן שטר וכו'. צ"ב למה, והרי כתב ידו נמי מועיל.

תתקי) בא"ד ולמאי דמוקמינן וכו'. לכאורה כוונתם דכל זה הוא לרבי מאיר.

תתקיא) תוד"ה מקרעין להם נייר חלק. אע"ג דחקיקה חשיבה כתיבה כמו כתב ע"ג טבלא ופינקס. פי' דאיתא לקמן (כ. א.)

דעבד שיצא בכתב שע"ג טבלא ופינקס יצא לחירות, והתם הוי חקיקה (עיי"ש ברש"י) ואעפ"כ מיקרי כתב ויצא לחירות, וא"כ הכא נמי נימא דמה שמסרטין לפנייהם הוי כתב, והא דהעדים ממלאין אח"כ דיו, הוי כתב ע"ג כתב וליפסל.

תתקיב) בא"ד ועוד דאפילו דיו על גבי סיקרא וכו'. לכאורה כוונתם דאפילו נימא דהוי כתיבה גמורה, מ"מ מיקרי כתב העדים כתב.

תתקיג) בא"ד ועוד דאפילו דיו על גבי סיקרא חשיבא לקמן בפ"ב כתב לענין שבת. פי' אלמא דכיון דהכתב השני יותר טוב מן הראשון, מיקרו כתב, וה"ה הכא גבי גט נמי מיקרו כתב.

מ"מ קשה, דאה"נ דלענין שבת הוי כתב, מ"מ לענין גט קאמר הגמ' התם דלא הוי כתב, וכתב בתוס' הרא"ש (וכ"א במהר"ם שיף), דדוקא לענין דיו על גבי סיקרא יש חילוק בין גט לשבת, משום דסיקרא חשיב קצת, אבל דיו על גבי רשימה, כתב גמור היא בין לענין שבת בין לענין גיטין. אבל מ"מ לשון התוס' צ"ב, דהרי העיקר חסר מן הספר.

תתקיז) בא"ד בירושלמי פריך וכו'. עי' מה שכתבתי בגמ' (אות תתסא).

תתקטו) בא"ד ומשני כשהרחיב להם את הקרעים וכו'. בתחלת דבריהם משמע להיפוך דהקרעים הם פחות מהדיו, אבל לכאורה היינו הך.

תתקטז) תוד"ה קורין לפנייהם וחותמין. שאין צריכין להעיד על עיקר המעשה. פי' אותן שקורין לפנייהם אין מעדיין על גוף הענין, שזה יודעין העדים החותמין

מעצמן, רק מעדין שכך כתוב בשטר. מהר"ם שיף רש"ש.

תתקין) בא"ד ובעי שנים קורין וכו'. הוא ענין בפני עצמו, דהא דקאמר הגמ' קורין לפנייהם בעיני שנים וכו'.

תתקין) בא"ד או אפילו יחיד כגון רב נחמן וספרי דדייני. פי' דאיתא לקמן דספרי דדייני קראו לפני רב נחמן, ואח"כ חתם רב נחמן.

והא דקאמר "ספרי" דהוי לשון רבים, צ"ל דקאי על כל הסופרים דכל אחד כשכתב קרא את כתיבתו.

תתקין) תוד"ה לא יתנו לאחר מיתה. כיון דזכות הוא פשיטא דזוכה לאלתר. עי' במהר"ם שיף (על רש"י ד"ה בניטי נשים) מה שהקשה מזה לדברי התוס' לעיל (ט, א ד"ה שו למוליק, העתקתי דבריו שם אות תתנה). ובביאור שיטת רש"י עי' בפני יהושע.

תתקין) בא"ד ורש"י בעצמו חזר בו שפי'... ול"ג תן גט זה וכו'. אלמא דבגט זה ס"ל לרש"י דלחכמים יתנו לאחר מיתה כיון דכבר זכה בו בחייו.

תתקין) תוד"ה מילתא דאיתיה בשטרות לא קתני. וא"ת והא פסולא דערכאות איתא בשטר מתנה כדמפרש לקמן (דף י:): חוץ מכגיטי נשים. פי' דגם שטר מתנה דדומה לגיטי נשים דעושה קנין ואינו רק לראיה פסול בערכאות. והטעם כתבו התוס' לעיל (בד"ה אע"פ) דחספא בעלמא הוא.

תתקין) בא"ד וי"ל דהשתא סבר כאידך שינויא דלקמן. דדינא דמלכותא דינא וגם בשטר מתנה כשר ערכאות.

וביאור הלשון "דהשתא" עי' במהרש"א. וע"ע מה שכתבתי לעיל (אות תתקין).

תתקין) תוד"ה כי קתני פסולא דרבנן. אע"פ שלרבה ניתקן משום לשמה דאורייתא. אבל לרבא ניתקן משום דרבנן כדמבואר לעיל (ג, א) דמן התורה עדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבי"ד.

תתקין) תוד"ה בעדי מסירה ורבי אלעזר היא. אע"ג דקתני וכדברי רבי מאיר בארבעה. פי' ואם נוקי הך ברייתא כרבי אלעזר משום דמיירי רק בפסולא דרבנן, א"כ גם לרבי מאיר ליכא אלא ג', דכיון ס"ל עדי חתימה כרתי, הרי פסולא דערכאות דאורייתא.

תתקין) בא"ד אע"ג דקתני וכדברי רבי מאיר בארבעה ה"ק למאן דסבר כרבי מאיר. לכאורה זה הוא רק להמסקנא, אבל לעיל בתחלת הסוגיא, הכוונה כפשוטו "לפי רבי מאיר", וכן משמע מתוס' לעיל (ד"ה אע"פ שחותמיהן), דהרי כל דיבור של תוס' הוא רק לרבי מאיר, עי' מה שכתבתי שם (אות תתצט). וגם מסוף דבריהם שכתבו ולמאי דמוקמינן וכו', משמע דעד עכשיו מיירי מרבי מאיר.

ובריטב"א (רבינו קרשקש) משמע דגם עכשיו בהה"א מפרשין כן, אבל לכאורה לתוס' צ"ל כמו שכתבתי.

דף י' ע"א

תתקין) גמ' איכא בינייהו שמות מובהקין. עי' ברש"י ומה שכתבתי שם (אות תתקמו).

תתקנו) גמ' איכא בינייהו שמות מובהקין. לכאורה צ"ל דהך תרצן פליג ארבי זירא, דמלשון רבי זירא ירד רבי שמעון לשיטתו של רבי אלעזר משמע דתנא קמא לא ס"ל כרבי אלעזר.

תתקכו) גמ' אל"א כי קתני מילתא דליתא בקידושין מילתא דאיתא בקידושין לא קתני. במהרש"א לעיל (ט, ב על תור"ה מילתא) כתב, דגם מהתי' מילתא דאיתא בשטרות לא קתני הדרינן עכשיו, ובהתי' עכשיו מתורץ גם הקושיא מתנו מנה לפלוני.

תתקכט) גמ' והא חזרה גופה. הלשון "גופה" צ"ב.

ונראה דה"פ, דחזרה דבשביל זה הוצרכנו לתי' אחר, היא גופה עדיין קשה.

תתקל) גמ' בשליחות בע"כ דבגירושין איתא ובקידושין ליתא. עי' פירש"י, לכאורה קשה דגם גבי לשמה איכא למימר הכי, דלשמה בשטר שנותנין בעל כרחא ליתא בקידושין. ועי' בנחלת משה מה שתי'.

תתקלא) מתני' כל גמ... חוץ מגיטי נשים. משמע דסתם שטר נמי נקרא גט. והא דלא הביאו התוס' ראייה מזה בריש מכילתין (ב, א ד"ה המביא), עי' ברש"ש שם.

תתקלב) מתני' כל גמ שיש עליו עד כותי. ז"ל הרע"ב בברכות (פ"ז מ"א), מן העובדי כוכבים שהביא מלך אשור מכותא ומשאר ארצות, ויושב אותם בערי שומרון, ונתגיריו מאימת האריות שהיו אוכלים בהם, כמפורש בספר מלכים (ב יז כד) ויבא מלך אשור מבבל ומכותא ומעוא ומחמת וגו' עכ"ל.

ובתוס' יו"ט (שם) כתב, ונראה לי שלכך לא קראם בשם בבלי שהוזכר ראשונה בכתוב, לפי ששם בבליים הושאל לבני אומתנו, כמו שתראה במשנה ד פ"ו דיומא ופ' יא דמנחות, ולכך קראם בשם אומה הנזכרת ראשונה אחר בכל.

תתקלג) מתני' כל גמ שיש עליו עד כותי פסול וכו'. הך תנא ס"ל דכותים גרי אמת, ומעיקר הדין כשרין לעדות, ורק דחשידי לשקר, עי' תוס' בע"ב (ד"ה אי לא דכותי חבר).

תתקלד) מתני' כל גמ שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים. בגמ' בע"ב מבואר, דדוקא עד א' כותי כשר, אבל שנים, פסולים אף בגט (ועי' מה שכתבתי שם אות תתקצז).

ועי"ש מחלוקת אביי ורבא אי רבן גמליאל פליג אתנא קמא או לא.

תתקלה) גמ' מצת כותי מותרת. דכיון דמצה כתיבא בתורה, ס"ל לתנא קמא דכותים נאמנים בזה. כ"מ בתוס' (ד"ה אי תנא קמא).

תתקלו) גמ' ר"א אוסר לפי שאין בקיאיין וכו'. עי' ברש"י ומה שכתבתי שם (אות תתקנז).

תתקלז) גמ' לפי שאין בקיאיין בדקדוקי מצות. אין יודעין לשמרה ולהבחין בין שיאור לסידוק בין הכסיפו פניו ללא הכסיפו פניו רש"י בחולין (ד, א).

תתקלח) גמ' רשב"ג אומר כל מצוה שהחזיקו בה וכו'. לא מבואר מה ס"ל לרשב"ג לגבי מצה, דהרי לא קאמר אם החזיקו במצה או לא. ומלשון רש"י משמע דכשר.

תתקלט) גמ' מני אי תנא קמא אפילו שאר שטרות נמי. פי' כיון דתנא קמא ס"ל דכל מצוה שכתוב בתורה נאמנים הכותים, א"כ שאר שטרות נמי, דבשאר שטרות נמי איכא לאו דלא תענה. ועי' מה שכתבתי ברש"י (אות תתקט).

תתקמ) גמ' אי רבי אלעזר אפילו גמ' אשה נמי לא. דכיון דאין בקי אין בדקדוקי מצות, ה"ה נמי דבגט אשה אין בקי אין בהלכותיו.

תתקמא) גמ' ואי רבן שמעון בן גמליאל אי דאחזוק וכו'. לפי מה שפירש"י (ד"ה כל מצוה) דרשב"ג מוסיף אתנא קמא אחזוק ולא כתיבא, אבל כתיבא לא בעינן אחזוק, צ"ב למה הוצרך לכל האריכות ולא הקשה כמו שהקשה בתנא קמא. וז"ל הריטב"א (רבינו קרשקש), והאי דנקט הכא אי דאחזוק אי דלא אחזוק, דרך התלמוד דשלא במקומה לא נחית לעיקר דינא, ונקיט לה לרווחא דמילתא.

תתקמב) גמ' אי הכי מאי איריא חד אפילו תרי נמי. הלשון "אי הכי" צ"ב, דמאי אי אמרת בשלמא איכא הכא, והרי קושיא זו קשה אגופא דמתניתין מאי שנא חד מתרי. ועי' בפני יהושע מה שתי'.

תתקמג) גמ' אי הכי... אלמא אמר רבי אלעזר וכו'. עי' מה שכתבתי ברש"י (אות תתקסא).

תתקמד) גמ' לעולם רבי אלעזר וכו'. ז"ל תוס' הרא"ש, פי' רבינו מאיר, דה"ה

דהוה מצי לאוקמי כרשב"ג וכגון דלא אחזוק וכגון דחתים ישראל לבסוף, אלא משום דמיתוקמא מתניתין בעדי מסירה ורבי אלעזר, מוקי נמי הא כרבי אלעזר עכ"ל.

אבל כתנא קמא ליכא לאוקמא, דהרי שטרות כתיבא, ואפילו לא חתים לבסוף ליתכשר.

תתקמה) רש"י ד"ה איכא בינייהו שמות מובהקין. כלומר תנא קמא בשיטתיה דרבי אלעזר קאי. במהדורת עוז והדר מוסיף מכמה כת"י, תנא קמא "נמי" בשיטתיה וכו'.

תתקמו) בא"ד אם שמות מובהקין דעובדי כוכבים הן וכו'. וכן מוקי לה בגמ' לקמן, דרבי שמעון מיירי דוקא בשמות מובהקין. ולפי"ז צריך לפרש דברי רבי שמעון אף אלו כשירין, פי' דאף באלו יש אופן דכשירין דהיינו בשמות מובהקין.

תתקמוז) רש"י ד"ה חזרה. רצה לחזור בשניהם לרבי מאיר פסולא קי דאורייתא. תיבת לרבי מאיר נמשך אדלעיל, דלרבי מאיר דמנה ארבעה דברים קשה דהרי הוי פסולא דאורייתא. אבל ודאי דגם לרבנן הוי פסולא דאורייתא, אלא דלדידהו לא קשה דהרי לא מנו להו.

תתקמח) רש"י ד"ה הכי גרסינן אל"א כי קתני מילתא דליתא בקידושין. כי פרכינן לעיל האיכא מחובר ולשמה וכו'. עי' מה שכתבתי בגמ' (אות תתקמח) בשם המהרש"א.

מסירה אי אמרת אינה מקודשת שרית
 אשת איש לעלמא. ואע"ג דלקמן (לג. א)
 בגמ' מבואר דחכמים יכולים להתיר אשת
 איש לעלמא, דכל דמקדש אדעתא דרבנן
 מקדש, כתב המאירי וז"ל, ואין אומרים כל
 דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, שטעם זה
 אין דנין ממנו אלא למקום שהוזכר.

תתקנא) רש"י ד"ה ופרכינן חזרה גופא
 איתא בקידושין. דאין כאן זכות הוא
 לה דאמר לה אכולי עלמא ומשום האי
 שטרא אינו מתחייב במזונותיה. ביאור
 כוונת רש"י כתב במהרש"א, דכמו
 דבגירושין אמרינן דהוי חוב דע"י הגט
 מיפטר מלזונה, א"כ הכא נימא להיפוך
 דהוי זכות, ומש"ה פירש"י דארוסה אינו
 חייב במזונותיה, ואין כאן שום זכות. קד

תתקנא) רש"י ד"ה בשליחות בעל
 כרחא. דהא שליח זה משתלח אצל
 לגרשה בעל כרחא וכו'. משמע מדברי
 רש"י דמתניתין מיירי דוקא בבעל כרחא,
 וע"י בתוס' מה שהקשו על זה.

תתקנא) בא"ד לא דומיא דהני. צ"ב
 כוונת רש"י, וברשב"א כתב בכוונת רש"י
 "ואף על גב דהכא והכא חוזר הוא כיון
 דלא דמו בעיקר שליחותן כליתא בקדושין
 חשבינן לה".

תתקנא) רש"י ד"ה לכפר עותנאי. צ"ב
 כוונת רש"י. וברש"י שברי"ף מוסף
 תיבת "מקום".

ובס' ישא ברכה כתב בשם לקוטי חבר
 בן חיים דכוונת רש"י לתרץ, דלכאורה

תתקמט) בא"ד אבל בפני נכתב ליתיה
 בקידושין דתקנתא דרבנן בעלמא היא
 בגיטין דילמא אתי בעל ומערער ופסיל
 ליה. ואפילו לרבה דהטעם דתקנו לומר
 בפ"נ הוא משום לשמה, ובקדושין נמי
 בעינן לשמה דהא איתקש יציאה להויה,
 צ"מ לא תיקנו שיהא שליח צ"ל בפ"נ
 ובפ"נ, דלגבי גיטין תקנתא דרבנן היא כי
 היכי דלא ליתי בעל ויערער ופסיל ליה
 לגיטא וחומר החמירו עליה בתחלתה כדי
 להקל עליה בסופה, אבל בקדושין לא
 תקון. רשב"א.

ובתוס' כתבו "אבל כאן אם תרצה לא
 תקבל" וע"י מה שכתבתי שם (אות תתקמט)
 ביאור דבריהם. (וע"ע במהר"ם שיף על תוס').
 ובריטב"א כתב וז"ל, ובגיטין הוא
 דאיכא למיחש להכי, אבל בקידושין ליכא
 למיחש כלל, דמה יאמרו ששטר קידושין
 מזויף הוא, ואשתכח דהיא פנויה ומותרת
 עכ"ל. פי' ואין כאן חשש עיגונא.

תתקנא) בא"ד מה שאין כן בשאר
 שטרות. והטעם דבשאר שטרות לא תקנו
 שלא יחתמו זה שלא בפני זה, ע"י בתוס'.

תתקנא) בא"ד וערכאות נמי ליתא
 בקידושין היכא דאיכא עדי מסירה
 ישראל. פי' ובהכי מיירי, דבהכי אוקימנא
 לה. אבל היכא דליכא עדי מסירה, פסול
 גם בקידושין דהוי כמו שטר מתנה, וכן
 כתבו התוס' לקמן (בע"ב ד"ה חספא בעלמא)
 עיי"ש ההכרח.

תתקנא) בא"ד אבל בקידושין כיון
 דמדאורייתא מקודשת משום עדי

 ציונים והערות

קד. והנה משמע לכאורה דהיכא דאיכא גם זכות וגם חוב נמי אמרינן זכין לאדם וצ"ע ואכ"מ להאריך בזה.

וז"ל, וי"ל כיון שיודע שאם הוא שלא לשמה אינה מגורשת, ובגט כתוב פלוני גירש והכותי מעיד על זה שפלוני גירש, ואם יחתום שלא לשמו, נמצא לא גירש פלוני והעיד הוא עדות שקר ועובר על לא תענה כנלע"ד עכ"ל.

תתקסא) רש"י ד"ה אי הכי מאי איריא. כדקתני מתניתין עד כותי וכו'. קשה, דהרי בגמ' משמע דהראיה דתרי כותים פסילי, הוא מדברי רבי אלעזר ולא מדיוקא דמתניתין. ועוד דבגמ' לקמן (בע"ב) מבואר דמתניתין אינו ראייה דתרי פסילי.

ועי' באוצר מפרשי התלמוד (בגמ' ד"ה אלמה).

תתקסב) תוד"ה כי קתני מילתא דליתא בקידושין וכו'. דמוליד ומביא בגט משום עיגונא. פי' הא דהקילו דסגי בעד אחד הוא משום עיגונא ק"ה. מהר"ם שיף.

תתקסג) בא"ד אם תרצה לא תקבל. פי' וכיון דבידה להזהר מזה, לא עשו חכמים תקנה.

וכן מצינו לקמן (י"ב ב) גבי תקנת זמן בגיטין, דקאמר הגמ', דרבי יוחנן לא ס"ל דהטעם שתקנו זמן הוא משום פירי, דכיון דס"ל לרבי יוחנן דעד שעת נתינה יש לבעל פירות, א"כ יכולה האשה לבא מיד אחר המסירה לבי"ד ויכתבו לה שמאותו יום נתגרשה. עיי"ש בתוס' (ד"ה עד שעת נתינה).

תתקסד) בא"ד ועד כותי לא שייך בקידושין. בתוס' הרא"ש מוסיף "נמיי" לא שייך בקידושין.

קשה, דדילמא ידע רבן גמליאל דכפר עותנאי היו כותים חברים ומש"ה הכשיר, ולפיכך כתב רש"י דגרסינן "לכפר", פי' דכתבו במקום אחר ושלחוהו לכפר עותנאי.

תתקנז) רש"י ד"ה ר"א אוסר. דחשדינן ליה שמוא מחמיצין. לכאורה הלשון "דחשדינן" הוא לאו דוקא, דהרי בגמ' מבואר דהטעם הוא משום שאין בקיאין, אלא ה"פ דכיון דאין בקיאין בדקדוקי מצות, א"כ יכול להיות שנתחמץ.

תתקנח) רש"י ד"ה כל מצוה שהחזיקו בה וכו'. ובהכל שוחטין מפרש דאתי ר"ש לאוסופי וכו'. כן הוא למסקנת הגמ' שם.

תתקנט) רש"י ד"ה אפילו שאר שטרות נמי. דהא לא חשידי. לכאורה הכוונה דלא חשידי אעדות שקר וכדפי' רש"י במתניתין הטעם דפסילי דחשידי אעדות שקר (וכן כתב בחתם סופר דמתני' מיירי מלאו דלא תענה ברעך עד שקר), וע"ז מקשה הגמ', דכיון דכתובה הוי כמו מצה ולא חשידי.

וצ"ע דבסמוך גבי רבן שמעון בן גמליאל פירש"י דקאי על הלכות גיטין, וכן משמע מלשון הגמ' "וכי תימא דאחזוק בהא ולא אחזוק בהא", ואי קאי על לא תענה מה החילוק בין גיטין לשטרות.

תתקס) בא"ד דהא לא חשידי. קשה דנהי דלא חשידי לשקר, מ"מ חשידי אלפני עור, וא"כ יחתמו שלא לשמה כדי להכשיל בגט פסול, וכמו שהקשו התוס' גבי מצה (בד"ה מצת כותי). ות"י בחתם סופר (ד"ה עד כותי)

ציונים והערות

קה. כהאי לינא כתבו לעיל ט, א ד"ה שוו למוליד ולמביא ועי' מה שכתבתי שם.

דמילתא דאיתא בשטרות לא קתני. ועי' במהרש"א.

תתקע) תוד"ה בשליחות בעל כרחיה. בשליחות בעל כורחיהו רבנן נמי מודו. לכאורה קשה, דאם נאמר היכא דהעבד מגלה דעתו דלא ניחא ליה לצאת לחירות, גם רבנן מודו דהוי חוב, א"כ לא פליגי אלא בסתמא, וא"כ קשה מה המחלוקת בין רבי מאיר ורבנן, הלא יכולין לשאול אותם אם ניחא להם או לא. ואולי אחר שכבר קבלו הגט אינן נאמנין לומר על העבר וצ"ע. ובחתם סופר (ד"ה בשליחות בע"כ) כתב בשם הרמב"ן וז"ל, אין חבין לאדם אלא בפניו דאפילו אם נתרצה אח"כ, מ"מ כיון שהענין הוא חובה לא זכה השליח בקבלתו אע"ג דאיגלאי מילתא למפרע דלדידיה נחשב זכות עכ"ל.

תתקעא) בא"ד דאי מוירי בשליחות בעל כורחיהו רבנן נמי מודו. פי' וא"כ למה קאמר הברייתא וכדברי רבי מאיר בארבעה והרי גם לרבנן הוי ארבעה.

תתקעב) בא"ד ונראה כפר"ח דכיון דבעבד ואשה איכא שליחות בעל כרחיהו. הלשון צ"ב ובתוס' הרא"ש הלשון, משום דאשה מתגרשת בעל כרחיה ועבד משתחרר על כרחו דסד"א מכיון שבא ליד השליח כאילו בא לידם דמי כיון דאינן יכולין לעכב ולא יוכל לחזור.

תתקעג) בא"ד כאילו בא לידה. ברש"ש מגיה "לידן".

תתקעד) בא"ד וקשה ליתני דשוו לבע"כ והווי ארבע אפילו לרבנן. וה"ה דלרבי מאיר הוי חמש, ועי' במהרש"א ומהר"ם שיף.

תתקסה) בא"ד אין לחוש אם תסבור שהיא מקודשת. ואין לחוש דכיון דתסבור שהיא מקודשת, והבעל יודע שאינה מקודשת, שמא ילך למדינת הים והיא תשאר עגונה. וכמו שמצינו בכתובות (ב, ב) דאין טענת אונס בגיטין גזירה משום צניעות... זמנין דלא אניס וסברה דאניס ומיעגנה ויתבה, דמסתמא רוצה לינשא לה ולא ילך למדינת הים.

תתקסו) בא"ד אין לחוש אם תסבור שהיא מקודשת. קשה, דמ"מ ניחוש דהבעל נמי יסבור שהיא מקודשת וידור עמה בלי קידושין. וי"ל דמסתמא כשהבעל יבא לכונסה יראה שטר הקידושין ואם יהיה בו פסול יקדשנה שנית. ואפילו אם לא יראה את השטר ג"כ אין המכשול גדול, דלי"א אין כאן איסור בכלל, ואפילו להסוברים דיש בזה לאו דלא תהיה קדשה, מ"מ מילתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בו רבנן. ואולי יש להוכיח מכאן דהתוס' סוברים דאין כאן איסור כלל.

ועי"ל דכל החששות הוא רק משום עיגונא, אבל על סתם חששות לא עשו תקנה.

תתקסו) בא"ד וכן ערכאות... דליכא למיחש וכו'. עי' מה שכתבתי בדבור שלפני זה, וגם בכאן צ"ל כן, דהבעל ישאל מי היה העדי מסירה וכו'.

תתקסח) בא"ד וכן ערכאות... דליכא למיחש וכו'. ברש"י איתא טעם אחר. ועי' במהר"ם שיף על תחלת דברי התוס'.

תתקסט) בא"ד וי"ל דכיון שרגילין לעשות זמן בכל שטרות לא תניא הכא. בפשטות הפי' דהרי כבר תי' הגמ' לעיל

דאחזוק לחודיה לא מהני, והא דהוצרכו לכל האריכות, עי' במהר"ם שיף.

תתקפא) בא"ד דמצה לא אחזוק פי' אין ידוע אם אחזוק. אבל אם ידוע שלא אחזוק לא מסתבר דמועיל כתיבה.

תתקפב) בא"ד וכן משמע בפרק קמא דחולין... ופריך וכו'. בלי ופריך ג"כ ראה מעצם האוקימתא דבעי לאוקמי פלוגתייהו בהכי.

תתקפג) בא"ד ופריך האי כל מצוה שהחזיקו בה אם החזיקו בה מיבעי ליה. ז"ל רש"י בחולין (ד, א), כל מצוה. משמע דלרבוויי אתא אפילו הנך דלא איירי בהו וכיון דאוקמינן דאהנך דאיירי בהו לעיל קאי דהיינו בדכתיבי למעוטי אתא: אם החזיקו מיבעי ליה. דהשתא הוי משמע שפיר דפליג אתרווייהו לתנא קמא דשרי בלא חזקה ולר"א דאוסר אפילו החזיקו ואתא איהו למימר אם החזיקו מדקדקין בה ומותר ודלא כר"א הא לא אחזיקו אסור ודלא כתנא קמא דשרי בלא אחזיקו אבל השתא דקתני כל משמע דאפילו הנך דלא כתיבין נמי קאמר דסמכינן אחזקיייהו.

תתקפד) בא"ד משמע דלא ידיע לן אי אחזוק בה מדקאמר אם אחזיק בה מיבעי ליה. פי' ואם ידע דאחזיק במצוה הול"ל הואיל ואחזיק.

וצ"ב דהרי רשב"ג קאי על כל המצוות ולא רק אמצה, וכדפירש"י (בד"ה כל מצוה) דרשב"ג מוסיף אפילו מצוה שהוא מדברי סופרים.

תתקפה) בא"ד וקשה דלמאי דמסיק התם וכו'. במהר"ם שיף הקשה, דהרי הסוגיא דהתם ע"כ לא ס"ל כסוגיא דהכא

תתקעה) תוד"ה מצת כותי מותרת. ואם תאמר הלא גזרו על פתן. וצ"ל דחמירי מפת פלטר של נכרי דאם לא ימצא פת בתוך ד' מיל מותר בו ולא הוה מקשה תוס' מידי, אלא על כרחך אפ"ה אסור פת כותי ויתענה ולא יאכל. חי' חתם סופר.

תתקעו) בא"ד וא"ת אמאי יוצא בה ידי חובה דילמא לא שמרה לשם מצוה דחשידי אלפני עור. פי' אע"ג דלא חשידי אחימוץ, מ"מ אלפני עור חשידי. (עי' לקמן כה, א תוד"ה שני לוגין).

והא דלא הקשו נמי אמאי מותרת באכילה דילמא לא שמרה מחימוץ, עי' במהרש"א. ועי' במהר"ם שיף מה שהקשה על תי' המהרש"א.

תתקעז) בא"ד דחשידי אלפני עור. דדרשי הקרא כפשוטו ולא דרשי ליה במחטיא את חבריו. רש"י גדה (נז, א ד"ה והא לית להו).

תתקעה) בא"ד וי"ל כגון דקים לן דאין לכותי מצוה אחרת. וכיון שכן, ע"כ שמרה בשביל עצמו.

תתקעט) בא"ד כדמשמע בריש חולין קומע וכו'. ז"ל הגמ' שם, מצא בידו (של כותי) דקוריא של צפרים (מתרווחות של צפרים שחוטין. רש"י) קוטע ראשו של אחד מהן ונותן לו, אכלו מותר לאכול משחיטתו, ואם לאו, אסור לאכול משחיטתו.

תתקפ) תוד"ה אי תנא קמא אפילו שאר שטרות נמי. אור"י דמשמע דלתנא קמא מהניא כתיבה לחודיה... וא"כ פשיטא ליה להש"ס דמצוה לא אחזוק... וקשה וכו'. לכאורה עיקר קושיתם הוא דכיון דמהניא כתיבה לחודיה, מנ"ל להגמ'

ברכת

דף י' ע"א

יהודה

קג

(עיי"ש ההכרח) וא"כ מה מקשו. וכן איתא במהרש"א.

תתקפו) בא"ד וקשה... מנא ליה דלא מהני לתנא קמא כיון דכתיבא לחודה מהני... כ"ש דמהני חזקה לחודה דעדיפא דמהני אף לרשב"ג. הך כ"ש אינו מוכרח, דאיכא למימר דלרשב"ג גריעה כתובה מחזקה וכמו שכתבו התוס' בסוף דבריהם, וכ"מ מלשון הקושיא שהקשו "מנא ליה דלא מהני", ולא הקשו איך אפשר לומר כן, משמע אבל אי היה ראייה על זה היה אפשר לומר כן.

תתקפו) בא"ד כיון דכתיבה לחודה... דלא מהני לרשב"ג כדמשמע הכא. מדמקשה ארשב"ג אי דאחזוק וכו', ואי כתיבה בלחוד מהני, א"כ מאי מקשה. מהרש"א.

תתקפו) בא"ד ודוחק לומר וכו'. לא מבואר בדבריהם למה הוא דוחק, ועי' בנחלת משה.

תתקפו) בא"ד ונראה לר"י דלמסקנא דהתם מצה כתיבה ואחזיקו בה. פי' אה"נ דהכא משמע דמצה הוי כתיבא ולא אחזוק וכן בההו"א התם נמי הוי ס"ל כן (ומש"ה שפיר מקשה אם אחזיקו מיבעיא ליה), אבל למסקנא צ"ל דס"ל להגמ' דמצה הוה כתיבא ואחזוק.

תתקפו) בא"ד שחיטה דליכא אלא חזקה לחודה. דשחיטה ילפינן מוזבחת וגו' כאשר צויתך (דברים יב, כא) מלמד שנצטווה משה על הושט ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה (חולין כח, א).

תתקנא) בא"ד ויש לומר מדלא מפרש וכו' הואיל והחזיקו. וליכא למימר דחייש שיטעו דתלוי רק באחזוק, דא"כ הו"ל למינקט שחיטה, כדכתבו התוס' לעיל.

תתקנב) בא"ד וא"ת כיון דלתנא קמא חזקה לחודה לא מהניא וכו'. פי' דילמא רשב"ג מיקל. ועי' בתוס' הרא"ש.

תתקנב) בא"ד (בע"ב) ויש לומר דמספקא ליה להש"ס וכו' ולחכי לא קאמר התם אחזוק ולא כתיבא נמי איכא בנייהו. מ"מ הקושיא קמייתא לא מתורץ. וי"ל דכיון דמספקא ליה, א"כ לפי הצד דכתיבא לחוד מהניא, א"כ כבר נכלל בקושית הגמ' על תנא קמא, והגמ' מקשה רק לפי הצד דאחזוק לחוד נמי מהניא, דלפי זה נמי לא אתיא כרשב"ג.

תתקנב) בא"ד מספקא ליה להש"ס דילמא לרשב"ג גריעה כתיבה מחזקה. ואע"ג דלעיל כתבו התוס' דכ"ש הוא, דכתיבא עדיפא מחזקה, מ"מ כיון דמוכח כן מדברי רשב"ג צריכין לדחוק ולמצא סברא להיפוך.

דף י' ע"ב

תתקנב) גמ' דאי לאו דכותי חבר הוה לא מחתים ליה מקמיה. פי' וכיון דכותי חבר הוא, לא שייך הטעם דאין בקיאינן בדקדוקי מצות, וכשר לעדות.

והנה לכאורה לפי"ז היכא דידעינן דחבר הוא, אפילו שניהם כותים נמי כשר.

תתקנב) גמ' דאי לאו דכותי חבר הוה לא מחתים ליה מקמיה. לכאורה קשה, דילמא בעל השטר צוה להכותי לחתום ראשון. וברמב"ן (סוד"ה זאת אומרת) כתב, דאין

הכוונה משום הקדמה, אלא ה"פ, דכיון דראה שהכותי חתם לפניו, לא היה הישראל חותם עוד על הגט הזה כיון דגט פסול הוא.

תתקצו) גמ' גופא אמר רבי אלעזר... תנינא כל גמ' שיש עליו עד כותי פסול כו'. אלמא דרק בעד אחד מכשרינן בגיטי נשים.

ואע"ג דקיי"ל דכל עד האמור בתורה הרי זה שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחדקי, צ"ל דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד.

תתקצו) גמ' ותרי לא וכו'. קשה, דאם הבין המקשה ממתניתין דתרי נמי כשר, א"כ מאי מקשה מתחלה תנינא, הול"ל איני או תנן. ועי' בתוס' לעיל (ה, ב ד"ה והא קיי"ל). רש"ש.

תתקצו) מתני' אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים. לרש"י דס"ל דעכו"ם כשרין לעדות מן התורהקי הכי פירוש, אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים, ועכו"ם לאו בר שטרא הואק, מ"מ כיון שעולין בערכאות, כשירין משום דינא דמלכותא דינא. ולתוס' ה"פ, אע"פ דעכו"ם פסול לעדות, מ"מ כיון שנעשו בערכאות כשר.

א) מתני' חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים. לרבי מאיר פסול מדאורייתא ולרבי אלעזר מיירי דכתבו ישראל ואיכא עדי מסירה ישראל, ופסול מדרבנן דילמא אתי למיסמך אעדי חתימה.

א) מתני' לא הוזכרו וכו'. צ"ב הלשון "לא הוזכרו", ולפי הגמ' לקמן (יא, א) כך אמר רבי שמעון לחכמים בצידן לא נחלקו רבי עקיבא וחכמים וכו', מובן.

א) גמ' בשלמא מכר... ראייה בעלמא הוא וכו'. בתוס' (ד"ה חספא בעלמא) מבואר דה"ה הלואה כיון דהוי רק לראייה. (ועי' מה שכתבתי שם).

א) גמ' לא הווי מרעי אנפשייהו. ז"ל הר"ן, ונ"ל דלאו מדינא אמרינן הכי, כיון דעובד כוכבים פסול לעדות כי לא מרעי נפשייהו מאי הוי אטו משה ואהרן מי לא מהמני ואפ"ה רחמנא פסלינהו, אלא ודאי הכי קאמרי בשלמא מכר איכא למימר דתקנתא דרבנן... וע"ע באוצר מפרשי התלמוד (ד"ה קא פסיק ותני ובהערות שם) שהאריך בזה.

א) גמ' אל"א מתנה במאי קני לאו בהאי שטרא וכו'. לכאורה איכא למימר דקני בחזקה, וז"ל הריטב"א (רבינו קרשקש), והאי דנקט שטרי מכר ומתנה, לאו דוקא, אלא לציורא נקטיה, דעיקר קושיא אינו אלא דשטרי ראייה כשרים ושטרי הקנאה כלומר שקנה בגוף השטר ודאי אינן כשרים, והרי הוא כאילו אמר בשלמא שטרי ראייה ניחא אלא שטרי הקנאה היכי קני בהו חספא וכו'... ובמתנה תמצא לפעמים שטרא לראייה, כגון שהודה שנתן לו שדהו וקנה בחזקה, שעכשיו אינו עושה השטר אלא לראייה בעלמא, אלא

ציונים והערות

קו. סוטה ב, ב.

קז. עי' מה שכתבתי ברש"י לעיל (אות תתעט).

קח. עי' מה שכתבתי לקמן (אות א"ה) בשם הקצות החשן.

וז"ל הרשב"ם בבבא בתרא (נד, ב והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא), והלכך דין גמור הוא ואין למחזיק בממון חבירו ע"פ חוק המלך הנהוג בעיר משום גזל עכ"ל.

א'ז) גמ' ואיבעית אימא תני חוין מכגיטי נשים. בפשטות משמע דהך תני פליג אתי ראשון, דאה"נ דשטרי מכר אינו כשר בערכאות, וכן משמע מתוס' לעיל (ט, ב ד"ה מילתא דאיתיה בשטרות) ק"י, ואע"ג דקיי"ל דינא דמלכותא דינא, הכא שאני ע"י ברשב"א. ועיי"ש עוד דעה דס"ל דב' התירוצים לא חולקים זה עם זה.

א'ח) גמ' תני חוין מכגיטי נשים. ז"ל של"ה הק"י, תני כך וכך. זה מצינו הרבה פעמים בתלמוד כשמשנה לשון המשנה, והרבה משבשים בגירסתם וקוראים תיבת תני ב'שוא' תחת ת', וטועים כי תני בשוא הוא לשון נתינה לנוכח כאומר תן לי, אך צריך לקרות בניקוד 'צירי' תחת ת' תני כך וכך, כלומר כך תשנה ק"י. כך הוא פירושו של תני בכל מקומות שבתלמוד שמשנה לשון המשנה. אך בנדרים פרק השותפין נמצא זרות, דלשון תני הוא הכי קאמר, כלומר לא סלקא דעתך שהבנת לשון המשנה אלא הכי הוה ונסתלקה הקושיא עכ"ל.

האי דנקט הכי לציורא בעלמא נקט עכ"ל.

א'ה) גמ' והאי שטרא חספא בעלמא הוא. לתוס' דס"לקט דעכו"ם פסילי לעדות ניחא, אבל לרש"י דס"ל דעכו"ם כשר לעדות מן התורה ק", קשה דלמה הוי חספא בעלמא, והרי איכא עדות כשרים. ותני בקצוה"ח (סי' ס"ח סק"א) וז"ל, ויראה לפי מ"ש התוס' בפרק חזקת הבתים דף נ"ד בשם ר"ת, דקרקע דנקנה בשטר היינו משום דכתיב ואקח את ספר המקנה, והתם גבי ירמיה בישראל הוי ע"ש, וכ"כ תוס' פ"ק דקידושין דף י"ד ד"ה הואיל וכל קנינו בכסף דאפילו בקרקעות נכרי אינו קונה בשטר, וא"כ ניחא דשטר מתנה לא מהני דכי היכא דפסילי בגיטי נשים משום דלאו בני כריתות נינהו, ה"נ פסילי בשטרי משום דלאו בני שטרא נינהו וכל קנינו אינו אלא בכסף וק"ל עכ"ל.

א'ו) גמ' אמר שמואל דינא דמלכותא דינא ק"א. פי' אה"נ דמדין תורה חספא בעלמא הוא, מ"מ כיון דדינא דמלכותא דינא, ומלכא אמר דליקנו בשטר העשוי בערכאות שלהם ק"י, מש"ה כשר השטר לקנות בו.

ציונים והערות

קט. לעיל ט, ב ד"ה אע"פ.

קי. ע"י מה שכתבתי לעיל אות תתעט.

קיא. בבבא קמא קיג, ב מביא הגמ' הוכחות לזה.

קיב. כן הוא לשון הריטב"א. ולכאורה צ"ל דבדוקא נקט בשטר העשוי בערכאות, דאי לאו הכי מאי מעליותא דערכאות כיון דהדיוטות נמי כשרין מן התורה.

קיג. ועיי"ש דלפי הך תי' אין לתרץ התי' דלעיל.

קיד. מאמר תורה שבעל פה כלל למד.

קטו. צ"ע דבישעיה (מג, ו) כתיב, אמר לצפון תני, והוא לשון נתינה לנוכח.

א'ט) גמ' ירד רבי שמעון לשיטתו של רבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי. פי' והכא נמי איכא עדי מסירה. רש"י. וקשה, דא"כ למה דוקא בערכאות כשר, ועי' בתוס' לקמן (יא, א ד"ה ליפלוג).

א"י) רש"י ד"ה אלא. שראו את העדות וכו'. זה ביאור למה שבק רווחא למאן דקשיש מיניה, משום דהיו שם בשעת מעשה ישראלים וכו'.

א"יא) רש"י ד"ה אלא בזמן שנעשו בהדיוט. ובגמ' מפרש לה. נראה דכוונת רש"י דבגמ' (לקמן יא, א) מפרש אי מסקנת דברי רבי שמעון הוא או דקאי אדברי תנא קמא.

א"יב) רש"י ד"ה זאת אומרת. הלכך על כרחך ישראל זה ראה את הכותי חותם למעלה. משמע דגם עכשיו צריכין לומר דמיירי דחתים ישראל לבסוף. וצ"ב למה, והרי כיון דאין חותמין זה בלא זה א"כ ישראל זה ראה שייחדו הכותי הזה לעד, ואפילו חתים ישראל בתחלה נמי, ועי' בריטב"א.

א"יג) רש"י ד"ה הוא דקנה. דקרקע נקנה בכסף או בשטר. הא דהוזכר רש"י שטר, עי' במהר"ם שיק.

א"יד) בא"ד שלא יאמר (לא) מכרתיה וכו'. נראה דשני הגרסות נכונים, דיכול לטעון להד"ם ולא מכרתיה מעולם, ויכול לטעון מכרתי, אבל לא קבלתי כסף.

א'טו) רש"י ד"ה דאי לאו דיהב זוזי קמיייהו. כיון דדיינין קבועין נינהו. לכאורה הך דיבור שייך בסמוך דמש"ה לא הוו מרעי נפשייהו כיון דדיינין קבועין נינהו.

א'טז) רש"י ד"ה דינא דמלכותא. של עובדי כוכבים. באוצר מפרשי התלמוד כתב, דכוונת רש"י למה שכתב הר"ן בנדרים (כת, א ד"ה במוכס העומד מאיליו) וז"ל, וכתבו בתוספות, דדוקא במלכי עובדי כוכבים אמר דדינא דמלכותא דינא, מפני שהארץ שלו ויכול לומר להם אם לא תעשו מצותי אגרש אתכם מן הארץ, אבל במלכי ישראל לא, לפי שארץ ישראל כל ישראל שותפין בה עכ"ל.

א'יז) רש"י ד"ה תני חוץ מכגימי נשים. וה"ה נמי דמצי לשינויי בעדי מסירה ישראל. ובגט הוא דפסול דגזרינן דילמא אתי למיסמך עלייהו, אבל במתנה לא גזרינן.

ועי' בפני יהושע שהקשה, דא"כ למה קתני בסיפא לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט.

א"יח) בא"ד אע"ג דאוקימנא וכו'. על הגליון ציון דהרש"ל מ"ז, ויש לעיין בזה דהרי המהרש"ל בעצמו מסביר דברי רש"י אלו.

א"יט) בא"ד הני מיילי לתנא קמא דברייתא... אבל תנא קמא דמתניתין וכו'. והא דמקשה מסיפא דמתניתין, היינו האיך יפרש תנא דברייתא המשנה.

א"כ) בא"ד אבל תנא קמא דמתניתין וכו'. ביאור דברי רש"י עי' במהרש"ל.

א"כא) רש"י ד"ה בריתה. דכיון דלא שייכי בתורת גיטין וכו'. אולי צ"ל וכיון.

א"כב) רש"י ד"ה ירד רבי שמעון לשיטתו של רבי אלעזר. ורבי שמעון נמי בהכי מכשר שימסרנו לה בפני

א'כו) בא"ד לפי המסקנא דמשני כי קתני מילתא וכו'. עי' ברש"י לעיל בע"א.

א'כח) בא"ד דאי בלא עדי מסירה וברבי מאיר אפילו בקידושין פסלינן ערכאות מדאורייתא. דהוי כמו שטר מתנה.

א'כט) בא"ד ואור"י דכי היכי דפסלינן בגמ' אף בעדי מסירה ושמות מובהקים קטז. פי' מש"ה לא מוקמינן בעדי מסירה ורבי אלעזר, דאכתי הוי חספא בעלמא. ובתוס' הרא"ש הלשון, הלכך נראה דאפילו אליבא דרבי אלעזר פריך חספא בעלמא הוא דכי היכי וכו'.

א'ל) בא"ד דילמא אתי למיסמך עלייהו בלא עדי מסירה ישראל. צ"ב דהרי מיירי בשמות מובהקין, והאיך יבואו למיסמך עלייהו. ולכאורה כוונתם כמו שכתבו לעיל (ד, א ד"ה מודה רבי אלעזר).

א'לא) בא"ד הכי נמי פסלינן בשטר מתנה. ואע"ג דגבי קידושין לא גזרינן כדכתבו התוס' לעיל (י, א ד"ה כי קתני), צ"ל דהכא משום תיקון העולם גזרינן.

א'לב) בא"ד אבל שטר מתנה אין כשר לקנות בו מדאורייתא אלא א"כ יש עדים כשרים בשעת מסירה. ומש"ה גזרינן אפילו כשיש עדי מסירה ישראל וכמו גבי גט.

א'לג) בא"ד ואפילו אם נאמר ששטר מתנה שחתמו בו ישראל כשר לקנות בו בלא עדי מסירה. פי' אפילו אם נאמר

עדים ישראל. וצריך נמי שיכתבנו סופר ישראל כדכתב רש"י לעיל (ט, ב ד"ה ואמר ר' זירא). וכן כתבו התוס' כאן (ד"ה חספא בסוף דבריהם).

א'כג) רש"י ד"ה מודה רבי אלעזר. דילמא קאתי למיסמך באפיהו ומיסמך עלייהו. שישברו שהם ישראלים. ואע"ג דעומדין לפנינו, יסברו שהם ישראלים... ואולם הגזירה רחוקה וכן הקשה הרשב"א לעיל ולקמן. מהר"ם שיף. וע"ע מה שכתבתי לעיל (אות תתצו) בביאור הכוונה דאתי למיסמך עלייהו.

א'כד) תוד"ה אי לאו וכו'. וי"ל דאין לחוש וכו'. בר"ך הלשון מבואר יותר וז"ל, י"ל דלמאן דסבירא ליה דכותים גרי אמת הם אלא דחייש שאין בקיאיין בדקדוקי מצות כדאיתא בגמרא, חששא דרבנן בעלמא היא, וכיון דגלווי מילתא בעלמא היא, סמכינן אהאי דחתם בסוף עכ"ל.

א'כה) תוד"ה רבא אמר לעולם תרי וכו'. ולדידיה אחזוק בהא ולא אחזוק בהא. פי' דצ"ל דרבן גמליאל ס"ל כרשב"ג דכל מצוה שהחזיקו בה וכו' וכדרצה לאוקמי לעיל. ולפי"ז רבן גמליאל ס"ל דבעינן כתיבא ואחזוק, והוא שיטה ד'.

א'כו) תוד"ה חספא בעלמא הוא. וקשה דאדרבה תירוץ דבעדי מסירה ורבי אלעזר נשאר לפי המסקנא. עי' במהרש"ל.

ציונים והערות

קטז. צ"ב מה ענין שמות מובהקין לכאן, דלעיל קאמר הגמ' כן משום הקושיא דרבי שמעון, אבל לענין עיקר התירוץ אין זה נוגע.

כתיבתן מועיל לקנות מתנה בעידי מסירה לרבי אלעזר ולהכי חשיב ליה חספא לכו"ע לרבי מאיר בשביל החתימה ולרבי אלעזר בשביל הכתיבה עכ"ל.

א'לה) בא"ד דהשתא לא מהני עדי מסירה מידי. פי' דאפילו אם מכשרינן בעדי מסירה, היינו רק היכא דכתבן ישראלקיי אבל אם כתבן עכו"ם, כיון דעכו"ם אינם בקנין שטר, אין כתיבתן מועיל לקנות. תוס' הרא"ש. ועי' במהר"ם.

א'לה) בא"ד דהא כבריייתא דבסמוך כולל יחד וכו'. פי' אלמא אע"ג דכייל גיטין בהדי שאר שטרות, לא דמי להו בכל צד. תוס' הרא"ש.

א'מ) תוד"ה והא לאו בני כריתה נינהו. הו"מ למיפרך הא לאו בני עדות נינהו. פי' דאפילו בלי הדין שבגיטין בעינן בני כריתות, בלא"ה פסולין הן לעדות.

ובמהרש"א כתב, דה"ה דהו"מ למיפרך דלאו בני שליחות נינהו, ולא עבדי נמי לשמה כמ"ש תוס' לעיל (ט, ב ד"ה אע"פ), וחדא מתלת נקטו.

דף י"א ע"א

א'מא) גמ' בשמות מובהקין. עי' ברש"י לעיל (י, א ד"ה איכא בנייהו) ומה שכתבתי שם (אות תקמו).

דגם לרבי אלעזר דעדי מסירה כרתי, מ"מ בשטר מתנה מועיל עדי חתימה במקום עדי מסירהקיי, וא"כ הכא דנחשבים העדים החתומים כמו ישראל לענין שטר זה משום הערכאותקיי, לא נצטרך עדי מסירה.

א'לה) בא"ד היינו משום שידוע ע"י עדי חתימה... שבא השטר מיד הנותן ליד המקבל. דכיון שהם מעידין שהשטר נעשה ע"י המוכר, א"כ איך הגיע השטר ליד הלוקח, על כרחך משום שמסר לו. נחלת משה.

א'לה) בא"ד אבל בשטר שחותמין בו עובדי כוכבים שאין בו... הודאת בע"ד דין. עי' ברש"ש שהקשה למה לא יהא נחשב כהודאת בעל דין כיון דלא מרעי אנפשיהו.

א'לה) בא"ד אין לומר דלהכי חשיב ליה חספא בעלמא וכו'. פי' דמש"ה לא משני בעדי מסירה ורבי אלעזר היא, דאכתי הוי חספא בעלמא, דעדי מסירה לא מועילים הכא.

א'לה) בא"ד משום דמתניתין כו"ל שטר מתנה וכו'. ז"ל תוס' הרא"ש, אבל אין לומר דלהכי חשיב ליה חספא בעלמא דמשמע ליה דמתניתין דמכשרא שטר מתנה כמו שמכשירין שאר שטרות מדכייל להו בהדי הדדי והם כשרים אפילו היתה בין הכתיבה ובין החתימה בגוים, הילכך גוים שאינם בתורת קנין שטר אין שטר

ציונים והערות

ק"ז. בגליון הש"ס ציין תוס' לעיל, דשם כתבו תוס' הטעם למה נאמר כן.

ק"ח. עי' בתוס' הרא"ש.

ק"ט. עי' מה שכתבתי לעיל אות א'כב.

מתקבצים לשפוט שלא על פי המלך
ובתורת עראי, דקסבר דכיון דבפרהסיא
עבדי, לא אתו לאורעי נפשייהו לאסהודי
בשיקרא או לקבולי סהדי שקרי. חי
הרמ"ה ושיטות הקדמונים.

א'מט) גמ' אמר רבא האי שמרא
פרסאה דמפריה ניהליה באפי סהדי
ישראל. פירש"י וחתמו פרסיים הדיוטות
עליו. פי' דאפילו נעשה בהדיוטות קבא, מ"מ
כיון דאיכא עדי מסירה ישראל כשר.

אבל לכאורה הוא רק רש"י לשיטתיה
דס"ל דלא גזרינן בשאר שטרות בדאיכא
עדי מסירה ישראל אטו היכא דליכא עדי
מסירה (עי' מה שכתבתי באות אנה), אבל לתוס'
(בד"ה ליפלוג וליתני בדידה ובד"ה נעשה) דס"ל
דפסלינן אפילו בדאיכא עדי מסירה ישראל,
דגזרינן עדי מסירה אטו היכא דליכא עדי
מסירה, א"כ אתיא מימרא דרבא רק לרבי
עקיבא דלעיל, אבל להחכמים פסול הך
שטר לגמרי. ועי' במהרש"א.

וכן איתא ברא"ש וז"ל, פירש"י וחתמו
פרסיים הדיוטות עליו. וקשיא לי, דהא
רבנן דרבי עקיבא פסלי בשטר שנעשה
בהדיוט ואפילו בעדי מסירה כדפריש ר"י
לעיל, משום דחיישינן דילמא אתי להכשיר
בלא עדי מסירה כמו בערכאות. ומיהו
רש"י פי' לטעמיה שפירש לעיל לא הוזכרו
לפסול אלא בזמן שנעשו בהדיוט משום
דלא קפדי אאורעי נפשייהו, משמע דלא
פסול אלא דומיא דערכאות בלא עדי
מסירה, אבל בעדי מסירה כשר לגבות מבני
חרי עכ"ל.

א'מב) גמ' היכי דמי שמות מובהקין
וכו'. צ"ב קושית הגמ' וכל האריכות בזה,
והרי פוק חזי מה הם השמות מובהקין.
ולפי המהר"ם שיף (ברש"י ד"ה הורמיו) באופן
השני דלרבנותא נקט הני, מיושב.

א'מג) גמ' אי הכי אדתני סיפא...
לפלוג וליתני בדידה. אבל בלא"ה לא
קשיא דהו"ל לפרש בד"א בשמות
מובהקין, דהרי תנא אין צריך לפרש
דבריוק, אלא כיון דמפליג, א"כ ליפלוג
וליתני בדידה.

א'מד) גמ' לפלוג וליתני בדידה. פי'
רש"י בערכאות גופייהו. קשה, דהרי עכשיו
נמי מפליג בדידה דהיינו בשמות מובהקין,
ומאי אולמא הך מהך. ועי' במהרש"א (על
תוד"ה ליפלוג, באמצע דבריו) מה שתי'.

א'מה) גמ' נעשה וכו'. בתוס' בבא קמא
(מח, ב ד"ה אימא סיפא) מבואר, דנעשה מתרצינן
רק היכא דליכא תירוץ אחר.

א'מו) גמ' ואי בעית אימא סיפא אתאן
לגיטי ממון. גם להאי תירוצא מכשיר רבי
שמעון רק בשמות מובהקין, אלא כיון
דסיפא מיירי בגיטי ממון ולא קאי אגיטי
נשים, א"כ לא קשה ליפלוג וליתני בדידה.
עי' מה שכתבתי לעיל (אות א'מג).

א'מז) גמ' לא נחלקו... ואפילו גיטי
נשים ושחרורי עבדים. בעדי מסירה
ושמות מובהקין. תוס'.

א'מח) גמ' רבינא סבר לאכשורי
בכנופיאתה דארמאי. מקום שגדוליהם

ציונים והערות

קכ. עי' במהרש"א בתחלת המסכת על תוד"ה המביא, וע"ע מה שכתבתי לעיל ד, א.
קכא. לא מבואר מה ההכרח דמיירי בהדיוטות, ועי' בהמשך שהעתקתי לשון הרא"ש שג"כ כתב כן, וצ"ב.

א'נ) גמ' אמר רבא האי שטרא פרסאה דמסריה ניהל'יה באפי סהדי ישראל' מוגבינן ביה מבני חרי. הכא מיירי דחתמו פרסיים הדיוטות (עי' מה שכתבתי בדבור שלפני זה), אבל בחתמו עדי ישראל, גובין אפילו ממשעבדי כדמבואר לקמן (יט, ב).

א'נא) גמ' והא לא ידעי ל'מיקרא. הקשה ברעק"א, דהרי העידי מסירה מעידים רק שזה השטר נמסר בפניהם, ולמה צריכים לקרותו, עיי"ש שהאריך בזה. וע"ע בחי' הריטב"א (רבינו קרשקש).

א'נב) גמ' והא לא ידעי ל'מיקרא. לכאורה גם לעיל כשמוקי להמשנה בעדי מסירה ישראל, אפשר להקשות כן, ועי' במהר"ם שיף (ד"ה ואמתני').

א'נג) גמ' והא לא ידעי ל'מיקרא... והא בעינא כתב... והא בעינא צריך שיחזיר וכו'. ז"ל הריטב"א (רבינו קרשקש), האי דמקשי ואזיל כולי האי, ולא משמע ליה שהשטר נעשה כדינו, משום דאמרינן דלא גבי ביה אלא מבני חרי, ומש"ה משמע ליה דבשטר זה ודאי איכא פסול, ומש"ה מקשה ואזיל למידע מה פסול יש בזה עכ"ל קכב.

א'נד) רש"י ד"ה הורמיז. כולם שמות דיני עובדי כוכבים הם. ביאור כוונת רש"י בזה, עי' במהר"ם שיף.

א'נה) רש"י ד"ה אבל שמות שאינן מובהקין. נעשו כשאר שטרות ש'

מכר... דהנהו ודאי פסילי דלא קפדי אאורועי נפשייהו וחתמי שיקרא. הך טעם שייך רק בלא עדי מסירה ישראל, דבעדי מסירה ישראל לא סמכין אעדי חתימה רק אעדי מסירה, ועי' מה שכתבתי בסמוך (אות א'סא) בשם המהר"ם שיף, דכן היא שיטת רש"י דדוקא בלא עדי מסירה ישראל פסול בשאר שטרות, ודלא כתוס'.

א'נו) בא"ד ועל כרחיך האי נעשו בהדיוט אשאר שטרות קאמר וכו'. זהו הסבר על תחלת דברי רש"י דמנ"ל לפרש בשאר שטרות.

א'נז) בא"ד בא"ד ועל כרחיך האי נעשו בהדיוט אשאר שטרות קאמר דאי"ו בגמ' אשה וכו'. לא הזכיר שטר מתנה, וכן בסמוך (ד"ה חוץ מגיטי נשים), ואולי משום דמתנה תלוי בבי' תירוצים בגמ' דלעיל.

א'נח) בא"ד דהתם איכא לפלוגי בין הדיוט לערכאות וכו'. פי' ומש"ה מובן הלשון נעשה כמי שנעשו בהדיוט, דבהדיוט פשוט דפסול, אבל בגיטין לא שייך לומר נעשה כמי שנעשו בהדיוט, דמה פשיטותא דהדיוט יותר מערכאות.

א'נט) רש"י ד"ה אתאן לגיטי ממון. וכדפרישית טעמא לעיל. הלשון "וכדפרישית" צ"ב, דהרי הגמ' קאמר לה להדיא. ובמהדורת עוז והדר מביא מכת"י כדמפ'.

ציונים והערות

קכב. וכן מוכח מהמשך הגמ' דמקשה אי הכי ממשעבדי נמי, דזה היה הסיבה לחשוב כל אלו הפסולים, וכיון דמתרץ לו דליכא שם פסול, א"כ קשה למה לא גבי ממשעבדי. וכן הוא בדרך כלל דאחר קושיית מאי לאו, ודחי הגמ' לא, מקשה אי הכי, דזה היה הסיבה לסברת מאי לאו וכיון דמתרץ לו "לא" מקשה "אי הכי". וכ"מ בתוס' פסחים יג, א ד"ה מאי לאו לנכרים.

ברכת

דף י"א ע"א

יהודה

קיא

א'ס) רש"י ד"ה חוץ מגיטי נשים. ל"ג ברישא וכו'. ע"י במהר"ם שיף שהביא היש שגורסין כן.

א'סא) בא"ד שטרי מכר דקיימי לראיה ועליהן דסהדי עובדי כוכבים סמכינן פסול דאימור שקרא חתים אבל גיטי נשים לאו עליהם סמכינן אלא אעדי מסירה. במהר"ם שיף דייק מדברי רש"י אלו, דבשאר שטרות נמי לא פסלינן רק בלא עדי מסירה, ודלא כתוס' (בד"ה לפלוג בד"ה נעשה) דכתבו דגזרינן בשאר שטרות אטו ערכאות. וכן איתא ברא"ש העתקתי דבריו בגמ' (אות א'מט). וע"ע מה שכתבתי לעיל (אות א'נה).

א'סב) בא"ד שטרי מכר דקיימי לראיה... אבל גיטי נשים וכו'. לא הזכיר מתנה, וע"י מה שכתבתי לעיל (אות א'נו).

א'סג) רש"י ד"ה אבל במקום שישראל חותמין. דאי מכשרת בהני וכו'. לכאורה הוי גזירה לגזירה, וע"י בתוס' ומה שכתבתי שם (אות א'פ).

א'סד) רש"י ד"ה שטרא פרסאה. וחתמו פרסיים הדיוטות עליו. פי' פרסיים נכרים. תוס' לעיל (ג, ב ד"ה וגובה). וע"ע מה שכתבתי בגמ' (אות א'מט).

א'סה) רש"י ד"ה שאינו יכול לזייף. וקלפי פרסיים אינם מעובדים בעפצים שקורין גל"ש. צ"ב למה לא פירשו רש"י מיד בתחילת הדיבור.

א'סו) רש"י ד"ה לית ליה קלא. דסהדי דחתימי אשטרא אינון מפקי לקלא. ולפי"ז ככל שטר שיש רק עדי מסירה ולא עדי חתימה, לא גבי ממשעבדי. וע"י בתוס'

לעיל (ג, ב ד"ה וגובה מנכסים משועבדים) שהאריכו בזה.

ובעצם הדבר צ"ב דלמה עדי חתימה יותר מפקי לקלא מעדי מסירה.

א'סז) תוד"ה הורמין. ורש"י גרם תרווייהו בזיין אלא שבשני גרים דאהורמיו. ולפי"ז אפשר לגרוס כאן הורמיז, ולרש"י הורמיז הוא שד ואהורמיז הוא לשבח.

א'סח) בא"ד ואיפרא הורמיז וכו'. דר"ת לשיטתו מפרש איפרא הורמיז נמי לשון חן ורש"י פירש לשון שד.

א'סט) תוד"ה שבתאי. דשבתי שם ישראל הוא בכמה מקומות. ע"י לקמן כו, ב.

א'ע) בא"ד אבל שבתאי וכו'. ברש"ש כתב, נראה דצ"ל שיבתאי, דשבתאי נמי אשכחן דהוא שם חכם עי"ש. ולפי"ז צריכין להגיה גם בהדיבור המתחיל וכן איתא במהדורת עוז והדר בשם ר"י פיק.

א'עא) תוד"ה בטאי. דבטי שם ישראל כדאמר בקידושין... שהיה עבד והיה מחזיק עצמו כישראל. בהגהות יעב"ץ הקשה, דאדרבה משם ראייה להיפוך דאינו שם ישראל. ותי', שמא י"ל כיון שרצה להיות נחשב מכלל ישראל, ממילא היה משנה שמו ממה שהיה נקרא בעבודתו.

א'עב) תוד"ה לפלוג וליתני בדידה. וא"ת אדרבה תיקשי וכו'. צ"ב הלשון "אדרבה", ובתוס' הרא"ש הגירסא, תימא אדפריך לפלוג וליתני בדידה תיקשי ליה וכו'.

בהדיוט אפילו בשמות מובהקין ועדי מסירה, דגזרינן אטו שאר שטרות, קשה למה הוצרכו לפרש "כשאר שטרות" ולמה לא פירשו כפשוטו דהוי כמו גיטין שנעשו בהדיוט. וכתב במהר"ם שיף, דהא דכתבו לעיל, הוא רק לההו"א, אבל עכשיו בהמסקנא ס"ל דלא גזרינן עיי"ש.

א'עו) בא"ד בשאר שטרות שנעשו בהדיוט דפסי' אפילו בשמות מובהקין ועדי מסירה שלא יבא להכשיר בלא עדי מסירה. אבל בלאו הך גזירה אע"ג דנעשו בהדיוט כשר כיון דסמכין אעדי מסירה.

וברש"י (ד"ה אבל שמות שאינן מובהקין) כתב, דהטעם דפסול בשאר שטרות שנעשו בהדיוט, הוא משום דלא קפדי אאורעי נפשיהו, משום דרש"י מיירי בלא עדי מסירה, ותוס' מיירי אפילו בעדי מסירה. עי' מה שכתבתי שם (אות א'נה).

א'עה) תוד"ה לא נחלקו רבי עקיבא וחכמים על כל השטרות וכו'. לא נחלקו אלא בזמן שנעשו בהדיוט פירוש בשמות מובהקין ובעדי מסירה... וחכמים פוסלין בשאר שטרות. ודלא כרש"י (בד"ה חוץ מגיטי נשים) עי' מה שכתבתי שם (אות א'סא).

א'עט) בא"ד דבשאר שטרות... איכא למיגזר. שיבא להכשיר גם בהדיוטות בלא עדי מסירה.

א'פ) בא"ד ופריך מקום שאין ישראל חותמין... אע"פ דהוי כעין גזירה

א'עג) בא"ד וי"ל דגזרינן בהדיוט קבג גיטי נשים אטו שאר שטרות וכו'. ואע"ג דהוי גזירה לגזירה, גזרינן, עי' במהרש"א קכד.

והנה כל זה הוא רק לההו"א, אבל בהתי' ס"ל דגיטי נשים כשרים בהדיוט ולא גזרינן אטו שאר שטרות, עי' מה שכתבתי בסמוך (אות א'עו) בשם המהר"ם שיף.

א'עד) בא"ד אטו שאר שטרות דפסלינן בהדיוט אף בעדי מסירה דלמא אתי להכשיר בלא עדי מסירה כמו בערכאות. פי' דבשאר שטרות דהיינו מכר והלוואה כיון דלא הוי אלא לראיה, כשר בערכאות אפילו בלא עדי מסירה, אפילו לרבי אלעזר סמכין עליהו כיון דלא מרעי נפשיהו לחתום שיקרא.

וזה דלא כרש"י דבעדי מסירה כשר בהדיוט אפילו בשאר שטרות (עי' מה שכתבתי ברש"י אות א'סא).

ועי' בתוס' לעיל (ג, ב ד"ה וגובה) דכתבו דשאר שטרות דאיכא עדי מסירה כשרין כמו בערכאות, ואולי הוא רק לשיטת רש"י.

א'עה) בא"ד אע"ג דבסמוך אפילו רבנן דפסלי וכו'. צ"ב הכוונה בתיבת "אפילו".

א'עו) תוד"ה נעשה כמי שנעשו בהדיוט. פירוש בשאר שטרות וכו'. ההכרח לזה מבואר ברש"י (ד"ה אבל שמות שאינן מובהקין).

והנה לכאורה לפי מה שכתבו התוס' בדבור שלפני זה, דבגיטי נשים פסול

ציונים והערות

קכג. תיבת "בהדיוט" לכאורה מיותר וכן בסמוך.

קכד. וע"ע בתוס' חולין (קד, א) העתקתי דבריהם בסמוך (אות א'פ).

ברכת

דף י"א ע"א

יהודה

ק"ג

לגזירה. לכאורה על גופא דגמ' נמי קשה כן, דבמקום שישראל חותמין גזרינן שמות מובהקין אטו שמות שאין מובהקין, ושמות שאין מובהקין גופה הוא גזירה דילמא אתי למיסמך עלייהו.

א'פר) תוד"ה בדאפיצן. וא"ת והאיך אנו כותבין וכו' (שטרות) וספר תורה וכו'. אם מוחקין תיבת שטרות צריכין למחוק גם הו' של וס"ת.

א'פא) בא"ד אע"פ דהוי כעין גזירה לגזירה מ"מ מסתבר להמקשה כיון דחיישינן כול"י האי להא נמי הוה לן ל"מיהש. ז"ל התוס' בחולין (קד, א ד"ה ומנא תימרא דלא גזרינן גזירה לגזירה), בכמה מקומות אמר היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזירה, בפרק קמא דשבת (יא, ב) ובפרק במה מדליקין (כא, א) ובריש ביצה (ג, א)..., ויש מקומות נמי דגזרינן גזירה לגזירה ולא חיישינן, אין לדמות גזירות חכמים זו לזו אלא במקומות שהש"ס מדמה עכ"ל.

א'פה) בא"ד ודיפתרא פסול בכולהו. בתוס' הרא"ש מוסיף, ודיפתרא היינו דקמית ומליח ולא עפיץ, כדאמרינן לקמן בסוף פ"ב (כב, א).

א'פו) בא"ד ודיפתרא פסול בכולהו. ר"ל בספר תורה תפלין ומזוזות. מהר"ם שיף.

דף י"א ע"ב

א'פב) תוד"ה רשב"ג אומר וכו'. ואור"י דדוקא בגיטין סבר רבבי אלעזר... כהנך אמוראי דפרק בתרא. עי' תוס' לעיל (ד, א ד"ה דקיימא לן הלכה כר"א בגיטין).

א'פג) תוד"ה והא בעינן כתב שאינו יכול לזויף. לרבי אלעזר פריך דאמר בפ"ב (לקמן דף כב:) דלא הכשיר רבי אלעזר וכו'. פי' דרבי אלעזר האמורא (והוא רבי אלעזר בן פדת) קאמר לקמן אליבא דרבי אלעזר התנא (והוא רבי אלעזר בן שמוע) ק"ה דצריך בשאר שטרות דבר שאינו יכול להזדייף, וע"ז כתבו התוס' דהקושיא הוא רק אליביה, ולאפוקי מרבי יוחנן אליבא דרבי אלעזר. מהר"ם שיף.

א'פח) גמ' התם כדקתני טעמא וכו'. וסברת המקשן עי' בתוס'.

ציונים והערות

קכה. רש"י לקמן לא, ב. וכן מצינו במסכת שבת (ט, ב) ורבי אלעזר אמר רבי אלעזר היא, ופירש"י שם דרבי אלעזר הראשון הוא רבי אלעזר בן פדת דהוא אמורא והשני הוא רבי אלעזר בן שמוע סתם רבי אלעזר של משנה וברייתא.

א'פמ) מתני' האומר תן גט זה לאשתני... יחזור דברי רבי מאיר וחכמים אומרים וכו'. ברש"י לעיל (י, א ד"ה בשליחות בעל כרחא) משמע דמיירי דוקא בשליחות בעל כרחא, ועיי"ש בתוס'.

א'צ) מתני' שזכין לאדם... שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי. פירש"י הלכך כי משחרר ליה לא מפסיד ליה מזונות וכו'. קשה דאה"נ דאינו מפסיד כלום, מ"מ עדיין אינו זכות. וז"ל פני יהושע, ונראה מלשונו, דהא דקתני זכות הוא לו, היינו דעיקר השחרור הוא זכות, שמתירו בכת חורין ונתחייב במצות, אלא דהתנא יהיב טעמא, דלא תימא דאכתי הוא חוב מצד המזונות, לזה אמר שאם ירצה שלא לזון, וא"כ לא מפסיד ליה מידי.

וע"ע מה שכתבתי לקמן (אות א'קצח).

א'צא) מתני' שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי. ואע"ג דמ"מ השתא זנו והוי חוב, י"ל דכיון דאין זונו מצד החוב, א"כ גם אח"כ יכול לזונו. ועי' בתוס' לקמן (יב, ב ד"ה וכו').

א'צב) מתני' וישלא לזון את אשתו אינו רשאי. ואע"ג דיכול לומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך, מ"מ בדלא ספיק צריך ליתן לה וא"כ עדיין חוב היא לה, משא"כ בעבד אם אומר לו צא מעשה ידיך במזונותיך אע"פ דלא ספיק אינו חייב לזונו כדמבואר לקמן בגמ' (יב, א).

א'צג) מתני' וישלא לזון את אשתו אינו רשאי. לפי"ז מיירי מתני' דוקא בגט מן הנישואין, אבל מן האירוסין הוי זכות דהרי עדיין אינו חייב במזונותיה. עי' ברש"י לעיל (י, א ד"ה ופרכין תורה גופה).

א'צד) מתני' כשם שהוא פוסל את אשתו. צ"ב למה הצרך להך הוספה, ועי' בתוס' לקמן (יג, א ד"ה ומה אילו).

א'צה) גמ' ש"מ מדרבנן התופס לבעל חוב קנה. צ"ב דהרי הכא כבר זכה בו השליח בשעת נתינה, אלא דעכשיו רוצה לחזור בו ומה הדמיון לתופס לבעל חוב. ובאמת דמלשון רש"י משמע, דהכא נמי עדיין לא זכה בו (עי' מה שכתבתי שם אות א'קז), וכן כתב בריטב"א (רבינו קרשקש), דהשתא דס"ל דתן לאו כזכי דמי, א"כ הרי לא סילק רשותו עדיין האדון מהעבד, והוי כמו שנתנו להשליח בתורת פקדון, ולא שייך לזכות לצורך העבד וא"כ שפיר הוי כתופס.

א'צו) גמ' ש"מ מדרבנן התופס לבעל חוב קנה. אבל זכין לאדם שלא בפניו לא שייך כאן, כיון דלא נתנו מדעתו.

א'צז) גמ' ש"מ מדרבנן התופס לבעל חוב קנה. לכאורה גם מרבי מאיר ש"מ כן, דהרי לא פליג רק מטעם דס"ל דחוב הוא לו, אבל אם הו"א דזכות הוא לו, גם לרבי מאיר זכה ואינו יכול לחזור, ועי' באוצר מפרשי התלמוד.

א'צח) גמ' ואפילו במקום שהב לאחרים. עי' רש"י ומה שכתבתי שם (אות א'קיא).

א'צט) גמ' הכי אמר רבי יוחנן התופס לבעל חוב במקום שהב לאחרים לא קנה. הטעם דלא קנה, עי' מה שכתבתי בתוס' (אות א'קכט).

א'ק) גמ' וא"ת משנתנו כל האומר תנו כאומר זכו דמי. לפי"ז גם על תופס במקום

ברכת

דף י"א ע"ב

יהודה

קטו

שאינו חב לאחרים, אין ראייה ממשנתינו, וכן משמע מלשון רש"י (אות א'ק"ב).

א'קא) גמ' יתננו לעני הנמצא ראשון. לכאורה היינו אם העני בא להך שדה ללקוט פאה, אבל לסתם עני שאין בדעתו לבא לכאן ללקוט, למה יתננו לו יותר מלשאר עני.

א'קב) רש"י ד"ה עדים החתומין על הגט. ומארין ישראל בא. כוונת רש"י לאפוקי מהאיכא דאמרי דבעי מיניה גיטין הבאין מחו"ל.

א'קג) רש"י ד"ה מהו. לאכשורי בעדי מסירה. היינו לרכי אלעזר. ועי' בתוס'.

א'קד) רש"י ד"ה התם כדקתני טעמא. כרבנן דמתניתין. עי' במהר"ם ומהר"ם שיף מה שהקשו כאן.

א'קה) רש"י ד"ה יחזור. ואין השליח יבול לצבות בהן לצרכו^{קכ}. לכאורה הול"ל "דלא זכה השליח בהן" דהיינו דבשעת קבלה לא זכה בהן ומש"ה יכול לחזור, ועי' מה שכתבתי בסמוך (אות א'ק"ג).

א'קו) רש"י ד"ה מן התרומה. אלמא חוב הוא לו. תיבת "אלמא" צ"ב. וברש"י שבריי"ף הגי' "אם כן".

א'קז) רש"י ד"ה ש"מ מדרבנן. דאמרי שהשליח יתפוס השטר לצורך העבד ואע"ג דבעל^{קכ} קמהדר ביה ואינו עוד שלוחו. צ"ב דמה בכך שהבעל מהדר בו

ואינו עוד שלוחו, מ"מ הרי זכה כבר העבד מיד בקבלת השליח ומה לנו עוד להסכמת הבעל ושליחותו, ומבואר מדברי רש"י, דהשליח לא זכה בקבלתו, דהרי עכשיו בההוא אמינא לא סבירא לן דתן כזכו, וכן כתב הריטב"א העתקתי דבריו בגמ' (אות א'צ"ה).

א'קה) בא"ד ותפיסה בעלמא היא בע"כ. פי' דכיון דאינו שלוחו של האדון הרי הוא כתופס את השטר שחרור מן האדון בעל כרחו.

א'קט) רש"י ד"ה התופס לבעל חוב. אדם מן השוק וכו'. פי' לאפוקי אם עשאו שליח, דבכהאי גוונא ס"ל לרש"י דקנה. עי' בתוס' (ד"ה התופס לב"ח).

וע"ע באוצר מפרשי התלמוד בכיאר כוונת רש"י.

א'קי) בא"ד שתופס מטלמי בנכסי ראובן. ואע"ג דמטלטלי דבעל חוב לא משתעבדי, היינו לגבות מלקוחות, אבל מיניה דידיה אפילו מגלימא דעל כתפיה.

א'קי"א) רש"י ד"ה ואפילו במקום שחב לאחרים. דהא מתניתין נמי שליח זה תופס לעבד וחב לבעלים. אע"ג דבכל תופס לבעל חוב הוי חב להלוה ולא מיקרו חב לאחרים, התם כיון דהלוה חייב לשלם, אינו מיקרו חב, אבל הכא דהאדון אינו חייב לשחררו, הוי חב (עי' תוד"ה שמע מינה).

א'קי"ב) רש"י ד"ה כאומר זכו דמי. ואין זה כשאר תופס אלמא בעלמא עשאו

ציונים והערות

קכו. צ"ל לצרכן. רש"ש, וכן הוא ברש"י שבריי"ף.

קכז. גם בסמוך בד"ה כאומר זכו דמי, כתב רש"י "בעל", ולכאורה צ"ל "אדון".

קכת. ברין הגירסא "אדון", גם לעיל בד"ה ש"מ מדרבנן נקט רש"י בעל ולכאורה צ"ל אדון.

א'קיו) תוד"ה עדים החתומים על הגט. דהא בכל דוכתי. בתוס' הרא"ש הגי' "כדאמרינן" בכל דוכתי.

א'קיה) תוד"ה בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים. בירושלמי בעי הגע עצמך היה עבדו של קצין הרי חובה הוא לעבד. ז"ל חי' חתם סופר, ונ"ל קושייתם, עבדו של קצין, אע"פ שמטעם מזונות אין לו זכיה שיכול לומר עשה עמי ואיני זנך, אבל עכ"פ כבוד וגדולה הוא לו שיקרא שמו של מושל קצין עליו עבד מלך מלך וכעבדי שלמה שבס' עזרא. ומשני גם זה איננו בטוח שהרי יכול למכרו לשפל איניש עכ"ל.

א'קיט) בא"ד לית לך אלא כהדא וכו' קט. בתוס' הרא"ש מבואר יותר וז"ל, הילכך אפילו בעבדו של קצין זכות הוא לו, שהרי יכול למוכרו לאחר שלא מדעתו, וטוב לו שיהיה בן חורין כי שמא ימכרנו לאחר. וקושיא דאשה נראה לי שלא תירץ, וסומך ע"ז דאמרינן טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו עכ"ל.

א'קכ) תוד"ה יתיב רב הונא. אר"ת דאין זה רב הונא שמזכיר פתם בכל הש"ס וכו'. לכאורה י"ל נמי דאין זה רבי ירמיה חבירו של רבי זירא, וכדכתבו התוס' כמה פעמים דתרי רבי ירמיה הו, עי' קידושין מו, א בתוס' קל. וע"ע במהר"ם שיקף.

א'קכא) בא"ד ורבי ירמיה חבירו של רבי זירא וקמן ממנו כדאמר... עד כאן

שליח לזכות בו. פי' כיון דנתנו לו האדון מדעתו, שפיר זכה בו השליח, ולא מיקרו "תופס" לבעל חוב.

ולפי"ז גם על תופס לבעל חוב ואינו חב לאחרני ליכא ראייה ממשנתנו, עי' מה שכתבתי בגמ' (אות א'ק).

א'קיג) בא"ד אלא בעל עשאו שליח לזכות בו. הלשון "עשאו שליח לזכות בו" הוא לכאורה לאו דוקא, דהרי הבעל אינו יכול לעשות שליח עבור העבד, אלא הכוונה דנתנו לו מדעתו ומש"ה יכול לזכות בו מעצמו לצורך העבד דלא מיקרו תופס לבעל חוב.

א'קיג) בא"ד ואע"פ שהעבד לא ידע וכו'. לכאורה הך הוספה אינו ענין לכאן, דאפילו הוי תופס צריכין לזה.

א'קמו) רש"י ד"ה מי שליקט. בעה"ב עשיר. בבבא מציעא כתב רש"י וז"ל, אדם בעלמא שאינו בעל השדה, דאי בבעל השדה לא אמר רבי אליעזר זכה, דליכא למימר מיגו דזכי לנפשיה, דאפילו הוא עני מוזהר הוא שלא ללקט פאה משדה שלו.

ובאוצר מפרשי התלמוד האריך לבאר למה לא נימא מיגו דאי בעי מפקר לנכסיה וגם שדה זו, ותו לא הוי בעל השדה ויכול ליטול פאה.

א'קמז) בא"ד בעה"ב עשיר. כן הוא בגמ' בבא מציעא שמחלוקת בעשיר לעני, אבל עני לעני לכ"ע זכה.

ציונים והערות

קכט. עי' במהרש"א דלכאורה היינו ממש כגמ' דידן לקמן יג, א. קל. בכללי הש"ס בסוף מסכת ברכות מביא כל האמוראים שמצינו שהיה שנים.

ברכת

דף י"א ע"ב

יהודה

קייז

הביאו רבי ירמיה לרבי זירא לידי גיחוך ולא גחך. צ"ב דאדרבה לכאורה מזה ראייה דלא הוה קטן ממנו, דאיך הביאו לידי גיחוך.

ובנחלת משה כתב, דהראיה מזה הוא רק דרבי ירמיה לא היה תלמידו רק חבירו, ומדבעי מיניה, רואין שהיה קטן ממנו.

א'קכב) בא"ד כדאמר בריש פירקין (ד) ה) בעא מיניה שמואל מרב הונא. עי' ברש"ש מה שכתב על זה, ועי' מה שכתבתי לעיל (אות תנח).

א'קכג) תוד"ה שמע מינה התופס לבעל חוב קנה. תימה לר"י אפילו אי תופס לבעל חוב קנה היינו משום שהוא שליח וכו'. בתוס' הרא"ש מוסיף "תימה מה ענין משנתינו לתופס לבעל חוב".

וביאור קושייתם הוא כן, דמה הדמיון של משנתנו לתופס לבעל חוב, דבשלמא תופס לבעל חוב, כיון דהבעל חוב בעצמו יכול לתפוס ואין הלוחה יכול לעכב, מש"ה אמרינן דהתופס לבעל חוב נמי יכול לתפוס, אבל במשנתנו אפילו אם העבד בעצמו היה מקבל השחרור היה יכול האדון לחזור (אם היה נותן לו על דעת שלא ישתחרר בקבלה זו) א"כ ה"ה דכשזוכה אחר עבור העבד יכול האדון לחזור בו.

אבל עצם קושית התוס' צ"ב, דאדרבה ק"ו הוא, דכיון דגבי עבד אין האדון יכול לחזור בו, דכבר זכה השליח בתפיסתו, ואע"ג דנתן לו האדון ע"מ וכו', כ"ש בסתם תופס לבעל חוב דהבעל חוב בעצמו יכול לתפוס, בודאי דיכול אחר לתפוס עבור הבעל חוב. ובקיקיון דיונה כתב, דהתוס' ס"ל דמה שאמר רב הונא שמע מינה התופס לבעל חוב קנה, אין פירושו שמהמשנה נלמד דין זה, אלא בא ליתן

טעם מדוע אמרו במשנתנו שאין האדון יכול לחזור, והוא משום שהתופס לבעל חוב קנה, ועל זה שפיר הקשו התוס'. וכן משמע מתירוצם עיי"ש.

א'קכד) בא"ד היינו משום שהוא שליח. ואפילו לא עשאו שליח בהדיא, מ"מ נעשה שלוחו מעצמו דזכייה מטעם שליחות, כדמבואר בתוס' הסמוך.

ואע"ג דהתוס' כתבו בסמוך דבעשאו שליח נמי לא קנה, היינו בחב לאחריני.

א'קכה) בא"ד אבל כאן אפילו העבד עצמו אינו יכול לעכב את האדון מלחזור בו אם היה נותן גט שחרור לדעת בן שלא ישתחרר בקבלה זו... כיון דהשתא ס"ד דהאומר תנו לאו כזכו דמי. פי' אע"ג דכאן לא אמר לו שהוא נותן לו לדעת כן, מ"מ כיון דהשתא ס"ד דהאומר תנו לאו כאומר זכו דמי, א"כ הוי כמו שנתנו לו ע"ד שלא יזכה השליח בו והעבד לא ישתחרר עד שיגיע לידו.

א'קכו) בא"ד ועוד מה חייב האדון לעבד וכו'. נראה דאין זה קושיא אחרת, אלא קושיא על לשון הגמ' התופס "לבעל חוב".

א'קכז) בא"ד ואי חשיב ליה משום דעביד ליה נייח נפשיה... א"כ היכי חשיב ליה חב לאחרים. פי' כמו דבסתם בעל חוב לא מיקרו חב לאחרים רק היכא דאיכא עוד בעל חוב, אבל הא דתופס מהמלוה אינו מיקרי חב לאחרים כיון דחייב לשלם לו, א"כ ה"ה בעבד אם האדון חייב לשחררו אין זה מיקרו חב לאחרים.

א'קכח) בא"ד ונראה לר"י... והכי פירושו וכו'. מקודם תירצו אמאי קרו ליה

בעל חוב, ומה"פ ואילך באו לתרץ תחילת קושיתם. ולפי מה שכתבתי לעיל (אות א'קכג) בשם הקיקיון דיונה, מובן דבריהם היטב.

א'קכט) בא"ד ואע"פ שלא נתכוון לכך המקביל. פי' אפילו אם לא נתכוון לכך וכו'.

א'קל) תוד"ה התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה. אפילו עשאו שליח. והטעם דלא קנה איתא בתוס' הרא"ש וז"ל, ולא דמי להא דאמרינן בעלמא שלוחו של אדם כמותו, דלאו כל כמיניה לשוויי שליח כדי לחוב לאחרים עכ"ל. אבל לרש"י דס"ל דבעשאו שליח קנה, א"כ ליכא למימר הך טעם, ובקצות החשן (סי' ק"ה סק"א) האריך בזה ותמצית דבריו, דרש"י ס"ל דזכיה אינו מדין שליחות אלא גזירת הכתוב דכמו דמהני שליחות מהני זכיה, והיכא דחב לאחרינא לא תיקון התורה דין זכיה.

א'קלא) תוד"ה כל האומר תנו כאומר זכו דמי. דקאמר בפרק קמא דמציעא (דף י.) המגביה מציאה לחבירו וכו'. ז"ל הגמ' שם, אמר רבי יוחנן המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ואם תאמר משנתינוקלא (דקתני אני זכיתי בה זכה בה, ומשמע לן אני זוכה בה עכשיו זכה בה, ואף על פי שהגביה לצורך חבירו. רש"י) דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי (היינו טעמא משום דקתני ואמר לחבירו תנה לי, ולא אמר זכה אתה לי בהגבהתך נמצא שלא עשאו שליח להקנות בהגבהתה עד שעת נתינה, והרי קודם נתינה הדר בו זה משליחותו. רש"י).

א'קלב) בא"ד ותי' ר"ת דדוקא היכא דדעת אחרת מקנה אותו אמרי' תן כזכי

ולא במציאה. וההסבר כתב בשיטה מקובצת (בבא מציעא י, א ד"ה וז"ל הריטב"א) וז"ל, וכן כתב הרא"ש, שר"ת תירץ דדעת אחרת מקנה אותם שאני, דבעין יפה אומר לו שיזכה בשביל המקבל עכ"ל. וביתר ביאור כתב שם (בד"ה ובשטה כתב) וז"ל, ויש להשיב, דהתם הוא אומר ליתן לאחרים, וכל האומר בלשון תנו בעין יפה הוא אומר לזכות בה מעכשיו בשבילו, אבל הכא לזכות לעצמו הוא רוצה, והי"ל לפרש עכ"ל.

א'קלג) בא"ד וא"ת ל"מ"ד דלא תקון מעמד שלשתן אלא בפקדון וכו'. על הגליון צוין לקמן דף יג, ואולי הכוונה לרבא שם בע"ב דאמר מסתברא מילתיה דרב בפקדון אבל במלוה לא. אבל יותר נראה דכוונתם לרב זביד לקמן יג, א ועיי"ש ברש"י (ד"ה במעמד שלשתן קנה).

א'קלד) בא"ד וא"ת ל"מ"ד דלא תקון מעמד שלשתן אלא בפקדון מה הוצרכו לתקן מעמד שלשתן. אבל ל"מ"ד דתקן מעמד שלשתן גם במלוה, לא קשה, דהרי בתן כזכו צריך הזוכה לעשות קנין, וכיון דהמלוה אינו בעין לא שייך לעשות קנין, אבל מעמד שלשתן מועיל בלי קנין.

א'קלה) בא"ד וא"ת... מה הוצרכו לתקן מעמד שלשתן דאמר בפירקין דהוי הלכתא בלא טעמא תיפוק ליה משום דתן כזכי. במהר"ם שיף איתא דהוא כעין ב' קושיות.

ובנחלת משה כתב, דקושיא הא' הוא, למה צריך שיהיה מעמד ג' דהיינו שיהיה

ציונים והערות

קלא. ז"ל המשנה שם (ט, ב), היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי נטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחלה לא אמר כלום.

ברכת

דף י"א ע"ב

יהודה

ק"ט

ליד הרי הוא מסלק נפשיה מהחפץ הזה ולא איכפת לו שהשליח יזכה לו.

א'קמב) בא"ד ומתניתין לא משמע דמיירי בהכי. מדקאמר עלה והוא שצבורין... ואי במוסר מיד ליד לא שייך לומר כן.

א'קמו) בא"ד וניחא השתא ההוא דבבא מציעא. פי' דהשתא מתורץ קושיא הא', דהתם נמי לא מסר לו אלא הוא הגביהו מעצמו.

א'קמד) בא"ד והוצרכו נמי לתקן מעמד ש'שתן דקנה אע"פ שמופקד בידו מקודם לכן. פי' דגם זה הקושיא מתורץ בזה, דהיכא שמופקד בידו מקודם לכן ואינו מוסר לו מיד ליד, אינו יכול לקנות מדין תן כזכי, ומש"ה הוצרכו למעמד שלשתן.

אבל צ"ב דלכאורה היינו תירוץ הקודם.

א'קמה) בא"ד (לקמן בע"א) ועוד פי' ר"ת וכו'. ר"ת בא לתרץ קושיא קמייתא דהיינו הסתירא מב' מימרות דרבי יוחנן.

א'קמו) בא"ד ועוד פי' ר"ת דשחרור עבד הוי כעין מלוה דאמרינן ביה תן והולך כזכי אע"ג דבמתנה לא הוי כזכי. והסבר החילוק בין מלוה למתנה כתב בפני יהושע, דבמתנה כיון דאינו חייב ליתן לו, אינו רוצה להפקיע את החפץ מרשותו עד שיגיע ליד המקבל, אבל מלוה דבע"כ חייב לשלם, אמרינן תן כזכי.

א'קמו) בא"ד ועוד פי' ר"ת וכו'. במהר"ם שיף כתב, דהשתא אין צריך לחילוקים הראשונים עיי"ש.

שם גם המקבל, סגי שיאמר המפקיד להנפקד תן לפלוני. וקושיא הב' הוא, דלמה הוי הלכתא בלא טעמא דהיינו שלא ידעינן למה זה קונה, הא הוי טעמא רבה משום דתן כזכי.

א'קלו) בא"ד וא"ת... תיפוק ליה משום דתן כזכי. ברש"ש הקשה, דבלאו תן כזכי נמי קשה קושייתם עיי"ש. וכן הקשה בתוס' הרא"ש לקמן יג, א.

א'קלו) בא"ד וי"ל דהוצרכו לתקן... כמו שאפרש לקמן בע"ה (שם ד"ה גופא). שם כתבו רק הטעם של בעל כרחו, אבל על הטעם של אין הפקדון ביד הנפקד כתבו שם דאין נראה לומר כן. והטעם כתם שם בתוס' הרא"ש בשם ר"ת, דמילתא דלא שכיחא הוא.

א'קלה) בא"ד שהניח הפקדון ביד אחרים. היינו כשנתן לו המפקיד רשות, דאל"ה אסור דיכול לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר (לקמן יד, א).

א'קלט) בא"ד ואמאי לא מפרש מעמא דמתניתין משום דתן כזכי. פי' דהרי התם מוקי לה בצבורין.

א'קמו) בא"ד ואור"ת דתן לא הוי כזכי אלא כשמוסר לו הדבר מיד ליד. לכאורה אינו חוזר ממה שכתב לעיל דדוקא היכא דדעת אחרת מקנה אותו מהני, אלא הוא עוד תנאי בדבר, ובעינן ב' תנאים, א) דעת אחרת מקנה אותו, ב) שימסור לו מיד ליד.

א'קמא) בא"ד ואור"ת דתן לא הוי כזכי אלא כשמוסר לו מיד ליד. וההסבר בזה איתא בנחלת משה, דכשהוא מוסר לו מיד

דף י"ב ע"א

א'קנד) גמ' ומיגו דזכי ליה לנפשיה וכו'. דאיירי בבעה"ב המלקט פאה בשדה אחר, דמותר לו ליטול לקט שכחה ופאה מהך שדה אם היה עני ושייך לומר מיגו דזכי לנפשיה. מהר"ם שיף.

א'קנה) גמ' ורבי אליעזר האי לא תלקט מאי עביד ליה. לפי דמשמע ברש"י דהדרש הוא מכח סמוכין, אפשר לומר דלא דרש סמוכין וכרבי יהודה דלא דריש סמוכים רק במשנה תורה כדאיתא ביבמות (ד, א).

א'קנו) גמ' להזהיר לעני על ש"ו. ז"ל רש"י בחולין (קלא, ב) לא תלקט לעני ולגר וגו'. ומשמע לא תלקט אני מזהיר לעני. ועי' בתוס' יו"ט פ"ה מ"ה דפאה, דלרבנן תרתי ש"מ.

א'קנו) גמ' שמעת מינה יכול הרב לומר וכו'. פי' ופלוגתא הוא כדמבואר בהמשך סוגין קלב.

א'קנה) גמ' שמעת מינה יכול הרב לומר לעבד... הכא במאי עסקינן וכו'. ביאור סברת המקשן עי' בתוס' (ד"ה עבד, בסוף דבריהם ועי' מה שכתבתי שם אות א'קפא על דברי התוס'). וע"ע בפני יהושע.

א'קנט) גמ' אשה אמאי לא. פי' אמאי אינו יכול לומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך, ועי' בהערות קלג.

א'קמה) בא"ד ועוד פי' ר"ת דשחרור עבד הוי כעין מלוה דאמרינן ביה תן והולך כזכי אע"ג דבמתנה לא הוי כזכי... ומדקדק ר"ת וכו'. הלשון צ"ב, דמקודם הול"ל עיקר החידוש דיש נפקא מינה בין מתנה לחוב.

א'קמט) בא"ד וגבי מתנה פסקינן כהדיא בסוף פירקין כרבי שמעון הנשיא דהולך לאו כזכי. עי' מה שכתבתי שם (אות א'שפג).

א'קנ) בא"ד וכן בריש השולח (לקמן לב:) אמר של"ח מתנה כשל"ח הגט וכו'. קשה דא"כ למה קאמר במשנה הנפק"מ בין אשה לעבד משום זכות וחוב, הא אפילו אם שניהם זכות, מ"מ גבי אשה תן לאו כזכי (עי' פני יהושע לעיל יא, ב ד"ה בא"ד ונראה לר"ס).

א'קנא) בא"ד וכיון דהולך לאו כזכי תן נמי לאו כזכי. צ"ב ההו"א לחלק בין תן להולך.

א'קנב) בא"ד של"ח הגט כשל"ח מתנה נפקא מינה להולך לאו כזכי. עי' לקמן בתוס'.

א'קנג) בא"ד אמאי תנן תן. פי' כברייתא דלעיל דקאמר הולך מנה... תן מנה לפלוני, למה הוצרך לומר ב' הלשונות, והרי כ"ש הוא.

ציונים והערות

קלב. דרב סבר אינו יכול לומר ורבי יוחנן סבר יכול לומר.

קלג. הנה יש מחלוקת בגמ' (עי' בכתובות מז, ב נח, ב) אי מזוני עיקר, ותיקנו מעשה ידיה משום מזוני, (פי' דתחלת התקנה לטובת האשה תקנה, משום דומינן דלא ספקה במעשה ידיה למזונות ותקנו תחלה עיקר תקנתא שיוון את אשתו, והדר תקנו לו מעשה ידיה משום איבה. רש"י בכתובות נח, ב), או דמעשה ידיה עיקר, ותיקנו מזונה משום מעשה ידיה. ולכאורה קושית

ברכת

דף י"ב ע"א

יהודה

קכא

א'קס) גמ' עבד נמי בדלא ספיק. פי' דעבד דומיא דאשה, וכיון דאשה מיירי בדלא ספקה א"כ עבד נמי מיירי בדלא ספיק, וא"כ בעבד נמי חייב לזונקליד.

א'קסא) גמ' עבדא דנהום כריסיה לא שויה למריה ולמרתיה למאי מיתבעיקלה. פי' ואה"נ דאינו חייב לזוננו.

א'קסב) גמ' תא שמע עבד שגלה לערי מקלט אין רבו חייב לזוננו. ה"ה בסתם עבד דאין רבו חייב לזוננו, והא דנקט הברייתא עבד שגלה לערי מקלט, מבואר בהמשך הגמ' משום וחי.

א'קסג) גמ' אי הכי מעשה ידיו אמאי לרבו. לכאורה עדיפא הוה ליה להקשות, והא קתני שמעשה ידיו לרבו, וכדקאמר בהמשך הגמ'.

א'קסד) גמ' עביד ליה חיותא טפי. פי' וא"כ נימא כיון דכי לית ליה וכו'.

א'קסה) גמ' קמ"ל. לא מבואר למה באמת לא אמרינן הכי.

א'קסו) גמ' והא מדקתני סיפא ואם אמר לא צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי מכ"ל דרישא דלא אמר לא. פי' ועבד דומיא דאשה דלא אמר ליה, והדרא קושיא לדוכתיה ש"מ וכו'.

א'קמו) גמ' והא מדקתני סיפא ואם אמר לא... מכ"ל דרישא דלא אמר לא. והכא לא שייך לתרץ מידי איריא כדמתרץ הגמ' כמה פעמים, דהרי קתני אבל... דמשמע דבחד אופן מוקי לה.

א'קמז) גמ' ואשה בדלא ספקה. אבל עבד אפילו לא ספיק אינו חייב לזוננו כדאמרינן לעיל עבדא דנהום כריסיה לא שויה וכו'.

א'קמט) גמ' מהו דתימא כל כבודה בת מלך פנימה קמ"ל. ז"ל חתם סופר, קמ"ל פי' שאין חיוב מזונות הבעל מגיע כל כך שיהיה חייב לזונה אם תוכל להתפרנס ולא תהיה כבודה פנימה, אע"פ שאמת הוא מצוה עליה שתהיה כבודה פנימה, כמבואר ר"פ שבועת העדות ובמס' יבמות היתר מואבית ועמונית משום אין דרכן של נשים לקדם משום כל כבודה בת מלך פנימה, מ"מ אין חיוב זה מוטל על הבעל לזונה כדי שתהיה כבודה פנימה עכ"ל.

א'קע) גמ' המקדיש ידי עבדו... לזה ואוכל... ש"מ יכול וכו'. פירש"י ע"ז תמצא בע"ב.

א'קעא) גמ' המקדיש ידי עבדו אותו העבד לזה ואוכל. מפשטות הגמ' משמע דאפילו אם רוצה לזון בדרך אחר שלא ע"י ידיו כגון שמירת קישואין וכדו', ג"כ אינו

ציונים והערות

הגמ' הוא רק למ"ד דתקנו מזונה משום מעשה ידיה, דכיון דהתקנה היתה לטובתו, יכול לומר אי אפשי בתקנת חכמים. אבל הרשב"א כתב וז"ל, ואע"ג דקיימא לן דמזוני עיקר (פי' וא"כ התקנה היתה לטובת האשה ואין הבעל יכול לומר אי אפשי בתקנת חכמים), מ"מ יכול לומר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך שאני חייב לך, ואי לא ספקת משלמנא לך עכ"ל.

קלד. כ"מ מקושית התוס'.

קלה. ע"י בבא קמא צז, א.

יכול, דידי עבדו היינו כל מה שהרויח ואפילו שלא בידיו, וכמו כל מעשה ידיו שבש"ס, וכ"מ בתוס' בע"ב (ד"ה ולימא ליה הקדש) דכתבו דהקדש ניחא להו שלא ימות עבדו ברעב, משמע דאין לו שום אופן להרויח.

אבל מה שחוזר על הפתחים אין זה נקרא מעשה ידיו כדמשמע מרש"י (ד"ה עשה עמי) ועי' בבית לחם יהודה. ועי' מה שכתבתי בתוס' (אות א' קפז).

א'קעב) רש"י ד"ה להזהיר עני על ש"ל. עני הראוי ל'טול פאה. היינו דאין לו מאתים זוז, כדתנן בסוף מסכת פאה (פ"ח מ"ח) דמי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה.

א'קעג) רש"י ד"ה לעבד. כנעני. אבל בעבד עברי פשיטא דאינו יכול לומר עשה עמי ואיני זנך, דכתיב "כי טוב לו עמך" ודרשינן עמך במאכל עמך במשתה כדאיתא בכתובות (מג, א). מהר"ם שיף.

א'קעד) רש"י ד"ה עשה עמי. אלא חוזר על הפתחים. בבית לחם יהודה מדייק מדברי רש"י אלו, דדוקא משום שיכול לחזור על הפתחים יכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך, אבל בלאו הכי אינו יכול לומר כן, וכדמשמע מדברי התוס' לקמן בע"ב (ד"ה שמע מינה יכול).

א'קעה) רש"י ד"ה למריה למאי מתבעי. כך התנה עמה בכתובתה ואת תהא יתבה בביתי ומיתזנא מנכסי. כן הוא במשנה כתובות (נב, ב). ואע"ג דהך תנאי קאי אלאחר מותו כדאיתא התם "כל ימי מיגר ארמלותיך", מ"מ כל שכן הוא בחייו.

א'קעו) רש"י ד"ה ועוד מאי שנא שני בצורת. כיון דא"ל עשה עמי הרי הן לו שני בצורת. דהרי אין לו ממה להתפרנס.

א'קעז) תוד"ה דילמא לא היא. דיחויא בעלמא היא. עיקר דבריהם קאי על המשך המימרא דעד כאן לא קאמרי רבנן התם וכו'.

א'קעה) תוד"ה אלא דכתיב לא תלקט לעני. וא"ת ונילף מהכא בעלמא דהמגביה מציאה לחבירו דלא קנה חבירו. לכאורה הקושיא היא לרב פפא, אלא דקשה מנלן דרב פפא ס"ל דקנה, דילמא ס"ל כרב נחמן ורב חסדא דלא קנה.

א'קעט) תוד"ה עבד נמי בדלא ספיק. וא"ת אטו משום דלא ספיק יהא רבו חייב לזוננו. פי' דמאי מקשה הגמ' עבד נמי בדלא ספיק ומש"ה חייב רבו לזוננו, למה יהא חייב לזוננו.

א'קפ) בא"ד משום הכי מהדר ליה בלשון זה עבדא וכו'. פי' דהמקשן סבר דמה שהאדון אמר לו צא מעשה יריך, אינו בדוקא, אלא נתן לו רשות שאם רוצה לילך למקום אחר לעבוד לעצמו רשאי, וא"כ כיון דלא הלך לעבוד לעצמו אלא נשאר אצל האדון חייב רבו לזוננו, וע"ז תירץ לו דנהום כריסיה לא שויה, ובדוקא קאמר לו האדון שאינו רוצה שיעבוד אצלו, וא"כ אפילו מ"מ עובד אצלו, אין חייב לזוננו.

א'קפא) בא"ד ולכחי קאמר לעיל ש"מ יכו"ל הרב וכו'. פי' דבזה ניחא סברת המקשן דלא מוקי לה באומר צא מעשה יריך למזונותיך. מהר"ם עיי"ש. אבל קשה דלפי"ז מה תי' הגמ' הב"ע דא"ל וכו', הרי גם המקשה ידע מזה. ותי'

ברכת

דף י"ב ע"א

יהודה

קכג

במהרש"א, דהתרצן לא הבין כן עיי"ש. וע"ע במהר"ם שיף.

אבל לכאורה קשה, דא"כ לאחר שתי' לו הב"ע דא"ל וכו', למה לו להקשות דכוותה גבי אשה, הול"ל דמ"מ עובד הוא אצל האדון וכו' כמו שהיתה סברתו מתחלה. וי"ל דאה"נ, אלא שמתרץ לו לפי סברתו דלא סבירא ליה הך סברא. אבל קשה דאם לא סבירא ליה הך סברא, א"כ תקשה קושית התוס' בתחלת הדבור.

א'קפב) תוד"ה מאי שנא לערי מקלט. פי' אי אמרת בשלמא וכו'. דלכאורה קשה למה לא מקשה הגמ' מיד מאי שנא לערי מקלט.

א'קפג) בא"ד אבל לענין העדפה לא משמע ליה דמשום וחי תיהוי העדפה דידיה. והמתרץ לא חש ליה ומשני דגם לענין העדפה סלקא דעתך אמינא עביד ליה חיותא טפי. מהרש"א ועיי"ש מה שהקשה עוד.

א'קפד) תוד"ה ומר סבר אינו יכול. והא דקתני או הוציאני לחירות לאו דוקא וכו'. והמקשן לא ניחא ליה בהכי והקשה ותסברא וכו'.

א'קפה) תוד"ה מספקת מאי למימרא. אי אמרת בשלמא וכו'. פי' דלכאורה הך קושיא מספקת מאי למימרא, קשה בכל גווני, דהרי בכל אופן צ"ל דהא דתנן בסיפא ואם אמר לה... מיירי במספקת, דבאינה מספקת בודאי דאינו יכול לומר כדקאמר הגמ' לעיל, ועל כרחך מיירי במספקת וא"כ קשה פשיטא מאי למימרא.

א'קפו) בא"ד תנא סיפא דאמר ליה לגלויי ארישא דאיירי בלא אמר ליה. ולאשמעינן עבד דומיא דאשה דבעבד אפילו בלא אמר מ"מ יכול הרב לומר לעבד.

א'קפז) תוד"ה אמר רב המקדיש ידי עבדו. ואומר רבינו יצחק וכו'. לכאורה במקדיש במעשה ידיו נמי הקדיש כל מעשה ידיו, עי' מה שכתבתי בגמ' (אות א'קעא).

דף י"ב ע"ב

א'קפח) גמ' ולימא ליה הקדש עד השתא וכו'. לכאורה הלשון "עד השתא" לאו דוקא, דאפילו אם האדון הראשון היה נותן לו העדפה, מ"מ כיון דאין מוכרח להעדפה מהיכי תיתי דיטלו מהקדש.

א'קפט) גמ' הקדש גופיה ניחא ליה כי היכי דלישבח עבדיה. קשה דא"כ אמאי "לוה" ואוכל, למה לא "יעשה" ויאכל מהאי טעמא גופיה דהקדש ניחא ליה. ותי' המהר"ם שיף, (בד"ה ולימא ליה) דכיון דבאמת הקדש הוא, אסור לו ליהנות מן ההקדש.

א'קצ) גמ' הקדש גופיה ניחא ליה כי היכי דלישבח עבדיה. ואע"ג דהאדון לא ניחא ליה, כתב בכתב סופר, דהאדון שנותן לו כל מזונותיו, לא ניחא ליה ליתן גם העדפה שישבח יותר, אבל הקדש שנותנים לו רק העדפה, ניחא להם בכך כדי שישבח יותר. אוצר מפרשי התלמוד.

א'קצא) גמ' בפחות פחות משוה פרוטה. במהר"ם שיף (ד"ה ולימא ליה הקדש) הקשה, דא"כ מה מקשה הגמ' לעיל ולימא

ליה הקדש וכו', והרי ההקדש עדיין לא חל ומה להקדש כאן.

וע"ע מה שכתבתי לעיל (אות א"צ) ובמהרש"א לעיל יא, ב בתוד"ה גיטי נשים.

א'קצב) גמ' מאן דבעי ניפלאחיה. פי' מי שרוצה יעבוד בשבילו, ור"ל דלא איכפת לנו אם יאכל או לא.

א'קצט) גמ' שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה. לקמן בגמ' מקשה תינח עבד כהן וכו'.

א'קצג) גמ' רפואתו דירדיה הוא. הוא קושיא בפני עצמו על גופא דמימרא דרבי יוחנן ואין לו שייכות עם התי' לפני זה, וברי"ף מקשה רק הך קושיא.

א'ר) גמ' אמרנו לו והלא מה אם ירצה שלא לזונו ושלא לפרנסו רשאי. לכאורה אין התשובה ממין הטענה. ועי' בתוס' (ד"ה השבתוני).

א'קצד) גמ' לא צריכא דאמרוהו לחמשה יומי... ואתסי בתלתא יומי וכו'. משמע דהא פשיטא דהקוטע חייב לשלם את כל החמשה ימים, וצ"ב למה ואכ"מ להאריך בזה.

א'רא) רש"י ד"ה ורפואתו. הוא הדין לזקו וצערו וכו'. הוא ענין בפני עצמו, דהא דקאמר הגמ' נותן שבתו ורפואתו לרבו ה"ה דנותן נזקו וצערו לרבו, ובמהדורת עוז והדר מביא מכת"י "והוא".

א'קצה) גמ' והלא זכות הוא לעבד שיוצא מתחת ידי רבו לחירות. לא מבואר מה הזכות. ורש"י בבבא מציעא (י"ט, א) פי' דטובה היא אצלו שמתירו בקהל, אבל בתוס' לקמן (בע"א סוד"ה עבדא) לא משמע כן, אלא דעצם השחרור הוא זכות.

א'רב) בא"ד הוא הדין לזקו וצערו. לא הזכיר רש"י בשת, ועי' בתוס'.

א'קצו) גמ' אמר לנו חוב הוא לו. עי' הגהות מהר"ץ חיות.

א'רג) בא"ד הוא הדין לזקו וצערו אללא נזקו לא איצטריך וכו'. צ"ב דמה בכך דלא איצטריך, והרי גם שבתו מסיק בגמ' דלא איצטריך ונקטיה אגב רפואתו. ובמהר"ם שיף כתב, דמש"ה לא ניחא להו להתוס' כפירש"י.

א'קצז) גמ' אמר לנו חוב הוא לו שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה. ביאור החוב בזה, עי' בתוס' (ד"ה השבתוני על המזונות).

א'רד) רש"י ד"ה להעדפה. שהוא צריך מפני חלוו להוסיף על מזונותיו. עי' ברש"ש שהקשה דלמה אין חייב המזיק לשלם זאת.

א'קצה) גמ' אמר לנו חוב הוא לו שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה. צ"ב וכי הך מעליותא דתרומה גובר על עצם היותו משוחרר.

א'רה) בא"ד שהוא צריך מפני חלוו להוסיף על מזונותיו. לעיל פירש"י להעדפה מזונות מרווחין וכו'. ונראה דהכא רבותא קאמר, דאפילו שאר צרכי הגוף מותר ליטול מן הצדקה, וכ"מ מקושית הגמ' מתפרנס מיבעיא ליה (עיי"ש ברש"י).

ולכאורה היה אפשר לומר דכוונת הגמ' דכיון דאיכא צד חוב, שוב אינו יכול לעשותו שלא בפניו, אבל בתוס' לקמן (בע"א סוד"ה עבדא) לא משמע כן.

ברכת

דף י"ב ע"ב

יהודה

קכה

א'רו) רש"י ד"ה פרנסה. היינו כל שאר צרכיו. ע"ע ברש"י לקמן (סה, ב ד"ה פרנסה).

א'רו) רש"י ד"ה פשיטא. ואי לאשמעינן... נימא אותו העבד ניזון מן הצדקה. והוי ידעינן דכיון דניזון מן הצדקה ואינו ניזון מדמי שבתו, אלמא דשבתו לרבו, וש"מ דיכול הרב לומר וכו'. ובתוס' (ד"ה שבתו) כתבו דהול"ל יכול... והיינו הך.

א'רח) רש"י ד"ה צערא דידיה. וסד"א צערא לא זכי ליה רחמנא. פי' צערא דהכא דהוי מפני סמא חריפא, אבל סתם צער פשיטא דלרבו, עי' בתוד"ה שבתו, בסוף דבריהם.

א'רט) רש"י ד"ה אמרנו לו למאיר. מפני שחבירו הוא אינו קורחו רבי. דשניהם היו מחמשה תלמידי רבי עקיבא כדאיתא ביבמות (סב, ב).

א'רי) רש"י ד"ה אבל אשה חוב הוא לה. רבנן קאמרי לה. אבל בתוס' לקמן (יג, א ד"ה ומה אילו) כתבו, דכל זה הוא מדברי רבי מאיר.

א'ריא) רש"י ד"ה וכי תימא. ברשות הרבים בתוך ד' אמות. בגרש ירחים כתב, דאפשר דכוונת רש"י לצדי רה"ר, דברשות הרבים אינו קונה ד' אמות.

א'ריב) רש"י ד"ה ופסיל ליה. זו אינה ראייה. תיבת "ראייה" צ"ב, דלכאורה הול"ל זו אינה "טענה".

א'ריג) תוד"ה פחות משה פרוטה. חמש פרוטות הן. פי' חמשה דברים שדינן הוא רק משה פרוטה ואילך.

א'ריד) תוד"ה שבתו ורפואתו לרבו. שבתו היינו שבת קמנה וגדולה דהיינו נזק. דלא כרש"י (בד"ה ורפואתו) שכתב דנזק לא איצטריך למיתני. ועי' במהר"ם שיף ביאור מחלוקתם.

א'ריט) בא"ד וה"ה צער ובושת לרבו... ולא נקט להו משום דאין חידוש. וברש"י כתב דהוי בכלל רפואתו.

א'ריז) בא"ד והו דפריך... פשיטא. פי' דמאי פשיטותא הוא והרי טובא קמ"ל דיכול הרב לומר וכו'.

א'ריז) בא"ד וכן לבושת. צ"ב כוונתם. ובמהדורת עוז והדר מביא דיש מגיהים וכן "ב"בושת.

א'ריח) תוד"ה רפואתו דידיה הוא. שמא יש להלק דאע"ג דכשחבל בו אחר נותן רפואתו לעבד הוא שחבל בעבדו לא מחייב. והסברא בזה כתב בנחלת משה, דהתוס' סברי דכיון דהאדון יש לו רשות להכות את עבדו, אין עליו חיוב לרפאותו, כמו שאין חיוב ריפוי על ביי"ד שהלקו למי שחייב מלקות עיי"ש.

א'ריט) בא"ד כדאמרת הכא. צ"ל כדאמרינן. רש"ש. וכ"ה במהדורת עוז והדר מדפו"י.

א'ריכ) תוד"ה השבתוני על המזונות. לר"י דאמר חולקין תרומה לעבד וכו'. ז"ל הגמ' שם, דתניא אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר יכול הוא שיאמר אם כהן אני תנו לי בשביל עצמי ואם עבד כהן אני תנו לי בשביל רבי במקומו של רבי יהודה היו מעלין מתרומה ליוחסין (משום הכי

אמר אין חולקין. רש"י) במקומו של רבי יוסי לא היו מעלין מתרומה ליוחסין.

נמי צריך לפרש כן דטוב לו להיות משוחרר.

א'רכא) תוד"ה וכי תימא אי בעי זריק ליה גיטא. וא"ת מיה בכך מ"מ חוב הוא לו וכו'. ע"י במהרש"ל למה לא הקשו התוס' הך קושיא לעיל במתניתין.

א'רכו) תוד"ה שביק ליה ועריק ואזיל לעלמא. וא"ת ליחוש שמא מכרו לישראל ואסור בתרומה. בהגהת קרני ראם הקשה, דהרי בתרומה הולכין בתר חזקה ולמה יאסר בתרומה עיי"ש.

א'רכב) בא"ד וי"ל דקסבר וכו'. ז"ל מלא הרועים, ר"ל נהי דגוף השחרור חייב, מכל מקום קבלת השליח ניחא ליה לעבד כיון דיכול לעשות לו החוב זה בלא קבלה זו, וכיון דניחא לעבד קבלת השליח, נעשה שלוחו, דזכיייה מטעם שליחות, ואולי עשו שליח לחובתו הוי שליח, ה"ה כאן כיון דאנן סהדי דניחא ליה בקבלת העבד [השליח] אף שהוא חוב דמוטב שיעשה זה החוב על ידו מאילו יזרוק לו גט ודו"ק עכ"ל. וע"ע במהרש"ל.

דף י"ג ע"א

א'רכג) בא"ד וי"ל דקסבר דלא חשיב ליה חובה וכו'. קשה, דא"כ אפילו באשה נמי נימא הכי דאין זה חוב לאשה, וע"י במהרש"ל באמצע דבריו.

א'רכו) גמ' אמר רבא היינו דקא מהדרי ליה במתניתין מפני שהוא קנינו דאי בעי שקיל ארבעה זוזי מישראל ופסיל ליה כל היכא דאיתיה. צ"ב דמה מתורן, דמ"מ כיון דהעבד אינו יודע שמכרו, עדיין יכול לאכול בתרומה קלו. ואולי דזה מחלוקתם, דרבי מאיר סבר, כיון דלא שכיח שיקנהו ישראל, לא צריך העבד לחוש לזה ומותר לו לאכול תרומה, וחכמים סברי, דבד' זוזי יכול למכרו והוי שכיח וצריך לחוש ואסור לאכול בתרומה. וע"ע מה שכתבתי בדבור הסמוך.

א'רכד) בא"ד וי"ל דקסבר... אי נמי ה"פ וכו'. ביאור החילוק בין ב' התירוצים תלוי לכאורה בדבר שאינו לא זכות ולא חובה האם אמרינן זכין לאדם שלא בפניו, ע"י באוצר מפרשי התלמוד בשם בית אהרן ובהערות שם.

א'רכה) גמ' דאי בעי שקיל ארבעה זוזי מישראל ופסיל ליה. הא דלא קאמר הגמ' דאי בעי מוכרו לישראל, י"ל משום דכתבו התוס' לעיל (בד"ה שביק ליה) דלא שכיח שיקנהו ישראל אחר, אבל בארבעה זוזי יוכל למצא אדם שיסכים לתת לו עבור העבד.

א'רכה) בא"ד וכן אי בעי שקיל ארבע זוזי מישראל. פי' דהא דקאמר בסמוך אי בעי שקיל ארבע זוזי מישראל ופסיל ליה,

ורבי מאיר י"ל דס"ל דכיון דלא שכיח לא חיישינן ליה. והא דלא נקיט ומפקיר ליה, ע"י בהגהות פורת יוסף.

א'רלג) גמ' אמר רב זביד לעולם
בבריא וכו'. וסימנך ב' ב'. דרב זביד דיש
בית בשמו מוקי לה בבריא. קלז

א'רלה) גמ' אמר רב זביד לעולם
בבריא... תנהו לו לפלוגי במעמד
שלשתן קנה. פי' ומתני' נמי מיירי במעמד
שלשתן.

א'רלו) גמ' מנה לי בידך תנהו לו
לפלוגי במעמד שלשתן. פי' במעמד
שלשתן (המפקיד והנפקד ומקבל) אמר לו כן.
רש"י קידושין (מת, א).

א'רלו) גמ' שכיב מרע שאמר תנו מנה
לפלוגי... חיישינן שמא מנה קבור
קאמר. אבל בבריא לא חיישינן למנה
קבור מדלא פירש. תוס' (ד"ה והא לא משך).

א'רלה) גמ' מנה סתם אין נותנין
חיישינן שמא מנה קבור קאמר. צ"ב
דכיון דקאמר מנה סתם, א"כ אפילו יש לו
מנה קבור מאי הוי. וברש"י משמע
דדילמא הך מנה נתן לו, וקשה דאם נאמר
דאם בדעתו היה למנה מסוים, לא קנה רק
המנה ההוא, א"כ בלי קבורה נמי נימא
דילמא בדעתו היה למנה אחרת, והמוציא
מחבירו עליו הראיה.

ובתוס' (ד"ה אית ספרים) מביאין גירסא
דס"ל דבמתנה לא חיישינן למנה קבור,
אבל התוס' מסקי דלא כהך גירסא וצ"ע.
גם צ"ב הלשון "חיישינן". ועצם
הסברא בזה גם צ"ב.

א'רלט) גמ' רב פפא מאי טעמא לא
אמר כרב זביד. הרבה פעמים מצינו

א'רלט) גמ' דאי בעי שקיל ארבעה זוזי
מישראל ופסיל ליה. הא דנקט ארבעה
זוזי, כתב באוצר מפרשי התלמוד בשם
גליוני הש"ס, משום דזהו שיוי הפחות של
אדם וכמו שאמרו בערכין (כ, א) "מי איכא
גברי דלא שוי ארבעה זוזי".

ובהערות שם ציין לתוס' מנחות (קז, ב ד"ה
כבש) שכתבו דאורחיה דהש"ס בכל דוכתי
למינקט ד' זוזי ולא דוקא.

א'רל) גמ' עבדא בהפקירא ניחא ליה.
וסברת רבנן עי' בתוס' בסוף דבריהם.

א'רלא) מתני' האומר תנו גמ' זה
לאשתי... ומת לא יתנו לאחר מיתה תנו
מנה לאיש פלוגי ומת יתנו לאחר מיתה.
לעיל (ט, ב) מבואר דב"שטרי" ממון נמי לא
יתן לאחר מיתה. וקשה דא"כ למה נקט
תנו גט, והרי במנה גופיה נמי הדין כן
דשטר לא יתנו לאחר מיתה ומנה יתנו,
וכדמקשה הש"ס בכמה מקומות לפלוג
וליתני בדידה.

א'רלב) גמ' כי אין צבורין נמי דהא
קיי"ל דדברי שכיב מרע ככתובים
וכמסורים דמו. צ"ב כיון דמיירי במנה
סתם, מה שייך קנין על דבר שאינו
ידוע.

א'רלג) גמ' דהא קיי"ל דדברי שכיב
מרע ככתובים וכמסורים דמו. הטעם
מובא ברש"י לעיל (ט, ב ד"ה תנו מנה לפלוגי),
דתקון רבנן שמא תטרף דעתו עליו
בחליו אם לא היה מובטח שיקיימו
דבריו.

ציונים והערות

קלז. כעיי"ז מצינו בפסחים מב, ב וסימנך סמ"ך סמ"ך עיי"ש ברש"י.

דמקשה הגמ' כן, לקמן ל, א, וכן בריש סוכה (ב, ב), ובריש ביצה, והרבה פעמים לא מקשה הגמ' כן קלח, ויש לעיין אם יש כלל בזה מתי מקשה הגמ' כן ומתי לא. ואולי דאין קפידא בדבר, וכדכתבו התוס' בכמה מקומות לגבי שאר דברים. קלט

א'רמ) רש"י ד"ה האומר תנו גט זה לאשתי. גרסינן במתניתין ולא גרסינן תן שלא מסרם ליד שליח בחייו. פי' דאי גרסינן תן, משמע שמסרם ליד שליח בחייו, ועל זה כתב רש"י דזה אינו, דהרי הכא מיירי שלא מסרם ליד השליח בחייו קמ' אלא גרסינן תנו.

אבל קשה, דהרי אם גרסינן תנו גט זה, נמי משמע שמסרם לשליח בחייו. ובהגהות הב"ח מוחק תיבת "זה" מדיבור המתחיל, וכן מבואר בתוס' כאן ולעיל (ט, ב ד"ה לא יתנו), דכוונת רש"י להגיה תיבת "זה", וכן איתא להדיא בר"ן.

והא דמשנה רש"י גם מתיבת תנו לתן, י"ל דתלי הא בהא, שאי גרסינן זה, ועשאו שליח רק למסרו, מסתמא עשה רק שליח א', וכדקאמר הגמ' לעיל (ה, א) בי תרי דמייתי גיטא מילתא דלא שכיחא, אבל אי לא גרסינן זה, י"ל דצוה לכתוב הגט ואז הדרך לצוות לשנים דהרי צריך שני עדים שיחתמו בציווי הבעל, וכן הוא הלשון בכל המסכת אמר לשנים תנו.

א'רמא) בא"ד שלא מסרם ליד שליח בחייו לפיכך לא נחלקו חכמים בדבר

לומר שמשעה ראשונה זכה לו השליח לעבד להיות משוחרר. פי' דלעיל במתניתין (יא, ב) תנן, דחכמים אומרים דבשחרורי עבדים אין האדון יכול לחזור, דכבר זכה השליח מיד כשקבלו, וא"כ למה הכא לא פליגי רבנן דשחרור יתנו לאחר מיתה, וע"ז קאמר רש"י דהכא לא מסרם וכו'.

והנה לעיל (ט, ב ד"ה לא יתנו לאחר מיתה) פירש"י דאפילו מסר השטר שחרור לשליח נמי אינו משוחרר, ועיי"ש בתוס' (ד"ה לא יתנו לאחר מיתה) דרש"י חזר כאן. וע"ע מה שכתבתי ברש"י הסמוך (אות א'רמג).

א'רמב) רש"י ד"ה לא יתנו לאהר מיתה. דגיטא לא הוי עד דמטי לידיה וכי מטי לידיה הא מית ליה משחרר וכו'. רש"י מבאר רק החלק של שחרור, דזה עיקר החי' עי' מה שכתבתי בתוס' (אות א'רמג).

א'רמג) בא"ד דגיטא לא הוי עד דמטי לידיה. לכאורה כוונת רש"י עד דמטי לידיה דעבד, וא"כ דברי רש"י אלו סותרים למה שכתב בדבור שלפני זה, דמשמע דאם מסרם לשליח בחייו כבר נשתחרר.

ובנחלת משה כתב, דכוונת רש"י עד דמטי ליד השליח. אבל לכאורה י"ל דהכא פי' רש"י כמו דס"ל לפני חזרה, עי' מה שכתבתי בדבור שלפני זה (אות א'רמא).

א'רמד) רש"י ד"ה והוא שצבורים. ואמר מנה זה תנו לפלוני. מ"מ לא מסרו

ציונים והערות

קלח. וע"ע בבבא מציעא טו, א.

קלט. עי' תוס' בבא קמא (ב, א ד"ה ארבעה אבות נויקין) ובבא מציעא (ב, א ד"ה והא זה וזה קתני).

קמ. כדמבואר בהכרח בהמשך דברי רש"י.

ברכת

דף י"ג ע"א

יהודה

קכט

לו עדיין כדמשמע מקושית הגמ' "והא לא משך".

וצ"ב, דבמתניתין קאמר רש"י דלא גרסינן "זה"קמא משום דלא מסרם עדיין, משמע דתלי זה בזה, והכא משמע דלא תלוי זה בזה, ואפילו אי גרסינן זה, יכול להיות שלא מסרם עדיין.

ארמח) רש"י ד"ה בבריא. אליבא דמאן דלית ליה מצוה לקיים דברי המת. והא דלא מוקים לה אליבא דמ"ד מצוה לקיים דברי המת ולא תקשי כלום, עי' בתוס' (ד"ה והא לא משך).

ארמו) רש"י ד"ה במעמד שלשתן קנה. ולקמן מפרש טעמא. צ"ב דהרי מסקנת הגמ' לקמן (יד, א) דהוי הלכתא בלא טעמא.

ארמו) בא"ד וצבורין בעינן דסבר רב זביד לא אמר רב קנה אלא בפקדון דקני ליה כל היכא דאיתיה. לכאורה כוונת רש"י לתרץ, דמש"ה בעינן צבורין, משום דס"ל לרב זביד דלא אמר רב דמעמד שלשתן קנה רק בפקדון משום דאיתיה בעין, אבל לא במלוה דאינו בעולם. ובנחלת משה כתב דכוונת רש"י לתרץ קושית התוס' לעיל (יא, ב ד"ה כל האומר תנו) עיי"ש.

ארמח) בא"ד כל היכא דאיתיה. לפי"ז "קרן זויות" דקאמר אין הכוונה לפניו.

ארמח) תוד"ה ומה אילו עבד כהן שברה. לכאורה שייך הך דיבור לעיל בע"ב וכן משמע מהלשון "והא דמסיים".

ארנ) בא"ד והא דמסיים נמיקמב אב"ל באשה חוב הוא לה הכל מדברי רבי מאיר. פי' דקאמר להו רבי מאיר, דאע"פ שאשה ועבד שוין, מ"מ אתם סוברים רק באשה דהוי חוב לה ולא בעבד, ומאי שנא. נחלת משה.

ודלא כרש"י בע"ב לעיל (ד"ה אבל אשה). וברש"י הקשה, דא"כ מה לישנא דאבל, וכן מה שמסיים ומפסידה מן המזונות.

ארנא) תוד"ה עבדא בהפקירא ניהא ליה. וא"ת עבד קטן ישראל... מאי איכא למימר. פי' עבד קטן של ישראל וכו', דבשלמא עבד קטן של כהן אע"פ דלא ניהא ליה בהפקירא מ"מ איכא חוב משום תרומה, אבל עבד קטן של ישראל מאי חוב איכא.

ארנב) בא"ד וי"ל דמודו רבנן בעובד כוכבים דניהא ליה בהפקירא אלא הכא גבי עבד לית להו. קשה, דהרי התם קאמר הגמ' "עבדא" בהפקירא ניהא ליה, ועי' במהרש"ל.

ארנג) תוד"ה האומר תנו גט. אי גרסינן תן גט זה. עיקר כוונתם על תיבת "זה". ועל שינוי הגירסא של תן ותנו, עי' מה שכתבתי ברש"י (אות א'רמ).

ארנד) בא"ד אי גרסינן תן גט זה אתיא מתניתין כרבי מאיר דוקא. דס"ל (לעיל יא, ב) דחוב הוא, ואין חבין לאדם אלא בפניו ולא זכה בו האשה והעבד, ומש"ה לא יתנו לאחר מיתה. ועי' במלא הרועים מה שהקשה על זה.

ציונים והערות

קמא. עי' מה שכתבתי שם (אות א'דלט) בכיבוד דברי רש"י. קמב. בתוס' הרא"ש ליתא תיבת "נמי".

א'רנה) בא"ד ונאמר דלא אמרינן תן כזכי אלא כשמוסר לשליה מיד ליד. וכן כתבו התוס' לעיל (יא, ב בד"ה כל האומר).

אבל בלא תן כזכו מטעם זכין לאדם אינו מועיל, משום דהוי תופס לבעל חוב כדמבואר לעיל בגמ'.

א'רנו) בא"ד ואשמעינן במאי דנקט זה וכו'. פי' דאע"ג דכי קתני זה, נמי איכא ליישבו כרבנן, מ"מ למה הוצרך למיתני זה, ע"ז כתבו התוס' וכו'.

א'רנו) בא"ד ואשמעינן... דאע"ג שהגט בעין. במהרש"א ובמהר"ם שיף איתא, דהכוונה לגט שחרור, דכיון דרבנן ס"ל דגט שחרור זכות הוא לעבד, היה סברא לומר דכיון שהתחיל מחיים יזכה העבד ויוכל ליתנו לאחר מיתה.

והא דכתבו ואין גט לאחר מיתה, נמי הכוונה לשטר שחרור וכדאיתא לעיל דאין שטר לאחר מיתה.

א'רנה) בא"ד לא הו"ל כתבו. כיון דמיירי שהגט בעין. תוס' בבבא בתרא.

א'רנה) תוד"ה לא יתנו לאחר מיתה. וקמ"ל וכו'. הוא המשך לדבריהם לעיל, ובתוס' הרא"ש הכל דיבור אחד.

א'רס) בא"ד בגט שחרור וכו'. תיבות אלו מוקפין וכן בבבא בתרא ליתא. וברש"ש משמע דגרס ליה.

א'רסא) בא"ד ואשמעינן נמי לישני דתני וכו'. בתוס' הרא"ש וכן בתוס' בבא בתרא ליתא מכאן עד סוף הדיבור, ובנחלת משה כתב, דכוונת התוס' דהמשנה התם רוצה להשמיענו איזה לשון משמע מחיים (כגון אם אמר מהיום אם מתי) ואיזה

לשון משמע לאחר מיתה (כגון אם אמר זה גיטך אם מתי).

א'רסב) תוד"ה תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה. למאן דמוקי לה וכו'. פי' דבגמ' פליגי רב זביד ורב פפא, אי הך בבא דמתניתין דתנו מנה לפלוני מיירי בבריא ובמעמד שלשתן, או דמיירי בשכיב מרע, ועל זה כתבו התוס', דאע"ג דפליגי בסיפא דמתניתין, מ"מ רישא דמתניתין לכולי עלמא לא איירי במעמד שלשתן. אלא דצ"ב למה כתבוהו כאן במתניתין ולא בגמ' בסמוך.

א'רסג) בא"ד דאם אינו בעין אפילו בממון לא שייך מעמד שלשתן. דהרי הך מ"ד דמוקי לה בבריא ס"ל דרק בפקדון קונה מעמד שלשתן דמש"ה מוקי לה בצבורין (עי' רש"י ד"ה במעמד שלשתן).

א'רסד) בא"ד ואיירי שהאשה רוצה בכך. דאע"ג שאשה מתגרשת בעל כרחה, מ"מ אינה יכולה לקנות הגט במעמד שלשתן, דלא תקינו רבנן מעמד שלשתן אלא במידי דזכות, אבל במידי דחובה לא. ר"ן.

א'רסה) בא"ד ואשמעינן דלא תקון מעמד שלשתן בשטר אלא בממון. והטעם כתב הר"ן וז"ל, וטעמא דמילתא, משום דבשלמא בדבר שגופו ממון, איכא למימר דמגו דמצי זכי לנפשיה תקינו רבנן דליזכי לחבריה, אבל דבר שאין גופו ממון כשטר דלא מצי זכי ביה, לא תקינו רבנן דליזכי לחבריה. זה נ"ל עכ"ל.

א'רסו) בא"ד דאין נראה שיחלקו האמוראים ברישא דמתניתין וכו'. עי' נחלת משה למה אין נראה.

ברכת

דף י"ג ע"א

יהודה

קלא

א'רסו) בא"ד ומיירי רישא לכולהו בכתבו ותנו... דלא שייך מעמד שלשתן. פי' דבשטר לא שייך מעמד שלשתן, עי' מה שכתבתי לעיל (אות א'רסה).

א'רסה) בא"ד דה"נ למאן דמוקי לה בשכיב מרע... שהשמר אינו בעולם כשמצוה ליתן. כן משמע מהגמ' בע"ב דמש"ה לא מוקי לה רב זביד בשכיב מרע, דא"כ הול"ל כתבו, אלמא דאינו בעולם.

א'רסט) בא"ד אע"ג דבגמ' מוכח מרישא דסיפא איירי בבריא. דרב זביד מוקי הסיפא בבריא, דמהרישא משמע בבריא ולא בשכיב מרע.

א'ער) תוד"ה והא לא משך. תימה... לוקי מתניתין בבריא משום מצוה לקיים דברי המת. עי' ברש"ש מה שהקשה על זה.

א'רעא) בא"ד וי"ל... אע"ג דקיי"ל כרבי מאיר לא בעי לאוקמא מתניתין כיחידא. זה דלא כתי' הראשון בתוס' לעיל (ד"ה האומר). נחלת משה.

א'ערב) בא"ד אע"ג דקיי"ל כרבי מאיר לא בעי לאוקמא מתניתין כיחידא. ואע"ג דסתם מתניתין רבי מאיר, אולי זה דוקא במקום יחיד אחר ולא במקום רבים וצ"ע.

מ"מ צ"ב, דלפי המבואר בהמשך דברי התוס' משמע דחכמים החולקים על רבי מאיר הוא רבי יוסי, וא"כ בודאי עדיף לאוקמי מתניתין כרבי מאיר מלאוקמי כרבי יוסי. ועי' בפורת יוסף.

א'רעג) בא"ד דסבר הגמרא דמצוה לקיים וכו' שייך אפילו במלוא. עי' ברש"ש דצ"ל אפילו "במנה סתם".

א'עדר) בא"ד וא"ת ולרב גופיה תיקשי וכו'. פי' לפי מה שתי', דמש"ה אי אפשר לאוקמי מתני' משום מצוה לקיים דברי המת, דא"כ לא בעינן צבורין, תיקשי הוא גופיה.

א'ערה) בא"ד ובמתניתין משמע שלא הושלש לכך מתחלה מדלא קתני תנו מנה זה לפלוני. ברש"י (ד"ה והוא שצבורין) איתא דאמר מנה זה, ועי' במהר"ם שיף.

א'רעו) בא"ד ולא דמי להו"ך מנה לפלוני דלקמן וכו'. לקמן יד, ב.

א'רעז) בא"ד וכן משמע בפרק מי שמת (בבא בתרא דף קמט). גבי איסור גיורא וכו'.

ז"ל הגמ' שם, דאיסור גיורא (הוא איסור גיורא שבא על רחל בת מר שמואל קודם שנתגייר ונתעברה הימנה בגיות את רב מרי בר רחל ובתוך כך נתגייר ואח"כ נולד רב מרי והוה ליה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והיא מבנות שמואל שנשבו כדאיתא בכתובות (דף כג). רשב"ם) הוה ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא, רב מרי בריה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הואי ובי רב הוי, אמר רבא היכי ניקניהו רב מרי להני זוזי, אי בירושה, לאו בר ירושה הוא (דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים. קמ"ג

רשב"ם). אי במתנה, מתנת שכיב מרע כירושה שווה רבנן, כל היכא דאיתיה בירושה איתיה במתנה כל היכא דליתיה בירושה ליתיה במתנה. אי במשיכה, ליתנהו גביה. אי בחליפין, אין מטבע נקנה

ציונים והערות

קמ"ג. כן הוא לשון הגמ' ביבמות (צח, א). אבל צ"ע דלכאורה התם לא קאי אירושה, דבירושה הרי גוי יורש את אביו דבר תורה כדאיתא בקידושין (יז, ב).

בחליפין. אי אגב קרקע, לית ליה ארעא. אי במעמד שלשתן, אי שלח לי לא אזילנא. מתקיף לה רב איקא בריה דרב אמאי, אמאי, ולודי איסור דהלין זווי דרב מרי נינהו וליקנינהו באודיתא. אדהכי נפק אודיתא מבי איסור.

א'רעה) בא"ד ויש לדחוק, אולי צ"ל ויש לדחות".

א'רעט) בא"ד אבל גר דליתיה בירושא. כדאיתא בקידושין (יז, ב). וע"ע ברשב"ם שהעתקתי לעיל (אות א'רעז) ובהערות שם.

א'רפ) תוד"ה אית ספרים. פקדון שיש לו בידו... דילמא מנה קבור קאמר. פי' ודילמא נגנב משם, ושומר חנם פטור מגניבה. מהר"ם שיף עיי"ש.

א'רפא) בא"ד וא"ת ואמאי אוקי רב בפקדון. פי' לפי הך גירסא דרק בפקדון חיישנין למנה קבור, א"כ למה הוצרך לאוקמי וכו'.

א'רפב) בא"ד אוקמי במתנה כדמשמע לשון תנו. דבפקדון שייך לשון החזירו. מהרש"א. וע"ע במהר"ם שיף.

א'רפג) בא"ד שלא להשביע את בניו. שלא ליראות שבע ממון. רש"י בסנהדרין (כט, ב).

נתכוין שלא יחזיקוהו כעשיר לא הוא ולא בניו. רשב"ם בבבא בתרא (קעד, ב בסה"ע).

א'רפד) בא"ד אכן קשה לר"י על זה דא"כ וכו'. פי' דמוקי לה בפקדון, א"כ כבריא נמי אין נותנין.

א'רפה) בא"ד כבריא נמי מצי לאוקמי בכהאי גוונא. והוי נמי החידוש דלא

אמרינן דלא להשביע את עצמו אמר כן (ע"י סנהדרין כט, ב).

דף י"ג ע"ב

א'רפו) גמ' רב זביד מאי טעמא לא אמר כרב פפא. אף דהלכתא לקבור לא חיישנין, מ"מ הא רב מרא דשמעתא עצמו חייש לכך באידך דרב, וא"כ נפרש דברי עצמו כן. מהר"ם שיף.

א'רפז) גמ' טעמא דאמר תנו הא לא אמר תנו אין נותנין וכו'. פי' דאי אפילו בלא אמר תנו נותנין, הו"ל למיתני רבותא יותר.

וצ"ב דמהיכי תיתי לדייק כן והרי עיקר החי' הוא דאין גט לאחר מיתה כדכתבו התוס' לעיל (בע"א ד"ה לא יתנו לאחר מיתה). וכע"ז הקשו התוס'.

א'רפח) גמ' גופא אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לו לפלוני במעמד שלשתן. פי' במעמד שלשתן (המפקיד והנפקד ומקבל) אמר לו כן. רש"י קידושין (מח, א).

א'רפט) גמ' מסתברא מילתיה דרב בפקדון אבל במלוה לא. הסבר החילוק ע"י מה שכתבתי ברש"י (אות א'רצג).

א'רצ) גמ' והאלקים אמר רב וכו'. בשבועה רב אמרה אפילו וכו'. רש"י בבא מציעא (טז, ב).

א'רצא) גמ' וטעמא מאי. ע"י ברש"י ד"ה מאי טעמא ומה שכתבתי שם (אות א'רצג).

א'רצב) גמ' אלא מעתה הקנה לנולדים... הכי נמי דלא קנו וכו'. קשה דילמא אה"נ דהקנה לנולדים לא קנה.

ברכת

דף י"ג ע"ב

יהודה

קלג

והתי' דמתרץ הגמ' לקמן (יד, א) א"כ נתת דבריך לשיעורין, לכאורה לא שייך כאן, דהרבה פעמים מצינו כן, דנולדים דין אחר יש להם, ורק לקמן דצריכין לדון בכל אחד ואחד, שייך לתרץ נתת דבריך לשיעורין.

ובמהר"ם שיף לקמן (יד, א ד"ה וכו"ת ה"ג) כתב, דהכא פשיטא ליה לגמ' טפי דאין סברא להיות צריך בכל פעם לידע כמה ימי חייו של הזוכה.

ובתוס' הרא"ש איתא וז"ל, ובמעמד שלשתן משמע כל מי שישנו "עתה" בעולם אע"פ שלא היה בעולם בשעת מתן מעות עכ"ל.

ולפי זה הא דמסיק הגמ' (לקמן יד, א) דהוי הלכתא בלא טעמא, הוא רק על מלוה וכן משמע מכל השקלא וטריא של הגמ', וכן לרב זביד דס"ל (לעיל יג, א) דרק בפקדון תקנו מעמד שלשתן, א"כ לדידיה לא הוי הלכתא בלא טעמא.

אבל מלשון רש"י לעיל (שם ד"ה במעמד שלשתן) משמע, דגם לרב זביד הוי הלכתא בלא טעמא, וכן בתוס' כאן (ד"ה במעמד שלשתן) ולעיל (יא, ב ד"ה כל האומר) משמע, דגם בפקדון הוי הלכתא בלא טעמא וצ"ע.

ועי' באוצר מפרשי התלמוד (על הגמ') הערה 18.

א'רצג) רש"י ד"ה מאי טעמא. במל"ה קנה הא ליתא בעינא דלקנייה. פי' האיך חל קנין על דבר שאינו בעולם.

והנה מלשון רש"י משמע דרק על מלוה קשה, אבל על פקדון לא קשה, דכיון דהפקדון בעולם, אע"פ שאינו עושה קנין בגוף החפץ קנה, וכדמצינו הרבה קנינים דקונה בלי קנין בגוף החפץ כגון קנין חליפין וקנין אגב דקי"ל דלא בעינן צבורים. קמד

א'רצד) תוד"ה קסבר רב פפא. וכי תימא משום דלא משמע ליה לישנא דמתניתין במעמד שלשתן. מדתנן תנו מנה "לאיש פלוני", ולא אמר תנו "לו", משמע שהמקבל אינו שם. נחלת משה.

א'רצה) בא"ד וי"ל אע"ג דמתניתין לא משמע ליה וכו'. ביאור התירוץ עי' ברש"י. וע"ע בתוס' הרא"ש.

צינונים והערות

קמד. וכן מדייק בקצוה"ח סי' קכ"ו סק"ג וז"ל, בפרק קמא דגיטין יג, ב אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה אמר רבא מסתברא מילתא דרב בפקדון אבל במלוה לא והאלהים אמר רב אפילו במלוה וכו' וטעמא מאי וכו' אלא אמר מר זוטרא הני תלת מילי שוויהו רבנן כהילכתא בלא טעמא. וכתב רש"י מאי טעמא במלוה קנה הא ליתא בעינא דליקני ע"כ. ונראה לכאורה מלשון רש"י דגבי פקדון ניחא בטעמא, ובאמת גם גבי פיקדון נמי טעמא בעי, אבל נראה דודאי גבי מעמד שלשתן איכא טעמא שהוצרכו חז"ל לתקן שיקנה במעמד שלשתן וכתבו תוס' (שם יד, א) והרא"ש משום הסוחרים שלא יצטרכו לטרוח ולעשות קנינים ע"ש, אלא הא דמועיל הוא הילכתא בלא טעמא, ואין זה קושיא מאי טעמא מועיל הקנין דהא בכמה מקומות אשכחנא קנינא שהתקינו חכמים ולא תהא תורה שלימה שלנו כמו מנהג דאפילו דבר שנהגו הסוחרים קנה כמו סיתמותא דקנה, ואם כן מפקדון לא קשה דהא כיון שיש טעם לתקנה תו לא קשה מאי טעמא קנה כמו דלא קשה על שאר קניני דרבנן כמו משיכה ואגב, אכן גבי מלוה ודאי קשה מאי טעמא דהא ליתיה ברשותיה ונהי דהוי קנין ליתיה ברשותיה, ואין לך קנין גדול כאמירה להקדש ואפילו הכי כיון דליתיה ברשותיה לא מצי מקני, לזה מסיק דהוא כהילכתא בלא טעמא אבל מפקדון לא קשיא מאי טעמא כמ"ש וזה פשוט, אלא שראיתי להגאון פני יהושע פ"ק דגיטין שעמד בלשון רש"י שכתב מאי טעמא במלוה ולא קשיא מפקדון ועיין שם שכתב בזה דרך רחוק.

א'שא) בא"ד ואין נראה לומר דהוצרכו לתקן למקום וכו'. לעיל יא, ב כתבו הך טעם.

א'שב) בא"ד ועוד אף כשאין הפקדון וכו'. על הגליון נמחק מלת ועוד, ובמהרש"א גרס ליה עיי"ש.

א'שג) בא"ד ועוד אף כשאין הפקדון ביד הנפקד יקנה באודיתא. פי' שיודה הנותן שהממון שהפקיד ביד הנפקד, אינו שלו אלא הוא של המקבל, וזה מועיל אפילו אינו ביד הנפקד באותו העת. מהרש"ל.

א'דש) בא"ד ועוד אף כשאין הפקדון ביד הנפקד יקנה באודיתא כדאמר התם וכו'. אע"ג דהתם היה הפקדון ביד רבא כדכתבו התוס' בהמשך דבריהם, מ"מ לא מייתי ראייה רק דאודיתא מהני, וממילא מסברא י"ל מה לי בידו מה לי ביד אחר. מהרש"א ומהר"ם שיף.

א'שה) בא"ד כדאמר התם (בבא בתרא דף קמט.) אדהכי נפקא אודיתא מבי איסור גיורא... וכן גבי איסור גיורא וכו'. עי' לעיל בע"א (אות א'רעו) שהעתקתי כל הגמ'.

א'שו) בא"ד אלא נראה להם דאפילו בעל כרחו של נפקד קני. צ"ב דמה מתורץ, והרי אכתי קשה יקנה באודיתא, דהרי אודיתא נמי מועיל בעל כרחו של נפקד, ועי' במהר"ם.

א'שו) בא"ד כי מסתמא היה הפקדון ביד רבא. ואע"ג דבודאי לא היה בידו

א'רצו) תוד"ה ממאי מדקתני תנו ולא קתני כתבו. וא"ת הא דקתני תנו אשמעינן... כרבי דפליג בירושלמי אדרבנן. לעיל (בע"א) כתבו התוס' (כד"ה והא לא משך) דלא בעי לאוקמא מתניתין כיחידאה, ועי' במהר"ם שיף.

א'רצו) בא"ד ועוד דמסתמא כרבנן אתיא. ואע"ג דלכאורה אכתי אתיא כרבי, דהרי לרבנן יתנו לאחר מיתה, תי' המהר"ם שיף, דמ"מ הך גט ממש לא יתנו לאחר מיתה אפילו לרבנן.

א'רצו) תוד"ה גופא אמר רב הונא אמר רב וכו' תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה. למאן דאמר דוקא בפקדון קנה קמה למה הוצרכו לתקן מעמד שלשתן יאמר לו וכו'. פי' המפקיד יאמר להנפקד זכי בחפץ שבידך עבור השלישי. אבל למ"ד דגם במלוה תקנו מעמד שלשתן ניחא, דבמלוה כיון דאינו בעין לא מועיל זכי.

א'רצו) בא"ד ואין נראה לומר דהוצרכו לתקן למקום שאין הפקדון ביד הנפקד אלא ביד אחרים וכו'. לא מבואר למה אין נראה, ובתוס' הרא"ש כתב, משום דהוי מילתא דלא שכיחא.

א'ש) בא"ד ואין נראה לומר דהוצרכו לתקן למקום שאין הפקדון ביד הנפקד אלא ביד אחרים וכו'. ואין לומר דהוצרכו לתקן למקום שהוא ברשותו אבל לא בידו, דהרי אינו צריך לעשות קנין ממש אלא יכול לזכות לו ע"י חצירו.

ברכת

דף י"ג ע"ב

יהודה

קלה

ממש דמסתמא הניחן בקרקע כהלכה, כדמבואר בבבא מציעא (מב, א) דכספיים אין להם שמירה אלא בקרקע, מ"מ כיון דהיה ברשותו, נמי היה יכול לזכות לו.

א"שח) בא"ד ומיהו ל'היה טעמא... משמע דלא קני אלא מודעתו. דאי לית ליה הנאה דהיינו בעל כרחו, לא גמר ומשעביד נפשיה.

א"שט) תוד"ה תנהו לפלוגי במעמד שלשתן קנה. אומר ר"ת דאע"ג דהמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול מוכר או נתן במתנה במעמד שלשתן אינו יכול לימחול. והטעם מבואר ברא"ש וז"ל, והיינו טעמא, דכיון דהיו שלשתן במעמד אחד, נסתלק שעבוד המלוה מעל הלוה, ואפילו ישעבוד הגוף שהיה הלוה משתעבד למלוה, פקע ומשתעבד גופו לשני ולא נשאר לראשון שום זכות בו הלכך אין מחילתו כלום. וע"ע בר"ן (ד"ה ואיכא מאן דאמר).

א"שי) בא"ד וכן משמע בפ"ב דקדושין (דף מח. ב) דקאמר במל"ה בשטר וכו'. ז"ל הגמ' שם, התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים והירשה עליהם (כתב לה הרשאה עליהן. רש"י) רבי מאיר אומר מקודשת וחכ"א אינה מקודשת... במלוה בשטר ובמלוה על פה קא מיפלגי... במלוה בשטר... בדשמואל קמיפלגי דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול... ואיבעית אימא דכ"ע אית להו דשמואל והכא באשה קא מיפלגי מר סבר אשה סמכה דעתה... במלוה על פה במאי פליגי בדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוגי במעמד שלשתן קנה מר סבר כי קאמר רב ה"מ

בפקדון אבל מלוה לא ומר סבר לא שנא מלוה לא שנא פקדון עכ"ל.

א"שיא) בא"ד ואמאי לא מסיק וכו'. הלשון צ"ב ועי' במהר"ם שיף.

א"שיב) בא"ד וא"ת בפרק החובל (בבא קמא דף פט:) גבי היא שחבלה באחרים. פי' דתנן התם (פז, א) האשה שחבלה באחרים פטורה מלשלם (שאין לה מה לשלם. רש"י).

א"שיג) בא"ד דפריך ותזבין כתובתה בטובת הנאה. אשה המוכרת כתובתה לאחרים בטובת הנאה והדמים שלה הן ואין לבעל בהן כלום (רש"י שם).

א"שיד) בא"ד ומשני כל לגבי בעלה ודאי מחלה. והמשך לשון הגמ' הוא, ואפסדיניה לה הוא זבינא בידיה לא אפסדינהו.

א"שמו) בא"ד דאע"ג דהבעל ודאי לא יתרצה. דלא ירצה שתפסיד אשתו.

א"שמז) בא"ד וכן בספ"ק דבבא מציעא (דף יט:) גבי מצא שובר... ניהוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי וכו'. המשך לשון הגמ' הוא, ואזלה (איהו בעודה תחתיו בין ניסן לתשרי. רש"י) וזבנתה לכתובתה בטובת הנאה (כלומר בזול... ושוב לא היה לבעלה לפרוע לה הכתובה אלא ללוקח ושובר שנכתב בשמה אינו כלום. רש"י) מניסן עד תשרי ומפיק ליה לשובר (שכתוב בניסן ויקדום לטטרו של לוקח ויחזיק הבעל בקרקע המיוחדת לכתובתה שלא כדין. רש"י).

א"שיו) בא"ד ומשני שמע מינה איתא לדשמואל. ז"ל רש"י שם, ש"מ. מדלא חיישינן להכי, דאי נמי הוה הכי, שפיר זכי בעל בשובר שנכתב לשמה. איתא לדשמואל. דאמר המוכר שטר חוב לחבירו

קנינים נמי יועיל, וזה אינו דאפילו לרבי מאיר וכו'.

אלא דצ"ב להך גירסא למה עדיפא ליה הקושיא משאר קנינים ממעמד שלשתן, דהרי גם על מעמד שלשתן איכא להקשות למה מועיל לדבר שאינו בעולם, וכמו דמקשה הגמ' לגירסא דידן.

א"שכר) תוד"ה לדבר שאינו בעולם מי אמר. הך סוגיא א"יבא דרב הונא קיימא... ורב נחמן הוה איפכא מדרב הונא. והא דהולך בשיטת רב הונא אע"ג דהלכתא כרב נחמן, משום דמקשה ארב הונא דהוא בעל המימרא דמעמד שלשתן. תוס' הרא"ש.

א"שכה) בא"ד וא"ת מהיבא שמעינן ליה לרבי מאיר וכו'. הך קושיא לכאורה אינו נקשר לדבריהם הקודמים, ובתוס' הרא"ש מקדים הקושיא.

א"שכו) בא"ד וא"ת מהיבא שמעינן ליה לרבי מאיר דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם היינו מההוא דקתני לאחר שתתגיירי ושתשחררי מקודשת. פי' דכיון דמקודשת היינו דקנה את האשה, אע"ג דהאשה הוי כדבר שלא בא לעולם כיון דעדיין לא נתגיירה ולא נשתחררה, אלמא דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם. עי' תוס' הרא"ש.

ואע"ג דהתם קונה ולא מקנה, מ"מ היינו הך, דהכוונה הוא דחל קנין על דבר שלא בא לעולם.

א"שכו) בא"ד ואע"ג די"פנין מיניה דאדם מקנה לרבי מאיר פירות דקל ולא מפלגינן היינו משום דאית לן למימר וכו'. פי' דבאמת יש לחלק ביניהם, והא

וחזר המוכר הזה ומחלו, מחול הוא אצל הלוה, הלכך אם מכרה זו כתובתה באייר דהיינו שטר חוב, וחזרה ומחלתה לבעל בתשרי, מחול ושפיר טריף בעל עכ"ל.

א"שיח) בא"ד א"כ הבעל והאשה יכפרו המכירה. פי' וא"כ אפילו לא יחזיר השובר ג"כ יוכל להפסיד הלקוחות והשובר אינו מעלה ולא מוריד.

א"שיט) בא"ד וי"ל דלא תקינו מעמד שלשתן בכתובה. בתוס' לעיל (ע"א ד"ה תנו מנה לפלוני) משמע לכאורה דבשום שטר לא תקנו מעמד שלשתן.

א"שכ) תוד"ה במעמד שלשתן קנה. כיון דאין זכיה לעכו"ם. כן הוא מסקנת הגמ' בבבא מציעא (עב, א). אבל צ"ב דהתם הכוונה דישראל אינו יכול לזכות לעכו"ם.

א"שכא) בא"ד כל זמן שאינו חוזר בו יתן. צ"ב מה הרבותא בזה.

א"שכב) בא"ד ועוד דבדיניהם דיינינן ליה שאמרינן ליה לעובד כוכבים כך דינכם. צ"ב וכי יש קנין מעמד שלשתן בעכו"ם והלא הוא רק קנין דרבנן. והרש"ש מגיה דצ"ל דבדיננו דיינינן ליה וכו' כך דיננו עיי"ש. אבל בתוס' הרא"ש איתא וז"ל, ועוד שגם בדיניהם הדין כך עכ"ל.

א"שכג) תוד"ה הקנה לנו"דים. ולספרים דגרסי הכי נמי דקנו וכו'. פי' דזה היה פשוט לרב אשי דמעמד שלשתן מועיל אפילו מקנה למי שלא היה נולד בשעת מתן מעות (עי' מה שכתבתי בגמ' אות א'רצב), ועל זה הקשה, דאם הקנין נעשה למפרע בשעת מתן מעות, אם כן אפילו בשאר

ברכת

דף י"ג ע"ב

יהודה

קלז

דמוכיח הגמ' דרבי מאיר סבר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אינו מהדין דלאחר שתתגיירי, דבאמת אינו דומה, אלא דכיון דבהך דין דלאחר שתתגיירי סבר רבי מאיר כרבי אליעזר בן יעקב, וראב"י מצינו דאמר להדיא דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אמרינן דגם רבי מאיר סבר כן, אבל לגבי לדבר שלא בא לעולם לא מצינו. מהר"ם.

דף י"ד ע"א

א"שכח) גמ' אם בן נתת דבריך לשיעורין. פי' דצריך לדון בכל אחד אם אצלו נחא ליה לשנות ממלוה ישנה למלוה חדשה או לא.

א"שכט) גמ' הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא. משקלא וטריא של הסוגיא משמע דרק בהלואה הוי מעמד שלשתן הלכתא בלא טעמא, אבל בפקדון מוכן היטב, ועי' מה שכתבתי לעיל (אות א'רצג).

א"של) גמ' ואידך דאמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופיא. הא דהוי כהלכתא בלא טעמא, כתב הרשב"ם בבבא בתרא (קלא, ב ד"ה לא עשאה אלא אפוטרופא) וז"ל, דדברי נבואה הם בפרק מי שמת, לפי שאנו מניחים מה שכתוב בשטר בהדיא שנתן לה הכל, לילך אחר אומדן דעתו עכ"ל.

א"שלא) גמ' המשיא אשה לבנו גדול וכו'. ודוקא גדול, דבכי האי גוונא חביב

ליה טפי וגמר ומקני ליה. גמ' בבא בתרא (קמד, א) ורשב"ם (שם).

א"שלב) גמ' קבא דמוריקא. כרכום. רש"י לקמן (מו, א). והוא אחד מי"א סמני הקטורת.

א"שלג) גמ' אי מההוא הו"א הני מילי מתנה מרובה אבל מתנה מועטת לא ליבעי בפניו. פי' דהו"א דמתנה מועטת גמר בלבו ליתן אפילו לא אמר לו בפניו, קמ"ל. נחלת משה.

א"שלד) גמ' יהבינהו ניהליה ל'מרי ארעא. ברש"ש גרס הבינהו, דהרי עדיין לא נתנן.

א"שלה) גמ' וקנה קמו מיניה. פי' דאע"פ דהיה מעמד שלשתן עשו נמי קנין. והא דעשו נמי קנין, כתב בפני יהושע (על תוד"ה ולא פש גביה), לקיום המעמד שלשתן, דלאו כ"ע דינא גמירי.

ובנחלת משה כתב, דמעמד שלשתן אינו מועיל רק על חלקם, אבל על חלק שלו שהיה חייב לבעל הקרקע אינו מועיל מעמד שלשתן, מש"ה הוצרכו לקנין.

א"שלו) גמ' וקנה מיניה. לכאורה הול"ל וקנה מהם. אלא משום דבקנין סודר הלוקח נותן להמוכר החפץ ועי"ז מתחייב הלוקח, וה"ה הכא עשו הם הקנין ועי"ז נתחייב הוא לשלם.

א"שלו) גמ' איתמר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר. בביאור סברת

ציונים והערות

קמו. ברש"ש גרס וקנו.

רב עי' באוצר מפרשי התלמוד אריכות גדול.

א'שלח) גמ' ל'ימא ל'יה אין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר. ואע"ג דהכא מיירי במנה, מ"מ שייך הסברא דאין רצונו וכו', דדילמא הני חריפי טפי. (עי' פני יהושע על תוד"ה לסוף אישתמיט להו).

א'שלט) גמ' ניקני מינד. פירש"י אונסא דאורחא. ואע"ג דהיה שלוחו של רב ששת, מ"מ עדיין רמי חיובא דאונסא דאורחא עליהו, כשיטת רבה בבבא קמא (קד, א) דאיתא התם בגמ', שליח שעשאו בעדים רבה אמר לא הוי שליח ה"ק אינש מהימנא הוא אי סמכת סמוך.

ובנחלת משה רוצה ליישב גם אליבא דרב חסדא דפליג שם ארבה עיי"ש. וע"ע באוצר מפרשי התלמוד.

א'שמ) גמ' אמרי ל'יה ניקני מינד. בביאור הלשון ניקני מינד, עי' מה שכתבתי לעיל (אות א'שלו).

א'שמא) גמ' אמר ל'הו אין ל'סוף אישתמיט ל'הו. הא דליכא בזה משום מדבר שקר תרחק, עי' בהגהות יעב"ץ.

א'שמב) רש"י ד"ה אפיטרופיא. ואין טעם בדבר... והפקר ב"ד הפקר. לפי המבואר בתוס' (ד"ה כהלכתא) דאין טעם בדבר קאי על מה דמועיל לקנות, קשה, דכיון דהפקר ב"ד הפקר, מה שייך לומר על זה ואין טעם בדבר.

א'שמג) רש"י ד"ה ה"ג דכ"ע הולך כזכי דמי. כלומר בעלמא וכו'. צ"ב כוונת רש"י בזה.

א'שדמ) בא"ד ואם היו במתנה... מודה שמואל דאינו חוזר. בתוס' חולקים על זה עיי"ש.

א'שמה) תוד"ה כהלכתא בלא טעם. פי' מה שמועיל לקנות. דכיון דאינו בעין האיך חל הקנין. רש"י לעיל (יג, ב ד"ה מאי טעמא) ועי' מה שכתבתי שם (אות א'דצג).

א'שמו) בא"ד ומשיא אשה לבנו כשהאב מסיר כל מה שיש לו מן הבית סמכא עליה דעתיה דבן. צ"ב דמה סיבה הוא דמשום דסמכא דעתיה דבן מש"ה קנה. ובבבא בתרא (בד"ה כהלכתא) כתבו עוד וז"ל, וגם אין לו אנה לדור סברא הוא שנתנו לו עכ"ל.

ועדיין צ"ב, דהך סברא לחוד סגי ומה מוסיף הך סמיכת דעת דבן, וז"ל תוס' הרא"ש, ומשיא אשה לבנו בבית נמי, כיון שהאב הסיר כל מה שהיה לו בבית ניכרין הדברים שדעתן היה ליתנו לבן עכ"ל.

א'שמו) תוד"ה אבל מתנה מועמט וכו'. דברים אין בהם משום חיפור אמנה. פי' דאם הבטיח לחבירו למכור לו חפץ ועדיין לא קבל דמים, מותר לחזור בו ואין בו מי שפרע.

א'שמח) בא"ד ומדמי התם מתנה מועמט למכר דליכא מעות בהדי דברים. פי' דאם הבטיח ליתן לחבירו מתנה מועמט, נמי אין בו משום חיפור אמנה.

א'שמט) תוד"ה ולא פש גביה ולא מידי. ומשמע מדבריהם דמנפשיה אין נאמן לומר מעיתי במה שהודיתי אע"ג דאית ל'יה מיגו. והטעם דאינו נאמן, איתא ברא"ש וז"ל, משום דאין דרך בני אדם להודות עד שיכוין חשבונו יפה. ובקרבן

ברכת

דף י"ד ע"א

יהודה

קלט

דף י"ד ע"ב

א'שנז) גמ' יהביה ניהליה. במהדורת
עוז והדר מביא מדפו"י דגרס "ניהליהו".

א'שנז) גמ' מי נתן לינאי אבא בר
כוותי. אע"ג דאסור לקרות אביו בשמו,
כיון דמזכיר אבא מותר, עי' חי' רעק"א
שבת קטו, א. קמ"ז

א'שנח) גמ' אי הכי שפיר עבדת. עי'
מה שכתבתי ברש"י (אות א'ססה) מה שקשה
כאן.

א'שנז) גמ' הולך מנה לפלוני והלך
ובקשו ולא מצאו תני חדא יחזרו
למשלח ותניא אידך ליורשי מי
שנשתלחו לו. הא דלא משני הא במתנה
הא בהלואה, מדלא קתני שאני חייב לו
כדלעיל. מהר"ם שיף.

א'שס) גמ' אמר רבי אבא בר ממל
דכ"ע הולך לאו כזכי. וכן בסמוך גבי
לימא כתנאי מוקי הגמ' דכ"ע הולך לאו
כזכי, וכן איפסק להלכה בסוף פרקין עי'
מה שכתבתי שם (אות א'ספג). ואע"ג דלעיל
(בע"א) קאמר הגמ' דרב ושמואל סברי
דהולך כזכי, לא קשה מהך ברייתא עלייהו,
דהכא מיירי במתנה קמח, ובמתנה לכ"ע
הולך לאו כזכי, עי' בתוס' לעיל (בע"א ד"ה
לא דכ"ע הולך כזכי).

אבל לרש"י לעיל בע"א צ"ע דאי אפשר
לומר כן.

א'שסא) גמ' רב זביד אמר הא והא
בשכיב מרע... רב פפא אמר הא והא

נתנאל מוסיף, ואנן סהדי שלא טעה והוי
כמיגו במקום עדים. וכן כתב הר"ן.

א'שנ) בא"ד דאי בעי אמר חזרתי
ופרעתי. חזרתי שייך בפקדון היינו
כשהמעות עדיין בעין, ופרעתי היינו כשאין
בעין.

א'שנא) תוד"ה ומר סבר הולך לאו
כזכי דמי. וכנהנה רבות. עי' ברש"ש
לעיל יא, ב בתוס' ד"ה בגיטי נשים.

א'שנב) תוד"ה לסוף אישתמיט להו.
משמע דבדין לא היו יכולין לכופו
להחזיר. דאל"כ לא הוי ליה לאישתמיט
מינייהו. מהרש"א.

א'שנג) בא"ד אע"ג דלא הוחזקו
כפרנים. ואם כן הרי יכולין לטעון אין
רצונו שיהא פקדונו ביד אחר.

א'שנד) בא"ד היינו משום דאמת היה
שהוא שלוחו. והא דחייבים באונסים, צ"ל
כרבה בכבא קמא (קד, א) דשליח שעשאו
בעדים לא הוי שליח עיי"ש.

א'שנה) בא"ד ולא מצי אמר אין רצונו
שיהא פקדונו ביד אחר. קשה, דהרי הכא
היה מלוה ובלא"ה לא שייך לומר אין
רצונו וכו'. ועי' במהרש"א ובמהר"ם
ובמלא הרועים.

ובתוס' הרא"ש איתא הך דיבור בע"ב
גבי עובדא דרבי יוסי בן כיפר דמיירי
בפקדון.

ציונים והערות

קמז. וכן מצינו בכבא קמא ע, א, כשהלך אבא חלפתא.
קמח. וכ"מ במהר"ם שיף ד"ה תני חדא העתקתי דבריו בדבור שלפני זה.

בבריא. לעיל (יג, א) מוקמי כ"א למתניתין בהיפוך.

א'שסב) גמ' וחכמים אומרים יחלוקו מספקא להו. ז"ל תוס' הרא"ש, לאו משום דסבירא להו כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין, אלא יש מקומות שנראה להם לחכמים לתקן יחלוקו כיון שהדין מסופק ולא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה, כי הך דהכא ובסוף השוכר את האומנין... עכ"ל.

ובאוצר מפרשי התלמוד מביא בשם כמה אחרונים, דמש"ה כתב רש"י דמספקא להו בב' דברים, דמשום ספק אחד לא היו חכמים אומרים יחלוקו להוציא ממון מחזקת יורשים עיי"ש.

א'שסג) גמ' וחכמים אומרים אלו ואלו נקנין באמירה. בין נכסים שיש להם אחריות ובין נכסים שאין להם אחריות. מהר"ם שיף. פי' לאפוקי דלא קאי אבריא ושכיב מרע.

א'שסד) רש"י ד"ה אמר להו לא. כדאמרינן לעיל אם בא לחזור אינו חוזר. זהו סברת רב לעיל, אבל שמואל סובר מתוך שחייב באחריותו אם בא לחזור חוזר, וצ"ע דהרי הלכתא כשמואל בדיני, ואולי משום דתניא כוותיה דרב.

א'שסה) רש"י ד"ה אמאי עבדת הכי. שנתרצית. משמע דעל הא דאמר להו טב רמו ליה, לא שאל לו למה עשה כן, ואולי

י"ל כדאיתא בנדריים (כב, א) גבי עובדא דהני חוזאי דקאמר התם נפשך הצלת עיי"ש קמט.

א'שסו) רש"י ד"ה דכו"ע הולך לאו כזכי דמי גרסינן. צ"ב איזה גירסא בא רש"י לאפוקי.

א'שסז) רש"י ד"ה בשכיב מרע קי. והולך ידידה זכי הוא. לכאורה בשכיב מרע לא הוצרך לזה, דאפילו בלאו הולך כזכי, אמירתו בלחוד ככתובין וכמסורין דמי, ועי' במהרש"א.

א'שסח) רש"י ד"ה בשעת מתן מעות. ישליח זכה בהן. במהדורת עוז והדר מביא מדפוס"ר וכת"י דגרסי "לשליח".

א'שסט) רש"י ד"ה פבר הולך לאו כזכי דמי. אבל אם מת משלח לא ידעינן מאי קאמר בה. דאולי סובר מצוה לקיים דברי המת.

א'שע) תוד"ה הא בשכיב מרע. אור"י וכו'. ביאור כוונתם עי' במהר"ם שיף.

א'שעא) בא"ד ולא קני אלא אחר מיתת נותן. פי' אע"ג דככתובין וכמסורין דמי, מ"מ אינו קונה אלא לאחר מיתה. עי' תוס' לעיל (ט, א ד"ה ואינו חוזר בעבד).

א'שעב) בא"ד דדעת נותן הוא דכיון שישנו למקבל בשעת מתן מעות שיוכה המקבל וכו'. פי' דכיון שישנו למקבל בשעת מתן מעות, ויכול לזכות בו, דעת

ציונים והערות

קמט. ז"ל הגמ', עולא במיסקיה לארעא דישראל איתלוו ליה תרין בני חוזאי בהדיה קם חד שחטיה לחבריה אמר ליה לעולא יאות עבדי אמר ליה אין ופרע ליה בית השחטיה (שימות מהר. ר"ן) כי אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה דלמא חס ושלום אחזיקי ידי עוברי עבירה א"ל נפשך הצלת (שאלמלא כן היה הורגך. ר"ן).

קנ. הך דיבור צ"ל אחר ד"ה בבריא.

ברכת

דף י"ד ע"ב

יהודה

קמא

הנותן שיזכה גם עבור היורשים, לאפוקי כשאין המקבל בשעת מתן מעות דאין יכול לזכות כדאיתא בגמ' בסמוך.

א'שעה) תוד"ה וכאן אמרו שודא. וכאן נמי פ' הקונטרס. בד"ה מה שירצה שליח יעשה.

א'שעג) בא"ד ל"מ"ד המזכה לעובר לא קנה. ע"י בתוס' לעיל (יג, ב ד"ה לדבר שאינו בעולם) מחלוקת רב הונא ורב נחמן.

א'שעט) בא"ד אל"א יתן הדיין ל"מי שירצה וכו'. וצ"ב א"כ אמאי שודא "עדיף". ובכתובות (צד, ב) כתבו התוס' (המתחיל בע"א) וז"ל, הלכך אמר שמואל שודא דדייני... דהואיל וא"א לפי הענין להיות בבת אחת, אימור איתרמי לאותו שזכה וכו' וכן גבי ההוא דכאן אמרו בשילהי פ"ק דגיטין עכ"ל.

א'שעד) בא"ד דדברי שכיב מרע כשמת כמסורים לקבל משעת נתינת שכיב מרע או אמירתו. ז"ל תוס' הרא"ש, משום דדברי שכיב מרע לענין לקנות אחר מיתתו, חשובין ככתובין וכמסורין למפרע משעת נתינתו, הלכך כיון דאיתיה למקבל בשעת מתן מעות, הוברר הדבר שזכה משעת המתנה ומורישו ליורשיו עכ"ל.

דף ט"ו ע"א

ובר"ן הקשה ע"ז וז"ל, אבל תמה אני למה, דהא קיי"ל בסוף פרק יש נוחלין, דמתנת שכיב מרע לא חיילא אלא לאחר גמר מיתה, וכיון דבעידנא דחיילא ליתיה למקבל, האיך קנה והא אין קנין למת וצריך עיון עכ"ל.

א'שפ) גמ' אמר להם בני רובל תקברם אמם. והא דקיימו את דבריה, כתב הרשב"ם בבבא בתרא (קנו, ב) דקנסא הוא דקנסום רבנן לקיים מתנת אמם לבתה בלא קנין.

א'שעה) תוד"ה ורבי יהודה הנשיא. ואע"ג דרבי אית ליה וכו'. פי' ורבי היינו רבי יהודה הנשיא.

א'שפא) גמ' ת"ש דאמר רב יוסף הלכה כרבי שמעון הנשיא. לפי שאמורא צריך לפרש דבריו קניא, ואם רבי שמעון קאמר משמיה דנשיא, הו"ל לרב יוסף למימר הלכה כרבי שמעון דאמר משמיה דנשיא. נחלת משה.

א'שעו) תוד"ה וחכמים אומרים יחלוקו. כל תיקו שבש"ם וכו'. ביאור דברי התוס' ע"י במהר"ם.

א'שפב) גמ' ועדיין תיבעי לך וכו'. ע"י בתוס'.

א'שעז) בא"ד דאדרבה אומרים אוקי ממונא בחזקת מריה. אלא דכאן נראה לחכמים לומר יחלוקו, ע"י מה שכתבתי בגמ' (אות א'שסב).

א'שפג) גמ' רב יוסף מוקי לה בבריא. לפי"ז בברייתא דלעיל פליגי בהולך כזכי, ורב יוסף דקאמר הלכה כרבי שמעון הנשיא דיחזור ליורשי משלח, פוסק דבמתנה הולך לאו כזכי. וכן מבואר מדברי

ציונים והערות

קנא. ע"י רש"י לעיל ד, א ד"ה אי הכי אומר היה רבי מאיר.

התוס' לעיל (יא, ב) ע"י מה שכתבתי שם (אות א'קמט).

א'שפר) גמ' והא ליורשי משלח קאמר וקי"ל מצוה לקיים דברי המת. פי' כיון דקאמר ליורשי משלח אלמא דמית, וא"כ אה"נ דאין כאן דברי שכיב מרע, מ"מ הא איכא מצוה לקיים דברי המת.

א'שפה) גמ' תני יחזרו למשלח. ואע"ג דכבריייתא איתא מת משלח, צ"ל דרב יוסף ס"ל דרבי שמעון הנשיא קאי ארישא דוקא.

א'שפו) רש"י ד"ה ויש אומרים כרבנן. ואפילו לא מת משלח. פי' קודם שהגיע המעות להמקבל, אבל אח"כ עכ"פ מת, דאי לא, לא הוי שכיב מרע. מהר"ם שיף.

א'שפו) רש"י ד"ה מספקא להו. אי כרבי אליעזר אי כרבנן. וקשה והלא יחיד ורבים הלכה כרבים. י"ל לפי שלא

תירצו כלום ממה דבעי מבני רוכל, לכן מספקא להו אם הלכה כרבי אליעזר. תוס' חכמי אנגליה.

א'שפה) תוד"ה ורבי יהודה הנשיא וכו' כרבי אלעזר. כדפירשנו לעיל. יד, ב ד"ה הא בשכיב מרע.

א'שפט) תוד"ה או דקאמר משמיה דנשיא. ופשיט מרב יוסף. ע"י מה שכתבתי בגמ' (אות א'שפא).

א'שצ) בא"ד ומצינו שהתנא שונה כענין זה בבבא קמא וכו'. קאי אתחלת דבריהם שאולי חיסר התנא מדבריו. וכן הוא הלשון בתוס' הרא"ש.

א'שצא) בא"ד ופריך רבי יעקב מאי עבידתיה. פי' ומתרץ הגמ' אימא רבי יעקב אומר וכו', אלמא דהתנא החסיר תיבת אומר. נחלת משה.

